

Při příležitosti sedmdesátého výročí úmrtí **Vladislava Vančury** (23. 6. 1891 Háj u Opavy – 1. 6. 1942 Praha) jsme se rozhodli dílo tohoto významného autora zprostředkovat v nové moderní podobě. Nabízíme volně ke stažení nejen jeho známý román *Markéta Lazarová*, ale současně v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd v jeho elektronické **Edici E** vydáváme jako elektronické knihy digitální podobu obou projektů Vančurových Spisů, jež v minulosti vznikaly na půdě tohoto akademického pracoviště. Tyto soubory doplňujeme výběrem z Vančurovy publicistiky Řád nové tvorby.

Čtenářům je tak k dispozici v elektronické podobě celek dosud knižně kriticky vydaného Vančurova díla a tím se toto jeho dílo otevírá i pro případné nové čtenáře.

Za svolení k publikaci patří poděkování J. Papcunové, J. Víškové, M. Blahynkovi, O. Hausenblasovi, J. Opelíkovi, M. Pohorskému, dědicům E. Lukeše, Z. Pešata a Š. Vlašína.

Spisy Vladislava Vančury

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1951–1961)

Řídil Jan Mukařovský

1. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 1., ed. Rudolf Havel (1951)
2. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 2.–3., ed. Rudolf Havel (1951)
3. Pekař Jan Marhoul, ed. Rudolf Havel (1952)
4. Pole orná a válečná, ed. Rudolf Havel (1953)
5. Marketa Lazarová, ed. Rudolf Havel (1953)
6. Luk královny Dorotky, ed. Rudolf Havel (1954)
7. Rodina Horvatova, ed. Rudolf Havel (1954)
8. Rozmarné léto, ed. Rudolf Havel (1955)
9. Útěk do Budína, ed. Rudolf Havel (1957)
10. Konec starých časů, ed. Rudolf Havel (1958)
11. Hrdelní pře aneb Příslaví, ed. Rudolf Havel (1958)
12. Poslední soud, ed. Rudolf Havel (1958)
13. Tři řeky, ed. Rudolf Havel (1959)
14. Hry, ed. Rudolf Havel (1959)
15. Amazonský proud; Dlouhý, Široký a Bystrozraký, ed. Rudolf Havel (1959)
16. Občan Don Quijote a jiné prózy, ed. Alena Santarová a Rudolf Havel (1961)

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1984–1988)

Řídila ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV a nakladatelství Československý spisovatel ve složení Milan Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Milan Pávek, Miloš Pohorský, Bohumil Svozil, Jarmila Víšková, Milan Zeman.

1. První prózy a první pokusy, ed. M. Pohorský (1985)
2. Pekař Jan Marhoul, Pole orná a válečná, ed. J. Víšková, doslov E. Lukeš (1984)
4. Povídky a menší prózy, ed. M. Pohorský (1988)
5. Markéta Lazarová, ed. J. Víšková, doslov J. Holý (1986)
7. Konec starých časů, ed. O. Hausenblas, doslov Z. Pešat (1987)
8. Tři řeky, ed. J. Papcunová, J. Víšková, doslov E. Lukeš (1985)
9. Rodina Horvatova, ed. M. Pohorský (1989)

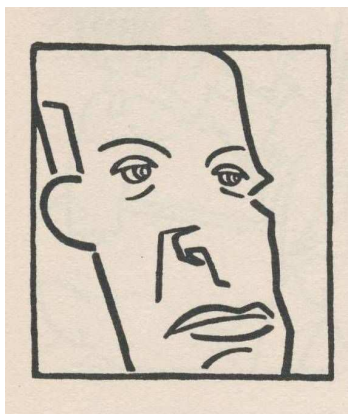
Spisy nebyly dokončeny, chybějící svazky: 3. Poslední soud, Hrdelní pře, 6. Útěk do Budína, 10. Obrazy z dějin národa českého I, 11. Obrazy z dějin národa českého II–III, 12. Dramata (v původním návrhu jako dva svazky: Divadelní hry I a II), 13. Filmová tvorba a 14. Publicistika.

Soubory Spisů doplňuje svazek publicistiky

Řád nové tvorby

(Praha, Svoboda 1972)

Uspořádali, edičně připravili, předmluvu napsali a komentáře sestavili Milan Blahynka a Štěpán Vlašín

Napsali o Vladislavu Vančurovi

„O tajemstvích slovesného tvaru ví Vladislav Vančura více než my všichni dohromady, pánové. Proto: čepice dolů před ním. A hezky nízko!“
(F. X. Šalda)

„Výsledným a úhrnným znakem Vančurovy osobnosti se nabízí výraz harmonie, harmonie slova, jednání, práce, gesta, pohledu, výrazu – všechno na pozadí těžké životní zkušenosti, přísně a nesmlouvavě disciplinované, navenek rovnovážně a nesmlouvavě uměřené osobnosti, oslovující bližního družnou pozorností. Ano, kalokagathia, jak jsme se o ní učili a snili.“
(Bedřich Fučík)

„Vančurovo nazírání skutečnosti nebylo nikdy přímým odrazem její povrchové reality. Bylo vždy výrazem umělecké stylizace, odehrávající se ve Vančurově díle na dvojím souběžném plánu: patos a ironie, tragika a grotesknost jsou primátem jeho básnického zraku. Hledá vždy dvojí současný výraz jedné a téže věci: způsob, jakým se toho dotvářil, učinil z Vladislava Vančury výsostného českého slovesného umělce.“
(Jiří Pistorius)

„Stojíme před dílem Vladislava Vančury a máme náhle pocit, jako bychom stáli na křižovatce literárních dějin, jako by tímto dílem, podobně jako kdysi nížinou moravskou, táhly všechny hlavní cesty spojující západ s východem, sever s jihem, minulost s budoucností.“
(Milan Kundera)

Internetové zdroje

Ústav pro českou literaturu

Webové stránky ÚČL

Webové stránky Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR
<http://www.ucl.cas.cz>

Slovník české literatury po roce 1945

Přes 1200 autorů, časopisů, nakladatelství a literárních organizací
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Česká elektronická knihovna

Zpřístupňuje více než 1700 básnických knih česky psané poezie 19. a počátku 20. století, vyhledávání motivů, frekvenční slovníky
<http://www.ceska-poezie.cz>

Digitální archiv časopisů

55 literárních a kulturních časopisů nebo novin ve formě fotoarchivu:
Česká literatura, Divadlo, Humoristické listy, Literární noviny, Lumír, Rudé právo a další tituly
<http://archiv.ucl.cas.cz>

Bibliografie české literární vědy

přes 300tisíc záznamů recenzí, článků, studií a doslovů od roku 1960 do současnosti, 10 000 záznamů k české literatuře v exilu 1948-1989, 100 000 záznamů předmětové části retrospektivní bibliografie 1775-1945
<http://isis.ucl.cas.cz>

Digitalizovaná retrospektivní bibliografie české literatury 1775-1945

Kolem 1,75 milionu excerptů o článcích a textech z oboru české a světové literatury a příbuzných disciplín (divadlo, historie, žurnalistika aj.) zveřejňovaných v periodickém tisku vycházejícím v daném období v českých zemích v češtině i němčině
<http://retrobi.ucl.cas.cz>

Edice E

Spisy F. X. Šaldy, tzv. akademické Dějiny české literatury, příručka Editor a text, antologie Avantgarda známá a neznámá, Výbor z české literatury po dobu Husovu a z doby husitské, strojopisné i tištěné sborníky

<http://www.ucl.cas.cz/edicee>

České literární osobnosti

Biogramy více než 30 000 autorů, publicistů a vědců z dějin i současnosti české kultury, v internetové databázi zveřejněna zatím polovina, další záznamy uvolňovány postupně

<http://clo.ucl.cas.cz>

Bohemistika. Literárněvědný informační servis

Internetová nástěnka s informacemi o přednáškách, stipendiích, nabídkách práce, nových knihách; zprávy vytvářejí a publikují sami uživatelé

<http://www.bohemistika.cz>

Databáze literárních cen, Thesaurus českých meter, stránky Studentské literárněvědné Konference a další informační zdroje

www.ucl.cas.cz

Knihovna Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

studovna v centru Prahy, vedle Masarykova nádraží,

otevřeno PO – PÁ 10.00–18.00

tel. 222 828 147; knihovna-sli@ucl.cas.cz

- » největší specializovaná knihovna české literatury a literární vědy s šedesátiletou tradicí
- » otevřena všem studentům, pedagogům, vědeckým pracovníkům i zájemcům o literaturu
- » 140 000 svazků, více než 1 000 časopiseckých titulů
- » díla české beletrie v prvních vydáních či kritických edicích
- » 40 000 svazků cizích literatur v překladech i originálech
- » 12 000 svazků divadelních her a odborné teatrologické literatury
- » staré tisky, bibliofilie, příležitostné tisky a letáky
- » přístup k licencovaným databázím Literature Online, EBSCO, SCOPUS, Web of Knowledge
- » k dispozici fulltextová databáze MediaSearch s obsahem denního tisku, rozhlasového a televizního vysílání a zpravodajských portálů;
- » k dispozici Wi-Fi připojení

Katalog: <http://tinweb.ucl.cas.cz>

Středisko literárněvědných informací ÚČL AV ČR nabízí dále odborným zájemcům:

- » článkovou bibliografii české literární vědy 1960 – současnost
- » retrospektivní bibliografii české literatury 1775–1945
- » nejucelenější sbírku reprodukcí staročeských bohemic
- » biografický archiv osobností české literatury

Pravidla a podmínky poskytování služeb na www.ucl.cas.cz.

Vladislav

Vančura

*Povídky
a menší prózy*

Čtvrtý svazek Vančurových Spisů, nazvaný Povidky a menší prózy, tvoří soubor krátkých próz, zachycujících autorovo osobité vypravěčské umění obohacené básnickým slovem a obrazem, které daly podobu a tvar Vančurově povídkové tvorbě.

„Humor není smáti se, ale lépe vědětí“, píše Vladislav Vančura ve své Poznámce o humoru v roce 1929. Tato myšlenka bezpochyby zasáhla tvůrčí zrod Luku královny Dorotky (1932), šesti barvitě malebných próz, které otevírají povídkový soubor nejen svěžími příběhy s rabelaisovskou polohou mileneckých námětů, nad nimiž se klene lehký rozmar, ale i radostnými vyprávěními o šejdřích, šosácích a tulácích. Druhý oddíl knihy představují „menší prózy“, uvedené definitivní verzi povídky Cesta do světa (1922), jejíž epické podání skládá pestrou mozaiku světa. Žánrově Vančurovy obrázky se směšnohrdinským postojem dokumentuje výbor prací ze souboru Občan don Quijote a jiné prózy (1961); rovněž si zde našlo i své místo humorné povídání pro děti Kubula a Kuba Kubikula (1931). Svazek uzavírají dosud některé nepublikované Vančurovy práce z období první poloviny třicátých let, které si uchovaly básnickou kultivovanost vypravěčského slova, soustředěnou pozornost ke slovu, včetně stavbě i promyšlenou snahu na utváření estetických emocí.

Československý spisovatel

Vladislav
Vančura
Spisy
svazek 4)

Vladislav

Vančura

*Povídky
a menší
prózy*

Praha

Československý

spisovatel

207 VIII 56/4

496/88

Editor and epilogue • Miloš Pohorský, 1988

LUK KRÁLOVNY DOROTKY

F. X. Šaldovi

Vzácné barvy pařížské, jichž jste si s takovou snadností uvykli vážít, popuzují Francouze právě tak, jako vám jdou proti srsti strakatiny Menšího Města pražského. Odkud se vzalo tolik nadšení v jazycích národů, kteří procházejí křížem krážem Paříží? Stejně snadno uhádnete, co přimělo Guy de Maupassanta k tomu, aby mávl rukou nad shonem svého města. Praví se, že nesvár utvrzuje lásku. Snad se v důvodech řečeného básníka tajila milost, již zakoušíte plivající do páchnoucího proudu Čertovky, kterou jste prokleli a jež se vám přece líbí.

Buď jak buď. Guy de Maupassant byl rozhořčen. Paříž jej pobuřovala. Zvedl ruku, jako by se bránil proti nesmírnému klusání drožek, a zamířil ke kavárně, kde večeřival.

V tu chvíli skýtal bulvár obraz, jež jsme se naučili milovat o několik let později na plátnech impresionistů.

Vozkové v kabátcích s maličkou pláštěnkou mávali bičem, jehož násadec přechází v řemínek křivkou nedbale zdůrazněnou Manetem. Dámy obracely svou tvář k svítelnám, zachycující na ohbí tváře jejich záření, a ze stínů, které nám budou navždy připomínati kobalt a hněd italských hlinek, zvedaly nosíky s narůžovělým chřípím. Vězelely v kožišinách vždy o něco nádhernějších než duchody jejich milenců a v pláštích, jejichž cena nepřesahuje polovinu měsíčního příjmu manželova.

Pohyb, který upadl v zapomenutí od času krejčoviny obnažující lýtka, pohyb, v jehož konečcích prstů se řásní tkanina sukně a jehož dlaň obepíná bedra spěchající dámy, nebyl o nic méně krásný než o svátcích Kateřinek či o výročí pádu Bastily, a přece špatný rozmar, jenž se dotkl klobouku Maupassantova, byl jitřen zástupy Pařížanek stejně jako smečkami Pařížanů. Vídal je po dvě desetiletí choditi

ve světlých svrchnících se zdviženým límcem; jejich hůl trčívá podle ramene a pohybem stále stejným zvedají levici ke křídlu svého vousu. Již dvě desetiletí nosí Pařížanky své peří po způsobu kavek!

Guy de Maupassant odvrátil hlavu od divadla, které ho unavovalo, a vstoupil do jedné z kavárniček, jichž je v ulici Richelieu naseto.

Byl listopad, konec týdne a táhlo právě na šestou. Zdá se, že v tuto hodinu jest nejlépe počínati příslovečná dobrodružství pařížská, avšak Guy de Maupassant nemyslí ani zdaleka na něco podobného, a právě dnes, kdy byl ve špatné míře, mohl odpověděti dvojnásob snadno služtičkám lásky, které se mýlívají a jsou hotovy přijímati za bernou minci jeho chlapecké chování.

Usednuv kroužil kloboukem na ukazováku levice a jeho zevnějšek jevil roztržitost. Za zády básníkovými přecházel číšník, jeden z těch, kterých se nikdy nedovoláte v pravý čas. Maupassant si chtěl objednat jakýsi nápoj a ohlédl se ťukaje na stůl pětifrankem, jež držel mezi prsty. Co se tak rozhlížel, nemohl neviděti dvojici rozvaděných milenců. Maupassantova doba poznamenala malíře a básníky, pokud nezešedivěli, či pokud to někam nedotáhli, tak výrazně, že je každý poznal na sto honů. Podle kabátu bylo tedy lehké uhádnouti, že je mladý muž umělec. Jmenoval se Maurice Gilardin. Byl bledý zlostí a rovněž slečna po jeho boku na sebe upozorňovala; vedla si výstředně. Na první pohled se zdálo, že chodívá po nocích, ale Maupassant poznal, jak napodobuje vzor sotva zahlédnutý, a zřekl se toho mínění. Chovala se nepřiměřeně a bláhově vzbuzujíc spíše smích než nelibost. Guy de Maupassant nastražil uši a zaslechl úryvek hádky. Věc ho zaujala a obrátil se poznovu, nemoha zatajiti úsměv.

Zatím se slečna octla v úzkých. Rozhlížela se hledajíc pomoc a touha po pomstě, která se zmocňuje dívek před žárlivými milenci, jí našeptávala, aby oslovila Guy de Maupassanta.

Když ztratíte hlavu, přidržíte se i pošetilých nápadů, ne-

boť v takových chvílích se vám nehrne myšlenka za myšlenkou. Mauricova milenka neměla rovněž na vybranou, a tak dodavši si ducha přistoupila k Maupassantovi. V té chvíli se podobala hlupačce, znělo jí v uších a nevěděla dobře, co povídá. Maupassant stál, ale když se věc protahovala, poprosil slečnu, aby se posadili. Nerozuměl ani slovíčku, ale bylo mu vhod slyšeti hlas, který splýval s hukotem kavárny, a zakoušel jakési zadostiučinění, konaje to, co byl před chvílí zatracoval.

„Podezřívá vás milenec?“ otázal se Maupassant přerušuje proud její zajímavé výmluvnosti.

„Říkejte mi Marcela, a to je Maurice Gilardin,“ pravila v odpověď ukazujíc na mladého muže, „rozešla jsem se s ním.“

„Vidíte, že nežertuji ani já, ani on,“ pokračovala obnažujíc předloktí, jež bylo zpruhováno ranami jako stupnice barvířova.

„Chtěl bych vám pomoci,“ pravil Maupassant, „ale nevím, s jakou byste mě přivítala, kdybych vám řekl, že jsem vzal věc doopravdy.“

„Zítřa, zítřa,“ odušila Marcela, „byla bych vám zavázána, kdybyste právě teď osvědčil jen polovinu slibované opravdovosti.“

„Prosím vás o to. Zapřisahám tě!“ připojila vzrušena až k slzám, „řekni mu, že se známe od dvou let, a přísvedč ke všemu, co uslyšíš.“

Je velmi francouzské kývnouti v podobných okolnostech a Guy de Maupassant se nerozmýšlel, neboť není příkladnějšího Francouze nad tohoto Alasana.

„Ano,“ odpověděl, „řeknu panu Gilardinovi vše, co si přejete.“

Maupassant se rozhodoval rychle. Jedna dvě a již stál před Marceliným milencem.

„Dobrý večer,“ pravil, „dobrý večer, pane! Jsem Guy de Maupassant a chci vás upozorniti, že není správné obracet se zády ke svým přátelům. Slečna Marcela a já vás čekáme již drahnou chvíli.“

Účinek velikých překvapení bývá srovnáván s prudkým působením jedů, jež zmrazují člověka od nohou. Na Marcelu nepůsobilo jméno Maupassantovo ani zdaleka. Spolkl je nepohnuvši brvou, avšak její přítel! Zdálo se, že se zalkne rozpaký, změnil barvu a nebyl by snad té noci promluvil.

Nechtějte poznat jeho údiv příliš zevrubně, neboť jej nic neozřejmí, nejste-li sami s to zatajiti dech před mistrem podobného významu.

„Guy de Maupassant! Tento kníže francouzštiny stojí přede mnou a mluví ke mně!“ pomyslně si mladý básník zachvíraje se od hlavy k patě. Bůhví že by se byl spíše nadál vlka než Maupassanta. Zkoprněl a dočista nic nechápal. Podobalo se, že před ním vybuchla záře, a byl jako omámen. Maupassant jej vedl k Marcelce a žárlivý básník kráčel jako ve snách. Usedl na okraj židle a pohlížel z jednoho na druhého. Teprve poznenáhlu se vynořovala z jeho oslnění podoba přítelkyně a tvář mistrova.

„Zizi, Zizi!“ vykřikla Marcela, „Zizi, miláčku!“

„Co jste mu řekl, vy škodolibý člověče?“ dodala obrátivši se k mistrovi. Guy de Maupassant mlčel usmívaje se. V okamžiku, který se podobal zornici Marcellině rozšiřující se údivem a tmou, v okamžiku, jenž sotva dostačí, abychom pronesli jméno ušatého milence, zamyslnil se nad nekonečným příběhem a zdálo se mu, že je v něm více lásky než ukrutnosti nebo nerozumu. Chtěl jej vyslechnouti.

Jakmile bylo jisto, že Maurice je opět při sobě, vzpamatovala se Marcela velmi rychle a na obrátku mohla pokračovati ve své hře.

„Pane Guy de Maupassante,“ pravila, „hlupáček, jehož jste zastihl v takových rozpacích, je můj milenec. Podváděla jsem vás s ním.“

„Bylo by mi milejší,“ odpověděl básník, „kdybychom si mohli vyměnit úlohy. Nešlo by říci, že jste podváděla pana Gilardina se mnou?“

Zatím již Maurice nabral dech. Byl mlád, snědý a černovlasý, tváře výrazné jako čepel, s obočím zdviženým a vl-

nou vlasů spadlou do čela. „Pane,“ děl vkládaje v toto oslovení všecken svůj obdiv, „pane, Marcela, o níž pravíte, že byla tak dlouho vaší přítelkyní, je nestoudnice! Vyzvala mne k této schůzce jen proto, aby nás svedla.“

„Jakže? Vy jste znal moje jméno a věděl jste, s kým se zde setkáte?“

„Ne,“ odpověděl Maurice, „neměl jsem ani tušení. Vešli jsme dříve a po celou tu dobu jsem k vám byl obrácen zády.“

Marcela se usmívala a na znamení díků tiskla Maupasantovu paži, potom pila víno. Postavila skleničku jen zpo- la vyprázdněnou před Maurice a řekla, jsouc při své maza- nosti nevědomá jako oslátko: „Maurici, dodejte si odvahy, co na tom, že se rozejdeme?“

„Ach,“ vydechl Gilardin, dívaje se na toto lehkovážné stvoření, jež byl odsouzen milovati, a jakkoliv si ukládal zdrženlivost, přece mu uklouzlo, že se před Maupasantem cítí dvojnásob zahanben.

Marcela opakovala jméno básníkovo, ale ani teď se jí nezdálo známější než názviska z anglického slovníku.

„Nezahazuj se víc, než je třeba, příteli,“ pravila přehlíže- jíc zvysoka rozpaky Mauricovy.

„Je-li pan Maupassant znám a ctěn dík svému úřa- du . . .“

„Marcelo! Marcelo!“ vykřikl Gilardin, hotov zbaviti svou přítelkyni stůj co stůj řeči.

Kavárničky v okolí ulice Richelieu nejsou toho druhu, aby snesly příběhy rozpoutanější, než je dovolená míra vý- stříhu. A tak, jako se odpočítává slušnost oděni na knoflí- ky, budou měřiti slušnost výrazu podle řinčení číšek.

Maurice přebral houknuv příliš zostra.

Guy de Maupassant se teď usmívá pod kůží, a zatímco se lidé ohlížejí po divné trojici, pokračuje Gilardin již polo- hlasem: „Marcela chtěla říci, že píšu povídky. Jak je však možné, že mluvíc s vámi, přece si domýšlí na podobné vě- ci. Jak je možné, že nerozeznává, kdo z nás dvou je bás- ník? Nevěřím jí ani zbla! Setkala se dnes s vámi poprvé právě tak jako já.“

Maupassantovi se zdálo, že je čas ukončiti šprým, a přisvědčoval Mauricovi, řka, že chvílička nejistoty, kterou zakusil, je pro něho zasloužený trest. Domluviv měl se Maupassant k odchodu a oblékal si plášť. Dříve však, než vyšel, pohlédl na účes Marcelin a na tvář Mauricovu, pociťuje výčitku, že odchází tak znenadáni.

„Ti hlupáckové!“ pravil sám sobě na usmířenou, „snad se jich moje mlčení nedotklo? Co jim mám říci? Jak se vzdáliti, aby se nepodobalo, že jsem nakvašen?“

Zatím Marcela vztyčila hlavu a vrhla na mistra jeden z pohledů, jež člověkem otrásají. Teprve teď poznala, že Maupassant je též Maupassant, který píše knihy. Teprve teď poznala podobu svého básníka.

Na druhý den skončil Maupassant svou práci kolem páté hodiny odpoledne. Měl nakvap, neboť v tu chvíli jej očekávali přátelé před domem U letícího anděla, v ulici notně vzdálené od jeho příbytku. Seběhl po schodišti a stanuv mezi dvojí řadou platanů chtěl přivolati povoz. Rozhlédl se, přidržuje si klobouk proti větru, který vál s velkou rychlostí. Ulice byla poloprázdná a Maupassant nemohl nespátřiti Maurice, který přecházel po celé délce hotelu Excelsior.

Věc snesla jediný výklad. Maurice si ze srdce přeje setkati se s mistrem a nemá odvalu jej osloviti. Poohlíží se a zasouvá hlouběji a hlouběji ruce do kapes svrchníčku. Jeho rozhodnost je zřejmě tatam.

Maupassant neměl ve zvyku zdržovati se zdvořilostmi, které vás odvádějí od práce či od zábav, a nebyl by na Maurice zavolal, kdyby věc směřovala proti jeho srdci. Naštěstí nebyl Gilardin protivného zevnějšku a jeho duch, jakkoli se neleskl nejjasněji, jevil přece stopy po zásazích milostí, z nichž prvá a nejdůležitější je láska. To právě dostačovalo.

Guy de Maupassant k němu přistoupil a dotknuv se jeho ramene pozval jej do vozu, jenž právě přijížděl. „Domnívám se,“ pravil Maupassant, „že máme stejnou cestu.“

Maurice se v odpověď zarděl, a protože bylo nesnadné

lhátí, nepřisvědčoval. „Čekal jsem dlouho, než ji zvolíte,“ pravil po chvíli přemýšlení, neboť se nemohl jen tak zničehonic vzdátí mistrových slov.

Dalo se do deště. Maupassant dávno zapomněl, o čem je řeč, a díval se po třpytícím se bulváru. Padala první tma a na nárožích se rozsvěcovaly lampy.

„Lidé vašeho věku,“ děl opět Maupassant, „bývají vždy zamilováni, ale vysvětlete mi, proč vaše přítelkyně a vy sám jste zvolili takový podivný způsob lásky. Slyšel jsem, jak se na Marcelu obořujete.“

Maurice oddychoval v koutku vozu a jeho podmračená tvář se zachvívala. Mlčel, neodpovídal a náhle vybuchl s otázkou a dal se sám do vyptávání. Mluvil zajíkávě, avšak s takovou zřejmou snahou dozvědět se pravdu o své milence, která mu namluvila tolik lží, že Maupassant pocítil údiv a překvapení.

Láska se zajisté snáší s uměním mistrovým, avšak tato všední hodina, vnitřek řinčícího kočáru a ulice ven a ven opatrná činila vyznání žárlivcovo nepravděpodobným a bláznivým až po slzy.

„Chtěla mi namluvit,“ děl Maurice lámaje ukazovák své levice, „že bylo včerejší setkání náhodné a že vás nezná.“

„Nesmysl! Nesmysl!“ vykřikl vstávaje za jízdy a kymácel se nad mistrem jako opilec, jenž pil na bratrství s rabiáty.

Guy de Maupassant mohl mluvku vstrčit rovnou do náruče některé mimojdoucí slečinky a mohl mu dát za vyučnou. Nechtěl však na podobné věci ani pomyslit.

„Eh,“ pronesl k tomuto hlupáčkovi, „co myslíte, Maurice, našel bych důvod, pro který bych měl před vámi mluvit nepravdu? Není snazší a přirozenější věřit, že se věci mají, jak pravím? Domníváte se, že snesu vaše podezřívání déle, než stačí, abyste se rozmyslil?“

„Pane,“ odpověděl Maurice, „vím, že ani já, ani Marcela nezasluhujeme zmínky. Stydím se a je mně věru smrtelná hanba, nicméně, kdybyste znal její zaujetí! Kdybyste znal ducha Marcelina! Kdybyste věděl, do jaké míry je do vás zblázněna!“

Podobné řeči zdály se Maupassantovi nevěcné.

„Jděte mi sbohem,“ pravil zastaviv drožku na smluvném místě. „Jděte mi sbohem, a je-li vám vhod, pozdravujte Marcelu. Zaslouhuje si zdvořilosti, pane!“

16

Maurice vykotal jakousi větu na rozloučenou a jeho ruka padla do Maupassantovy dlaně jako ruka malého chlapce. Byla zkřehlá. V ony listopadové dny udeřila chladna a nerozuma stál před Maupassantovými okny bůhvíjak dlouho. Gilardin se otřásl, a jako bývá obyčejem u mladých zajíců, zarděl se až do temna.

„Způsobíte mi radost,“ vykřikl Maupassant již za odcházejícím, „uvidím-li vás zítra s Marcelou u večeře. Čekám na starém místě.“

Maurice se vracel maje plnou hlavu básníka a milenky. Ďas ví, které jméno ho víc pálilo. Bloumal ulicemi ve vzdorné zamilovanosti a celkem ukrádal pánubohu čas, oslovuje nepřítomnou Marcelu a odpovídaje mistrovi, který byl vzdálen na hony. Je dlužno po pravdě říci, že tyto básnické řeči nestály za mnoho. Kdyby se napsaly, byly by stěží uspokojily školáčky, avšak kdo je sám sobě spravedlivým soudcem?

Ostatně se říkává, že věci, pokud povstávají v mysli, mají barvu a vmach. Tyto vlastnosti nepůsobí prý umění, ale jakási jeho záře, jež byla bez naší vlastní zásluhy každému vkleta do hlavy.

Po třech hodinách cesty a putování pod svítilnami vrátil se Maurice domů; zvenčí sem padalo něco světla a přichozí, sotva se rozhlédl, poznal Marcelin nosík rýsovatí se proti oknu. Seděla na pohovce objímajíc svá kolena a zachovávala mlčení, hotova vrhnouti se miláčkovi na šíji. Věru, byl čas zhostiti se milostného trápení a padnouti si do náruče, neboť ve věcech lásky neplatí spořivost a nic vám nevynese na úrocích, co jste dnes uložili do truhlice.

Marcela se usmívala, avšak Maurice, na němž, jakkoliv je hlupák, závisí dobrá polovina milostných skutků, byl zakaboněn. Neměl smysl pro líbezná hry své ženušky a za bručev cosi na pozdrav vrhl se do křesla rovnou před ní.

„Mluvil jsem s Maupassantem,“ děl nakvašeně.

„Tím lépe,“ odpověděla nacházejíc výraz vždy o poznání ostřejší než její přítel, „tím lépe, doufám, že ti nic neztajil.“

„Slávabohu, konečně skončíme,“ vpadl opět Maurice, „konečně skončíme tu pustou přetvářku! Dejte mi klíče, Marcelo, chci odejít.“

„Jestliže jsi myslil na odchod, nebylo třeba, abys vcházel. Pokud jde o skříň, jsou otevřeny.“

Tato slova pronesla Marcela vstávající ze svého místa. Teď měl Maurice ukázati, že je slušný chlapík. Měl slečnu vzít kolem pasu a vlepít jí hubičku. Jinak se rozpláče, jinak bude přemožena příliš důkladně a Maurice má navždy vroubek.

Gilardin konečně pochopil, že je zavržitelné přidržovati se stále stejného způsobu jednání, chceme-li dojít cíle, a vykročil k Marcele. Setkal se s ní právě na polovině cesty. Vzápětí se jim rozvázaly jazyky a došlo k výjevům lásky, nad nimiž se tají dech.

„Maurici,“ pravila Marcela mezi polibkem a objetím, „Maurici, ujišťuji tě a dokládám bohem, že jsem si vymyslila vše, co se vztahuje k Maupassantovi. Je to vyhláno od A až do Z! Za svého živobytí jsem ho neviděla. Protiví se mi, je mi odporný a chci ho vystrnadit z Paříže.“

Gilardin nemohl uvěřiti. Maje plná chřípí milenky a plná ústa jejích vlasů, pociťoval nezměrnou radost, že může viděti otisky svých tesáků na Marcelině rameni a tisknouti jí hrdlo. Maurice byl šťasten, jako se přiházívá malým chlapcům a lidem zcela bezelstným. Nemohl se zdržeti smíchu, když se Marcela pouсмála; tu se řehtal, jako se smávají kuchťci v pohádkách, a padl na záda maje v náručí to děvče a uši zalehlé jejím chichtotem.

Asi pátého dne po usmíření s Marcelou vydal se Maurice zcela a beze zbytku z peněz. Bylo to velmi snadné, neboť, po pravdě řečeno, neměl důchodu. Nezbyvalo tedy, než podejmouti se nějaké práce či nastoupit pouť za soudruhy, kteří v podobných chvílích okounějí někde v obrazárnách a jichž nikdy neseženete v pravý čas.

Byl-li Maurice bez groše, neměla Marcela ani vindry. Ty věci však nepadají u ní příliš na váhu. Je stejně šťastná a propěvuje si zůstavujíc starost pánubohu.

Zatím Maurice dospěl ve svých myšlenkách k rozhodnutí, že nebude čekat, až se Prosper (který mu dlužil několik mizerných franků) vrátí, a pomůže si sám.

„Marcelo,“ pravil zjasňuje konečně svou tvář, „Marcelo, miláčku, doufám, že do týdne zbohatneme!“ Řka to jal se Maurice líbati slečnino předloktí, a pokud mu dostačoval dech, mluvil o svém záměru. Věc byla celkem dobře uvážena. Napíše povídku, jež by uchvacovala vkus vydavatelů a byla schopna rozdmychati v těchto lidech touhu po řadě podobných vypravování.

„Jestliže jsem psal jen proto, aby se má práce líbila tobě, chci nyní něco učiniti pro řečené kupce,“ pravil usedaje k svému sešitku.

Ráno se oba probudili tak bystře a s takovým spěchem se hrnuli do ulic, že se starým pánům točila hlava z těchto lidiček zamilovaných, ztřeštěných a věčně se hádajících. Toto poslední období se znovu ohlašovalo.

Je věru nesnadné prodati vše, co je třeba teprve určití a poznávati. Maurice byl zklamán. Povídka vžela v jeho kapse. Vydavatelé ji nečtli, a taktak že zachovávali slušnost mluvíce s neznámým spisovatelem. Žádný z těch milostpánů, jichž se věc týká, nevybídł Maurice k další práci a kdež by byl někdo řekl: Přineste nám něco jiného. Nebo: Zůstavte povídku zde, abychom nahlédli, k čemu se odnáší a o čem vypravuje. Nic podobného! Maurice byl velmi smutný. „Ach,“ pravila Marcela, „ani tě nepoznávám, Maurici, snad bys nebral věc na takovou váhu! Jdiž mi, ti hlupáci by vysypali ze dveří i tvého Maupassanta.“

Jméno, jež Marcela vyslovila, vzplanulo před nešťastným básníkem dvěma ohni.

„Pojďme, miláčku,“ pravila Marcela, vkládajíc všechnu něhu do těchto slov, „pojďme, miláčku, vyhledáme toho chlapíka, a nechť zčerná můj prstýnek jako střep za dva sous, jestli nám nepomůže.“

Maurice se bránil, ale naděje bývá mnohdy silnější než rozvaha. Tak se stalo, že Gilardin a Marcela právě týden po ustanoveném dni se objevili v Maupassantově kavárně. Mistr je přivítal jako staré známé.

„Marcelo, Maurici!“ děl vycházeje jim v ústrety. Vsunul si slečninu ruku pod paži a opakoval znovu její jméno. Toto počínání je dlužno pokládati za přehnané, neboť Guy de Maupassant nebyl v té době dost sešlý, aby směl voditi ke stolu cizí nevěsty a mluvit s nimi tak, aby za každým slovem znělo Marcelo! Marcelo!

Tato věc padla Mauricovi velmi záhy do oka. Odtud mu starého čerta sešlo na povídce a raději by se byl neviděl. Ovšem mezi dvěma blesky své žárlivosti poznával, že Guy de Maupassant je člověk přistárlý a unavený, pro něhož Marcela nemůže znamenati víc než pro vás housátko. Hanba, již tak palčivě byl pocítil při druhém shledání s Maupassantem, zaplavila jej novou vlnou. Maurice se z toho posedl. Jeho strach chňapal po obdivu a žárlivost stravovala lásku.

Maupassant setrval v čele stolu zůstavuje milencům místa po stranách. Jakým však mámením či kterou čaromocí se zdál tento básník tak příliš veliký? Maurice později přemýšlel o řečeném zjevu a rozhodl se věřit, že kratší strana obdélníku (neboť stůl, za nějž byli usedli, měl tvar tohoto obrazce) byla zaměňována s měřítkem, jež pro ni neplatilo. Marcela však byla nakloněna věřit v okouzlení. Sláva Maupassantova a básník sám ji unášel. Přišla do kavárny se strachem, avšak teď necítila rozpaků.

„Chtěla bych vědět, čím se zabýváte ve volných chvílích,“ pravila vzhlížeje do mistrovky tváře. Maupassant pokrčil rameny a odpověděl, co mu přinesla slina na jazyk, ale Marcelu to neodradilo.

„Přece jen, přece jen,“ pokračovala, „ve jménu boha byste měl převzít věci básníků z rukou, které si nehledí než prospěchu. Šlo nám o to, abychom si něco vydělali, a navštívili jsme postupně všechna vydavatelstva, co jich je mezi vnějšími bulváry. Nikde nás nevyslechli!“

„Věci básníků, věci básníků,“ opakoval Maupassant přivíraje oči tak, že se od jejich koutků hloubil vějířek vrásek. Zdálo se, že neslyší. Marcela pozvedla hlas, ale mistr se díval bez účasti přes slečnino rameno. Jeho zornice strnuly, jako by se jich dotkla nekonečnost.

„Pane,“ pravila poznovu Marcela. „Maurice vám přináší povídku a žádá, abyste ji sám vložil do rukou oněch lidí.“ Řkouc to popadla Mauricův sešit a otevřela jej na první stránce.

Guy de Maupassant přijal rukopis bez zájmu a váhavě v něm listoval. Naštěstí pro jejího milence byla Marcela tak rozechvěna, že neviděla, jak pošetile se Maurice choval. Žárlost opět ustoupila, a přece byste se mu v té chvíli nedořezali krve. Byl bledý jako smrt.

Guy de Maupassant zatím obrátil několik stránek a vrátil se k začátku povídky.

Nic na světě nemohlo přiměti Maurice, aby povečeřel, a Marcela uhadujíc důvody této zdrženlivosti hladověla s ním. Po chvíliče mlčení jala se polohlasem mluvit k svému milenci a řekla větu, o níž dlouho přemýšlela. Maurice však neslyšel. Seděl jako ve snách, zrýváje svoji dlaň dvěma drobnými mincemi, jež mu zbyly.

Mistr, v jehož rukách teď ležel osud mladého básníka, neměl ani potuchy, co se sluší a patří. Za nic na světě nebyl by řekl nepravdu ve věci umění. Snad každý, i kdo je živ jako příštípkář, zná jednu stránku života. Je zblázněn do řádu, jež pronikl a který mu zjevuje svět tak jako zrcadlo. Co na tom sejde, jde-li o ševcovinu či o básnictví. Nic. V tom smyslu je vše velkolepé, v té věci nelze uhnouti ani o píď, a třeba by vás někdo pral končím, ještě vykřiknete to, co má být řečeno.

Jaký div, že Maupassant zavrtěl hlavou.

„Ne,“ pravil skládaje rukopis Mauricův. „Příběh, který jste si vymyslel, je bezduchý a mdlý. Nemohu uvěřit, že Francouzové jednájí tak malátně. Ale i kdyby tomu tak bylo, což ony polámané věty, onen hubený výraz a plytká slova. Prosim vás, co slyšíte ve rčení: střežití své polibky? Eh,

pane, střežme svá ústa!“ Maupassant mohl mluvit ještě dlouho, ale Marcela vstala pobouřena, a uchopivši svého milence za ruku, měla jej k odchodu. Nešťastníkovi upadly na zem dva sous.

Na druhý den vstal Guy de Maupassant velmi záhy. Nechtělo se mu do práce a díval se oknem na ulici. Máme-li chlapeckou mysl, bývá i toto zaměstnání příjemné a Maupassant v něm často nacházel zalíbení. Leč tohoto rána nebyl básník ve své kůži. Na rozdíl od rozmrzelosti, která byla s takovou zevrubností líčena na počátku tohoto vyprávění, pociťoval, že je Paříž ušlechtilé město, a neupíral nikomu uznání, jen sobě. Zdálo se mu, že je starý břídil. Roztrhl arch popsaného papíru a nemaje stání narazil si klobouk.

Proběhl městem sotva odpovídaje na pozdravy, jichž se mu dostávalo v míře tak veliké, že byly na obtíž. Mračil se a měl žízeň i na svůj obraz, který se zrcadlil ve sklech kupceckých skříní. Bylo ho zřítí, jak se s ošklivostí odtrhuje od tohoto pohledu, však po několika krocích jej opět zlákala stará schopnost smáti se sám sobě a znovu se díval po očku na šišatý klobouk a nachýlená ramena. „Hle“ řekl si pociťuje směšnost toho jména, „to je spisovatel Guy de Maupassant.“

V krámku, který se mu namanul, koupil Maupassant dvě láhve vína a snídani. Zdálo se mu nevhodné, aby věci poslal do Mauricova bytu po podomkovi, a tak si naplnil kapsy a uchopil láhve za hrdla jako mlékař.

Nebylo víc než deset hodin, když zazvonil u dveří svých přátel.

V Marcele hrklo. „Maurici,“ pravila dopínajíc si narychlo živůtek, „Maurici, to není nikdo jiný než správce hotelu. Přináší účty.“

Mladý básník se pokřížoval, než stiskl kliku.

„Guy de Maupassant!“ Marcela se zmocnila mistrova pláště a s prostotou, jež tak slušívá dívkám kolem dvaceti, měla Maupassanta k tomu, aby se posadil.

Světlice Mauricova, či lépe světlice Marcelina, byla

pramalá. Jejich stolek se podobal sloupku, na němž v notářských domácnostech stává socha Napoleonova. Mimo tento nábytek lze jmenovati ještě knihovnu, kterou přešlo boží dopuštění, a dvě pohovky s polštáři pátý přes devátý.

Když slečna a oba básníci usedli, byli tak těsně u sebe, že se dotýkali koleny. Podobná blízkost povzbuzuje dobrý rozmar. Maupassant mluvil o Flaubertovi a uprostřed řeči políbil Marcele ruku. „Milenci, milenci,“ děl, zapomínaje na větu, kterou nedokončil, „mám na mysli lásku vše jednotící, onen průsečík toho, co jest a co si z plna srdce přejeme. Mám na mysli lásku, avšak to, co jsem kdy našel, nejsou než slovíčka. Má práce je špatná. Svět se stal kořistí pozorování hlupáků. Žel, viděl jsem lidi v úsecích příhod, za milkování a v okamžicích vášně, ale to, co z prací tvoří dílo, co propůjčuje všemu smysl a skládá skutky v boží sled, mi zůstalo utajeno. Propadl jsem náruživému pořádku umění, jenž všechno znásilňuje a všechno vrhá do své řady. Jádro a podstata věci je však vyhrazena špatným básníkům, jako je Maurice.“

„Mistře, vám byl skytnut znamenitý duch srozumitelnosti, ale teď je obtížno vás sledovat,“ pravil Gilardin. Stál s Marcelou právě před Maupassantem, který se z plna hrdla smál.

„Ach,“ řekl přivíjeje dvojici k sobě, „vy mi porozumíte, vy porozumíte, moji básníci!“ A jsa nezkrotně a velikolepě vzrušen jal se je střídavě líbati, aniž vzbudil žárlivost či odpor Mauricův.

Na počátku povídky je dlužno říci, kde se věc, o které se bude mluvit, zběhla. A nejen to, sluší se uvést letopočet a svědky pořádných jmen. Nikoliv katy nebo kurvičky, ale lidi požívající obecné úcty (ať si již o nich myslíte, že jsou třeba větší šejdíři než ti, o nichž byla zmínka).

Počítajíce s tímto pravidlem, vyjmenujeme řadu hodnostářů a paní, kteří všichni žijí v městě Námětí pár hodin od Prahy.

Prvý je kožišník Drbohlav, druhý je Koza, správce záložny, třetí pan Baloun z ulice vedoucí k mostu. Odtud pokračuje pořadí domů, jejichž obyvatelé jsou stejně hodni víry.

Běží-li o místo v užším smyslu, je nám věnovati pozornost především mostu. Klene se mohutným obloukem z břehu na břeh, hrdý jako lafeta dělostřelcová a ohyzdný jako kostelnické střevíce. Říčka, která jej přiměla k tak velikému skoku, nestojí věru za to. Jmenuje se Ráno a protéká v utěšených březích, celou šíří města mezi domy, neoddělena ani cestou, ani pažitem. Začasté se stává, že se znenadání otevře nad jejím proudem okno a do rákosin dopadne hrnec nebo krajáč. Věc je zakázána, ale uhlídejte se hospodyněk.

Do domů, jejichž průčelí je obráceno k řece, vchází se ovšem ze strany druhé, kudy se klikatí ulice sledující běh řeky Rána. Z městských staveb jsou v tomto příběhu dvě nad ostatní významnější. Je to dům advokátův, tvořící krásné nároží těsně u mostu, a dům železníkův. Poslední je doslova chajda a v spravedlivém pořadí by mu mělo být vyhrazeno místo někde u rasovny. Nicméně počítáno od mostu je třetí, a tak jej neodděluje od znamenitého obydlí řečeného doktora nic než nevýznamný domek prodavaček okurek a zelí.

Dávno se vžilo, že nemáme soudit lidí podle zevnějšku a domů podle omítky. Vzkročíte-li však dovnitř, najdete potvrzení soudu dříve proneseného. Již klíče těchto staveb skýtají vám dobrou představu o jejich pánech. Železník je starý lišák. Nosí čepici posunutou k uchu, žije sám, nikdo mu nevaří, nikdo mu neuváže mašličku, a tak se stalo, že je zanedbán. Tím není ovšem řečeno, že by se stranil světských radostí, naopak, velmi často chodívá po hospodách, ale dlouho neposedí. Má, jak se říká, v těle rtuť.

Je dvacet dvě léta vdovcem a jeho jediný syn se jmenuje Jindřich. Mladý pán zdědil po otci požehnaný nos a tesáky. Říká se, že je k světu. Jeho půvab spočívá ve veselé povaze, na všechno se dívá z dobré stránky a nic ho nezarmoutí. Ovšem stejně jako otec nemá Jindřich stálosti a pevné vůle. To vše s ním kráčí již od dětství. Když dosáhl dvacátého šestého roku a vykonal přísné zkoušky právnické, osvědčil ještě takovou hravost a ducha tak těkavého, že nebylo ani pomyšlení přidržovati jej k soudcovství. Hoch myslil bůhví na co a k tomu byl všetečný, dotazuje se přespolních ženských, které zhusta meškávaly v otcově železnicství, po věcech, jež mu ani zdaleka nepatřilo vědět.

Jednou zvečera našel starý svého Jindřicha vklíněného mezi stěnu a kamna (jichž bylo naseto po chodbách železníkovy domu), jak se snaží obejmout úhlednou ženušku. Železníka věc nadmíru pohoršila a tu tázaje se na radu po sousedstvích došel až k advokátovi.

V ten čas byl právě pátek a vedro k nesnesení. Obyvatelům Náměti blízkost řeky již nedostačovala a vrhali se do ní, tu se ponořující až po samou hlavu, tu smáčejíce svá rouna jen úkradkem.

Advokát, jehož mínění chtěl železník stůj co stůj vyslechnouti, učinil to, co v těch psích dnech činili všichni ostatní, a odloživ svůj šat vstoupil do vody. Nebylo nic snazšího než poohlédnouti se před domem, není-li nablízku nějaký starý železník, a usednouti si. Pralo sem krásně sluníčko, avšak blízkost mostu byla nevhodná. Advokát zamířil vodou k stavení železníkovu.

V tu chvíli uzrály v Jindřichově otcí starosti o synovu budoucnost. Nasadil si klobouk, a dříve než se mu mohly vykourit z hlavy, stál u advokátových vrat. Vešel, znamená, že doktor opět zvelebil svůj dům, ale maje ducha netečného nečinil z toho závěru.

„Kde je váš otec,“ otázal se advokátovy dcerušky, jež se na něho smála ze zahradní zídky. Opakoval svou otázku, ale slečna se ošklíbila a zůstávajíc na obloučku prejzu cíp své sukně svezla se na druhou stranu zdi.

„Zatrolené děvče,“ děl železník nemoha se zdržeti pousmání. Řka to otevřel dveře a vystupoval po schodišti. V pokoji nikdo nebyl. Vešel tedy do kanceláře doktorovy, jež se světnicí sousedila, ale kde nic tu nic. Teprve v místnosti obrácené k mostu našel železník písaře a advokátního úředníka.

„Dobry den,“ řekl železník.

„Dobry den,“ odpověděl písař vkládaje mezi svůj límec a povadlou kůži kapesní šátek. „Jak vám jdou obchody?“

Železník mávl rukou. Měl odedávna nechut k tomuto chlapíkovi a rozhodl se, že nebude odpovídat. Zdálo se mu, že advokátův pomocník mluví v narážkách. Písař, maje v rukách soudní zápisy, dobře se asi pamatoval na tahačky, které železník měl s jakousi ženštinou, jež (jakkoliv byla jen kuchařka) si osobovala právo slouti mistrovou ženou. Tyto a podobné rozpravy zbavovaly železníka srdečnosti před lidmi práva, a budiž po pravdě řečeno, že mluvil raději s věřitelem než se soudcem, s obhájcem nebo s jeho písaři. Tím více však vysvitne láska k synovi.

Vyslechnuv, kde se advokát právě zdržuje, přistoupil k oknu, aby si dopřál pohledu, jenž se věru nenaskytne o vánocích.

Zatím doktor přidržuje se levicí zdíva stál před brankou železníkova domu. Jeho pravá noha byla ohnuta, jako se děje u kováře, a hnětl si chodidlo. Železník snadno uhádl, že se koupající zranil.

Pozornost advokátova byla soustředěna na bolest, přesto však odpovídal Jindřichovi přerušuje svou řeč od místa

k místu syknutím. Železník se vyklonil, div nevypadl rovnou do řeky, a lapal zvuky, které přicházely k jeho uchu zároveň se šploucháním vody. Advokát rozmlouval s jeho synem o veřejných věcech a pravil: „Rozeznávám v podobných zákrocích jediný prostředek, jak vrátit lidu uloupenou moc.“

„Ano,“ odpověděl student, jenž byl včera přistižen při chlípném záměru, „myslím, že právě v tom tkví smysl otázky, a kdyby každý otevřel svůj zobák . . .“

„Proboha!“ děl železník nacházeje tuto řeč vznešenější než ty nejmastnější účty dodavatelů. „Jakž by mohl tento chlapec být něčím jiným než advokátem? Mýlil jsem se, trvaje v domnění, že je to hňup, neboť věc se má právě obráceně.“

Odtud neváhal a nechávaje okno dokořán bral se domů.

V ten čas, roku 1932, se všude zpívala písnička *Usmívající se děvče*. Jakýsi kolovrátkář ji právě vyhrával a železník prozpěvuje si polohlasem jakoby nic zabrousil k chodbičce, kterou se vycházelo k řece.

Schody snižující se k proudu skvěly se čistotou málem přehnanou, a aby byla míra dovršena, pach rybiny a bahna zmizel. Ve chvíli, kdy železník sestupoval k říčce, odbíjela pátá, a slunce přece dosahovalo až k vnitřnímu oddílu schodiště. Věru, podobalo se, jako by některý laskavý světec byl dojat péčí železníkovou a chtěl mu ukázat syna krásnějšího, než může věřití prostá láska. Zed' ohraničující ždibec půdy, jež slouží za smetiště, se třpytila. Chcete-li užití slov vznešenějších, lze se přidržeti výrazu: na všem domě je čabraka slunce.

Jindřich seděl na předposledním schodě a soukal z vody rybářský motouz. Slyše někoho přicházeti otočil trošičku hlavu a naráz mu spadl hřebínek. Mluvě s advokátem nemohl předpokládat, že by nevýznamná příhoda ze skladiště se dostala až k jeho sluchu, znal však svého otce tak dokonale, že mu nepřišlo ani na mysl, aby setrval, až se o věci rozhovoří.

„Zapomněl jsem připravití rýče pro Durchanova zahradníka,“ řekl sahaje si na čelo.

„Aj, aj,“ pravil mu v odpověď starý železník, „nech je ležeti, kde leží. Viděl jsem, že jsou pěkně svázaný.“

„Jsem s ním spokojen,“ dodal obraceje se k advokátovi.

„Ovšem,“ odpověděl doktor, „nemohu říci nic jiného. Dotkli jsme se v nahodilém rozhovoru několika knih a míst v těchto knihách. Vidím, že je zevrubně zná.“

„Ach,“ pravil opět železník, „kterak mě těší to, co slyším, a pravíte-li vy, že jeví dostatečný zájem o věci vznešené, mohu mu odpustiti poklesek, jenž do sebe má trochu nestydatosti. Co myslíte, doktore, které právnické povolání by bylo pro něho nejvhodnější?“

Advokát však neodpověděl hned, neboť jej ovládá zvyk věci odkládati a uvažovati o nich na procházkách.

„Nechť přijde nazítří ke mně,“ řekl, „chtěl bych se otázet na jiné věci a dobře posoudit, k čemu je jeho povaha uzpůsobena.“

Jindřich si myslil, že není tak zle, neboť železník i advokát byli staří žvanilové, kteří nevědí, co včera večer povídali.

Avšak chyba lávky! Sotva nazítří udeřila pátá, přiběhl železník a jal se sháněti Jindřicha s takovou vytrvalostí, jako by šlo o dědictví.

Mladý pán se oddával psaní a sestavoval dopis pro jednu z dcerušek ze sousedství, neboť v jeho věku žádný zájem nepřesahuje ubohé radosti smyslné. Aby však nevzniklo nedorozumění vzhledem k tomu, co následuje, spěcháme dodat, že psaníčko nebylo určeno pro dceru advokátovu.

Slyše hlas otcův schoval Jindřich nejprve papír. Potom se ozval veselým hlasem řka: „Co si přejete?“ a „Čím vám mohu posloužit?“

Těmto dvěma větám jej naučil otec, ale když je teď slyšel, připadaly mu tak nevhodné a posměvačné, že neváhal dáti Jindřichovi políček.

Jindřich se vybral z domu nemaje důvodu k veselosti. Chvilku otálel pozoruje kolovrátkáře, který si umínil, že ho žádná moc nedostane z místa, jež zaujal. Byl to jeden ze světoběžníků, kteří jsou dnes zde a zítra tisíc mil. Jeho ná-

stroj snad zněl skřípavě, ale když do hry vpadly rolničky, nebyla věc k zahzení. Jindřich naslouchal, znamená, že se mu dělá po zádech husí kůže. O podobném zjevu se praví, že je znamením dojetí a krásy, kterou okoušíme. Věc je prokázána a neplatí jen pro mladé jinochy, neboť touž hudbu slyšela v touž chvíli advokátova dcera slečna Alžběta a její úhrnný pocit byl týž. Hudba kolovrátkářova je dobrá. Chlapík sám stojí rovněž za pohled. Jeho vousy jsou silné a teprve na špičkách se otáčejí napodobující beraní roh. Nos má vyčnělý a chřípí zešikmena, vlasy černé a zpo- la šedivé.

Je vyzábly a směje se jako rarach. Veda potyčky se strážníkem zachovával kolovrátkář klid.

„Nechte mne s pokojem,“ pravil vyhrávaje, jako by se nechumelilo, „jde mi o to, abych si vydělal na hlt mléka. Kdo mi co dá, vykážete-li mě z mostu, na němž lidé uvykli slychat hudbu a kde si již mimovolně sahají na kapsu?“

„Dost řečí,“ odpovídal mu strážník, „poslechněte, dokud se nezačnu vypyávat, neboť potom se vám nepodaří již zmizet.“

„Málo strachu,“ odsekl kolovrátkář, „ještě jsem vám neodříkal své zásluhy o veřejné blaho.“

Jindřich byl tímto výjevem poněkud zmaten, neboť věci, jak se přiházejí, bývají často nesrozumitelné a je k nim třeba výkladu. Nezdálo se, že by kolovrátkář souvisel s tím, co následovalo. Ostatně nikdo netvrdí, že v tom měl prsty.

Rozumí se, že to byl člověk nepočestný, ale jednu výhodu (jakkoliv nezasluhuje tolik místa v povídce) měl přece. Nebyl takový nemastný neslaný budižkničemu, jací se rozmohli od dob zdokonalených čítanek.

Jindřich, maje nádherné srdce, vystupoval po dvou schodech. Přitom si hučel písničku a počítal násadce na pažení. Přišed ke dveřím advokátovy kanceláře setkal se s písařem, který se hotovil zamknouti.

„Tumáš,“ děl, tykaje Jindřichovi jako za jeho klukovských let, „dones ty klíče kuchařce. Pán a paní odešli a marně bys na ně čekal.“

„Nu, slyšíš?“ doložil povýšeným hlasem, když se Jindřich neměl vykonati to, co mu uložil. Avšak písař věděl mnohem určitěji, co chce, a tak se mu snadno podařilo vpraviti svazek do Jindřichovy ruky.

Jindřich zvoně klíčem o klíč toulal se po domě nenacházeje ani kuchařky, ani advokáta. Byl již rozmrzen, když zčistajasna a znenadání (jako nás potkává každé štěstí) se otevrou dveře kteréhosi pokoje a slečna Alžběta se objeví před Jindřichem.

Byla to velmi mladá dívka, ale přece jenom to dotáhla již na dvacet. Alžběta spatřivši Jindřicha čekala samozřejmě na pozdrav. Ale kdežpak! Mladý železník se smál vystrkuje dva ukrutné zuby a zvonil slečně před nosem svazkem klíčů. Alžběta se však obrátila po dveřích, pociťujíc s úzkostí, že je sama doma a že se nesluší, aby za těchto okolností přijímala mladé muže.

„Alžběto,“ pravil syn železníkův, „vezmete si klíče, či ne?“

„Na mostě je hádka,“ dodal po chvíli, „a jsem zvědav, jak věc dopadne.“

„O to by nebylo tak zle.“

Řkouc to vešla slečna do světnice, jejíž okno vedlo k nároží, a otevřela. Jindřich ji následoval s pootevřenými ústy maje na tváři oslovský výraz. Poslouchal, jako by byla jarmareční písnička kdovíjaká krása. Alžběta to neměla Jindřichovi za zlé. Opřela si hlavu o okenní rám a dívala se mu do tváře, znamenajíc, že se jeho dětská pleť pokryla pupínky dospělých lidí a že mu rostou pod nosem vousiska.

V té chvíli bylo okno dokořán, a protože zůstaly otevřeny i dveře, vznikl průvan, který proletěl světnicí jako kocour stíhající myš. Alžběta si přidržela koleny sukni a tu, prásk! ozvala se rána, kterou advokátův dům neslyšel, co domem stojí.

Alžběta a Jindřich se ohlédli jako na znamení a při tom pohybu o sebe zavadili krátkým pohledem. Nato si železníkův syn přejel ústa hřbetem ruky a vsedl na pažení okna.

Rolnička zazněla pronikavěji a Jindřichova ruka se dotkla Alžbětiny šije.

Zatím se venku nedálo nic podivného, ale pozornost slečnina byla přesto obrácena na ulici do té míry, že se nebránila.

Ví bůh, jak se udávají příhody tohoto druhu a v čem vězí jejich počátek. Právě tak, jako lze jenom obtížně určit, kde se pramení řeka, jež svádí své vody z rozsáhlého mokřiště či z bažiny, a jako sotva uhádnete, kde ústí veletok do okeánu, neboť jeho vlny zasahují hluboko do poříčí a sladká voda se rozlévá po moři, právě tak jako nepostihnete prvního světla, když zasvítává, právě tak nelze určit vznik a počátek milostných příhod.

Vypravování zastihuje již Jindřicha, jak máje ruku kolem Alžbětina pasu vine ji k sobě a líbá s vytrvalostí a s nebývalým vkusem.

Zbývá tedy domyslet si, že dříve než se odhodlal k tomuto činu, sestoupil Jindřich z okna a nějakým nepochopitelným způsobem překonal svoje rozpaky.

Pokud jde o jeho štěstí v milostných věcech, bylo až do té chvíle nevalné. Ještě přede dvěma dny, kdy byl chycen, jak našeptává cosi vdově mezi kamny v otcovské sínce, nemohl ani pořádně mluvit. Jeho hlas nezněl, zuby mu cvakaly a divže ze sebe vypravil nějaké to slovíčko. Dnes byl naopak pánem své mluvy a všechno, co řekl, znělo rozumně.

My, přidržující se děje ze skutečného života, nemůžeme sledovati nepřirozené výklady o silách, které prý rozpoutal onen kolovrátkář. Je však naší povinností mluvit o skutečnostech tak, jak si toho žádají pravidla hledící k umění vypravěčskému. Naštěstí je naše doba osvícená a nesedne na lep hňupům. Mezi stem se u nás najde sotva jediný, kdo by se dal nachytat na něco jiného než na dobrou filozofii pragmatickou.

Podle pravdy vzal tedy Jindřich slečnu do náruče a líbal ji bez přestání, promlouvaje k ní líbezným hlasem. Hudba přicházející z mostu zněla velmi hlasitě a zvonek kolovrátkářův se kýval ostošest.

V koutě světnice stála pohovka, na níž advokát (zasunut dříve závora, neboť je trapné býti vyrušen nějakým sudičem právě ve chvíli, kdy máte nos vzhůru a slinu na rtech) trávil svá odpoledne. Spal od jedné do tří, avšak Jindřichovi a slečně Alžbětě postačila krátká chvílička. Za okamžik byla závora na svém místě.

Železníkův syn přešel k oknu a vyklonil se hledaje očima potulného hudebníka snad proto, že mu chtěl shoditi několik drobných penízků. Šejdř, jako by cítil pohled v týle, hned se obrátil a smeknuv klobouk uklonil se směrem k oknu, a tu Jindřich mimovolně ucouvl.

Zatím si slečna zakryla tvář rukama a majíc před očima růžové šero (jak jí prosvítala krev v drobných prstíčkách) nezmohla se na jedině zalkání. Jindřich se k ní chtěl vrátit a jal se mluvit jako manžel. Avšak slečna mu ukázala dveře.

Vycházeje z domu advokátova potkal Jindřich svého otce.

„Nuže,“ otázal se železník, „co pravil doktor? Copak mi vzkazuje?“

Jindřich si pomyslí, že je lépe mlčet než mluvit nesmysly, a neodpověděl. Vrtěl se a zvedaje nohu otíral podrážku o zeď.

Železník tušil již nějakou čertovinu, ale v té chvíli přicházel právě Alžbětin tatínek. Vida své sousedy překročil k nim a s oživením se otázal, co mu přinášejí.

Když advokát vyslechl, jak se věci mají, vzal Jindřicha pod paží a vstoupil s ním do světnice, již byl před nedlouhou chvílí opustil. Potom vyhledal jakousi knihu a lámaje ji ve hřbetě usadil se do lenošky zády k oknu a tváří k Jindřichovi, který před ním stál jako oukropeček.

Kdyby některý herec toužil posmáti se moudrosti otcovské, mohl by se posaditi týmž způsobem. Na nos by si narazil skřípec, jehož jedno křídlo běží sem a druhé tam, obarvil by si čenich, a kašlaje jako armáda Napoleonova, když překročila Berezinu, spustil by své: Ehm! Ehm! Ehm!

Během tohoto cvičení a zkoušky stála Alžběta za dveřmi

majíc ucho přiloženo co nejtěsněji k zámku. Slyšela každé slovíčko. Jindřich odpovídal nadmíru hloupě, jako školomet, jenž nemá nic na starosti než knihy a učení. Byl nesnesitelný, když mluvil s takovým klidem o rušení držby. Slečnu jala úzkost.

Asi po hodině se vrátil Jindřich domů, vyřizuje, že jej advokát shledal hodným vlastního stavu. Železník cítil nad tímto rozhodnutím hrdost a jeho syn se pro ně rovněž veselil. Aby však bylo potvrzeno, jak se různí lidské soudy, poctivovala slečna Alžběta hluboký žal jednak z poklesku, jehož se dopustila, jednak z pokoření, které zakoušela naslouchajíc Jindřichovým oslovinám.

Od tohoto příběhu neminul jediný den, aby Jindřich nemyslel na Alžbětu, a jediný okamžik, aby po ní netoužil. Oslovoval ji a psal jí psaníčka užívaje důmyslu a moudrosti. Avšak nic naplat! Alžběta mu neodpovídala. Uza-vřela se a ani nejnaléhavější prosby ji nepřiměly, aby s ním vyměnila jediné slůvko. Vždycky spěchala, a zatímco rumě-nec temnil její tvář, obracela hlavu do stínu, jen aby nemusela odpovídat na pozdravení.

Veselost, bujnost, zdraví a to, co ještě za něco stojí ve světě plném protiv a nesnází, to vše, co se vám líbí, vyletě-lo komínem. Slečna se potřeštila jako nějaká pobožnůstkář-ka a div si nevsadila na hlavu vdoví čepec. Čtnost a zdržen-livost je hezká věc, avšak je-li věci příliš, je-li přehnána a má-li důvody buď svatoušské, anebo nesrozumitelné, bý-vá lidem k smíchu. Alžběta měla již namále, neboť po ní začaly pokukovat staré baby a sem tam se ozývaly řeči, kte-ré mohly zlehčiti slečninu krásu a odehnati každého ženi-cha od prahu.

Zatím se Jindřich trápil a jeho otec notně opelichal. Že-leznictví dnes nekvete a celý ten stav se octl málem vepsí. Obchody uvázly a v prostorách domů se dávno nehnulo haraburdím, jež šlo kdysi na dračku. Nestaví se, slečny se nev dávají, řemesla stojí, a tak nezbyvá než ospravedlniti pověst lichváře skutečným lichvářstvím. Ostatně čas pokro-čil k svému konci tak, že je obtížno rozeznávatí mezi majet-

kem a krádeží, mezi zásluhami a zlodějnou. Teď už i věci nejvzdálenější mají jakousi podobu a tíž znak.

Jednou při rozmluvě o současné tísní svěřil se železník Jindřichovi s věcí, jež znamenala citelnou peněžní ztrátu. Mladý pán krčil rameny a rozhodl se, že požádá o radu advokáta. A jak už byl netečný k právu a výdělku, provedl věc tak, aby sloužila jeho záměrům. Přišel k doktorovi v hodinu, kdy on a jeho žena byli mimo dům.

„Alžběto,“ děl líbaje slečně ruku, „přidržel jsem se první záminky, abych s vámi mohl mluvit.“ Řka to přitáhl slečnu k sobě.

Ale časy, kdy byla láska Jindřichovi příznivá, již minuly. Stržil políček.

„Jděte mi z očí! Jděte mi z očí!“ opakovala Alžběta a vedla si tak, že políčky málem přesahovaly obhajobu uražené dámy.

Večer téhož dne setkal se Jindřich na dvorku svého otce se šejdířem, jenž kdysi tak výtečně hrál na mostě. Seděl na obráceném hřebenáči a maje na kolenou klobouk rovnal pera, která jej zlobila.

„Kde ses tu vzal?“ otázal se Jindřich. Šejdíř přikývl a pobroukávaje si známou písničku hleděl si své práce.

„Pročpak mi neodpovídáš?“ řekl opět Jindřich a měl v úmyslu dodat, že pro něho nikdo nepsal. Ale kolovrátkář, který se jmenoval Houra, ujal jej za ruku a vedl k vrátkům, jimiž se scházelo k řece.

„Vylož si věc podle svého vzdělání,“ pravil zachovávaje neobyčejnou vážnost, „se mnou ti přichází štěstí.“

„Starého kozla si vyložím,“ zahučel Jindřich sestupuje za kolovrátkářem až k proudu Rána.

„Zde,“ pravil opět Houra vytahuje z vody provázky plné udiček, „vrháš den co den nástrahu, a přece jsi vytáhl za celý týden sotva mřenku. Dohromady, když to všechno spočítáš, by toho nebyl ani košíček.“

Tu se kolovrátkář odmlčel ukazuje prstem na hladinu říčky. Štika, jež bůhvíodkud zabrousila do námětských vod, cloumala koncem provázku, hrozíc urazití udiči.

V našich řekách nebývá rybolov volný a město Náměť propůjčovalo povolení k této zábavě za určitý peníz právě tak jako všechna ostatní. Těmto podmínkám Jindřich nedostál.

„Vidím,“ řekl si železníkův syn, „že je moje tajemství prozrazeno a že mě očekává pokuta.“

34

„Mohu-li volit,“ pokračoval ve své úvaze, „je koneckonců lepší platit, než se smlouvat s kolovrátkářem, aby mlčel. Chtěl by beztak mnoho.“

Vskutku, Houra počítal s odměnou. Zatím však hleděl unavit svou kořist a zavléci ji na mělčinu.

V tu chvíli se již smrákalo a námětský most vzdouval nad svým stínem oblouk se sochami zemských patronů. Jindřich se pozorně rozhlížel, nemá-li pytlácký výjev svědků, a jeho pohled přecházel od mostní zídky k domu advokátovu.

Smysl této povídky jest, uvésti v soulad věci odlehlé a ukázati řízení osudu na vznešené lásce stejně jako na ošemetnostech a nepatrném zapísknutí šejdířů. Pravíme, že by Jindřich bez kolovrátkáře nepostřehl to, co v této chvíli viděl.

Maje zvrácenou hlavu díval se po oknech sousedova domu. Zatím se štika vrhla do proudu a cloumajíc vlascem přiměla šejdíře, aby vkročil do vody. Hourovi teď přálo štěstí. Vrhł se k podezdívce nárožního domu a již se kořist třepala v jeho rukách.

Když kolovrátkář sbalil štika do šátku, pootevřel dvířka do domu obhájcovy. Učinil to jen ze všetečnosti, či proto, aby poslouchal, není-li někdo nablízku, avšak Jindřich, který z něho nespustil oči, dotkl se prstem čela a zapískl jako člověk, jemuž se rozjasnilo v hlavě.

Vrátivše se na dvorek mezi železnické zboží jali se rybáři vyjednávat.

„Dobře pochodíš,“ pravil Houra, „učiníš-li podle mé rady. Nech mě spát v kolniče. Co ti to udělá? Nikdo nic nezaslechne, a kdyby nějaká všetečná huba na tebe prozradila, že chytáš na provázky, řeknu, že jsou moje.“

„Nu,“ odpověděl Jindřich, „uvidíme, dovedeš-li mlčet. Co ale, kdyby tě přistihl můj otec a chtěl ti srovnat záda?“

„To je jiná, to již nesouvisí s naší úmluvou. To je rub mých obchodů. Člověk se nikdy nedohodne s celým světem,“ dodal rozvazuje otýpku slámy.

Sotva Jindřich odešel, jal se kolovrátkář slídití po všech koutech skladiště, tu vytahuje svazek kos, tu pily, hrabice či násady k vidlím. Bylo mu líto majetku, který leží ladem. Potěžkával kladiva, ale nakonec to všechno odhodil přidržuje se nové myšlenky. Chtěl vejít do železníkova obchodu a vzít si peníze.

Kolem jedenácté město Náměti již spalo. Lucerny na obou koncích mostu svaté Barbory vrhaly jasné světlo do tváří soch a k nohám chodců, kteří se opozdili.

Slečna Alžběta se obrátila na svém lůžku ke zdi, na niž padal přísvit oknem obráceným k mostu, a zvednuvši paži snažila se dosáhnouti hvězd, které tvoří korunu za světlovou hlavou. Do její světnice padaly stíny kamenných svatých zdobících mostní zídka.

Všechna zabrána do pošetilé hry přeslechla cvaknutí dveří a lehký krok Jindřichův. — Nechceme zevrubně popisovati příběhy oné noci a zůstane utajeno, dosáhla-li slečna všech pěti hvězd.

Když se schylovalo ke dvanácté, vracel se železník domů. Zatímco jeho kročeje zněly pod okny milenců, ptal se Jindřich své přítelkyně, proč ho tak dlouho odmítala. Slečna váhala s odpovědí, ale když naléhal, pravila zpola vyčítavě a zpola na vysvětlenou: „Slyšela jsem tě tehdy mluvit s otcem. Byl jsi jist sám sebou a ani na chvíli tě neopouštěl klid. Podobní lidé nejsou nikdy zamilovaní a všechna nádhery lásky je jim odepřena.“ Řkouc to oddálila Alžběta hlavu milencovu na délku paží.

Zatímco slečna mluvila, přešel starý železník mimo a otvírá domovní branku. Nyní je na dvoře, hlasitě zívá a chřestí klíčky. Ty pokojné zvuky však zděsí šejdiře, jenž stojí v sínce před krámem a hotoví se krást. Škubne sebou a vypadne mu dláto. Je prozrazen a v největší tísní se dává do pískání.

„Nu dobrá, dobrá,“ pravil železník, ohlížeje se směrem, odkud přicházela písnička, „kdybys už šel raději spát, Jindřichu.“ Skončiv svou samomluvu zamířil železník s klidnou myslí vzhůru po schodech. Ani ho nenapadlo, že by ten, kdo píská, neměl dobré svědomí.

Písnička zněla v celé šíři a milenci ji slyšeli právě tak jako Jindřichův otec.

„Kolovrátkář!“ pravila Alžběta stisknuvši Jindřichovu ruku.

Naneštěstí nepůsobí tytéž věci vždy stejně. Jindřich se polekal a vyskočiv běžel jako ztřeštěnec k oknu. Cestou srazil jakýsi kus nábytku. Zaduněla notná rána a vzápětí stál všecek advokátův dům na nohou. Z oken se ozývalo volání po stráži a bylo slyšeti, jak doktor skáče přes dva schody. Jeho obušek zněl po chodbách jako galejníková koule.

Železník právě usínal. Zaslechnuv hulákání strhl ze sebe příkrývku, domnívaje se, že nějaký halama založil požár, či že se stala vražda. V rozechvění, jemuž propadáme v těžkých okamžicích, nemohl obléci ani nejnutenější šat a skýtal obraz svrchovaného zmatku.

„Kýho šlaka!“ děl padaje přes spodky a nasazuje si obráceně klobouk.

Jestliže se zděsí podobného povyku měšťan, co má činiti šejdíř? A což stojí-li nad zásuvkou a chce-li právě shrábnouti peníze? V kolovrátkáři hrklo. Honem obrátil kapsy naruby a zanechav vše, jak leželo a stálo, hledal, kde nechal tesař díru. Naráz byl ze dveří a v sínce. Horempádem seběhl po schůdkách vedoucích k řece.

Padnuv do vody až po kolena, jal se ubíhatí proti proudu.

Za šejdířovými zády se brodil Jindřich. Měl stejně napilno. Ovšem, syn železníkův se již blížil k svému domu, a ačkoliv to byl on, koho advokát pronásledoval, mohl křičeti zároveň s ním: Stráži! Stráži!

Doktor, pochopiv, že zloděj uniká řekou, vyběhl k Ránu v okamžiku, kdy Jindřich stihl dvířka otcovského domu

a kdy se od nich kolovrátkář vzdaloval. Zahlédnuv ubíhající stín šejdíře a poznav syna železníkova, zvedl svítilnu a děl s výčitkou:

„Proč jste ho nezadržel, Jindřichu? Byl bych mu rozřal lebku!“

Tehdy příběhl Josef Koza a železníkovo nádvoří se plnilo lidmi. Jali se vzrušeně vykládati, co bylo dlužno učinit, a žádající si pokuty pro dlouhoprstáky, kteří pasou po cizích penězích, shodli se na trestu smrti.

Ale kdež byl šejdíří konec!

V deštivém období, kdy liják a vichřice procházejí pod mostními oblouky jako kuň, v psím počasí, v slotě, kdy byste nevystrčili nos ze dveří, toulal se na loukách blíže města Kohoutů brusič Nikodém. Byl chudšas všecek uondán a promočen. Za čepicí mu stály kapičky vody a po jeho zádech stékal praménkem déšť. Tlouci se celý den v lijavci, nemítí na sobě ani nitku suchou, to již stojí za pořádnou kletbu! Mistr Nikodém byl k tomu unaven a nesloužilo mu zdraví. Za starších časů chodívalo se v podobných okolnostech do hospod. Rozbil se stan u teplých kamen, pod kolnou, anebo, bylo-li nejhůř, někde ve stohu. Ale od roku 31 přišla na svět mizérie. Přádělny stojí. Z komínů koželužen se nekouří, sedláci mají na člověka pifku, a kdožví jak by vás přivítal krčmář. Půjde prý zítra sám o žebrácké holi. Spadlo mu břicho, ztratil klid a místo srdečné nadávky, jíž vás kdysi vítal, popadl by hůl a běžel by za vámi až na kraj vesnice.

Dnes je každý rád, že se sám klepe. Úvěry vyschly a není k nalezení otýpka slámy.

Ať si kdo chce chválí vynálezy a současnou vzdělanost, my pravíme, že je svět v koncích. Komupak slouží všechny ty moudrosti? Eh, člověka pranic neuchvacují zdravotnická opatření, jimž se podařilo zastavití přival cholery, vzdouvá-li se mu břicho hladem, na nějž stejně scípne. Teď neběží o slovíčka.

Mistr František Nikodém si myslel něco podobného a jsa hotov s úvahou popadl koš, kde včera bylo pár zemáků a kousek chleba. Nenalezl již ani kůrčičku a tu mrštil svými krámy, až to zachrastilo. Co dělat? Po chvíli se zapřáhl znovu a mžikaje proti dešti, jenž zároveň s větrem mu plískal do očí, šel dál. Na světě je to zařízeno tak, aby lidská

útrapa byla čas od času vždy zchváčena novou nadějí. Vetkne vám svoji ostruhu ještě tehdy, když jste zúčtovali. S Nikodémem si štěstí zahrálo podle řečeného pravidla. Když chtěl už obrátit, uviděl před sebou střechu. Vzpochopil se a nedal na nic, až tam dorazil. Byla to hlídačská bouda. Stihnuv stavení převrhl vozík, aby voda neměla přístup k jeho nářadí (vyjímajíc brus, jemuž vlhko neškodivá), a skokem byl u dveří. Osud mu však připravil překvapení, které nemohl na prvý ráz oceniti. Z vnitra domečku se ozvalo zaklení.

„Jakže,“ řekl si Nikodém, „který povaleč by měl tak příjemný hlas a která zámecká paní by vysedávala po hlídačských boudách? Spíše se podobá, že jsem se mylil a že tam nikdo není.“

Tu se však otevřely dveře a v černém rámci se zjevila hlava Josefinina.

„Čert vás sem nese!“ pravila s prudkou nevolí.

Čert nečert, mistr Nikodém se protlačil úzkou brankou a nic ho nepřimělo, aby ustoupil. Schoulil se do kolečka a spal, jako spávají chrti vévodů na zbytkových statcích.

Nazítří brusič časně procitl. Měl v těle brnění a hlava mu šla kolem. Zdálo se, že si stržil opičku. Dešťové kapky bubnovaly na střechu a tu, aniž otevřel a nahlédl, jaké je počasí, mohl být jist, že prší ostošest. Mávl nad tím rukou, neboť si myslil, že se přiblížila jeho hodinka. Chvilíčku seděl jen tak se zavřenýma očima, a když bolest neustávala, jal se pohybovat směrem k dvířkám, aby se nadýchal čerstvého vzduchu. Tápal kolem sebe rukama a tu se dotkl Josefinina střevíce. Slečna se dala do křiku, z něhož ubohý mistr nezmoudřel, přesto vida otevřenými vrátky vrak svého vozíku a cestu, která ho sem přivedla, přece jen poznal místo a čas tohoto příběhu.

„Aby vás husa kopl,“ pravila Josefinina rozezlená dnes jako včera, „co si myslíte, vy nezdvorníly blázne?“

„Co bych si myslil,“ odpovídal svíraje dlaněmi své čelo, „myslím si, že jsi po čertech mladá a že bys mohla dělat něco kloudnějšího.“

Josefina odpověděla tak, že mu zašla chuť hráti si na kazatele. Potom si protřela oči a vzavši jakýsi pytel upravila si kápi, která se podobala mnišskému oděvu. Takto oděná vyšla do deště a jala se rozdělávati oheň, neboť si byla přinesla věch slámy a něco suchého dřeva.

Pokud jde o stav řečené dívky, nemůžeme být na pochybách. Byla to tulačka, jež přednedávnem opustila nemocnici. Uprostřed minulé zimy onemocněla zápalem pohrudnice a vydala se k Pannám. Život, který vedla od rané mladosti, jí tak zřídil, že byla přijata s velkou snadností (jakkoliv se teď můžete dostat do špitálu jen s nemocí vzácnou a hodnou pozornu mediků). Z toho Josefina usuzovala na znamenitost své choroby a nelichotila ani ošetřovatelkám. To u ní platilo za blahé časy. Býti oděna ve skvoucí šaty špitálnic a líhati sama pod bavlněnou příkrývkou! Bože, to se to spalo bez chlapů! Třela si radostí lýtko chodidlem a cítila radost, že je v teple.

Po několika týdnech jala se Josefina pokukovati po dveřích a s něžným výrazem naslouchala vyhrávání harmonik. V ten čas jí ubylo na významu, a aby se udržela, byla nucena vykládati sestřičkám karty. Její vůle byla rozdvojena. Nakonec s ní přece jen domluvili podle svého. Bylo po latině a slečna Josefina stála na ulici, či lépe za městem, neboť se nechtěla vrátit k svému řemeslu.

Královské město Kohouty zůstalo za jejími zády. Vešla do luk, která zavlažována vydatným deštěm rostla ke škodě statkářů, jež dobrá žeň (podle vyššího rozumu) přivede na mizinu. Stihnuvši boudu měla něco drobných peněz a uzel suchého prádla. Brusič však byl bez halěrku a neměl ani špetku soli, ani kmíneček.

„Josefino,“ řekl dozvědév se jméno své společnosti, „co tě to, holka, napadá, hned po ránu se nacpat. Rozdělme se! Myslím, že jsem si utržil kapánek horečku, a jak se říkává, není od ní lepšího léku než horká polévka z kostky.“

„Když jsme již u snídaně,“ pravila opět slečna, „nemohl byste se, mistře Nikodéme, vytasit s nožem? Stojí ten váš krám za něco?“

„To bych řekl,“ odpověděl František a zachvívaje se pod nárazy zimnice jal se lovit ve svých plecháčích. Po chvíli zvedl vak obalený voskovým plátnem. „Tu to máme!“ křičel chřestě svým pokladem.

Josefina přijala lžíci a nůž, ukrojila si chleba a snědla polévku neříkajíc tak ani tak.

O něco později přišel k boudě sedlák, majitel louky, kde právě přebývali, a dříve než pozdravil, jal se jim oběma spílati a vyháněl je, řka, že o ně přerazí hůl.

„Ty lakomče nenažraná,“ odušil František pozdviženým hlasem, „ty odřihoste, by sis měl pokládat za čest, že jsem kdy páchl do tvé blechárny.“

Řka to byl brusič opřen o dlaně, a jak se zjevil ve dvířkách oné chajdy, mohl nahnat člověku strach. Nicméně při sedlákovi stálo právo, jemuž sloužívá řada fešáckých pochopů a páni sudí s nádhernými čenichy. Ví bůh, než se dát zavřít, je lepší táhnout sirky o kus dál. Brusič se chopil vozíku, slečna Josefina vzala vaky na záda a šli spolu k břehu řeky Přeletavky tak věrně, jako by je spojoval vznešený slib.

Hodili se ovšem k sobě pramálo. Brusič měl pořádnou skobu a slečna měla maličký nosíček, který se s takovou výhodou nosívá ke kožišinovému plášti. Její oči byly kulaté a nad nimi se klenulo obočí tenoučké jako čárka. František však vyhlížel do světa pouhou skulinkou mezi víčky a jeho obličej byl pokryt srstí, takže vypadal (krom té drahé duše) jako zvíře. Šli asi hodinu. Déšť ustal, ale bláto jim stříkalo až na hlavu. Čím více se pak blížili k městu, tím bylo protivnější.

Město Kohouty má od státního převratu téměř dvakrát tolik obyvatelstva, než by příslušelo, kdyby věci šly jak náleží. Zatímco se krásná venkovská hnízda vylidňují, staví se v Kohoutech smetiště po smetišti. Jejich jméno se odvozuje od hrdinů revoluce, od svatých z předměstí a vposled od peněžních ústavů. Těm, kdo v těch končinách obývají, vede se prabídně, nikdo z nich nenalezl výtělek, a tak na ně doléhá hlad jako na Františka a Josefínu.

Říšské železnice vrhají se na Kohouty ze všech stran; bouří, hřmí, blýskají se a dýmají, zůstávajíce za sebou planoucí mračno, takže o poledni vidíte zášlehy slunce jen průrvami. Tento shon pro nic (neboť mlýn, jak bylo naznačeno, jde naprázdno) vás unese, když se tak díváte z mostu Armády, majíce bradu opřenu o zábradlí a ruce v kapse. To platí při slušném počasí, jinak je lépe sestoupit o dvě poschodí níže, tam, kde železniční trati a hlavní silnice se křížují s cestami starého venkova. Tam bývá stanoviště všelijakých lidiček, na které se nedostalo. Jeden se zde choulí do pytlů, jiný si vybírá hmyz z podpaží, třetí točí palci rukou mlýnek a ostatní buď pokašlávají, nebo skákajíce o jedné noze hrají v Nebe, peklo a ráj.

K těmto chlapíkům zamířili František a Josefina, doufající, že v průvanu pěkně oschnou. Mohli dorazit již o osmé, ale čekali, až se uklidí jízdní hlídka. Konečně spatřili koňské zadky ovívati se ohonem od ostruhy k ostruze. Cesta byla volná, běželi tedy dvakrát rychleji než předtím, aby zaujali výhodné místo.

Když však stanuli pod mostem, byl tam již houf lidí. Nastala strkanice a tu a tam, k veliké škodě dalšího obcování, padlo štiplavé slovíčko. Ale František se vyznal v podobných šrůtkách.

„Uхни se, povídám, nebo ti přiletí jedna na záda,“ pravil k vyvolavači, jenž v průběhu hubených let pozbyl místa, neboť se všechna panoptika octla na bubnu. „Uхни se!“

Oslovený jinoch se obrátil a možná, že by věc byla dopadla pro Františka všelijak, kdyby řečený vyvolavač nebyl zahlédl Josefínu. Nikdo však není pozornější k dámám, nikdo nedovede oceniti půvab a cenu dívek tak dobře jako umělci, lidé z divadel rozmanitostí, brzdiči houpaček a roztačeči kolotočů. Vyvolavač pleskl zlehounka Josefínu po zadnici a neodpovídaje Nikodémovi jal se jim oběma prokazovati všelijaké zdvořilosti. Josefina se smála, ale nikoli více, než je dovoleno smáti se v dobré společnosti.

Mějte na mysli, že je-li pořádná holka nevěstkou, je to zaměstnání jako jiné. Cožpak je kominík špinavec? Libuje

si snad stokař ve společnosti kryš a potkanů? Je hrobník šitý právě na mrtvé?

Připouštíme, že některá zaměstnání jsou sprostá a jiná opět vznešená, přesto však vydělávati si chléb je věc jedna a býti takový či onaký je věc druhá.

Zaslechnuvši žerty vyvolavačovy pravila slečna, že by František takovému zlompírku zvalchoval záda. Jen kdyby měl lék, kterého potřebuje, jen kdyby mu dala ta prokletá zimnice pokoj!

„Copak mu schází?“ otázal se vyvolavač.

„Slychám, že je na podobné choroby výtečné psí sádlo,“ pravil a jal se vypočítávati chudáky, jež tento předpis postavil na nohy.

„Takových, jako jsi ty, jsme již viděli! Kdybych měl dva či tři stroužky česneku, krapet pálenky a listí z náprstníku, to by byla jiná!“ děl František zalézaje do pytlů. Josefina se poohlédla po suchých hadrech a ustlala mu, takže mohl sedět a opřít si záda.

Za tohoto konání a hovoru přiblížil se k Nikodémově skupině nový příchozí. Byl daleko znamenitější než brusič, vyvolavač či Josefina, neboť měl koně a přijel na voze, jako jezdívají velcí páni. Pravda, herka nestála za mnoho, ale přec jen to byl kůň, jakých nenaleznete u silnice. Měřil málem dva metry. Hlavu měl štíčí, oko mhouravé, krk jelení, kohoutek nevýrazný, hřbet měkký, kříž špičatý, hrudník nehluboký a úzký, hlezenní klouby zaříznuté, a toť se ví, špánek. Pokud jde o barvu, lze říci, že připomínal ryzáka. Klusal těžce, o trysku však nelze mluvit, neboť to nedotáhl tak daleko. Možná, že mu bylo třicet let.

Pán tohoto vzácného zvířete byl mladší. Jmenoval se Jakub. Donedávna chodíval po výročních trzích, a kdekoliv se sešlo něco zvědavců, začal se svými kousky. Uměl velmi mnoho, ale nad ostatní vynikal ve hře v karty. Jakub míval kdysi peněz, že mohl dvakrát večereť, ale jak si ostatní utahovali řemen, ztrácel i on důchody. Nakonec mu nezbylo, než aby se vrátil ke kejklářskému řemeslu. To ovšem není snadné, neboť za času blahobytu se mu zkrátily šlachy a ztuhly klouby. Nemohl již nohou za krk.

Přišel na stanoviště k mostu Armády, nebyl bez groše jako František, ale zbývalo mu padesát korunek. Mohl si ještě osladit život. Pamětliv tohoto pokladu sahal velmi často do kapsy a chřestil stříbrem, čerpaje z jeho zvuku posilu a hrdost. Krátce, choval se jako velmožný pán. Jeho tvář vyjadřovala sebevědomí, a jakkoliv byla drzá, přece by se vám mezi lišáckými obličejí našich hodnostářů ještě líbila.

„Copak tu tropíš?“ pravil Františkovi, jemuž vykukovala sotva špička nosu.

„Eh,“ odpověděl brusič zvedaje hlavu jako orel, „jdi svou cestou, tady se neohřeješ!“

Jestliže byl vyvolavač na počátku hrubý a jestliže zjihl, jakmile spatřil Josefínu, zachoval si Jakub prudkost svých výrazů i tehdy, když se na něho slečna smála.

„O tom si ještě promluvíme, kdo se ohřeje a kdo potáhne s dlouhým nosem,“ pravil k brusiči, čerta se staraje o Josefínu. „To se uvidí, to poznáš, až se octneš v louži!“

Zdálo se, že mu nic nezabrání, aby neučinil to, čím hrozil; avšak v rozhodné chvíli zasáhl do věci kůň.

Byl zůstaven sám sobě a stál opodál se sklopenou hlavou, hrabaje kopytem. Nyní však ucítil ve slabinách nutkání ostruhy a táhna za sebou vozík nezastavil se až před Josefínou. Hráč v karty cloumal opratí ze všech sil, avšak kůň, zvyklý na rány udidla, sotva poodchýlil hlavu.

Nic není rozkošnějšího nad pohybuující se oko a vykroužené koňské chřípí. Ryzák měl ještě k tomu věštecký výraz a zaržál, když jej Josefina pohládila.

Jakubovi neušlo, že se jeho koníček Josefíně líbí, a jal se nadýmati jako všichni pánové stájí.

„Copak si myslíš?“ pravil, zvedaje ryzákovi kopyto za kopytem, „to není lecjaký kůň. Má dobrou polovinu anglické krve!“

„Janek!“ procedil mezi zuby brusič, a jakkoliv jím lomcoval vztek, dělal, že se popadá smíchy za břicho.

Josefina se podívala z jednoho na druhého, a protože se vyznala v mužských, záhy se jí rozjasnilo: Jakub byl chlapík, jací jen zřídka běhávají po světě s roztrhanými lokty.

Chlastoun, žrout, shromažďovač majetku, outrata a bůhvíco ještě! Podobalo se, že vypadl z nějakého vyššího hnízda. Byl to rozený pán a násilník. Josefina uhádla, že hrubosti a nezámek Jakubův není než způsob chlapáckého ucházení o děvče. „Proto má takovou zlost na Nikodéma. Proto se brusič tak vzteká!“ pomyslna si slečna, cítíc nad tím radost a teplo u srdce.

Jakub se vyptával, kdo je co zač, a mezi řečí přetáhl koně postrankem. „Láry fáry,“ pravil František, když se hráč v karty vrátil k Josefíně, „z toho mračna nebude déšť.“

„Ty chudinko,“ řekl opět Jakub, „abys věděl, s kým mluvíš, tady je něco drobných. Pošli si pro svůj dryák, když si od podobných sviňstev tolik slibuješ.“

„Jen ber, ber!“ doložil, vida brusičovo váhání, neboť František odtahoval ruku, která se sama od sebe otvírala a třásla. Josefina byla překonána takovou velkomyslností a poslala vyvolavače nakoupit žádané věci. Avšak dříve než odešel, pošeptal mu brusič do ucha jméno nejúčinnějšího léku. Lišák se neodvážil říci je nahlas.

Na druhý den zároveň s jitřenkou stáli u mostu Armády (toto jméno pochodí od blízkého sídla křesťanské družiny, jež hudbou a jinými prostředky usiluje o spásu pobloudivých duší) pánové na vykrmených koních a budili spáče hrubými hlasy, dožadující se průkazů, jež tulácký nárůdek jen zřídka mívá v pořádku. Nastal shon. Ženské ječely a z hadrů vylézaly děti rozcuchaných hlav, zvedající ještě silnější křik.

Koně jízdní stráže se zdáli černí jako havrani. Metali zpod svých kopyt jiskry a chřestili udidly. Řemen a přílby, kopyto, třmen a ostruha, to bylo celkem vše, co jste mohli viděti z těchto stínů. Stráž rozdělovala muže a ženy jako berany a ovce, zachovávajíc pravidla vznešených textů. Tu se ukázalo, že všech je celkem šestnáct. Co s nimi? Kdyby chasu usadili ve sklípících nové věznice, byla by do dvou týdnů naplněna až po sám holubník. Šlo tedy jen o zjištění a o záruku, že odtáhnou z městského obvodu. Kdo sehnal nějaká ta lejstra, byl propuštěn.

Když došlo na Jakuba, věc uvázla. Neměl leč starou čelední knížku, zato však křičel a bil se v prsa, až to dunělo. Strážníci se hned nerozhodovali, postavili hráče v karty stranou a pokračovali v prohlídce. Josefina prošla, avšak vyvolavače zadrželi.

Chudás, nejmladší a nejnevinnější z těchto hříšníků, stiskl Josefině ruku a rozloučil se, maje pláč na krajíčku.

„Hej,“ pravil strážmistr Nikodémovi z výše svého koně, „co je s tebou?“

Na ta slova brusič velmi namáhavě vstával a se vzdechy a s hekáním se jal belhati k rytířům na valaších a klisnách. Vypadal přitom uboze a počestně.

Po strážnicích se věřívá, že si tyto dvě vlastnosti doporučí, avšak brusič František je spojil takovým nezájmem a tak dokonalou lhostejností, že nad ním mávli už napřed rukou. Podal jim dvě listiny, a zatímco pánové do nich nahlíželi, rozhrabával špičkou křápu bláto. Bolest mu nedala postát a podle všech známek rvala jeho útrobu. Ustlati takovému chlapíkovi v šatlavě není ve smyslu veřejného pořádku ani vhodné, ani záslužné — ale propustiti jej jen tak? Pánové se dívali z Františka na Jakuba a z Jakuba na Františka. Kdopak zná lidské myšlenky?

Kdožví co se může stát? Brusič se přibližoval zvolna ke strážní a pískl bolestí. Snad náhodou, či právě na ten hvizd začali koně strážníků jevit neklid. Všichni, jak tu stáli řadou, stříhali ušima a otrásajíce se chřestili postroji. Kopyto zvonilo o kopyto a šavle o třmeny; jali se vzpínat a vyhazovali.

Byla by to pěkná podívaná, kdyby se někdo z těchto jezdců octl pod břichem své klisny! Pamětlivi podobných konců, strážníci věc zkrátili a kromě vyvolavače nechali chasu odtáhnout.

Brusič sedl do vozu hráče v karty a Josefina se chopila Františkova vozíku. Když se však vzdálili z dohledu, seskočil Nikodém na zem, a protáhnuv si údy (jako to dělával král Ubu, nebo jako to dělá Werich, miláček našich dnů), jal se pronášeti pošklebky na účet městských zřízení a do-

provázel je všelijakými směšnými posunky. Byl opět zdrav jako ryba.

Po celý týden chodila tato malá tlupa sem a tam hledajíc místo vhodné k obývání. Nenalezli nic výtečného, ale přece jen ze všech děr a koutů se jim nejlépe hodil malý háj v sousedství žitniště, jež svého času proslulo vraždou Jindřišky Klácelové. Odtud pole a lesík se nazývá Klácelka.

Jestliže se zhostíte úsně, kterou přivádí myšlenka, že zde byla prolita krev, shledáte tuto krajinu dosti půvabnou. Má do sebe vskutku něco vzletu a vroucnosti, takže se vám vedle vzpomínky na věci příšerně vtírá otázka, nejsou-li tyto smrčiny zároveň shromaždištěm milenců a úkrytem lásky.

Brusič nožů rozbil svůj stan mezi bukem a skálou na zvýšeném místě tak, aby dešť volně odtékal a severní strana byla chráněna od větru. Josefina se přilepila rovnou na skálu, neboť měla pranepatrnou plachtičku, vhodnou sotva k tomu, aby sloužila za dvě stěny.

Tento týden ustavičného cestování se rovnal sedmi dnům stráveným v pekle. Dobrák František byl pro ně bez přestání terčem Jakobových posměšků. Domýšlivý a chvastounský hráč v karty pranic nedal na to, co má František v hlavě. Bylo mu jedno, že je to vyučený podkovář, že zná lékařství skrznaskrz a že prošel kraj světa. Posílal si jej pro tabák a tahal ho za uši. To samo o sobě je krutá urážka. Povážíme-li, že se to vše dalo před Josefinou, kterou si oba zamilovali, dovedeme si představit, jak asi Františka čerti brali!

Josefina ovšem věděla, kde chlapy tlačí střevíc, ale nebylo snadné se rozhodnout ani pro brusiče, ani pro hráče. Každý z nich měl určité přednosti. Zvyky starého řemesla pak slečně našeptávaly, aby si je podržela oba.

Jakubovi už věc zalézala za nehty.

„Šla bys se mnou?“ otázal se Josefiny, jež se právě zabývala jeho ryzákem. „Rád bych zasedl ke hře a svědíl mi už ruce.“

„Co vás napadá!“ odpověděla. „Pokud jde o karty, mů-

žete si zahrát s Nikodémem. Což?“ dodala, obracejíc se k brusiči, který se zasmál. S přibližujícím se jarem vzrostly jeho milostné záměry do té míry, že byl hotov podstoupiti i hru o nevěstu.

„Copak je ti k smíchu?“ děl hráč, stahuje si čepici až na oči. „Copak se směješ, ty starý šidile, ty jedna zagroškudlo?“

„Jen ne tak zhurta, panečku,“ děl opět brusič odstrkuje chlapíka koncem své hole, „nebo ti jednu lísknu, že se nepoznáš!“

Toť se ví, Jakub měl sílu za tři, a dříve než se brusič nadál, byla jeho hůl vedví.

„To bych to popadl,“ pravil opět Jakub obraceje se k Josefíně, „hrát s takovým chudšasem! Co by vsadil? Nemá ani holínku, ani pinku. Ani vrtáček, ani stříbrňáček. Jdi se vyčpat, ty staré strašidlo!“

„Járku,“ děl na to brusič, jenž zatím usedl a třel v hmoždíři jakýsi lektvar, „járku, kdybys chtěl zkusit štěstí, mohli bychom si přece jen k tomu sednout. Ukrátíme si dlouhou chvíli. Co na tom, že nevsadím peníze.“

„Vida, vida,“ odpověděl Jakub, „to je dobrý vynález, což abychom hráli o poličky?“

Brusič si otřel tvář a vstal chtěje dodatí svým slovům většihó důrazu: „Já,“ děl, zatímco se jeho očka smála, jako by si byl věcí jist, „já, jestliže prohrají, nechám všechno, co mám, na místě a odejdu nestaraje se, co vy dva uděláte. Platí?“

„To není špatné,“ řekl hráč a zavázal se stejným slibem.

Nikodém a hráč v karty zasedli potom k brusičské korbě, jež byla obrácena na bok, a podle pravidel počali. František měl rozdávat.

„Počkej,“ pravil řemeslný hráč vida jeho zručnost, „nedám se do hry, dokud si nevysoukáš rukávy.“ Sám pak svlékl kabát. Možná, že byla v Josefíně malá dušička, když viděla, jak se Jakub usmívá a jak mu bude snadné usaditi milého brusiče. Ví bůh, že nepřála Františkovi neštěstí. Zatím už šlo do živého. Karta bila o kartu a rozehrával se

i brusič. To však není pravé slovo, neboť zůstal vzpřímen a nepromluvil ani slova. Jen jeho malá očka mhourala proti slunci, sledující všechny pohyby Jakubovy.

„Ha, ha, ha,“ pravil hráč, počínaje protivné průpovídky kartářů, jež mají odvrátiti pozornost k nesmyslům, „ha, ha, ha, paličky a bubny! Bubny k paličkám, housata do posady, kohouta do poklopce!“

Josefina nahlížela hráčům přes rameno, nemá, hluchá a bez známek života. Procitla, teprve když brusič přebil Jakubovu kartu. Hráčské štěstí, jež zprvu stálo na straně Jakubově, odklánělo se průběhem hry víc a víc. To ovšem ještě nic neznamenaá. Dříve než byste pocítili bolest píchnuvše se jehlou, octla se v rukou hráčových barva, kterou právě potřeboval.

Vzápětí vyskočil brusič ze svého místa a přikryv hru oběma dlaněmi jal se křičeti a klítí. „Takhle se hraje s poctivými lidmi? Tomuhle říkáš státi na stráž?“

„Dohraj, ty křikloune,“ pravil druhý daleko mírněji, než byste se od něho nadáli. Když však viděl, že brusič nedbá, ukázal své karty plné vznešených králů a desítek.

„Nemohl jsi hru vyhrát,“ odpověděl Jakub brusičovi, a jako by se věc rozuměla sama sebou, chtěl si přivlastniti jeho koš. Nikodém se ovšem z míry dopálil a neuvažuje dlouho přetáhl podvodného hráče přes záda, laje mu falešníků a platejzů. To bylo znamením ke kruté a zarputilé rvačce, při níž byl brusič bit jako žito.

Jakub s brusičem se váleli v chumlu a křičeli, až se jal kůň falešného hráče jankovatěti. Josefínu z toho pojala hrůza.

Ryzák, pokryt pěnou a se zuby vyceněnými, jako by se šíleně smál, dal se do běhu, opisuje kruhy, osmy a dráhu třeštidla.

Nic naplat, pánové ustali v své zábavě a obrátili pozornost ke zvířeti. Hučelo jim v uších a byli trochu zmateni ranami, které je zasáhly přes skráňové části lebky, Jakub však přece v té věci poznával nějaký čachrářský kousek. Jakživ se nemohl nadíti, že jeho ryzák bude sám od sebe

běhat rychleji, než ho kdy mohly přimět nejpalcivější rány bičem. Minulo mu již třicet let a nebyla to léta strávená v hojnosti píce a klidu.

Hráč v karty volal na ryzáka jménem, ale zvíře ztrativši hlavu bylo i hluché a slepé. Hrome, jeho kopyta jiskřila jako křemeny, když za starých časů nějaký rozzuřený lanc-knecht chtěl založit požár. Brusič Nikodém chvíli vyčkával a potom, zaujav místo ze všech stran viditelné, jal se pískatí a mluvil nesrozumitelným jazykem. Sotva se ozvalo první zapísknutí, dopadl ryzák na přední nohy, jeho hřívá se položila, a jakkoliv se třásl, přece jen stál.

František jej ujal za ohlávku. Učinil to, jako by sešlo na každém pohybu a na každém krůčku. Napodoboval směšné čáry a cikánění.

„Možná,“ pravil, když se zase vrátili k rozumné řeči, „možná, že by ten kuň za něco stál, kdyby dostal moudrého pána. Ty ovšem nerozumíš poctivě ani svým kartám.“

„Toť se ví,“ odpověděl falešný hráč, „to by dovedl každý, pískat tak dlouho, až se jenek utahá, a když už leží, klepat se prstem vedle bradavky. To je div, že nenastavuješ ještě ruku.“

Řka to jal se Jakub nakládati do vozu své věci. Potom došlo na svršky Josefininy a konečně i na Františkův brus.

Vyhrál v kartách, přemohl brusiče v křížkování — jakápak volba? „Žádná!“ myslil si Jakub rozhořčen, že se jeho jméno octlo v blízkosti ledasjakého dryáčníka a zařikavače. Nikdo by mu teď nebyl vymluvil, že poctivý mistr brusičského řemesla není mrzký šejdř, který se naučil hříšným říkačkám a tropí s nimi neplechu.

Zatímco Jakub nakládal zboží svých přátel, stál František jako zařezaný. To hráče v karty poněkud usmířilo. Zapřáhl ryzáka a uchopiv bič jal se mluvit k Nikodémovi:

„Mistře, odpusťme si, co jsme si! Basta! Pročpak mě necháš tak dlouho mluvit? Proč mi nevyjdeš v ústrety?“

„Myslím, že jsi již zmoudřel,“ pokračoval, „a že je ti jasno, jakou nevhodnou věc jsi žádal, chťeje, aby Josefina šla s tebou. To ovšem bylo zvrácené a ty toho ze srdce želiš,

což? O nějaké lítosti, když si tak vzpomenu na tu tahanici, není z mé strany ani řeč, ale kdybych mohl, odpáral bych ti jich dobrou polovinu.“

Zatímco toto mluvil, stála Josefina opodál vozu a čekala. Měla v úmyslu jít tam, odkud bude silněji volána, neboť vychování kurvičky ji k tomu mělo. Pokud pak jde o vlastní slečninu volbu, nechtěla cestovati pěšky a klonila se spíše na stranu Jakubovu než k Františkovi.

„Josefino!“ děl falešný hráč a řka to práskl koníka do kýty.

Ryzák však zůstal na místě. Stál jako očarován, skláněje hlavu a kývaje jí po způsobu koní věšteckých.

„Co s tím zvířetem je?“ děl hráč poohlížeje se po brusičovi.

František Nikodém však stál, maje ruce za pasem a na jeho tváři se nehnula ani žilka.

Josefina rychle seskočila z vozu. Zdálo se jí, že se ryzák proměnil v tvrdohlavého osla a že nepůjde, kdyby o něho rozbili hůl. Kdysi zaslechla o kovářích a babách, které dovedou udělati dobytku, a narychlo vzala za prokázáno, že umění těchto nepřítelkyň stájí doposud žije.

Falešný hráč si nevěděl rady. Obrátil bič po kohoutském způsobu násadou vzhůru a řezal do ryzáka, až zpruhovatěl a stal se vraný a vposled všecek pod pěnou se podobal běloušovi. Nic naplat. Zdálo se, že nebohý ryzák sejde ze světa v postavení, jež si byl zvolil. Avšak oko ryzákovy jiskřilo.

Po venkově slyne pravidlo třetice znamenitou účelností. Je vsutku zaručeno, že věc třikrát za sebou se zhativší je zcela ztracena. V tom případě ji můžete bez obav prodat židovi. Falešný hráč byl již zuřiv, ale kuň se měl tak málo k tahu jako k řeči. Jakub řekl, že má to zvíře horečku, a chtěl je nechat zcepenět.

Tu teprve přišla Františkova chvíle. Koupil ryzáka za babku a k tomu ještě na dluh. Potom se jal zdvíhati koníčkovy nohy a obcházel je, počínaje si zpola jako lékař, zpola jako prohnáný taškář. Stále něco mumlal, skláněl se,

jako by odstraňoval z koňova kopyta špatně přibitý podkovač, a nahlížel do zahrocených uší ryzákových.

Jsa s prací hotov shodil z vozu vše, co patřilo Jakobovi, a vyzval Josefinu, aby nasedla.

„Sbohem“ pravil, když uposlechla, a zvednuv opratě přiměl ryzáka, aby se dal do klusu.

To, co se vypravuje, bývá často tak zábavný nesmysl, že nikdo nemá chuť věřití pravdivým příhodám a nikdo je ani nečte. Tak přichází poctivost vepsí a všelijaké výmysly jsou vynášeny až do nebe. Sper to ďas! Pravda, jak se zdá, ztratila svoje podkůvky a kulhá za lží, o níž se kdysi říkalo, že má krátké nohy. Pah, ta se neztratí! Nestyda nestydatá!

Ale nechť. Mlýn mele tak, jak je utažen, a písaři si nevedou jinak. Prodávají, jak koupili, poslouchají, co jim našeptávají, a píší to, co jim řeknou všelijací svědkové, pamětníci a staré baby. Pravda nepravda, slyšeli to a dost!

Asi tři míle od města Krumlova stávala na počátku vlády císaře Františka Josefa pěkná hospoda. Podle jejích oken vedla vídeňská silnice. Projelo tudy hrůza formanských vozů a prošlo po ní všelijakých darmošlapů a lumpů a cikánů, až z toho šla hlava kolem.

Za všech časů bývalo více darebáků než poctivých lidí, ale současně musíme přiznat, že je obtížné nebýti taškářem. Co si máte počít, když za vámi stále někdo chodí a říká vám: musíš a nesmíš? Jakž byste mu něco nevyvedl?

Za času řečeného císaře bylo žandarmů jako máku, ale přece jen méně, než jich je dnes. Jak by ne, tehdy se stíhala nějaká ta krádež nebo loupežné přepadení nebo vraždička ze zlosti. K hrubostem a k věcem příšerným docházelo jen zřídka. Žandarmové se procházeli na pokraji lesů a byli by se rádi připlichtili k děvčatům, když žala trávu, holky však před nimi braly do zaječích. Žandarmové chodívají pomaloučku, ale takový zlodějský spratek pospíchá a stokrát je předběhne. Krátce, taškáři mívají nad nimi ve všem vrch.

Každá hospoda má šenkýře či šenkýřku. A každý šenkýř má jméno. Hospoda na vídeňské cestě se jmenovala Dobrá míra a šenkýře se říkalo Isabella.

Ta dáma se nikdy neprovdala. Bylo jí asi kolem třiceti, ach, to jsou krásná léta! Tehdy se boky paniček zakulacují, jejich prsy se stávají těžkými a snižují se. Neříkám, že by patnáct let nebylo lepší než tato třicítka, ale v tak raném mládí se nespíchá, a to se nám nehodí do krámu. S Isabellou žila na Dobré míře, jakási baba nadmíru chtivá peněz. Šenkýřka někdy říkala, že je to její příbuzná, ale již za chvíli se na ni dopálila a div div, že ji nevykázala ze dveří. Měla dvě jména: Johanka a Coletta. Ďas ví, které bylo méně falešné. Milá Johanka byla škaredá a zlá. Nejlépe, kdyby ji byli nechali v kuchyni či ve chlévčích, ale ne! Kde se co šustlo, již tam pádila, a sotva někdo klapl dveřmi u hospody, v tu chvíli byla v nálevně a koukala mu do huby, když pil. Mimoto byla ovšem i nesnášenlivá a některé její vlastnosti upomínaly na kuplířku.

„Pospěš si, pospěš si, Isabello,“ pravila, „v tvých letech není holka právě nejmladší! Jářku, ven, do pole!“ Řkouc to zatroubila na prsty, neboť mívala potíže s kapesníkem. „Já jsem měla do dvaceti dvojčata!“ dodala po chvíli.

„Což o to,“ odpověděla Isabella, „to není nesnadné, ale kde sebrat manžela? He?“

„Miláčku, miláčku,“ pravila opět babice, „zvol si, pro Ježíše Krista, choť jako křesťanka a nedovoluj, aby tě objímali všelijací halamové. Je mi to někdy až hanba!“

Isabella jí chtěla odseknout, když se otevřely dveře a vešel cikán v milostném věku. Bylo mu tak osmnáct či devatenáct. Zdá se, že by byl nepadl do mdlob, kdyby byly dámy pokračovaly v své při, ale jak ho Isabella viděla, přešla jí načisto zlost a jala se usmívat.

„Odkudpak jdeš, příteli?“ pravila nalévajíc mu holbu, dříve než o ni požádal.

Cikáni neradi odpovídají na otázky, a tak se zasmál, řka: „Odkud bych šel?“

Isabella si pomyslela, že je to malý nezpůsob, a sedla si k němu na lavici. Přehodila si nohu přes nohu, a aby se neřeklo, chopila se vyšívání. Poutníkovi se to líbilo. Zahodil čepici do kouta, sundal si šátek z krku, rozepjal kazajku,

a ještě mu bylo horko. Zdálo se, že mu přichází nanic. Požádal o sklenici vody. A jakmile se napil a přišel k sobě, předstihla jeho chamtivost všechno ostatní a dal se do obchodování.

„Vizte,“ děl rozkládaje krámy z košíku a z pytle, „to koření pomáhá od nemoci plicní a ode všech neduhů, jež přivodila vlhkost. Stačí, abyste vypila půl šálku.“

„Jdi se s tím schovat!“ řekla Isabella a divže se nedopálila. „Vidím, že jsi neporozuměl mé shovívavosti,“ dodala na vysvětlenou a dotkla se jeho brady. „Já nejsem měšťka, která se dá nacytat na dryáky!“

„To jsem si hned myslil,“ děl opět cikánek, „nač se léčit, když nestůněme? Nechme to být! Mám pro vás něco jiného, má paní. Budu vám hádat z dlaně!“

„To si dám líbit,“ odpověděla hospodská, „zde je ruka!“

Cikán se na ni zběžně podíval a dal se do řeči, mluvě páte přes deváté o penězích, o cti, jíž šenkýřka dojde, o věcech lásky, o tom, co na ni čeká, po čem šlape a čemu neujde. Byly to ovšem samé hlouposti a cikán tomu nepřikládal váhy. Mluvil jednotvárným hlasem jako předřikavač na mši a polykal slova, taktak že mu bylo rozumět.

„Naposled,“ řekl, naznačuje, že je už čas, aby si šenkýřka odpočítala v kapse peníze za dobrou věštbu, „naposled se vám přihodí neuvěřitelné věci skrze jinocha, který je na blízku . . .“

Řka to umkl. Isabella chvíliček čekala, co z toho bude. Znala podobná odmlčení od svých milenců a věděla, že se nesluší, aby hned dorážela co a jak. To je okolků, než takové house promluví, myslila si, a aby ho povzbudila, sevřela mu lýtko koleny. Potom schýlila hlavu tak nízko, že Cypriana lechtaly šenkýřčiny krátké vlásky na skráních.

Nešťastník mlčel a mlčel. Propánaboha! Když se Isabella podívala, co se s ním děje, byl ve mdlobách a stěží se držel na lavici. Ani kat by se mu nebyl dořezal krve.

„Coletto! Coletto!“ křičela šenkýřka, a když babizna přišla (poslouchala beztoho za dveřmi), vpravily mu do úst hlt kořalky. Po chvíli otevřel Cyprian oči, a když si oddechl, mohl říci pár slov o příčinách své mdloby.

„Paní Isabello,“ děl pokrýváje své čelo a ramena křížem, „ve jménu Boha i Syna i Ducha svatého, viděl jsem, že je váš osud svázán s mým osudem!“

„Proto,“ odpověděla šenkýřka, „nemusíš ani křičet, ani omdlévat!“

„Neskákejte mi do řeči,“ pokračoval opět Cyprian a již bez přerušení vypravoval, že je svedlo neštěstí. „To, co nás víže, je vražda!“ řekl vposled.

„A vyjde najevo, či zůstane utajena?“ otázala se Isabella.

„Jakž by nevyšla, tu si odskáčeme na popravišti,“ odtušil Cyprian.

Takové řeči nedodají nikomu chuti k jídlu ani k milkování. Sedí to v hlavě, třeba byste tomu nevěřili ani za mák. Což ve dne, to ještě jakžtakž ujde, ale v noci se člověku zdá o strašidlech nebo o šibenici.

Isabella vzdychla a stahovala si sukni přes kolena. Bylo ticho a v tom tichu krásně slyšeli, že někdo přichází. Štrachal se zeširoka a jeho boty hlomozily na kamení a na schůdcích před hospodou. Každý hlupák mohl poznat, že přichozí je z řeznického pytle. Byl, jenže se už po dvě léta nezabýval řemeslem. Zlákala ho krásná jara krumlovská a překrásná pohoda, jež v těch končinách trvá do pozdního podzimu a dále přes zimní měsíce až do února. V březnu bývá na silnicích bláto, ale těch pár dnů se přečká po hospodách. Chlapík se vyučil (jak bylo již řečeno) řezníkem, ale potom praštil řemeslem a po dva roky honil kance od statku k statku, vychvaluje jeho plemenné vlastnosti.

To nebyla lehká práce! Jeho zvíře se tak málo podobalo kanci jako osel lvu. Chudinka čuníček! Běhal za svým pánem jako psík a uši se mu plandaly před očima. Hrome, to by byl jakýsi důkaz, že Kabrhel mluvil pravdu označuje scípáka za kance. Ba věru, bylo to tak. Na konci Kabrhelova provazu kráčel kaneček! Chudinka, jeho dobrý rozmar byl podlomen, a přece měl, jak se v kraji vypravovalo, hojnost potomstva.

Kabrhel podal Isabelle ruku a loupl očima po cikánovi.

„Prosím vás,“ děl ukazuje prstem přes rameno, „co se mu stalo? Snad ho neokradli cikáni?“

„Od nich je ještě vyvážnutí,“ odpověděla šenkýřka, „dokud ho nepřepadne černá zvěř, bude mu hej. Ale nedopouštěj bůh, aby se pocestný (třebas byl ozbrojen) setkal s vaším zvířetem někde na lesní cestě!“

Podobné řeči slyšel Kabrhel nerad a vpadl tedy opakuje hodně hlasitě: „Nechte na hlavě, nechte na hlavě!“ Potom si vypůjčil klíč od chlívice a vyšel ven. Bylo slyšeti, jak prohání kanečka kolem hospody, jak jej láká a jak se mu nevěrník pošklebuje.

Konečně zapadla petlice, chudšas se stočil do kolečka a usnul.

Vrátiv se do nálevny požádal Kabrhel o teplé pivo. Dala se do něho taková zima, že nechtěl slyšet o jiném. Dobrá, Isabella je ohřála, div nevřelo.

Zatímco si všichni tři povídali o všelijakých nicotných věcech, začalo venku sněžit. Nebe zešedlo a sypal se sníh, jako by se již nikdy nemělo vrátit jaro. Za chvíli zavála metelice práh a okna málem oslepla.

„To je mi vhod, že jsem v teplíčku,“ řekl Kabrhel, „to se to krásně sedí,“ řka to přitáhl si Isabellu k sobě a vlepil jí hubičku na tvář. „Milá holka,“ pokračoval mezi polibky, jako by se nechumelilo, „dnes u tebe zůstanu na večeři a přes noc. Beztoho by ses tady sama bála.“

Šenkýřka se na to usmívala, ale Coletta povídá: „Bála nebála, jen abyste ráno nezapomněl platit. Tak namátkou si vzpomínám, že tady visíte pěkným penízem již od léta.“

Upomínat Kabrhela? Ach, to se milá Coletta potázala se špatnou! Tropil si z ní žerty. „Já ti zaplatím, až naprší a uschne, ty ochechule,“ říkal směje se z plna hrdla, „co mi budeš povídat! Isabella si mě v masopustě vezme za muže a ty mi budeš ráno nosit do postele polévku. Nu, já tě naučím, jak se jídává na jatkách a jak se ve dvou hraje v karty! No, no, no, nic ve zlém, vždyť tě nechci svést, ty škarredko, na to jsi stará, na to tě zrovna dnes nepotřebuji.“

Ten mezulán Kabrhel si byl tak sebou jist a tak pošilhá-

val po Isabelle, že dostal Cyprian vztek. Prosím vás, před chvílí mu div nepadla do náruče, a teď nic a nic! Dívá se mimo a nemá oči než pro toho hulváta. Směje se jako holčička. Fi! Taková dorota! Všecek se třásl, mrazilo ho v zádech a pálily ho uši. Byl by se radši neviděl.

Po chvíli vytáhl Kabrhel váček s penězi a odpočítal, kolik stojí půl libry masa. To myslel na večeři.

„Pojď sem, Coletto,“ zavolal, chřestě měďáky v hrsti. „Vezmi si kožíšek a hajdy k Pisarovi do vsi. Řekni mu, že potřebuji půl libry zadního masa na pečení. Jářku, nezapomeň podotknout, že je to pro mne! Když sebou hodíš, jsi za hodinku zpátky. Teď jsou tři, nu, řekněme, že čekám do půl páté.“

„Ty šňupko, ty planýři,“ odpověděla stará Coletta, „co si myslíš: Já ti mám sloužit? No, to se podíváme!“ Jal jí veliký hněv, tloukla polínkem (neboť v té chvíli se právě hotovila přiložit do kamen) a nakonec, dočista již zuřivá, je vmetla kamsi do kouta. Byla to pekelná rána.

„Jen si to přepočítej,“ poznamenal Kabrhel, jsa jist, že neodolá tolika penězům, „co přebývá, je tvé.“

To znělo již lépe. Přistoupila tedy ke stolu a srazila prstem peníze srovnané do sloupku. Napočítala právě o čtyřák víc, a tu se dohřála z plna srdce. Nadávky jen fičely, a jaké!

Isabella ji chtěla poprosit, aby se mírnila, ale nedostala se k slovu. Kdežpak! Byla dočista nesmiřitelná.

Kabrhel měl rozum a vida, že ji nepřiměje, aby vytáhla paty, ledaže by ji strkal, a pociťuje náramnou chuť na masné jídlo, obrátil se k cikánovi.

„Víš co,“ řekl, „ty tady okouníš a nemáš, do čeho bys píchl. Se mi zdá, že ti kručí v žaludku ažaž! Nu, a to tě nenapadne, abys skočil pro maso! Posloucháš, co si páni povídají, a jsi jako dřevo, ty kluku nezdvohlilá! Hajdy, hajdy, tady máš moji beranici, aby ti nenamrzly uši, a ať jsi už venku!“

Nejpodivnější při tomto vypravování je, že Cyprian poslechl. Bůhví, nešlo mu o výděleček ani o to, aby se splnilo Kabrhelovo přání. Cyprian poslechl z rozpaků! Protože

to bylo takové jehňátko. Protože měl plnou hlavu Isabelly, která se na něho v tu chvíli podívala. Vstal a nevěděl, proč vstává, narazil si čepici, dříve než vyšel, zavadil o stoličku, utáhl si řemen a octl se venku, potlačuje zavzlykání. Jak mu to bylo hanba! Jak se styděl, že poslechl!

Rozběhl se zpátky ke dveřím hospody. Chtěl toho pitomce zpražít a připravoval si pár pěkných slovíček. Hodí mu peníze pod nos a řekne mu pěkně z vysoka: Ty honáku kance, to bys tak poroučel, kdyby tě někdo poslouchal! To by sis potřel zobák, kdyby byla pečená kýta! To bys páčil do Isabelliny postele, ale dej si pozor, abych ti nevyrazil zuby!

Už bral za kliku, ale přece jen se nemohl odhodlat, aby vstoupil, neboť odedávna je rozdíl mezi těmi, kdo věci vymýšlejí a kdo je uskutečňují. Cyprian měl rozkošnou povahu, ale přece jen byl takový budižkničemu. Šel od hospody s rukama v kapsách a se skloněnou hlavou. Loudal se a nevěděl, co si má počítí. Chumelenice neustávala a mráz mu zalezl za nehty. Byl by si nejraději sedl na boběček a dal se do pláče.

Všichni dobří spisovatelé vypravují, že se lidská mysl zoceluje strážní a že v bídě a v příkoří je nutno hledat počátek hrdinnosti. Možná, že tomu není doslova tak, ale něco na tom bude, neboť Cyprian, přemýšleje o své pohaně a nouzi, našel v nich pohnutku, aby se obrátil. Napřed se styděl, potom se hněval, ale naposled luskl prsty a hvízdnuv nechal řezníka řezníkem a vesele se vrátil na Dobrou míru.

Přišel pozdravil, jako by byl stále ještě onen mladíček z věřejška. Kabrhel seděl u kamen a měl nohu na stoličce. Tloukl špačky. „Nu, že jdeš!“ zamručel protahuje si olbří údy, „už jsem si myslil, že jsi mi pláchl s penězi.“

„Je mi líto, pane,“ odpověděl cikán a jal se vypravovati lež, kterou si usmyslil. Mluvě sahal si Cyprian často k srdci, neboť v té končině, kde sídlí, cítil příjemné teplo a dotek smíchu.

„Přišel jsem k Pisarovi,“ řekl, „a uctivě jsem ho požádal

o maso. Opakoval jsem nejméně třikrát, pro koho to je, ale víte, co mi řekl: Řekl mi, že jste prťák a nikoliv řezník! Mimoto povídal ještě sto jiných věcí a každá je hrozná. Rozumíte prý petrželi, nosíte prý řetěz na břichu, ale jen ať se vás někdo zeptá, kolik je hodin. Propijete prý nos mezi očima. Váš kanec je jako kočička (a pánbůhví, teď řekl něco strašně sprostého), měl byste prý dát jednou tomu zvířeti nazrat a vás by měli vodit ode vsi ke vsi jako kaňoura.“

„Dost!“ vykřikl rozhněvaný Kabrhel, „nechci to poslouchat. Kdybys nebyl nemehlo a taková sušinka, byl bys mu jednu přišil,“ povídá Kabrhel mezi chůzí, neboť jej vypravování vzrušilo a vztek mu nedal sedět.

To vše poslouchala Isabella, to vše slyšela i baba Coletta. Prvá se usmívala, ale té druhé je její velká huba ještě málo, ještě jí nestačí, jak se chechtá. Má hadr v ruce, tluče se jím přes zadnici a smích se z ní řine jako voda z chrličů na krumlovském zámku, když silně přší.

Teprve za hodnou chvíli mohl Cyprian pokračovat a řekl: „Myslil jsem si, že by Pisar opravdu zasluhoval jednu za ucho. Jenže já se v takových věcech nevyznám. To je přec vidět, že by mi nařezal i kostelník. Nu, to není ještě vše! Má-li člověk něco v hlavě, nemusí se bát, že nedá takovému hloupému lamželezu na pamětnou!“

„Podívejme se!“ řekl Kabrhel, „copak jsi provedl, rozbil jsi mu okno, co?“

„Ani zdání, ukradl jsem mu vepřika!“ odpověděl Cyprian. Řekl to tak, že mu věřila i Coletta. Nyní se rozchechtal zase Kabrhel, udeřil Cypriana po rameni a povídal mu všelijaké lichotky, jako jsou: „Ty jsi se povedl! Nu, jen co je pravda, vyznáš se v tlačenicí,“ a tak podobně.

„Abys viděl, že mám uznání,“ řekl, když byla Isabella hodně blízko, „dám ti za toho Pisarova vepřika všechny peníze, co jsem ti svěřil. Nech si je! Popřej si jednou, co hrdlo ráčí!“

„Děkuji, milostpane,“ odpověděl cikán a začal se rozechřívát. „Velmi rád bych jej přinesl, ale je to pořádný kus a nemám s něho sílu. Nechtěl byste mi pomoci?“

Řezník si založil ruce a odpověděl, že ho to ani nenapadne. Kdopak se prý dá zavřít kvůli mizerné pečení! To se hodí pro cikána, ale pro člověka jeho stavu? Ani se nehne ze světnice! Cyprian pokrčil rameny a povídá: „Když jinak nedáte, půjdu sám. Půjčte mi nějaký sekáček, abych mohl čuníka rozčtvrtit a oddělit mu údy. Přinesu jen lepší kusy a to ostatní zahrabu do sněhu.“ Řka to měl se cikán k odchodu.

Již byl v síni, a tu si Isabella vzpomněla, že je pověst Dobré míry v nebezpečí, a vyšla za ním: „Jen mi tady, prosím tě, nenadělej krve! Dej si, jářku, pozor! Venku leží sníš, a ať se hneš kamkoliv, zůstaviš všude stopu. Jsi už takový smolař, že by bylo lépe, kdybys seděl doma, ještě nás přivedeš do lidských řečí.“

Šenkýřka měla ještě něco na jazyku, ale Cyprian zhasil lampičku, kterou držela v ruce, a objal ji, až v chudince zapraskaly kosti. Najednou mu začala skákat brada a před očima se mu jiskřilo.

Isabella jen tak zlehounka vypískla a udeřila ho po tváři, řkouc: „Ty tajnuškáři!“

Potom spolu narychlo vyměnili několik slov a dohodli se, že budou dnes spolu spát.

„Jen se nestarej, já Kabrhela vystrnadím,“ řekl cikán, zavíraje za sebou dveře.

Toť se ví, že se Cyprian nerozběhl krásti vepřika do vsi. Proč by to byl dělal? Došel k prasečímu chlívků, otevřel si jej paklíčem (to není pro cikána žádná práce), vzbudil Kabrhelova kanečka a zvíře za ním běželo ze vrátek, jako by od věků chodívalo právě s ním. Cyprian myslil na Isabellu a přidržoval zvířeti rypáček, aby ze sebe nevydalo nějaký bláznivý ryk nebo zaječení. Tu se mu kanec vysmekl a už byl tentam. Chlupáč měl asi za to, že nastává jedna z nekonečných poutí, a vyrazil ze dvorku na silnici. To by bylo málem spletlo Cyprianovy plány, neboť si přál, aby zvíře zůstavilo kolem prasečince a kolem hospody bezpočet otisků svých kopýtek.

Zatím se rozjasňovalo a metelice ustala. Kanec upaloval,

co mu stačily nohy, a nebylo ani pomyšlení přiměti ho, aby se vrátil. Co dělat? Cypriana dnes poprvé políbila milenka (co je na tom divného? Cikáni rovněž jednoho dne začínají, předtím však jsou učiněná nevinátka) a skrze to políbení se stal cikánem, jenž nezaváhá a po čertech málo pečuje o zítřek. Rozhodl se tedy, že utratí kance na místě, kam doběhl. Přišlápl provaz a buch, buch! srazil jej jakýmsi topůrkem, které vyštrachal na dvoře Dobré míry. Potom mu otevřel krční tepny sekáčkem. Krev zbarvila sních do černa a byla to celkem truchlivá podívaná. Možná, že by z toho některý útlocitný člověk dávil. Prosím vás! Osamělé místo, metelice, sekera a cikánovy ruce, na nichž nasychá krev! Hu, kolikrát byly podobné věci vypravovány a kolikrát jste sekli knihou právě v nejlepším. Neobrací se z toho člověku žaludek? Už ani slovo o krvi, dost, dost!

Když Cyprian vyřal ty částky, které si přál, a když byl hotov s ostatní prací, vracel se pomalu do hospody. Nespěchal, čekaje, až jeho kořist zmrzne. Tak se dostal k šenkýřce a před Kabrhela kolem páté. Isabelle se celá věc zatím rozležela v hlavě. Představovala si živě žandarma, jenž odvádí zloděje příliš sličného, a bylo jí z toho do pláče. Od setkání v sínce změnila o věci mínění. Zdálo se jí už všechno zbytečné a dětinské. Jaké tahačky s Kabrhelem, proč s ním žertovat? Krátce Cyprian byl půvabný hoch a neslušelo se, aby se vydával v nebezpečenství kvůli nějakému křiklounovi. Šenkýřka neměla však ani tušení, čí zvíře bylo ukradeno.

Kabrhel počínal již asi podesáté rozmluvu a vedl si velmi něžně. Ale Isabella se s ním hašteřila, odpovídajíc hned obšírně (to když mu něco vyčítala), hned zkrátka: ano, ano, ne, ne. Na rozdíl od své paní byla Coletta šťastna a nemyslíla než na večeri, která se již blíží.

A měla pravdu. Cyprian vešel právě do dvora, již bere za kliku, již vybírá z pytle pečínku. To je tíha! to je tíha, propánaboha, Coletta má plné náručí vepřoviny. Jakž by se neusmívala!

Kabrhel vzal do ruky kousek plecka a kýty. „Nu,“ děl,

„není to valné, mohl jsi vybrat něco lepšího, ale vem to nešf. Coletta má suché dříví, upeče mi kousek na rožni a to ostatní se nasolí. Počítám, že za dvě za tři neděle bude to masíčko jako perník.“

„Copak je to tvé maso? Ty hloune, já ti posvítím, řekneš-li to ještě jednou!“

„Nu dobrá, vem si! Vždyť na nějaký ten ždibeček ne-koukám,“ odpověděl a jal se odřezávat špalíčky masa, které propichoval drátem. Ale ani tu nemlčel a vytýkal Cypriani, že se dal podvést. Je prý to starý kus a scípák.

Asi za malou hodinku byla večeře hotova. Jeden popadl vidličku a druhý jedl rovnou z rožně, maje chvílku zdvižený lokty do roviny úst a chvílku přitaženy k hrudní kosti. Obnažovali chrupy, byli masní, byli učernění (neboť něco masa se připálilo), plýtvali solí, pili, jedli a pili.

Je staré pravidlo, že se za jídla rozmáhá bujnost a veselí. Když se Coletta napije a když se dá do žertování — nu, tu je lépe odejít.

A když se napije Kabrhel? O tom je lépe pomlčet.

Cyprian a Isabella si vedli o něco méně nehorázně, ale náležitě to rovněž nebylo. Tiskli si ruce, stáli vedle sebe trouce bok o bok, šeptali si tak zblízka, že se to podobalo polibkům, krátce ze všeho jejich jednání bylo zřejmě vidět, že si usilovně přejí a že touží horempádem býti spolu v posteli.

Ženštiny dovedou vždy držeti krok se svými milenci, stávají se na obrátku ušlechtilými, jestliže mají na mušce nějakého vznešeného chlapíka, a den potom mluví jako vykutálený zloděj jen proto, aby se zalíbily lehkomyšlnému cikánkovi, jenž je po panu otci nenechavý. Isabella skončila tedy napomínání a hlásila se k zlodějskému cechu, jako by se již byla zúčastnila výpravy po prasečích chlévcích a po kurnících.

Vám je radost sledovat milenku v rozletu hudby? Jste si jist, že hraje překrásně Beethovena? Ale vaši sousedé vypravují, že tříská do klavíru, až jim zaléhají uši. Ach, to je příliš těžká věc, shodnout se o tom, co je krásné a sluš-

né. Koneckonců lze Isabellu a Cypriana obhajovati. Ba věru, my je obhájíme na váš účet, vy šibalové a krasoduché dámy, již všichni hřešíte v myšlenkách jako kozy a kozlové. Jediné, co vám dodává zdání zdrženlivosti, je chatrné tělo, neboť můžete uskutečniti pouhou polovinu svých snů.

Kabrhel se na ně díval se zlostí. Ani jednou si nepomyslil, že jim to sluší, ne, byl dopálen, měl ohromný vztek, jako by Isabella byla sezdána jenom s řezníky.

„Milostpane,“ řekl Cyprian, jenž si jako na posměch nebo z vrozené pokory uchoval sluhovský způsob řeči, „proč byste se rmoutil? Pojedl jste jak náleží jen mou zásluhou. Ještě zítra máte postaráno o večeři a za to za vše jste mi ani nepoděkoval. Kdybych vás byl zůstavil samého sobě, měl byste teď hlad a vaší krásce by kručelo v bříšku.“

„Jaké krásce?“

„Nu, Colettě,“ odpověděl mu Cyprian, „jéminku, snad jste si nemyslil na Isabellu, vy nestydo?“

Chasník zaklel a hnál se na cikána s rožněm. Je velmi pochybno, že měl v úmyslu zabít tak sličného jinocha, ale pokud jde o nějaký šrám a o píchnutí, nebyl by rozvažoval vetknouti svůj nástroj Cyprianovi do zadnice. Cikán ovšem nečekal, a než se milý Kabrhel obrátil, byl již ze dveří. Kabrhel se hnál za ním, ale tu šenkýřka položila ruku na závoru a povídá: „Co vás to napadá, Kabrheli, pamatujete se, že se moji hosté někdy rvali? Byla u Dobré míry rvačka? Ani se nehýbejte, nebo vás přetáhnu, jak jste dlouhý, tou utěrkou.“

Kabrhel zaváhal, temný záměr, který mu byl přisouzen, zračil se sdostatek v jeho vytřeštěných očích. Setrval proti Isabelle, co byste třikrát udeřili prstem na desku stolu. A tu se ozval pod okny zvuk, jež vydávají čunfci. Napřed bylo slyšeti slabounké zachrochtání, pak cupot a kvik.

„Hrome,“ děl Kabrhel, „to je můj kanec! Všivák Cyprian pustil z chlívice mého kanečka!“

Sotva to však dořekl, bylo slyšeti cikána, jak volá, že je na dvoře zloděj. Vzápětí vběhl Cyprian do síně, ale to již byl Kabrhel se ženskými ve dveřích. Rozumí se, že nastala

strkanice, vráželi do sebe, odskakovali a křičeli jeden přes druhého: „Tudy! Tudy! Tudy!“

Je snadno předvídati konec této povídky. Kabrhel hledal v metelici kance a Cyprian s Isabellou si vlezli do vytoužené postele.

Chyba lávky! To není daleko vše, to je jenom menší a méně důležitá část toho, co se zběhlo.

Asi za hodinu bušil Kabrhel na domovní dveře.

„To je on,“ pravil Cyprian a stiskl své milence ruku. Možná, že byla Isabella dorotka, možná však, že ne, v této chvíli se aspoň chovala spíše mateřsky než milenecky. Pocítila tak mocnou bázeň o toho malého taškáře, že se jí až stahovalo srdce.

„Prosím tě, nech ho být a já mu toho kance třeba zaplatím,“ pravila zadržujíc Cypriana, aby neotvíral okno. Dozvěděla se od svého milence vše, co řezníkovi provedl, a bála se, že se mu to nevyplatí.

Kéž by se byl Cyprian přidržel její rady! Kladla mu ještě, když chtěl mluvit, ruku na ústa a prosila ho, aby se Kabrhelovi nevysmíval. Všechno nadarmo!

„Hej, hej!“ křičel z okna, domnívaje se, že dveře nepovolí a že zůstane v bezpečí, „copak vzkazuje Pisar, mluvil jsi s ním? Ten chlap se pomstil a za čuníka, kterého jsem mu vzal a jež jsi koupil tak lacino, ti vypálil zas kance. Nu, jste vyrovnáni, a kdyby ses přec cítil poškozen, pak bude nejlepší, když půjdeš k soudu a tam jim vypovíš, co se ti přihodilo. Jen pozor, brachu, abys nezapomněl odejít! Ať si tě tam nenechají jako přechovavače, jenž z míry rád jí kradeného kance, a i když si nacpe břicho ze svého, přece si vede jako zloděj!“

Na ta slova se Kabrhel obrátil a běhal kolem chalupy, jako by byl pozbyl rozumu. Snad dal Colettě zlařák, aby ho vpustila, snad spadly závory, snad bušil do dveří, až povolily v závěsech, nikdo už neví, jak se věc přihodila, krátce a dobře, Kabrhel vpadl dovnitř hospody a vedl si jak ďas. Bil pěstí, řval a opět kvílel pro zboží, jež ztratil. Sliboval cikánovi smrt, až místo hlasu se mu dralo z krku chrčení.

Hryzl se do prstů, jako se hryžou ti, kteří jsou stíženi padoucí nemocí, a tak se rozlítl, že se jeho zlost podobala bláznovství.

Když Cyprian slyšel, jak se řezník hrne do schodů, dostal strach a byla v něm hned malá dušička. Byl by rád odprosil a s chutí by byl zradil Isabellu. Vždyť mu šlo o život! Ten lítý hlupák mu srazí ještě hlavu.

Isabella si natáhla narychlo košili a bosa běhala sem tam, vymetla s chlapy všechny kouty, neboť ti dva si vedli jako nezbedové, kteří se dali do hry na slepou bábu.

Kabrhel měl v ruce sekerku, touž, kterou cikán čtvrtl kanečka. Ach, kdyby nebylo té sekery! Už ji zvedá, už se rozpřahuje, již vede ránu.

Kriste Ježíši! Cyprian uhnul hlavou. Jaká úleva, čepel teď vězí na tři prsty ve dveřích a ani Kabrhel ji nevytrhne zpátky. Ta sedí, panečku!

Nyní se hrne na Cypriana jenom tak s pěstí. Ať mu tedy namele, aspoň ho přejde vztek, o výprask není zle, když nepoteče krev, pak je to v pořádku, pak máme vyhráno.

Isabella se smála do hrsti a chtěla se již obléci, aby těm rváčům natočila po žejdlíku piva. Cyprian zatím utíkal dolů do nálevny a Kabrhel v patách za ním. Vběhl na síňku a odtud do kuchyně.

Na příručním stole u ohniště ležely rozně. Cyprian je zhlédl a ve strachu a v hrozné panice, neboť měl dosud v živé paměti sekeru, sebral je do hrsti. To však jej zdrželo o malou chvíli, o mrknutí oka, a právě tato chvíle stačila, aby jej řezník chytl. Jako nic mu vyrval dráty a smykl Cyprianem tak, že letěl do kouta. Rozně se rozsypaly a pouze po jednom zůstalo v ruce Cyprianově a v ruce řezníka.

Oba chlapi stáli proti sobě. Kabrhel mířil na cikánovo srdce. Byl dobrák od kosti, bůhvíco se s ním stalo, že takhle zvlčil. Snad přece jen ležela příčina té zuřivosti v Isabelle. Vždyť i ten Cyprian napřáhl ruku a míří na srdce Kabrhelovo.

Teď přijde konec! To je on! To je onen slavný a proslulý konec konců. Smrt!

Slaboch Cyprian bodl ze všech sil a ubohý drát, jenž ne-
byl silnější, než bývá hřebík, se zanořil asi tak na dva couly
do páteho mezižebří, a silák Kabrhel se svalil na zem. Hla-
va mu řinkla o hliněnou podlahu, byl mrtev, či jak se říká
za novějších časů, měl to odbyto.

Žádné z lidských zaměstnání není tak vznešené a svěží jako lékařství. Zatímco kolem jedenácté si hoví soudcové v poduškách, zatímco advokáti chrápou a písaři se protahují zívající jako lvi, bývají lékaři ještě na nohou, a jestliže se přece některému z nich podařilo vlézt si do postele, možná, že opět vstává, slyše za svou hlavou drnčeti zvonek. Ať je líbezná noc či nepohoda, tito chlapíci jsou vždycky hotovi dát se na cestu. Žáda jim neoschla od nočního potu a již vstupují do drožek, křičíce na vozku či na řidiče jméno osady, jež bývá na sta honů od místa, kde nasedají. Věčné cestování uchovává ovšem zevnějšek lékařů a ztužuje jejich povahy do té míry, že se jim příslušníci jiných stavů jen stěží vyrovnají. Kdopak je takové lamželezo jako doktor Jan Girgal a kdo má takovou trpělivost jako doktor Eugen Závada z města Orlice?

Prvý je člověk starobylých mravů, jemuž dobré bydlo nedalo zbřichatět. Chodí rozkročen a jeho spodky splývají v záhybech až ke kotníkům. Pokud jde o tvář, má hrbolatý nos, veliká ústa a kolem úst hluboké vrásky, jež vykružují rysy smíchu. Podobá se čínským řezbám a tím je řečeno, že jeho obličej, jakkoliv se směje, jeví více zarputilosti než veselí. Povahy je Girgal neústupné a jeho názory se liší od smýšlení orlických občanů tak, že ho pokládají za podivína. Déle než dvacet let bydlí na jednom místě, ale ani čas, ani společné zvyky neučinily jej podobným ostatním lidem.

Dům Girgalův překvapuje právě tak jako on sám. Stojí uprostřed náměstí a jeho okna jsou obrácena k východu, to jest ke konírně a k lukám. Průčelí tvoří holá zeď. Stavitel ji zvedl nad výšku střechy a rozčlenil její plochu svíslými vruby a římsami ve vodorovném směru. Do domu se vchází rozlehlým podjezdem z levé strany. Vedle mohutných

vrat je pak krámek knihkupcův. Říká se, že dům doktora Girgala připomíná chmurnou bránu očiště.

Město Orlice leží asi na polovině cesty z Českých Budějovic do Třeboně. Svého času slynilo znamenitými výročními trhy, na něž se z veliké dálky sjížděli ševci a dřevěnkáři. Od těch dob se ledacos změnilo a význam města se umenšuje tak, jak plyne čas. Z řemesel, jež druhy kvetla, zasluhuje dnes zmínky jediné kadeřnictví. Nechtě však je Orlice bez proslulosti, zachovala si usměvavou tvářnost, klid a důvěru ve štěstí, které se možná vrátí.

Doktor Jan Girgal vycházel s pány a paními orlickými vždy celkem špatně. Staral se však o jejich neduhy s takovým zaujetím a s tak výtečnou snahou vrátiti jim zdraví, že záhy proslul, a tu ovšem bylo nutno přijímati jej, jak byl, hněvivý, násilnický a rozkřičený. Názory doktora Girgala nedaly zajisté spát leckterým tichošlápkům, ale bylo těžko dostati se mu na kobytku. Nezastával veřejného úřadu a neměl představených, kteří by mu šlapali na přezky. Z hovorů a z nesouhlasu, který tu a tam mohl zaslechnouti na ulici, si Girgal nic nedělal. „Já,“ říkával, „budu vždy mluvit, jak mi narostl zobák, a vyřídím si své spory krátkou cestou.“ Při těch slovech tloukl o zem holí, až šel z něho strach.

Byl to krátce pán a s nikým se nedělil o svou moc, leč s druhým lékařem, který se ovšem ani zdaleka nesměl míchat do hádek.

Tento druhý lékař se jmenoval Eugen Závada. Byl o málo mladší než doktor Girgal a nosil na bradě vousy, připomínající mistry lékařství až po Hippokrata.

Ve světě budí pozornost zlo a andělská dobrotá, co však leží mezi oběma (jakkoliv je to mnohdy pravdivější), nikoho nezajímá. To netáhne. Za našich časů platí mínění, že neobstojí hra či povídka, jež nemá dost strakaté barvy a krve. Raději tedy spolkneme o kapku víc těch perných krůpějí, jen abychom se vyhnuli nanicovaté mazanici.

Doktor Závada byl právě tak dobrý lékař jako Girgal, avšak jestliže poslední vynikal neomalenyým chováním, byl

Eugen pravý příklad mírnosti. Ke každému mluvil laskavě a vyptával se i děti, kteréže příčina přivodila to, nač si stěžují. Stával maje levici na rameni nemocného a pokyvuje hlavou mluvil s velkou vážností: „Neštěstí nechodí po horách. Co činit? Navštívila-li vás nemoc tak záhy, je to v podstatě lepší, než kdyby vyčkala, až zeslábnete věkem. Kdožví zda byste potom vyvázli?“

Podobné hovory měly tu přednost, že je k nim možno přičiníti dvojí výklad. Jenže Závada měl stěží na mysli jeden. Při výtečnosti své vědy byl, jak se někdy stává, člověk prostoduchý a jeho myšlenky chodily pěšky jako selské ovce.

Řekli jsme již, že tento znamenitý lékař byl z míry laskav a že měl něžnou povahu. To je ovšem pouhá polovina pravdy, neboť druhou částí svého ducha nenáviděl doktora Girgala, toho, jež podle pravidel svého stavu byl povinen ctíti a milovati. Girgal mu oplácel stejnou mincí, a tak se stávalo, že oba pánové připravili městu Orlici mnohou kratochvíli, zapřádající na náměstí rozmluvy, v nichž si dávali všeliká jména. Přitom se doktor Girgal těšil značné výhody, neboť převyšoval Eugena o hlavu a měl silný hlas. Závada byl naproti tomu pohyblivější a jeho tvář vyjadřovala více opravdovosti, neboť to, co očekáváte, je špatná složka hádek, divadla i všeho umění.

Kdyby se vám někdy podařilo uslyšeti holubici, jež by zčistajasna zakrákala, jistě by ten hlas zněl příšerněji než krkavčí křik. Podobnou výhodu skýtala Zavadovi jeho usměvavá mírnost. Jestliže jeho podbradkem zaškubal hněv, byla ta věc k nepřehlédnutí, zatímco Girgal mohl svůj vztek stupňovati jen stěží. Křičeti o něco více či o něco méně, na tom již nesejde, kdyby však k vítězství v hádkách dostačila výrazová jemnost, byl by věc odskákal spíše Jan než Eugen.

Tento hněv jako všechny vášně počal malinkým pokleskem na počátku pobytu doktora Závady v městě Orlici.

K podzimu před deseti lety, který nelze označiti ani významnějším počasím, ani událostmi, stál doktor Jan u ok-

na, sleduje čeledína, jenž odpřáhal koně a právě svazoval postranky, aby je přehodil přes hřbet náruční klisny. Táhlo asi ke čtvrté. V ten čas se již krátil den, a protože předtím pršelo, nestály cesty zanic. Lékař byl ze srdce rád, že se vrátil domů. Za jeho zády hřála kamna a někde opodál stála lahvice. Toť se ví, že se mu už nikam nechtělo. Strávil na voze pět či šest hodin a hučelo mu od větru v uších. Jaký div, že nebažil po zábavách s nemocnými, kteří si pěkně pod peřinou bubnují na břicho.

Když vozka zavedl koně do stáje a když si lékař obul domácí střevíce a přisedl blíže ke kamnům, ozvalo se nesmělé zvonění. Doktor vyletěl, slyše již napřed naléhavé vyzvání, aby šel kamsi kraj světa.

„Řekněte,“ děl otvíraje dveře do chodbičky a pozvedaje hlas, div neřinčela okna, „řekněte, že nejsem doma. Aby je kozel spral!“

Girgalova kuchařka slychala podobné vzkazy velmi nerada a chtěla je zmírnit sladkými úsměvy, jenže tato paní byla škaředá a laskavost jí slušela tak málo jako státním zástupcům. Chtěla se pousmáti a vylezl z toho pošklebek.

Když dozněl zvonek, blížila se paní ke dveřím majíc ruce v zástěře a ukazujíc zuby. Chuděra, měla trochu ohnutou páteř, neboť si za své mladosti nepotrpkla na tělocvik, a vypadala jako čarodějnice.

Lékař zůstával v poschodí; konec schodiště oddělovala pak od chodby jakási závora, jež bránila nemocným vstoupiti dříve, než promluví s hospodyní. Byla to nádherná mříž spletená z prutů, které ovšem nemohly zabrániti, aby se křik doktorův nenesl celým domem. Práskání dveřmi se rozléhalo jako v lese a pán, který stál té chvíle na posledním stupni schodiště, oddálil ruku od zvonku zřejmě uražen, že se mu dostává takového přijetí.

Byl to doktor lékařství Eugen Závada, jenž přijel do města v úmyslu rozbít tu stan.

První cesta jej vedla ke Girgalovi. Byl vyšňořen, držel v levici rukavice a usmíval se jako příbuzný, jenž zvoní u dveří pana strýce. Ten úsměv záhy ovšem zmizel.

„Přijďte mi včas, vy prachaso,“ křičel Girgal nachyluje se přes zábradlí chodbičky, „anebo si zůstaňte doma. Hybaj, odkud jste přišli! Starého čerta dbám na podobné výdělky.“

72

Tuto poslední větu, jež snad mohla vysvětliti, že Girgal neoslovuje lékaře Eugena a že má na mysli některého ze svých nemocných, Závada již neslyšel. Obrátil se a sestupoval tak prudce, že chvat a vítr chvatu zčeřil jeho vousy. Vrhł zpátky několik překvapených a zlostných pohledů přidržuje si klobouk, avšak teď už bylo příliš pozdě na vysvětlování.

Za několik dnů po této události usadil se doktor Závada v Orlici a léčil nemocné, mluvě k nim s vybranou zdvořilostí a dáváje najevo tu lítost, tu radost — jak si toho právě vyžadoval průběh choroby. Byl jako beránek, jenom Girgalovi nemohl přijít na jméno a utvrzoval se ve své nenávisti, slyše, že doktor Jan o něm mluví jako o hlupákovi. Doktor Závada chtěl svého nepřítele rovněž zlehčit, ale ten mu odpovéděl hrubostí tak neostýchavou, že se Eugen před ženou div nerozplakal. Jeho choť byla o řadu let mladší než on. Zachovala si svěžest a krásu. Tyto dvě vlastnosti jsou u ní celkem nejvýraznější, jinak je přihlouplá a dovede jen příjemně žvanit. To jí však nepřekáží, aby si nemyslila něco podobného o jiných lidech a o svém manželu.

Někdy, když tak viděla doktora státi s nachýlenou hlavou před nemocným, pomyslila si, že je nemehlo. Míval pozorný výraz a drže loket levice ve dlani přejížděl prsty své ucho, jsa věčně v rozpacích.

Nepřátelství mezi lékaři vzrůstalo, až na konci léta 1932 se věci změnily. Tehdy se v Orlici stavěl dům obchodníka s obilím. Byla to jedna z těch podivuhodných staveb, jež se zhlédla na všech slozích, co se jich kdy urodilo. Vzbuzovala hrdost stavitelovu, a jak se již stává, obracíme-li pozornost k umění a zanedbáváme-li řemeslo, byly některé práce odbyty jen halabala. I zdi stály nakřivo. Jeden ze zedníků, jemuž se to přece jen nezdálo, vystoupil na ochoz zavěšený nad sání novostavby, a jal se měřiti jakousi úchylku komí-

nových otvorů, přikládaje ke zdi provázek olovnice. Buď že však trámová, které neslo tento chodníček, bylo odstraněno dřívě, než stavební hmoty ztuhly, či že práce sama byla tak nedostatečná, ochoz se zřítíl a dělník spadl tak nešťastně, že si vyrazil z kloubu hlavici ramenní kosti.

Toť se ví, že lze mluvit o štěstí, když zůstal naživu a nezlámal vaz, ale tato útěcha přece jen kulhá a nesklidíte za ni valné vděčnosti.

Zraněný zedník, který se jmenoval Trmal, pociťoval bolest tak velikou, že se jal pobíhat sem a tam maje rukáv levice v zubech. „Hrome, ti mi dali,“ nařikal, „už víckrát nehnu rukou.“

Síňka byla plná hrud a prachu, nad tou spouští trčelo pak několik ohnutých želez a síť prutů. Obraz konečně dokresluje křik a sháňka; každý z Trmalových soudruhů udeřil tím, co měl v ruce, a hrnul se na místo neštěstí, pociťuje právě tolik soucitu jako vzteku a zmatku.

V takové chvíli zřídka kdo ví, co se má dělat. Běžeti pro lékaře?

Dobrá, ale to je čin hodný učedníka či nějakého čerstvého děvčete. Pořádný chlap by raději chytil za uši toho, kdo se tak bídně stará o bezpečnost. Nicméně je ještě dost těch, kdo si ze srdce přejí učiniti něco pro soudruha, který upadl do neštěstí, a tak upalovala polovina těchto samaritánů k doktorovi Girgalovi a druhá pro Eugena.

Doktor Závada přiběhl jako vítr. Sňal raněnému kabát a rozstříhl košili, naznačuje, že nelze dbáti majetku, když jde o zdraví. Osvědčoval rozhodnost, již si vypůjčil z dávných časů, a jal se prováděti předepsané pohyby i rotace, jak o nich četl a slyšával. Bůhví že mu přitom bylo tak horko, neboť je velmi snadné podobnou věc odříkávat i a často nad pomyslení těžké ji provést.

Doktor klečel u Trmala opakuje popáté svůj hmat a jal se sám k sobě mluvit latinským jazykem. Potom se rozehnal, otáčeje paži navenek tak, že zručnost a síla, již vkládal do svého výkonu, byly patry všem, kdo se k tomu namanuli. Nicméně hlavice zůstávala stále hmatná v jamce

podpažní a bolesti neustávaly. Raněný se dal znovu do křiku a mezi jeho zuby unikal sten za stenem. Co dělat? Doktor postrčil svůj klobouk do týla a utřel si pot. Neodvažoval se ohlédnouti po divácích a chtěl uhádnouti, nezahrnují-li jej hanou. Odtud již starého čerta dbal, postupuje-li podle stránek chirurgie.

Když upadl v tento zmatek a jeho tvářnost již nebyla ani bezvadná, ani hrdá (neboť na jeho loktech, klobouku a koleni se zachytil prach stavenišť), ozval se šepot opovídací vstup znamenitého člověka. V té chvíli vešel doktor Girgal a zastavil se za lékařovými zády. „Hleďte,“ děl potřásaje holí, „jaké změny doznává chirurgie. Kdo by řekl, že se doposud tak packaří?“ Doktor Eugen strnul slyše hlas svého nepřítele a před očima se mu dělaly mžitky. Byl by si s chutí sám vymkl paži z kloubu, kdyby se přitom mohl vytratit.

„Ovšem, ovšem,“ pokračoval dvojsmyslně Girgal, „neštěstí nechodí nikdy samo.“

Zatím se roznesla zpráva o nehodě a Zavadova žena, jež byla někde nablízku, spěchala zhlédnout, co se přihodilo, neboť ženy lékařů jsou zčásti rovněž lékaři.

Tehdy na konci srpna byla neuvěřitelná vedra a slunce pralo do řady domů uzavírajíc ulici palbou paprsků. Paní vešla do novostavby zakoušejíc úlevy stínu. Prostorou vál chladný větérek. Lidé před ní ustupovali, neboť kdekomu bylo srozumitelné, že její přítomnost doktora povzbudí. Paní udělala několik krůčků kupředu, ale zastavila se, zhlédnuvši skulinou mezi hlavami svého manžela.

Pocítili jste někdy stud a bázeň pro strýce či pro přítele, který se zhluboka napil, aby si dodal odvahy, a nyní mluví a mluví? Nechť svoji věc zná, či nechť je v tísní, vy nerozeznáváte leč jeho starostlivý pohled, jenž tĕká z jednoho na druhého, hledaje konec své řeči. Chudřas se potí a otírá si čelo kapesníkem, jako by padal do mdloby. Jeho jazyk je o poschodí výš než jeho rozum, jenž praví: „Přestaň. Zmlkni. Buď zticha.“ Ale nic naplat, nešťastník vede svou a neustane, dokud neochraptí.

Doktor Závada spatřil svou ženu a doktora Jana jako přes oponu deště. Nevěděl, co si má počít, a tak z rozpaků mluvil nesmysly a zkoušel táhnouti za vymknutý úd směrem dolů.

Doktor Girgal patře na toto počínání vzplanul hněvem. „Jděte se projít někam do stínu,“ řekl Zavadovi. Eugen vskutku ustal na okamžik v práci a pohrávaje si prsty vykládal o stažení svalů, které brání, aby mohl vpraviti humerus na staré místo. Bylo to řečeno zpoloviny k příbuzným Trmalovým, zpoloviny k druhému lékaři. Ten však neodpovídal, a jako by se samo rozumělo, že Závada nedovejde věc k zdárnému konci, odložil kabát a hotovil se k dílu.

V Zavadovi kypěla žluč, ale protože se mu zdálo, že je jeho umění a nevina málo srozumitelná, mlčel. Girgal jej přeměřil od hlavy k patě a odstrčil ho. Potom zvedl Trmalovu ruku, podsunul prostěradlo, které mu přinesli, pod tělo zraněného tak, aby jeho konce směřovaly k zdravé paži, a rozkázal lidem táhnouti proti směru své práce.

Zatím Eugenovovo sebevědomí poněkud vzrostlo, ba vzmohl se i na výsměšek a pomyslně si, že ani Girgal, ani kdo jiný snadno nevyvázne, neboť neštěstí sděluje i svým lékařům jiskřičku horečky.

„Eh,“ řekl si Závada, „rotace navenek a pak redukovati tahem v hyperabdukci. To víme, ale věc záleží stejně od štěstí jako od dovednosti. Jen se spal, jen si omoč do té omáčky. Štěstí je totam a mez našich sil byla zatlačena až k čáře smůly.“

Lidé, jak bývá již pravidlo, nikdy nesoudí o událostech, leč podle zevních známek. Doktor Závada se jim zdál rozvázný a snad i učený, neboť jeho zevnějšek připomínal probdělé noci a veteš knihoven, ale co znamená proti Girgalovi, který je jist sám sebou a který křičí. Jestliže se první stal z vlastního rozumu hlupákem, je druhý z jejich hlupoty. Zaradovali se vidouce jeho sebevědomí, a jeden zedník zavadil loktem o druhého, naznačuje, že tento výtečník svede věc tak lehce, jako se měnívá vteřina v novou vteřinu.

Doktor Girgal prováděl totéž, co před okamžikem dělal Závada. Buď však mu přálo štěstí, nebo vskutku byl dovednější, či vposled — a tu jsme, jak se zdá, udeřili na hlavu hřebíku — stah svalů, o němž jsme se již zmínili, byl povolil, milý doktor Girgal bez velké námahy vpravil vykloubenou paži na pravé místo. Nyní stál nad Trmalem vztýčen jako socha velikolepého zdraví, již nic nepřiměje, aby snížila bradu.

„Tu to máme,“ pravil mávnuv rukou směrem k Závadovi, „jaké štěstí, že jsem se k věci namanul.“

Trmal se vzbudil a lehce se předkláněje jal se komihati paží. Jeho tvář vyjadřovala vděčnost, již ve své poctivosti přeháněl. „Jen co je pravda,“ řekl, „lépe je jít ke kováři než ke kovářičkovi.“ Deset či patnáct chlapů to opakovalo, a přitom se jejich levice zanořovaly pod vlastní rameno v dychtivé snaze obeznámiti se s anatomickými poměry. Zdálo se, že nebude ani konec díky, neboť v podobných chvílích bývá nejsnazší a nejméně okaté vyjádřiti vše, čím překypujeme.

Trmal a jeho přátelé byli již na odchodu, když se tu uprostřed nich zjevila paní Trmalová a spustila nářek tak žalostný, že doktor Girgal byl její lítostí dotčen.

Eugenově ženě se zdála tato chvíle příhodná a tu, přiblíživši se k manželovi, řekla otvírajíc jen nepatrně ústa: „Girgal si odnáší polovinu tvých obvazů.“

Nešťastný lékař si hrál s brašnou nevěda, jak se má zachovat. Říci doktorovi o své věci? Mávnout nad tím rukou? Bylo jisto, že jde o omyl, ale je možno chytit ho za rukáv?

Paní Zavadová se zarděla až po kořínky vlasů, dívajíc se na manžela, jenž stál jako kamenný svatý nad mostní zíd-kou.

Zatím doktor Girgal odešel v hloučku lidí, a ještě když se vzdálili k pokraji náměstí, bylo slyšeti jeho hluboký hlas, jak komusi vytýká, že myslí více na sám úraz, než na důmysl a obratnost, jež vrátila nešťastníkovi zdraví.

„A nežvaňte o následcích,“ dodal zahýbaje za nároží.

Zatím se Závada vracel velikou oklikou, vzpomínaje si, zda by nenašel v této končině nemocného, jemuž slíbil návštěvu, či který by se aspoň nepodivil, že přichází.

Nesloužila mu však paměť, a tak jako bez ducha zamířil k jatkám a obešed je zahrnul k tržnici. Bylo před desátou a prostranství se hemžilo lidmi. Mezi kupami rajských jablíček stálo děvče v červeném šátku, jež se řehtalo, až se zelenaly hory. Držela v ruce několik řečených plodů a zpola ze žertu a zpola ze zvyku vztáhla ruku nabízejc je Závadovi. Doktor Eugen zaslechl své jméno, a vida před sebou dlaň a dívčin loket, velmi se polekal. Trhl brašnou, již držel v levici, tak prudce, že srazil jedno z prken Terezčina stánku a jablíčka se sypala na dlažbu. Sousedka Terezina, neboť tak se děvče jmenovalo, jala se chechtat a venkovanka, jež se ostatně smála již předtím, dala se do smíchu ještě většího. Doktor Závada neměl ani zdání, co se děje.

Na tržištích, když se již obchod schyluje ke konci a krámky se pomalu vyprazdňují, bývá veselo a o vtip není nouze. Posmát se někomu nepovažuje nárůdek trhovců a kramářů právě za hřích. Kolem příhody se tedy nakupilo dost lidí a bylo viděti tu přimhouřená víčka staré baby, tu zkracující se nos prodavaček okurek, tu babu vaječnici, jež rovněž věnuje jedno oko na ten šprým.

Všehovšudy nebylo jablíček, jež přišly nazmar, víc než kopa, avšak doktor Eugen vyňal ze svých kapes hrst mincí a neptaje se na cenu zboží vtiskl je Terezii do ruky s omluvou, jež by snad postačila i Trmalovi.

„Jděte,“ odpověděla slečna ustávajíc v řehotu, „to nebylo zle myšleno.“ Potom však poděkovala, skládajíc v duchu přísahu, že se mu odmění.

Terezie byla z vesnice Trávy, vzdálené pět kilometrů od města. V jejím středu stál na návrší zámek, či chcete-li se přidržeti mluvy odpovídající pravdě, stavení podobné sýpce s věží. Tato ostudná barabizna slyne jakousi památkou. Ale řas ví, kde je věc skryta a v čem vězí, neboť se nikdy nepodařilo objeviti kousek krásy na těchto zdech a stříškách sedících mezi komíny.

Majitelkou řečeného zámku nezámku byla jakási zpěvačka, jež získala hojnost peněz a nyní, zanechavši umění, trávila čas střílením koroptví a vyjíždkami koňmo. Jmenovala se Kornelová a mimo vkus, jež osvědčila, sednuvši na lep šibalům, kteří jí prodali zámek, byla to dáma, jak se sluší: veselá, plavovlasá, vzrostlá a štíhlá, ne taková, jako bývají zpěvačky, když se jim blíží padesátka. Jde-li však o věk, je dlužno říci, že k zmíněné padesátce neměla daleko.

Tato paní si vyjela v den Trmalovy nehody směrem k Orlici. Když pak skončil trh a ženské se vracely domů, mýjely se právě s Kornelovou. Terezie šla o něco za ostatními. Její brašna zvonila stříbrňáky a nikláky. Mnoho toho nebylo, ale je-li nám dvacet let, dovedeme se radovati i z nicotnějších věcí, než je ubohý výděleček. Zdálo se jí, že je svět nadmíru krásný a že slečna Kornelová jezdí na svém koni dokonale. Velmi se jí líbila, když tak majíc sukni ve větru se mihla kolem ní, zabočujíc na cestu mezi lukami.

V poslední době vyšlo z obyčeje, aby dámy usedaly na koně po způsobu, jenž jim kdysi býval vyhrazen. Možná, že je víc důvodů pro to, aby obkročily koně, než aby usedaly bokem na sedlo, ale jeden z těch, které mluví pro starý způsob, je přece jen nádherný: Po čertech dobře jim to slušovalo!

Slečna Kornelová, jakkoliv dbala všech nařízení směřujících k novotám, ve věci jízdy se přidržela starých předpisů a oblékala si suknicí. Klusávala podobna dámě z minulého století a sedláci za ní ukazovali koncem biče, řkouce, že je rozkošná.

Když jezdkyňě minula Terezii, zabočila mezi louky a měla přejetí můstek přes potok Trávu. (Toto jméno je společné s vesnicí.) Za veder, jež tehdy vládla, bylo v korytě pramálo vody a taktak, že dostačila, aby se v ní mohla zrcadlití olšina a ždibec oblaků. Potok stál v tůňkách a mezi kameny plný rákosí, pijavic a hnusných žab. Jeho voda páchla a nic by vás nelákalo nad ním prodletí.

Slečna Kornelová zmírnila před mostem cval. Příčná dřeva byla položena přes trámoví jen volně a drn a země, jimiž byla kdysi poházena, dávno propadal. Kůň vkročil na můstek po zdráhání a přisedaje na zadek. Polena pod jeho kopyty se pootáčela, a to ho zbláznilo tak, že uskočil. Jediné vzepětí, jediný chybný krok a již se zřítíl dopadnuv předními nohama na okraj můstku. Jezdkyně se ovšem nevyprostila, a tak se váleli dole v bahně.

Terezie spatřivši z cesty tento výjev jala se křičeti a svolávala lidi opakujíc: „Slečna Kornelová se zabila.“

Zatím se zpěvačce vedlo obstojně, ale přece jen si zhmoždila kříž do té míry, že jí každý pohyb působil prudkou bolest. Dovlékla se k břehu, který v těch místech srážně spadal, a polo sedíc a polo ležíc zrývala ostruhou vodní trávu. Nemyslila ovšem nic jinak, než že má hřbet vedví, a hledala kapesník, který byl na tu strážej přiliš maličký.

„Co se vám přihodilo, slečno?“ pravila Terezie, znamenajíc, že příhoda nepostrádá směšnosti.

„Ach,“ odpověděla zpěvačka, „myslím, že co budu živa, nevsednu na toho janka.“

Za Tereziny pomoci se slečna jakžtakž dostala na louku, ale aby šla domů po svých, nebylo ani pomyšlení. Terezie ji tedy zůstavila samu sobě a horempádem běžela k vesnici.

„Jděte pro nějaký vůz,“ pravila babám, jež se na její křik vrátily. „Jděte, pospěšte si, slečna Kornelová si zprerážela nohy.“

Mezi ženskými byl jeden starý dobrák, který si posunul čepici do týla a dívaje se směrem k olším hučel si do voutsů, že by se slečně nebylo nic stalo, kdyby seděla doma a spravovala pěkně punčochy. Teprve po chvíli se obrátil k vesnici a přidal do kroku. Terezie se však rozběhla do Orlice. Vzpomněla si na doktora Závadu a uzrál v ní úmysl, že se mu odmění dobrým. Chtěla jej zavolat k slečně Kornelové. Po krátké chvíli ji vzal známý řezník na bryčku, a tak se Terezie dostala k lékařovu domu dříve, než se nadála.

Doktor Závada se již vrátil z obchůzky. Rozjímaje nad

svým osudem dospěl k poznání, že příkoří, které zakouší, přivodila nepevnost jeho povahy. „Měl jsem,“ řekl si svíraje pevněji svoji brašnu, „nedbati na bolest a počínati si s větší silou. Měl jsem s Girgalem zatočit.“

„Od této chvíle však uvidí, co jsem zač,“ děl otvíraje zhurta dveře svého bytu. Jenže podobné úvahy a podobná rozhodnutí za mnoho nestojí. Doktor zchladl, sotva se dotkl kliky. Byla v něm celkem malá dušička, když se z kouta světnice na něho podívala žena.

„Zdá se mi,“ řekla odkládajíc jakousi práci, „že bude nejlépe poohlédnouti se po jiném městě, než je Orlice.“

„Proč?“ odpověděl nechtěje přiznat, že je usazen. „Girgal je šarlatán. Pamatuješ se, jak jsem mu zatopil s paní Horovou? Léčil ji bůhví na co, a měla hlavničku.“

„Dobrá, dobrá,“ pravila opět paní Eliška, „to je velice správné, že jsi ho klepl přes prsty, jenže já a nikdo jiný mimo tebe o tom nevíme. V tom právě vězí tvé neštěstí, že vše, co by pro tebe mohlo svědčit, zavání výmyslem.“

Doktor Závada přistoupil k oknu a zavřel je tak prudce, že až zařinčelo. Jeho kroky se ozývaly, jako kdyby mu nějaký starý sekáč byl propůjčil ostruhy, a v hlase se mu ozývala taková vůle po pomstě, že se paní podívala. Eugen maje ruku vztáženu jal se pak vypočítávat, co všechno učiní, aby se Girgal popadl za nos. Nicméně lékařova choť se zlehka usmívala a bubnujíc přitom prsty na stůl představovala si chudinku tak, jak jej vídávala, když den co den nasadiv si skřípec hřebelcoval svou bradu. V tu chvíli zazněl zvonek a vzápětí se vřítla do světnice Terezie všechna brunátná od spěchu.

„Pane,“ pravila, oddechujíc za každým slovem, „slečna Kornelová vás žádá, abyste k ní co nejdříve přijel. Spadla z koně a je jí nadmíru třeba vaší pomoci.“

Doktor Závada neuznal již svou ženu za hodnu pohledu. Spěchal do své pracovny zachovávaje vojenskou ráznost.

„K ďasu,“ zaklel chrastě lékařskými nástroji, „člověk nemá chvíličku pokoje.“ Bylo ho slyšeti, jak přehazuje za dveřmi páté přes deváté.

Konečně vkročil maje v rukách dlahy, láhve a nádobku k vyvážení lékařských nástrojů.

„Myslím,“ děl obraceje se k ženě, „že věc tak nespěchá. Ti lidé nadělají příliš často zbytečný povyk,“ dodal s přísností, jež tak slušela jeho vousaté tváři. Musíme ovšem být pamětlivi toho, že zpěvačku Kornelovou pokládali široko daleko za vznešenou dámu a že Eugen i Eliška byli jejím vyzváním poctění.

Doktor Závada usedl s Terezií do nájemného vozu a co nevidět byli v domě slečny Kornelové.

Zpěvačka ulehla zatím na lože a znamenitě se jí vedlo. Měla již dost času, aby se zotavila z leknutí a poznala, že jsou její údy celistvé a že se jí celkem nic nestalo mimo oděrky a řádnou modřinu. To vše ji uspokojovalo, ale její služka smýšlela jinak.

Znáte podobné ženštiny, jež ukrádají pánu bohu čas nic nedělajíce než hluk? Chodívají s oprašovadlem vystavující chomáč jeho peří průvanu a věčně rozmlouvají mezi dveřmi? Jsou starostlivé, hloupé a velmi snadno zahálejí, jakmile však dojde na věci srdce, jmou se křičeti, že jsou blízky mdlobám, a zakrývají si tlapou tvář. Nedostanete z nich kloudného slova a neví nic než to, co si samy myslily nebo co řekly.

Podobný anděl byla i služka slečny Kornelové. Jakmile zaslechla o nehodě a sotva přijel vůz se zraněnou slečnou, dala se do bědování a její vyzouvající se střevíc křápal po celém domě. Tu popadla jakousi svoji sestřičku zhurta za loket, tu se vrhá na rameno dědka, jenž kdysi býval vlásenkářem a nyní ze zpěvaččiny milosti žije na trávském zámku. „Vezměte si slušný kabát,“ houká do ucha Františkova, „pojedete s Laudonem do Orlice pro lékaře.“

„Jářku, hněte sebou, pospěšte si. Mordie, ten chlap je jako svázaný,“ dodává, příkládajíc si sousedovu ruku na srdce, aby jí mohl zítra dosvědčit, jak byla vzrušena.

V malé chvíli vpravili tito roznícení duchové Františka do motorového vozu a Laudon za ním chtěl již přirazit dvířka, když jakéhosi bystrého hochy napadlo, že není důvodu vléci jej do Orlice.

„Jeďte,“ vykřikl na řidiče, „cožpak nevíte, kde bydlí doktor Girgal?“

To vše se přihodilo o krátkou chvíli dříve, než Terezie stihla doktora Závadu, a tak se stalo, že se oba lékaři zanedlouho sešli u lože slečny Kornelové.

82

Eugen přišel opět první a nyní stál schýlen v nohách zpěvaččina lože. Jeho předsevzetí se rozplynulo v starém zvyku a tvářil se opět uctivě.

„Myslím,“ děl se starostlivou tváří, „že při pádu jste si nezlomila žeber, a pokud mohu soudit, nejde ani o vnitřní zranění. Znaky, jež by tomu nasvědčovaly, scházejí.“ Slečna Kornelová vybídla doktora, aby se posadil, ale chuďas maje prsty levice vztyčeny jal se vypočítávati příznaky, podle nichž, kdyby ovšem byly přítomny, mohli bychom s jistotou soudit na úraz ledvin.

„Skutečnost, že ani jediný z těchto zlověstných hlasatelů se neprojevil, či že při vyšetření nemohl býti zjištěn, neskýtá nám jistoty, že se věc nemá tak, jak se obáváme. Teprve pozorování věc rozhodne. My,“ dodal, „jsme ovšem povinni myslet na vše a nic nepřehlédnouti.“

Ještě nedořekl své souvětí, když se otevřely dveře a doktor Girgal vešel. Pozdravil slečnu a usednuv na stoličku vedle postele jal se jí vyptávati, ani trochu se nepozastavuje nad tím, že s ní není ve světnici sám. Zdálo se, že Závadu nevidí. Zpěvačka nechápala, kde se tu Girgal zčistajasna vzal. Bylo jí nadmíru nevhod, že se obrací zády k druhému lékaři, a když neporozuměl jejím poznámkám, poděkovala mu, řkouc, že doktor Závada právě skončil vyšetřování.

„Zdá se mi,“ pravila, znamenajíc, jak doktor Jan pramálo dbá pravidel slušného chování, „že bude nejvhodnější, poradíte-li se o věci sami.“

„Vstupte, prosím,“ dodala ukazujíc na dveře vedlejší světnice.

Doktor Girgal se zasmál obraceje svou tvář naplno k Eugenovi a zdvihl ruce, jako by si chtěl pohladit knír, jež neměl.

„Dobrá,“ pravil a jeho krok rozezněl nádobky s léky, „dobrá, máme vskutku spolu co mluvit.“

Řka to uchopil Závadu za rukáv a vtáhl ho do světnice, kterou zpěvačka označila jménem vyhlídkový pokoj.

Lékař, jenž ještě před hodinou si přál setkati se se svým nepřitelem a vytříť mu zrak, nejevil nyní valné chuti k rozpravě, ale když jej nezdvořák popadl za loket a trochu s ním smýkl, pocítil nutkání bránit se. Pohodil hlavou, až mu škusblo v celém těle, a vešel.

Chvilíčku bylo za dveřmi ticho, potom však zazněly těžké kročeje a bylo možno sledovati dráhu, již chodec přeměřil od okna ke dveřím. Vzápětí se pak zvedl hluboký hlas, jemuž odpovídal hlas druhý tak rychle, že se věc blížila hádce.

Slečna Kornelová se domnívala, že rozeznává nadávky, a hledala pohozenou trepku, aby se od této vědecké hádky uklidila co nejdále. Dříve však, než se jí podařilo dostat se ke dveřím, ozval se z vyhlídkového pokoje zvuk podobný tlesknutí dlaně o dlaň a vzápětí hlomoz pádu, jako kdyby beranidlo dopadlo na přístavní kůly.

Naštěstí byly zámecké prostory dosti rozlehlé a slečna proběhnuvši dvě či tři místnosti octla se v bezpečí. Sem nedolehlo zhola nic. Zpěvačka chvíli čekala a potom se přiblížila ke dveřím, do nichž se vcházelo ze síně. Neslyšela leč pokojnou rozmluvu služky, jež se doposud nemohla probrat z leknutí.

„Odtud tedy nic nehrozí,“ řekla si Kornelová a vyklonila se z okna, neboť do světnice, v níž lékaři rozmlouvali, bylo možno nahlédnouti. Vyčnívala z půdorysu o celou šíři okna. Nikde se nehnul ani hlásek. Po chvíli otevřela slečna na síň a prošedší dlouhou chodbou zaťukala na dveře vyhlídkové světnice.

„Vstupte,“ ozval se hlas Girgalův.

Někdy se stává, že se lidská srdce naráz obrátí. Sudťe tak či onak; pravda je, že tyto kohouty smířila rvačka.

Slečna Kornelová vešedší našla Girgala seděti v lenošce. Vyplňoval ji svým mohutným tělem, maje pravici napřaženou směrem k doktoru Zavadovi, který napravoval jeho vymknutou paži.

„Hleďme,“ pravil dokončuje svou práci, „nikdy jsem neviděl člověka, jenž by byl stejně trpělivý.“

„Musím říci,“ odpověděl hromotluk Jan, „že jsem nepocítil ani stopy bolesti . . .“

„To jste vy, slečno?“ pravil obraceje se ke Kornelové, „jestliže jste již zdráva, nepomohla byste nám upevnit třírohý šátek?“ „Ach,“ dodal znamená slečnin údiv, „to není nic nebývalého; zatímco vy jste si hověla, já, jenž, jak víte, jsem pracoval, utržil jsem si úraz. Jeden z těch, jimž jsme vystaveni i ve světnicích. Sklouzl jsem, avšak je stejně pravda, že jsem byl neopatrný . . .“

Asi po hodině přátelského hovoru u láhve ze sklepa slečny Kornelové vsedli oba pánové do téhož vozu a vrátili se k Orlici rozmlouvajíce o věcech svého stavu.

„Teď, když jsme přáteli,“ pravil doktor Girgal, „bys mi mohl říci, jakým způsobem jsi mi tak snadninko vykloubil ruku a kde jsi získal tu dovednost.“

„Ano,“ odpověděl doktor Eugen, „ale ty mi na oplátku slib, že budeš vypravovat mé ženě, jak se věc zběhla. Jsi mi tím povinován.“

Město Lasička leží na střední Otavě. Snad není nejkrásnější, ale jestliže se díváte z cukrárny Kubíčkovy na jižní cíp jejího náměstí a máte-li přitom trochu představivosti, možná, že ji přirovnáte k některým městům hornoitalským. Ten kout je starobylý a současně svěží. Má klidná průčelí, široké vjezdy a dobré střechy; nad ostatním můžete přimhouřiti oko. Avšak i kdybyste smýšleli jinak a kdybyste nenacházeli žádné zevní podoby, jakmile se snese noc a v lasičských zahradách začnou zpívat slavíci, vrátí se vám obraz Florencie.

V této končině, v domečku označeném znamením tančícího medvěda, bydlil odedávna Viktor Brand, člověk, jenž zřídkakdy vytáhl paty a věčně ležel v knížkách. Jak už tak bývá, že čert nosí jen na větší hromadu, milý Brand — jakoliv byl bohat — zdědil ještě jakési pozemky, a tak za našich špatných časů nabyt takového majetku, že se rozhodl nedělat zhoľa nic na výdělek. Předtím učil v jakési pražské škole řečtině, ale když mu zacinkalo v kapse tolik zlata, pověsil všechno na hřebík a odjel do Lasičky, kde se mu nadmíru líbilo.

Tehdy bylo Brandovi kolem čtyřicítky. Žel, tento věk ho nemohl uchrániti od pošetilosti. Zamíloval se bez prospěchu a radosti do slečny Blaženy a oženil se, nemaje ani potuchy, co se smí a co se nemá. Blaženě bylo dvacet let. Nelze ovšem říci, že by svého manžela milovala, ale jsouc prostá a poslušná neměla proti němu nic. Někdy, když se na Branda dívala ze svého koutku, se jí zdálo, že může buditi úctu. Tu v hezkém vytržení se dotýkala foliantů a nahlížela do nich.

„Jak jest příroda sama možna?“ čtla přes rameno svého Viktora a po zádech jí přeběhl mráz. Kdyby se byl nešťast-

ný filozof jen trochu měl k světu, byla by mu dala s chutí hubičku. Brand si opravil brýle a založiv prst do knihy jal se mluvit o tom, co právě četl, ale ukázalo se, že omílá stále jednu větu a že ničemu nerozumí.

Dům U tančícího medvěda patřil rodině Brandově již hezkých pár let a Viktor měl doposud v živé paměti, jak to v něm chodívalo za starých časů, kdy vládla v kuchyni jeho matka a starý Brand počítal peníze stržené za líh. Jeho syn vyměnil účetnictví za Immanuela Kanta či Platóna, ale jinak nesáhl dočista na nic a ještě se domníval, že paní Blažena půjde ve šlépějích jeho matky se stejnou chutí, s níž on následuje otce.

Možná, že by některé věci vskutku měly být dvakrát slyšeny a dvakrát žity, abychom v nich našli nějaký zasutý smysl, jenže paní Blažena a všichni, kdo mají v žilách krev, raději utekou a budou se tlouci po lesích, než by se spokojili s takovým údělem.

Brandova žena měla po krk tohoto zákoutí Lasičky, které se podobá Florencii, a posílala k čertu i slávky. Možná, že by to byla učinila i se svým manželem, ale to jí doposud nepřipadlo na mysl. Provdala se teprve před rokem.

Na počátku června, v pátek, kdy na děkanství vyzváněli menšími zvony, přecházel Viktor zahradou svého domu, maje v rukou dopis jakéhosi půtkáře, který mu sděloval šťastný výsledek hádky. Názory Brandovy zvítězily v učené společnosti a řečtinář si opakoval výraz po výrazu, jimiž mu jeho přítel tuto důležitou věc oznamoval: „Kahler a Nózar odešli úplně zahanbeni.“

„Aby je káně!“ myslil si Viktor. „Ať mají, co zasluhují.“ Bylo mu do smíchu, když si představil, jak se ti oslové sháněli po klobouku a jak táhli s dlouhým nosem. To pomyšlení Viktora tak rozehřálo, že se pleskl do dlaně a dal se do chechtotu.

Podobá se, že v Brandovi přece jen byla jakási zapomenutá jiskřička, neboť teď si popustil uzdu a smál se z plna srdce. Radost jej připékala, křivila mu tvář a vyhladila jeho oční důlky. Učinila z něho blázna.

Zahrada Brandova sousedila s majetkem kožišníka Valenty, jenž měl syna jménem Josefa. Mladý pán byl velmi hezký hoch a nic mu nescházelo z vlastností, v nichž dívky nacházejí zálibu. Chodil do osmé třídy gymnázia, ale učení mu příliš neleželo na srdci. Staral se spíše o děvčata, a kde jen mohl, třeba znenadání a třebas pod okny otcovského domu, je líbal na rameno.

Toho pátku, když se již přibližovala doba zkoušky a účtování, seděl ve stínu, opíraje se zády o zeď, která dělila obě zahrady, a louskal Tacita. Do práce se mu valně nechtělo, chvílemi lelkoval zvedaje oči k nebi a chvílemi si prohlížel konce prstů nebo červenavou nitku v látce svého rukávu.

Když zaslechl Brandův smích, udeřil knihou a vrhl se ke zdi zvědav, co se to děje.

Viktor vstal již k odchodu a s loktem přitaženým k břichu míjel hlohový plot. Smích jím pohazoval sem a tam a jeho záda se otřásala.

Veselost je nakažlivá a ve dvaceti letech jsme k ní velmi náchylni. Josef, jemuž vykukovala za zdí jen hlava a ruce složené pod bradou, rozšklebil napřed tvář a potom spustil nehorázný řehot. Oběma to chvílku šlo jako o závod. Hlas studentův byl jinošský, ale Brand chraptěl jako ozvěna polapená do džbánu. Tato nesrovnalost povzbuzovala Josefa k smíchu ještě většímu, ale Brand záhy zvážněl a na jeho lysé tváři se objevily hněvivé vrásky.

„Vy se smějete jako pitomec, aniž víte, čemu,“ pravil, naznačuje, že své tajemství s nikým nesdělí. Řka to odešel Viktor domů.

Sotva však za ním zapadla dvířka, vystoupil Josef na zeď a skokem se snesl do řečtinářovy zahrady.

„Hleďme,“ pravil si dělaje za Viktorem posměšné posuňky, „zde je nejlepší místo schůzek, na jaké jsem kdy připadl!“

V menších městech se mohou milenci scházet v lesích či někde na polních cestách, ale k tomu je třeba času, jehož se vždy nedostává. Slečna Elis, na kterou Josef myslil oku-

kuje Brandovu zahradu, bydlila v těsném sousedství, ale matka ji střežila jako oko v hlavě, a když se Elis chvíličky zdržela venku, hned se ptala, kolik je hodin. Na schůzky nebylo ani pomyšlení.

Brandova zahrada se v první své třetině rozšiřovala o rozměr dvora, kde bydlila Elis, takže tento dům i s těsným prostranstvím (kde bylo složeno všelijaké haraburdí a kde stála strojnická dílna) byl vklíněn do Brandova sadu a ten jej obklopoval ze dvou stran.

Josefovi připadlo často na mysl, že by se snadno dostal řečtinářovou zahradou do strojníkovy dvora, ale věc přece jen zaváněla výpraskem.

„Nezbývá tedy nic jiného,“ řekl si odhodlaný milenec, „než se sejít na pozemku Brandově. Snad se mi podaří Elisě k tomu přemluvit a snad najde v dílně žebříček.“

Zatím se profesor Brand vrátil domů. Už mu nebylo do smíchu, ba mračil se mluvě o Josefově drzosti. Brýle s černou obrubou dodávaly jeho tváři výrazu vůle, jež v onom zlatém věku mezi čtyřiceti a padesáti zůstává naší jedinou ozdobou.

„Myslím,“ pravil Brand, „že by bylo účelné zahradní zeď zvýšit anebo ji pobít ostnatým drátem.“

„Jdiž mi,“ odpověděla Blažena, „jsme tu beztlak jako ve vězení. Bylo by vhodnější, kdyby ses staral, jak se dostat na čistý vzduch.“

Profesor Brand pootevřel v údivu ústa. Jakživo mu ani nenapadlo, že by se Blaženina přání nesrovnávala s jeho, a teď, když ji tak viděl, jak zatíná rty, pomyslně si, že jí to někdo namluvil a že má věc z druhé ruky.

„Nevím,“ pokračovala paní, „co bych nudou dělala, a ty si sedíš nad svými škrábanicemi, vpisuješ na jejich okraj, co se ti líbí a co se ti nelíbí. Byla bych věru šťastnější, kdyby ses se mnou hádal anebo kdybys chodil mezi všelijakou holotu hrát v karty.“

Od této rozmluvy se začínalo v hlavě Brandově vyjasňovat, že právě tak jako ostatní mužové ani on si nemůže být jist vlastní ženou, a protože obě události (to jest rozmluva

se synem kožišnickovým a vzplanutí paní Blaženy) následovaly v rychlém sledu za sebou, měl za to, že spolu souvisejí.

Potom se mu Josefova tvář zjevovala častěji. Míval na podobné výrostky svrchu ještě z dob, kdy s nimi mluvil řecky, a uvízlo mu v živé paměti, co je to za berany, ale přece jen nemohl nepřipustiti, že děvčata a paní kolem dvaceti o nich mohou soudit shovívavěji. Při těch myšlenkách cítil, jak se mu zardívá čelo, a pronikl jím pocit hněvu s pokořením a hanba se strachem.

„Ach,“ řekl si, „kdyby je Blažena a všichni, kdo o nich stejně smýšlejí, viděli státi v lavicích s nosem vzhůru a s pootevřenou hubou! Kdyby je viděla, když v hlubokých rozpacích si třou nad svým úkolem lýtka nevědouce kudy kam!“

Tento náрек a toto starání postrádalo ovšem hlubšího smyslu, neboť paní Blažena byla jednou z těch bytostí, jejichž duch se věrně stkví. Nemyslila na věci lásky, nebyla netrpělivá, nesnula pláň. Ovšem, kdyby ji nějaký chlapík znenadání popadl do náruče v okamžiku, když vstupuje do postele, kdožví zda by našla potřebné rady a síly, aby čest jejího manžela vyvázla se zdravou kůží.

Jestliže některé ženy raději o milkování mluví, než se mu oddávají, jsou opět jiné, jež nepronosou ani slova a jsou přece znamenitými milenkami. Zdá se, že Blažena je z rodu posledních.

Když se schylovalo kvečeru, vzala si paní Brandová klubko příze a dráty, aby se aspoň naoko zaměstnávala a měla čím zahnat dlouhou chvíli. Usedla do besídky a přemýšlela, že živoření v Lasičce má dozajista více jmen, než kterými je nazývá Brand či ona sama. Zdálo se jí, že je svízelné býti měšťačkou, a v té chvíli byla hotova vyměnit svůj kožich (podšitý sibiřskou liškou) třeba za kuchařskou zástěru.

Bůhví že by jí to bylo k dobrému a že by byla neprohloupila, neboť jakkoliv je stav kuchařek velmi ubohý, přece si aspoň od deseti do páté schrupnou samy v posteli. Při

všech urážkách a psotě, přece jen vedle nich neleží pan manžel, který se držívá v zápěstí za tepnu a který jim za sobolinu uloupil celý svět.

Asi k deváté hodině, když se smrákalo, odložila Blažena svou práci a vrátivši se domů vypila sklenici mléka. Toho dne se u Brandů nevečeřelo obvyklým způsobem, neboť Viktor se necítil zdráv. Byl rozrušen a přecházel po světnici. Snil o tom, že mu někdo oškubává nádherné peří samců, a tato úvaha jej rozlítostňovala a zároveň povznášela, neboť máti špatné myšlenky a maličko se trápit je solí vzdělanosti. Jaká hrůzyplná představa, vidíme-li před svými duševními zraky, jak se někdo přibližuje svým zobákem k Blaženiným rtům. Chce stisknouti její překrásná a něžná ňadra a vposled (jako bychom podobné ptáčky neznali!) míří na její boky.

Blažena pohodila hlavou cítíc v týle pohled řečtinářův. Nasazovala si před zrcadlem čapku, jež měla bílou barvu a nesmírně slušela jejím kadeřavým vlasům.

„Sbohem,“ pravila pootáčeje se, „jdu se projít podél řeky.“

To rozhodnutí nebylo tak nesmyslné, aby manžela ohromilo, ale přece se polekal.

„Kam bys chodila,“ řekl smířlivě, „je už pozdě.“ Blažena neodpovídala a tu Brand, považuje její mlčení za váhavost, dodal si ducha a jal se mluvit o knize, na kterou se ho jeho žena před časem otázala.

„Jsem si jist,“ končil, „že si jí budeš vážit, jestliže si dáš pokdy a přečteš ji pozorně od začátku do konce.“ „Nemohl bys mi navrhnouti něco příjemnějšího?“ odpověděla, a protože řeč nebyla její silnou stránkou a protože uvykla jednati zkrátka, měla se k odchodu.

Brand se za ní díval oknem, ale buď že měl tak slabý zrak, nebo že mu nesloužily smysly, nespátřil Blaženu vycházet. Byl jako na jehlách.

Asi za čtvrt hodiny po odchodu paní Blaženy, když se již pořádně setmělo, zaslechl Viktor jakési zvuky. Již ve škole míval Brand tenké uši, ale teď mu ještě strach a podezřívá-

ní sluch zbystřily. Záhy rozeznal, že se ozývá přidušené volání a že zvuk přichází ze zahrady. Současně spatřil přeběhnouti mezi stromy mužskou postavu. Nerozmýšlel se dlouho, co má učinit, a již byl venku.

Brand jako všichni pánové jeho stavu si potrpí na důstojnost, ale sotva se něco šustne a sotva něco navětrí, co by mohlo směřovat proti němu, již slídí a poslouchal by třeba za dveřmi, pramálo se staraje o dobré mravy, jež kdysi zastával.

Viktor se přikrčil za keř černého bezu, vyčkávaje, co uslyší. Srdce mu zděšeně bilo a lámal v úzkostech větvičky, zůstavuje všude stopy své ztřeštěnosti. V té chvíli se mu vskutku pohnula krev v žilách.

Zatím kožišníkův syn Josef (neboť, jak si snadno domyslíme, to on procházel Brandovou zahradou k zídce, jež oddělovala sad od strojnické boudy), polohlasem, jako když oslovujeme někoho, kdo je nablízku, zavolal na svou milenku:

„Blaženo! Blaženo!“

Brandovi sklesly ruce, cítil, že mu trnou údy, a zatočila se mu hlava. Jako v mátohách došel k mříži, která uzavírala sad od malé zahrádky pod okny, a našed s námahou zámek, otočil klíčem. Ještě zahlédl mihnouti se mezi stromy dvě postavy, ještě zahlédl, jak minuvše průrvu světla stihly stín a jak se k sobě vinou, ale tu mu pláč zalomcoval ohryz-
kem a zármutek odchýlil hlavu.

Zmocnil se klíče a vrátil se domů tak ztrápen, tak změněn a utýrán, že by se byl k smrti polekal vlastního obrazu, kdyby ho bylo napadlo podívat se do zrcadla. Ale nemyslel teď ani na svůj tep, ani na povleklý jazyk a bral schody po dvou.

Vpadl do světnice, v níž hořelo světlo. Paní Blažena seděla u stolu držíc knihu. Sotva se na něho ohlédla, když vešel, a zvyklá nakládati s knihami podle průběhu děje, obrátila deset stránek.

„To je krása,“ pravila, sotva přečtla jediný řádek, „bojím se, že mezi tvými svazky nedává ani jediný pořádný

mysl. Mám za to, že nemusí být všechno na vlas, co se povídá, ale překročí-li někdo tak hrubě míru pravděpodobnosti, musí být připraven na výsměch i takových husiček, jako jsem já.“

Viktor stál před svou ženou chápaje stěží druhá a čtvrtá slova. Jeho úžas se podobal ohromení, jež kdysi na cestě do Damašku smetlo Pavla z koně.

„Kdy ses vrátila?“ děl vkládaje všechnu svou úzkost do této otázky.

„Zatímco jsi chodil po zahradě,“ odpověděla s nevinností, jež je povýšena nad každé pochybování. Potom se jala kývati nohou, již přehodila přes koleno, a bylo vidět, že si přezula střevíce a že je oděna podomácku.

V Brandově zahradě odzváněli zatím dostaveníčku. Josef se domníval, že slečna, která přijme vyzvání na schůzku do cizího sadu, je odhodlána tropiti čertoviny, ale přepočtl se. Byl to opravdu nejhorší synek, jaký kdy trápil své učitele a mladé milenky. Smál se, když se slečna dala do pláče, rozpínal jí přezku u pasu, zasouval ruce do jejího podpaží a mluvil přitom takové pošetilosti, že slečna za tohoto proudu řeči se nemohla ukázati leč velikou a pevnou.

To jest totiž vyhrazeno povahám jejího druhu.

Některé dvojice se střeží ve chvíli vášně se na sebe podívati a jiné nesnesou v takový okamžik rozmluv. Každé slovíčko jim volá na jazyk slovíčko nové, až se do nich dá v této metelici zima a mráz. Potom jim nezbývá, než aby hledali starou střechu a přitiskli se pod okap ctnosti, na niž, tak dokonale o ní mluvíce, nevěří.

„Kdybych byla věděla,“ řekla Elis, „co zde uslyším, nebyla bych nikdy přišla. To si pamatujte.“

Josef, jenž toho večera dokonale zhloupl chtěje se zalíbiti svým rozumem, počal vykládati cosi z letopisů světa (jako že se se zlou potáže, kdo bude přičiňovati k skutkům přízvuk, jehož v zásadě postrádají), ale jakkoliv to vše říkal hlasem trhaným a omdlévajícím, Elis vzala do zaječích a zůstavila ho ve tmě.

„Elis! Elis!“ vykřikl, když se hotovila vyšplhati se na

zídka, „zítra na shledanou! Zde! V deset!“, ale tu se na něho obrátila se zlostí zvedajíc prst k ústům.

Slečna se vytratila jako duch a Josef nemaje nadále v sadě nic pohledávat po malé chvíli rovněž odešel.

Profesor Brand stál málem po celou tu dobu u okna, zvědav vypátrati tajemství, které ho tak poděsilo. Od chvíle, kdy se přesvědčil, že jeho žena nemohla být na zahradě, cítil úlevu, ale neměl pokoj. Zdálo se mu, že to, co řekla Blažena o knihách, má jakýsi vztah k němu a že by se ta věta, kdybychom v ní přeházeli určitá slovíčka, mohla na něho hodit.

„Slyšel jsem,“ pravil po způsobu obmyslníků, „že se něco šeptá o majorce Štětkové. Ty můj panečku, víš, že prý ji zastihli s jakýmsi hlupákem v sadech? Proč ne? Neměla všechny známky záletnice?“ Řka to jal se vypočítávati, čeho se obával u vlastní ženy. To jest: nevážnost k manželově práci a stavu a věku, což bylo ze všeho nejméně rozumné. Vedle těchto řečí snesl na hromadu všechny pitvorné a urážející úkoly manželek mluvěj o cti a cti, aniž se dotkl slovíčkem něčeho důležitějšího, aniž se zmínil o lásce.

Paní Blažena se na něho dívala přivřenýma očima, usuzujíc, že je zralý nositi parohy šesterákovy.

Den uplynul stejným způsobem, jako v Lasičce a v domě U tančícího medvěda plynou všechny ostatní. Brand se oddal svému studiu. Bylo nicotné a marné. Mohl by si vtlouci do hlavy knih, kolik chtěl, nikdy se nezmůže na víc, než aby srovnával znění dvou textů a psal do svých poznámek: „Neohroženost, s níž auctor postihuje smysl života, mě zaráží . . .“

Blažena, když jí takový sešitek přišel do ruky, mohla nad tím podle dobrého práva zakývatí hlavou a prohodit: „To bych také řekla!“

Nic není marnějšího, nic nemůže naplnit lidského ducha větší prázdnotou než sobectví, klid a tučná spokojenost. Brand napřed vrhal po paní Blaženě zlé pohledy, doposud nedůvěřuje, že je tak zcela nevinná, potom jen okouněl a kvečeru byl hotov se smířit. Myslí si patrně, že by přece nikdo neměl to svědomí, aby ho podvedl a napálil.

Každé středy a soboty bývá na lasičském náměstí koncert. Hudebníci neberou snad své řemeslo doslova a ne-sejde jim na mžiknutí oka, ale vedou si rázně. Je radost dívat se, jak si přivalí buben ke koleni a jak nadýmají tváře. Tato hudba není vždy dobrá, ale má přece dosti síly, aby přilákala povaleče z celého města.

Ten stav je za dnešních časů, kdy jsou i dělníci odsouzeni k nečinnosti, málem vepsí, ale přece jen najdete v chmurných skupinách nezaměstnaných staré sekáče, kteří po všechna léta, co chodí světem, nevzali nic do ruky. V jistém smyslu se podobají Viktorovi, jenže to málo, zač tito chlapíci stojí, přece jen v sobě zahrnuje několik vlastností, za nimiž budou ti druzí kulhat. Jsou to mluvkové a ukrádají pánuobohu čas, ale to veselí a družnost, která mezi nimi vládne!

„Sraz mu hřebínek! Dej mu průkopníka! Lískni mu jednu!“ Takové žerty by mohly zděsit toho, kdo poslouchá jen jedním uchem, ale kdo je zná, ví, že se vzápětí ozývá z hloučku smích a pak už bude padat vtip za vtipem. Vedle těchto návštěvníků přicházejí na náměstí studenti a švadleny a konečně národ zvědavců, již nemohou scházet nikde, kde zavrzá basa.

Josef z Brandova sousedství k nim zajisté patří. Sotva bubeník zvedl paličku, jako by mu rarach našeptal, že je už čas, aby odložil knihu.

Paní Blažena ho zahlédla, jak pospíchá s čepicí pod paží, a tu ji napadlo, že by se slušelo vyslechnouti, je-li takový hlupák, jak pravil její manžel. Nebylo jí ovšem tajno, že se vznešení lidé straní zábav pod širým nebem, ale vyslechla tolik mínění, jež se ukázala vposled hlupáckými, a vzpomínala si na poklesky proti jejich radám jako na něco příjemného, a tak se snadno rozhodla jíti na náměstí, a udá-li se vhodná příležitost, osloviti Josefa.

Student stál ve skupině mladých lidí u kašny a ohlédl se jako člověk se špatným svědomím. Měl chuďas na mysli včerejší schůzku a nebyl si jist, zda jej a Elisů někdo nespatriil.

„Panebože,“ myslil si, „co jí jen řeknu, jestliže se otáže, co jsem včera hledal na jejích zahradě?“

Nenapadlo jej nic, a to bylo věru zlé, neboť Blažena se zastavovala a bylo patrné, že má něco za lubem. Josef se rozhodl, že půjde raději paní vstříc. Mělo jej k tomu pomyslení, že by jej mohla oslovit, pokud stojí se svými přáteli. Pozdravil a Blažena mu odpověděla s úsměvem.

Byla modrooká a černé kučery jí padaly na čelo, neboť neměla čapku a toho dne vál vítr.

„Slyšela jsem,“ pravila paní Brandová, „od vašich učitelů, že vás velmi zajímá latinský jazyk; je tomu tak? Víte, to byl předmět mého manžela.“

„Hrome,“ pomyslí si Josef, „to pěkně začíná!“, ale celkem se mu ulevilo, neboť úsměv mladé paní nebyl zlovonný.

„Kdo mě tím obmyslil?“ řekl, nevěda, má-li pokračovat v chůzi či zastavit se.

V podobných rozpacích se ženy zřídka kdy octnou. Paní vykonala jakýsi půlobrat a vykročujíc přiměla svého společníka, aby ji následoval. Zprvu se jí znelíbil zarputilostí či vzdorem. Nemohl se jí podívat do tváře, ruce mu překážely a jeho krok byl velmi nejistý. Ale Blažena záhy pochopila, že to činí z rozpaků; zželelo se jí stvoření, jež klopilo hlavu, a jala se k němu mluvit tak vlídně, že zastříhal ušima. Zdá se, že byl důvtipný právě v okamžiku, kdy paní chtěla nad ním udělat kříž a považovat ho za hňupa.

„Vy si zajisté v Lasičce nestýskáte,“ pravila.

„Tato hudba,“ odpověděl, „nás rozptyluje dvakrát do týdne, ale jinak dny, kdyby po nich nenásledovaly večery, by byly samy o sobě zdlouhavé a nudné.“ — „Tak,“ pomyslí si, „vyklop, co víš,“ a vzhlédl po očku k Blaženě.

„Tomu za mák, nevěřím.“

„Je to má chyba, že mluvím tak bez důrazu,“ odpověděl, ale to již šli celou délkou náměstí a zamířili do sadu. Mladému pánu se rozvázal jazýček.

Byl pěkně urostlý a vedle Blaženy nevyhlížel špatně, jeho krok teď zněl a Blažena po jeho boku se podobala dívčince ze sedmé třídy.

„Je pravda,“ pravila paní Brandová, „že jsme tu zcela odloučení od světa, a dovedu si představit, že se vám nedýchá volně.“

„Ano. Ano. Ano!“ odpověděl Josef uchvácen a nedbaje, že výkřik není ani odpověď, ani přitakání. Paní Brandová vraštila trochu obočí (které se prodlužovalo o něco dále ke skrání) a prohodila poznámku o škole tak, že mladý pán procitl. Když dostihli nároží, rozloučila se Blažena, ponechávajíc svou ruku v dlani Josefově o maličký okamžik déle, než bývá obyčejem ve vysokých kruzích lasičských.

Syn kožišníkův odcházel maje plnou hlavu Blaženy a zdá se, že paní Brandová rovněž na Josefa nezapomněla, neboť ženy nemohou býti o nic počestnější než dívky a mladí mužové. Všem se jednoho dne rozbřeskne, že není proč se trápit. Vposled se každý jinoch a každá mladá paní či slečna dá na cestu objevů a budou blouditi vesmírem lásky, jehož nesmírný čas a nesmírné dráhy jsou uvnitř pramalého srdce.

Blažena a Josef chodili jako ve snách, jako by si vzpomínali na jakési slovo, jež jim tane na jazyku a jež přece nemohou vyslovit. Přáli si setkati se, vymýšleli si tisícové záminky, odmítali je, byli roztržiti a všeho se jim nedostávalo. Přeletné lásky Josefovy byly rozptýleny a jeho milkování rozprašeno. Elis zeškareděla.

Kteréhosi večera stál Brand u otevřeného okna a podle zvyku, jež si podržel od příhody, kdy zaslechl v zahradě volati ženino jméno, díval se po cestách. Schůzky v jeho sadě jej zajímaly, ale nestrašily. Byl kliden. Nehnula se v něm ani žilka. Před dvěma dny skryt nezi stromovím vyslechl rozmluvu kožišníkova syna s Elisou a rozřešil tajemství, které ho tak hnětlo. Blažena byla v bezpečí a nemusil se již o věc starat, nicméně okno jej přitahovalo. Co se tak díval cítě pod svým palcem neporušený tep a co vdechoval klidný večer Lasičky, jež se hotovila jít spat, přešel Josef zahradní zídku.

„Hleďme,“ řekl si Brand, „milenci doposud neskončili své schůzky.“ Tu pocítil veselí a bujnost, jež se nemohla vtěsnati do jeho hlavy.

„Blaženo,“ pravil přiváděje svou ženu k oknu, „vidíš ten stín? To je Josef, syn kožišníka Valenty!“ Potom přerušuje se často smíchem jal se vypravovati, jak se řečený Josef scházel s Elisou a jak na své vlastní uši slyšel, že se milenci rozcházejí.

„Naposled, Blaženo, ujišťoval Josef svou přítelkyni, že nikdy již nepřijde. Mluvil cosi o nové lásce a nazýval tato dostaveníčka chlapeckou hrou.“

„Ale,“ dodal Brand, „má přece jen velmi dobré srdce a nevydržel to dlouho.“

Tu se na chvíli odmlčel a Blažena se vyklonila z okna.

„Můj bože,“ vykřikla paní Brandová, „slyším, že volá mé jméno!“

„V tom to právě vězí,“ odpověděl její manžel, „panáček si vymyslel úskok, jenž není na hlupáka špatný. Aby nezbudil pozornost, přejmenoval Elisou na Blaženu.“

Když to tak milý Brand všechno vypověděl, pocítil náramnou smělost a odvahu, že dal průchod svým tajným myšlenkám a že ho nebude napříště nic mučit ani pálit.

„Byl to nerozum,“ pomyslel si, „že jsem Blaženu podezříval, neboť do jejího ducha zajisté nemůže vstoupiti nic, než co je řádné, dobré a hodno chvály.“

Jak byl již rozjařen, jal se potom řečtinář k té věci mluvit o dcerách počestných otců, jejichž nevinnost je vystavována svodům všelijakých trhanů, otrapů a kluků. „Já,“ končil svou dlouhou řeč, „či lépe ty sama, hned zítra zpravíš Elisinu matku, jaké nástrahy klade ten nestoudník její dceři. Byl jsem nakloněn prominouti mu to, neboť naposledy mluvil jako člověk, jenž přišel k rozumu, ale jestliže znovu obchází, nemůžeme již nechat rodiče v nevědomosti.“

„Promluví s Josefem!“ odpověděla Blažena a rozhodla se, že to učiní ještě dnes.

Bylo to znamenitě provedeno. Od večere minuly již dvě hodiny a to byl čas, kdy podle pravidelného zvyku vstupoval řečtinář do lázně a odtud pěkně vyšplouchán a umyt rovnou do postele. Vedle nádherných knih, které prohýbaly jeho stůl, neznal chudšas nic lepšího.

Čísti a spát a třeba pít nemírně víno není samo o sobě nic špatného, jenže věc závisí na tom, kdo ji dělá! Je-li někdo takový zapeklitý hnidopich, propadne mu největší kniha mezi prsty, nejlepší lože se promění na pelech, nejohnivější víno zhořkne na jeho jazyku a vše, co z toho má, je jediné bolest hlavy. Proto si jest přáti, aby táhl ke všem dšům a nepředstíral, že má záliby a lásky, že pracuje, když lenoší, a že je zamilován, jakkoliv myslí jenom na sebe.

Za Viktorem nezapadly ještě dveře a paní Blažena vyběhla do zahrady. Dostala se přes dvorek, přidržela mřížová vrátka, aby nezapadla, a utíkala až do nejzazšího cípku, kam bylo nesnadno dohlédnouti.

Je to velmi shodné s obyčejí všech mladých lidí. Josef na ni čekal, maje jakousi neurčitou nadějí, že přijde. Když však viděl Blaženu přibližovati se, zatřásla se mu kolena a pocítil takový přívál lásky, že nemohl volně stát, a objal ji, aby se udržel na nohou. Vroucnost a štěstí vedlo jej za ruku a podpíralo ho tak vydatně, že si mohl počínat jako všichni milenci, kteří zasluhují toho jména. Jeho horečná ústa se přiložila ke rtům Blaženiným a milenci se tiskli úže a úžeji. Konečně proplétajíce své údy oddali se lásce s vůlí a dychtivostí.

MORÁLKA

Ať se lidé honí po nesmyslech a jalovinách, jednoho dne přijdou přece jen k rozumu. Neočekávejte však, že se to stane z jejich vlastní vůle a jejich přičiněním. Ne. Bude jim to vtlučeno do hlavy. Pak je veta po jejich důstojnosti a věru poznají, že si vedli bláhově, osobujíce si práva na mladé ženy, mladé myšlenky, mladou zem a na vše, co nenáleží starcům či lidem obráceným ke zdi. Kteréhosi jitra se probudí a jejich majeteček bude tentam. Vzbouřil se, prchl, zařídil si život po svém. Mládencům, o nichž si staří pánové myslili, že jsou usmrkánkové, narostla za noc brada, zami-

lovali se, jsou odhodlaní a sázejí vše na jednu kartu. Ani se po vás neohlédnou, vy požívači prášků, ledaže by vás chtěli popadnout za ucho. Ovšem je pochopitelné, Viktore, že je vám úzko u srdce, když vidíte svoji Blaženu odcházet. Možná, že si někdo nad vámi setře úkradkem slzičku, ale zkuste to! snad ještě něco svedete, snad není řečtina tak dočista mrtvý jazyk.

Pokud jde o ty dva, obecně se věří, že to někam dotáhnou.

A záruky?

Toť se ví! Snad byste si nechtěl přisadit na jejich štěstí?

I

Malý chlapec přišel k Vltavě a volal: „Přívoz! Přívoz!“ Ale neveliký hlas přikrylo ticho. Jezero prostoru mezi pohořími nezní leda bouří, ale poutníček byl sám; odpovídalo mu jen ticho.

Jehlance skal, kužel vrchu, ostroh a na východě stála obloučná země. Pět lomů po paterém zastavení vojska je vbito v skálu a ze zlomeného těla vytéká pramen. Silnice ležela na pěti mostech a u každého z nich byly uvázány nákladní lodi. Hoch na druhém břehu vykřikl, ale jeho hlas spadl doprostřed řeky a potopil se.

Byla druhá neděle červnová a v lomech ani na lodích nikdo nepracoval. Chlapec zarazil konec holi do země a sedl si po žebrácku.

Třináct měsíců byl na cestě a doposud nespal v poli. Báł se. Chlévy plné much byly jeho hospodou a táhlé bučení dobytka rylo mu spánek. Ráno stával u krav a chtělo se mu mléka. Snad mu dal čeledín svůj krajíc a snad ho vyvlékl ze dvora. Pokulhávaje, dal se na cestu, aby kradl, žebral a navlékal dny na hůl.

Tulák příliš zelený neobstojí v obci tuláků a neobstojí ani před ženami, nemá-li viditelných ran a je-li bez příběhů. Kdybys šel se vztaženou rukou a kdybys plakal! Ale ty jsi téměř veselý před okny vesnice.

Na rozdíl od tohoto nováčka starý Štěpán pil kořalku a obědval špek; to však je muž, který se vyzná ve věcech svého řemesla, a jeho díkučinění jsou veřejná jako zvon.

Kdysi řekl vysloužilec malému žebráckovi: „Jdi do služby, kluku, malé ryby jsou také ryby, a co máš v kapsách, mohlo být moje.“ Když chvíle ticha opřela radu, hoch se hnul, a bylo viděti, jak se motá ve vojenských kalhotách a že je sláb a malý. Nehledal služby ani nyní, ani kdy předtím, ale jítí znamená naději, i šel a došed sedl na břehu. A křičí na přívoz.

Zatím země se obracela k pondělku a nebe plné stínů a ohně bylo nad ní. Někdo stejně ubohý jako tulák šel po silnici a vstoupil na loď, aby chytal ryby, ale dříve než nasadil prut a hodil vlasec, chlapec na druhém břehu znovu se ozval.

„Počkej chvíličku,“ odpověděl rybář znamenaje, že dítě na druhém břehu řeky je přibližně jeho věku. Konečně se přepravil a malý Jeník mohl vstoupiti na loď. Plavili se mlčky, Ervín Weil neměl co říci a malý Jeník držel hubu. Snad byli poněkud zklamáni, neboť žádný z obou se nepodobal tomu, koho čekali. Ervín byl židovský student a ti, které miloval, žili po indiánsku na prérích jeho četby a snění. Žebravé dítě milovalo zemi a nejmladší dceru královskou a mudrce hovořící řečí zvířat. Když přistáli, Ervín vzal opět rybářský prut, avšak žebrák neodcházel. Poplávek ležel na vodě a nit i dvojí pohled vázal jej na jedno místo. Ticho, jež je vozem a lodí objevitelskou, neslo oba hochy. Setkali se na hvězdě večerní a dali se spolu do řeči. Žid, který znal statečnost a nebezpečí, vzdal čest muži, jdoucímu světem.

„Nemáš nic než hůl,“ řekl student a Jan mu odpovídal, zardívaje se.

Nastávala již noc a chlapci doposud prodlévali na silnici.

Zatím starý Weil seděl před domkem s rukama zkříženýma jako kladiva na vývěsním štítě.

Ervín překročil hranici divokých snění a stanul před otcem se schýlenou hlavou. Znal Weila, který ve svých pásmech nedal růsti stromům do výše a velikost drobil na jednotky. Neměl řečí mimo sdělení, a když se ptal, nikdo nevystačil s pravdou.

Starý žid mlčel a Ervín na jeho mlčení odpovídal jen planě. Řekl: „Byli jsme v aleji.“

„Kdo?“

„Já sám,“ odpověděl Ervín.

Jeník se zadíval na židovy vyceněné brýle a poznáv, že mu nic nedá, měl se k odchodu. Ale kupec ho zadržel a vešel do domu pro skývu chleba. Dával jen tuto almužnu

a sám, aby viděl žebráka odcházeti od svých dveří. Měl dobrou vůli s tuláky, a pokud byli v obvodu vsi, myslel na ně.

„Vezmi,“ řekl, podávaje dítěti chléb, a Jeník, jenž se zmýlil v tomto muži, prosil jej o nocleh. „Ne!“

Weil udeřil rozhodností jako obuškem.

A tak nezbyvalo, než aby se Jeník obrátil do vsi, pospíchal, ale noc šla před ním.

V souostroví světél zářila nejjasněji hospoda.

Zájezdni hostinec, Jeník přečetl nápis a vešel.

Roj hlasů letěl šenkovnou, a když se otevřely dveře, ztichnul nad Jeníkem. Tu žebrák poprosil o nocleh a patnáct chrapounů potěžkalo prosbu jako porotci kladivo vražednickovo.

„Nic!“ řekl soud, ale dříve než padlo toto rozhodnutí, Jeník je znal.

Odulá tvář obrátila se k němu a sprosták ze všech nejposlednější ukázal mu dveře.

Šel. Hospoda zůstala za ním, vesnice na dně noci a Jeník sám.

Cesta, řeka a telegrafní dráty vedou do světa, les ukazuje k nebi. Zemdený a slabý hoch přestával býti tulákem. Sedl si a záhy ležel, hledě přes temnou hlavu sosny na oblohu.

„Jsem maličký jako špalíček, mám divotvorný prsten a můj kůň je zakleté kníže.“

Jasněji a lépe a jasněji než spravedlivý hněv a hvězda svítí pohádky.

Ó, noci! Ó, hvězdo jitřní! Nepomiň a nevzcházej, ať jeden z maličkových štěňátek země dlouho spí!

Minuly čtyři hodiny a již svítalo.

Hospoda splaskla. Loď obtížená hnusem přistávala k pracujícímu dni. Poslední piják podíval se do jasného okna, vstal a táhl svoje hnáty podél stolů ke dveřím.

Ochrnuté nohy opilci již nesloužily, nicméně chlap dovrával až k Jeníkovi a zastavil se nad ním. Toulavé dítě a opilec rozmlouvali s jakousi shovívavostí nuzáků a pacholek nakonec Jana získal, aby ho následoval.

Šli po silničním náspu a vposled zahruli na dvorskou cestu.

Hlídač v kožiše, s holí na řemínku mlčel a smál se. Kohout již třikrát kokrhal, děvečky budou vstávat a čeledín zalézá do komory. Vem ho čert!

Zatím Jeník stál na rozpacích. Řad čtyřikrát lomený v pravém úhlu zavíral prostranství nyní mrtvé. Zdálo se mu, že toto jsou základy žalářní krychle, veliké, aby vázala brannou moc královskou. Je tu hlídač, který má péči o bohatství, o jaké? Snad zde mají hnízdo vzácných husí, ohnivě koně a hromady bílé mouky.

Jan kradl kůrky a jednou vzal hrneček sádla. Nebylo mu volno před člověkem, který každou noc táhne proti zlodějům, a věděl, že ten, který hlídá, je zlý pes.

Ale nebyl; hlídačský kožich kryl starého zloděje jako kohoutí peří kapouna. Statek byl pánův a v noci jeho.

Již však rostl rachot rána. Pondělí je zlý den, ostrá předlodi o šesti palubách, jež ryje čas.

Nevyspalí dělníci šli do polí, vozkové pomalu zapřáhali a koně ještě bez udidel stáli u ojí. Veselost stáda rozděleného na dvojice mizela ze vrat a rázem šesté inženýr Weyr, správce dvora, zůstal sám. Chasník, který se včera opil, spal a jeho spřežení stálo. To byla Jeníkova chvíle. Dal koňm obrok a napojil je.

Hlídač mluvil pro něho a správce mu věřil. Malý Jeník byl přijat do služby a setrval v ní tři měsíce.

II

Ve vsi byli dva kupci, Michael Weil a Josef Jetel. Máš-li v hrsti peníze, nakoupíš dobře u druhého, má vše a v mnoha druzích, avšak Weil prodává jen věci nejpotřebnější, mouku, sádlo, sůl a bílou kořalku. Hlad otáčí koly jeho mlýnů. V zimě nalahne silnou bouří, a když začne práce, vyje v koruně domu. Michael Weil zná poryvy proudu

a měří a počítá. Od čísla k číslu vedou dny a na konci všech se třpytí zlatý poklad. Bude tvůj, Ervíne! Staneš se bohatým a nejbohatším skrze něj!

Kupec, který se zdál nemítí vášní, měl svého syna a nešťastná láska rvala všechny jeho radosti. Kupcova těžká mysl zůstávala nízko a vše, co bylo jeho, tisknul, aby držel. Syn neznal jeho počtu a bál se. Chladná zběsilost otcova nepodobala se lásce, nemluvil se synem ani se ženou, nepil ani nehrál. Tichý a přísný hleděl na syna, a dlouhé chvíle padaly jako neštěstí na jeho dům.

„Pojď sem, proč se touláš!“ řekl toho večera, když Ervín se vrátil pozdě od řeky.

Ervín stál a podlaha kuchyně se vzdula pod jeho nohama jako moře.

„Jsi blbý? S kým jsi byl?“

Chlapec rychle Jeníka zradil a opět mlčel.

„Pamatuj, čím jsi,“ řekl starý, a hotov dokonati dobré dílo, vsadil mu plátenickým loktem sedm ran.

Venku již prostor stal se nocí a v ní spáči letěli a stáli jako tělesa nebeská. Ervín vznášel se nad Severní Amerikou, starý trčel na své střeše a paní Weilová opásána tukem zůstávala tam, kde byla, plující peřejí peřin.

Její manželství bylo slzavé údolí hluboké dvacet let. Bydlila v něm jako poustevník. Ani zlá, ani laskavá, nemilovala nikoho a naučila se mlčet za rok. Celý den, celý den vykonávala mužovu vůli a to, co kázal, opakovala bez důrazu svému dítěti. Neplakala, ale mokvala slzami, a protože byla tichá, nikdo jí nelitoval.

Jednou řekla o ní děvečka, že je jako Marokánka. A paní Weilová, když druhý den slyšela srovnání, byla potěšená pro tuto podobu, neboť její tvář byla tváří nejmarnější nicotnosti. Čas, sněžící dvacet let, nalepil se na ni, a byla bílá a měkká jako sněhulák.

Ráno Ervín jedl příliš dlouho svoji snídani a matka, jež se děsila všech nepravidelností, řekla mu:

„Co děláš! Je pozdě a taúnek se za chvíli vrátí!“

Hoch myslil na Jeníka a styděl se.

Přišel za mnou a otec ho vyhnal. Kde spal a co teď dělá?

Když dopil kávu, Ervín zobracel svoje kapsy a shledal třicet krejcarů; dvacet vzal matce z police, a proměnil všechny za korunu, šel hledat žebráka.

Vesnice byla prázdná a kolovrátkář hrál pánubohu do oken. Dvě baby s nůšemi lezly z jednoho konce vesnice na druhý a před obecním domem se zastavily na čtvercích chodníku jako sedláci při hře v šachy. Děti řvaly, kovárna jiskříc uvnitř zevně podobala se pařezu a nade vším věž odpočítávala malátnou hodinu osmou v pondělí ráno.

Ale Jeník ve vsi nebyl.

Obešel ves Ervín vracel se k mostu a tu potkal panský vůz plný uhlí. Vedle nákladu, lopatu maje na rameni, šel Jeník.

Oba chlapci se smáli a zastavili se. Koruna v Ervínově kapse spadla co nejhlouběji a hoch se začervenál.

„Včera jsem dostal,“ řekl.

„Ty?“ odpověděl Jan téměř bez zájmu.

„Náš tatínek je divnej.“

Jeník nerozuměl a chtěl jít za svým povozem.

„Jsem v práci,“ řekl; ale Weil se loudal dál.

„Člověče, potřebuji boty a správce mi je za týden dá. Sbohem, teď se jde skládat!“ dořeknuv to, dal se Jeník do běhu, a teprve když dohonil vůz, zamával lopatou.

Ervínovi se zdálo, že je snadnější dáti Jeníkovi svítilnu než peníz. Rozhodl se, že mu ji dá ještě týž den.

Myslil na Jeníka až do večera. Zůstane-li ve dvoře, řekl si, je hloupý. Kdybych byl sám, šel bych tam, kde jsou zlatá pole a naleziště drahých kamenů.

Snad bych se stal námořníkem.

III

Pracující dny mají na rubu vyraženou svoji cenu a za šest dní bral Jeník šest korun. Mince s obrazem císaře a nejvyšší moci ležely v jeho dlani na znamení poddanství. Počítal je od soboty do úterka, ale v ten den rozbil džbán a bylo

mu jej zaplatiti. Ze šesti zbyly jen tři koruny, a Jeníkova šetrnost se sesula do díry v rozpočtu. Koupil si ryby a sýr, a když snědl, šel za Ervínem.

Weilův syn chodil ve středu k rabínovi. Učil se čtvrtý rok německy a dávno špatně mluvil.

Po hodině jeho učitel zavřel německou čítanku. „Jsi pilný,“ řekl.

Ervín se díval na něho s radostí a nevstával. Potom spolu rozmlouvali.

Rabínovy řeči byly plané a on sám byl starý a podivínský.

Tré německých svobodných měst bylo divnou otázkou Ervínovou. „Jak to, jak je to?“ ptával se znovu a znovu. Stařec nikdy neřekl, že neví.

Tuto středu, když domluvili, rabín šel s Ervínem k Weilům a hoch, jist svým učitelem, utekl k řece. Měl prak a na deset kroků stihl jím cíl. Stavěl si za terč láhev, střílel, a dříve než ji rozbil, přišel Jeník.

Slunce zacházelo a nad krajinou stalo se opět ticho. Veliké moře dotknulo se ramenem řeky dětských myslí, jako les se dotýká větví okna samotářova domu. Myšlénka létajíc vznesla se ve velikost světa a odtud zdály se všechny věci snadné.

„Ervíne, mluvíš cizí řeči a rozumíš starému židovi jako starý. Máš prak a já mám svoji hůl,“ pravil Jeník.

„Co zde? Čechy jsou nedobrodružná země, prošel jsem třemi okresy a vím to.“

„V Kostarice je krásné jezero Nikaragua, malpy, druh opic Nového světa, ožívují její pralesy a loviště jsou tam volná,“ odpověděl Ervín.

„Kde?“

„Ve Střední Americe, znám její zeměpisnou šířku i délku, počítaje od hlavního poledníku.“

„To je za mořem,“ pravil opět Jeník.

Chlapci umkli a do kruhu ticha vstoupil Indián.

Nepřisedl k nim, ale stál a jeho obraz rudnul a tměl se proti nebi.

„Náčelník, který vodí statečné muže, je mým přítelem,“ řekl Ervín.

Jeníkův zrak obcházel prázdnotu a ptal se: Kde je? Konečně se mu zdálo, že vidí lépe než zrakem.

„Nemám na cestu,“ řekl po chvíli.

„Dám ti pět set korun a za rok tisíc!“

„Nech si je,“ odpověděl Jeník a hnul se z místa.

Lež hrubě duní, když padá; chlapci vstali a styděli se.

„Ervíne,“ pravil Jeník na zpáteční cestě, „mohl bych v Kostarice sloužit.“

Ale Ervín nevěděl, jak by si pomohli z úzkých. „Přijdu k vám zítra večer,“ řekl a šel domů.

Za Jeníkem běželo osudné slovo jako kočka. Ohlédl se a spatřil, že vzrostlo v hrbaté stádo. Konečně však rozptýlil pochybnosti a šel před se jako ten, kdo nemluví naplano, řka: „Jsem hotov odejít zítra ráno do cizí země.“

Před dvorem potkal Františka Mesteka a ptal se, co je nového.

„Nic,“ odpověděl František, „koupal jsem se.“

Chasník měl mokré vlasy a leskl se jako ryba. Byl to dvorský čeledín, týž, který před desíti dny přivedl Jeníka do dvora. Dobrý dělník a zlý opilec, co vydělal, propil a nosil stále tytéž hadry. Dvacet tři léta složila se v něm jako výpravy v hrdinný zpěv, byl silný, dobří koně chodili před ním a jejich brázda bývala nejhlubší.

Jednou, dříve než hudebníci sáhli na své nástroje, přišel k muzice opilý. Holky stály na síni a před hospodou. Vynosl jim pivo, smál se a pily s ním, ale ta, která ho měla ráda, se rozhněvala.

Mestek byl hloupý, a protože byl i pyšný, vzal ji kolem pasu a dostal políček. Tu utekl do šenkovny a hryzl sklenici znovu plnou, až si zkrvavil hubu. Vedl si jako blázen, pořezal si ústa i tvář, a přece zůstal.

Dnes na dvoře seděl harmonikář, pohnul měchem, harmonika vydala vzdech jako čeledník, jenž se probouzí, a radost váhavými kroky přešla dvůr.

Plavovlasé děvče se smálo a jiné a opět jiné smálo se s ním. Nyní prudce vybuchla písnička:

Sloužila děvečka u polesného,
nechtěla jísti chleba černého.

Jeník s Františkem vstoupili do vrat a dál šli po písničce jako po mostě.

Ostrým výskotem a táhlým zvukem smutku chvěje se vzduch a padá do křídel Jeníkova snění. František zpívá a Jeník hledí do výhně síly, jež srší.

Svět je tajemný, jeho pralesy jsou hluboké, na pláních stepí a pouští řvou dravá zvířata. Ale kdybys ty šel s námi, Františku, nebál bych se!

Víc a víc rostlo Jeníkovo odhodlání a prostor stáje chvěl se zvukem naděje.

Když šel Mestek spat, zeptal se Jeníka, je-li vzhůru. „Čekám na tebe,“ odpověděl, „Ervín Weil a já odjedeme do Kostariky, pojď s námi!“

Kůň hlasitě vydechl a Mestek mlčel.

„Pojď s námi!“

Ale František trval v zarytosti a nevěře. Třetí vybidnutí podobalo se pláči a velký čeledín, slyše je, vstal.

„To víš, že půjdu, to víš, že jo!“ řekl chlapci.

Dvě barvy, modrá malého Jeníka a rudá barva Mestekova, se mísily a temněly zároveň s nocí.

IV

Strmé topoly stojí nad krajskou silnicí, je časné ráno a vzpínají se jako sochy Svobody. Výš a výš, dál a dál. Tenhle kout země není vesmír.

Po niti dojdeš a doptáš se klubka, vstaň, jdi silnicí, jdi přes sedm řek a sedm pohoří a snad dojdeš ke skleněné hoře, k chyši čarodějníkově a do soudružské země bez krále, bez peněz a bez zlodějů.

Bylo půl čtvrté ráno. Jeník máje uzlíček na lokti a hůl v ruce, čekal na rozcestí, avšak Ervín ani František nepřicházeli a rozhodnutí se kymácelo jako loď na kotvách.

Ano či ne?

Tu vyšel Ervín. Neotálel ze strachu, ani se neopozdil vlastní vinou. Nespal již od půlnoci. Světnice byla šerá, nábytek civěl na svých místech a hodiny ze zdi zvolna jej počítaly. „Jdou dnem i nocí jako orloj světa,“ myslil si Ervín, „ale před otcem vlekly se po svých číslech a spěchaly, když zde nebyl.“

Jedna — dvě — tři — čtyři. První. Druhá hodina s půlnoci. Její hlas zastřel prázdnotu a starý Weil procitl.

Poslouchal a čas dotýkal se rozeklaným hrotem syna i otce.

Kupec vstal ze svého lože a šel ke dveřím.

Nikde nic není, nepohoda leží na tváři světnice, nic víc, nic nového, jen strnulý škleb Weilova domu.

Ervín se natáhl jako mrtvý.

Když starý žid zkoušel zámek, našel dveře otevřeny a zděsil se. Rozsvítil, prohledal všechno a znovu otočil klíčem na dva západy. Ale ani potom neusínal.

Bylo půl čtvrté a tehdy Ervín nemohl déle čekat. Snad spí, řekl si, snad mne chytne, ale nebojím se, nesmím se bát, neboť hledám nebezpečí v cizích zemích.

Potom vstal, oblékl se a otevřel dveře. Vyšel do síně, kde ležely jeho věci, ale nevzal jich, nevzal nic než padesát svých korun a Browningovu opakovací pistoli. Chtěl býti chudý a chtěl býti statečný.

Vyšel.

Vesnice seděla jako starci kolem ohně, ale očekávaný pocit lítosti ho nepřepadl.

Když se chlapci setkali, podali si ruce. Weil měl naspěch, ale Jeník ještě věřil, že přijde František.

Od východu na západ letí čas mimo vše, teď vstane Ervínova matka a Jeníkův šafář vejde do stáje. Budou vás hledati a padnou na vás, dříve než jste vyšli. Nuže rychle jděte a neohlížejte se nazpátek!

„František asi zaspal,“ řekl Jeník, „ale pojedete železnicí a najde nás v Praze. Již pojďme.“

Silnice vesele zněla a děti byly dobré myslí. V osm hodin rozlomili chléb a jedli.

Brzy nová krajina nalehla na jejich zrak. Minuli okresní město a úzké údolí bylo za nimi. Nyní širá pole se otvírala po obou březích.

Prostor hučel kolem nich. Kdo vejde s ním v zápas a kdo jej přemůže? Ervín nebyl tázán, avšak odpověděl:

„Nevím, co udělám.“

„Kdy?“

„Dnes v noci, Jeníku.“

„Dnes v noci a zítra se nezastavíme, protože František na nás čeká.“

Šli a šli.

Automobil zařval za nimi a zjevil se černý, skrčený a rychlý jako ďábel. „Stroj je pánem světa,“ řekl Ervín, vzpomínaje na svoji knihu.

Cesty zvolna ubývalo; šli dál, šli osm hodin a zemdleli, avšak Jeník naléhal, aby spěchali.

„Musíme jít,“ opakoval a šel za soudruhem, jako by hnal osla na most.

Potkali řezníka a řezník se jich ptal, kam jdou. Jeník chtěl říci, že cestují do Ameriky, ale Weil ho předešel řka:

„Jdeme do Prahy.“

„Za patnáct hodin jste tam,“ řekl muž a brzy byl před oběma chlapci. Následovali ho, činíce totéž co on; šel na pěšinu, i brali se za ním až ke vsi.

Co teď?

Horečka vešla do chlapců jako zlý duch a Ervín se neudržel v červeném sedle.

Zlé kouty našeho stavení, obklopte mne, jsem slabý a nikam nedojdu, myslil si, řka Janovi:

„Vraťme se!“

Pobýv jediný den na cestě, již se zdviháš pryč a rušíš smlouvy? Ervíne, kdo jsi?

Nevím, nemohu jít. Jsem malý Ervín, žák gymnázia, a utekl jsem z domu.

Jan řekl:

„Můj Ervíne, sedni si a počkej malou chvíli na mne, přinesu ti kořalku.“

Nemocný chlapec zůstal sám a ježatá strašidla se mu smála:

Vidiš, ty kluku, vidiš, co to je cesta do světa!

Jeník vrátiv se, dal mu píti. Když nemocný vyprázdnil láhev, nepovstal.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale Ervín Weil se neozýval.

Pomysliv na smrt Jeník jal se křičeti na pole i lesy. A tehdy dva chlapi, kteří se loudali ke vsi, slyšeli jeho volání a přišli k nim.

„Vy jste utekli,“ řekl starší z obou mužů.

„Ano.“

„A tenhle chlapec je opilý!“

„Ano.“

„No počkej, to bude výprask!“

To je vše! myslil si Jan, pomáhaje nésti bezvládné tělo. Jsem nešťastný a bídný člověk.

V

Weil, tupý moula, jehož trávení je poněkud porušeno, vstává o šesté hodině ranní. Obuje střevíce na křivé nohy, leze ven a omakává prostřený stůl. Je den jako jiné dny; jez a nasycen jde po svém. Weil zavřel nečistou hubu a chtěl vyjít.

„Kde je Ervín?“ ptal se.

„Neviděla jsem ho,“ odpověděla matka.

Weilova tvář se zkřivila hnutím divoké lásky jako dlaň, jež se zavírá.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale chlapcovo lože bylo prázdné, nebyl v otcovském domě a v tu dobu již nebyl ani ve vsi.

Na stole, tam, kde nikdy nic nebylo mimo knihu v kožené vazbě, leží nyní plno věcí. Jsou to Ervínovy šaty, něco drobných peněz, řetízek k hodinkám, jež kdysi dostal od otce, a je tu bílý lístek přibitý nožem. Starý Weil jej vzal a četl:

„Napomenu tě veřejně a učiním, co mohu, abys netýral vlastního syna.“

Až dodnes oba mužové uhýbali navzájem před sebou, jako činí zhola prospěchářští spojenci v zájmu užitečné nepravdy. Ale tento spor jítře stará nepřítelství hnal je proti sobě. Stáli tvář v tvář a mezi nimi v prostoru zdělí lokte tetelil se anděl pokoje, jenž klade bambulátý prst na ústa. Weilova sedmihranná boule přetekla kapičkou krevního séra a zhmožděný zápasník opětně hotový k boji za práva otcovská podobal se hrdinnému pluku, jenž kdysi bránil palác Assicurazioni Generali.

„Michaeli! rabíne!“ řekla paní Weilová, „sedněte si.“ Posadili se a po žerdi ticha vyšplhala se pitvorná směšnost, svítíc zadkem.

Kupcova vážnost byla ztracena.

Napřed František Mestek a za ním všichni lidé dobré vůle Weila ostouzeli.

Vítr smíchu a vítr hněvu vál po vsi, ale bylo příliš záhy odsouditi žida na lucernu a bylo příliš pozdě utlouci lichváře v shluku lidu.

VI

V noci ve snách byl Jeník čelem stroje, jenž se řtil strašnou rychlostí; vrazili do krajiny, a pralesy a širé stepi svištěly mimo ně. Daleko na obzoru zjevila se mu lysá hora a na jejím vrcholu stál strom.

Hej rup!

Hej rup!

Hej rup!

Stomílová kola bořila prostor a mlela výšinu a padala shůry dolů zděsivši havrana, jenž vzlétl krákaje.

Bylo časné jitro, v jilmu zpíval kos a západní vítr hnal mračna od mořského pobřeží nad českou zem. Začíná druhý den cesty, vstávejte, soudruzi, je čas jíti, již vyšlo slunce.

Ale deštivý den nepočíná se čepobitím, ani se neozývá hlásnicí, ani nehouká sirénou tovární. Je svatoušský a místo bystrého proudu mrholí svoje nic jako alkoholičtí tátové požehnání.

Prvý procítl opět Jeník a setřásl bystré sny jako poutník prach silnice. Poznal, že spali v hasičské kolně, že dveře jsou zavřeny, a rozpomenul se na starostu, jenž je sem vedl a zamkl. Vzbudil Ervína a Ervín vstal ze smrduté louže. „Utecme znovu,“ řekl Jeník.

Avšak Weil byl nemocný a plakal. „Nemohu,“ pravil vzlykaje, „chci se vrátit.“

Nebylo nesnadno proléztí vikýřem a zevně uraziti zámek, věc byla brzy hotova a Jeník otevřel dveře dokořán. Šedivý den vstoupil do haluzny jako žalárník a Ervín se obrátil a plakal.

Po snídani opřel si poděluský starosta praštití hřbet o pec a vypravoval ženě o chlapcích, které zavřel.

„Jeden je žid a je to syn kupce z Cholína, druhý je kluk z nalezince.“

„Tak?“

„Zajisté!“

Selka byla nesvá, a když první občan z Podělus vyjevil všechnu moudrost, řka: „Dal jsem tu věc četníkům!“ utřela si soucitnou slinu, kterou zpěnil chřtán plný vzdechů.

Řinče ouřadem jako skopec něžnou rolničkou, běžel starosta ze statku přes ves k hasičské kolně.

„Tak co?“ řekl, ale již viděl vrata dokořán otevřena a zámek vedví. Udeřil Jeníka do tváře, a když se hoch nehýbal, udeřil znovu.

„Zloději!“ vzkřikl Jeník, nevěda, co říká. Starosta tasil hůl a Jeník utekl. Ale když chrapoun odtáhl, vrátil se k Ervínovi a čekal, až znovu usne.

Po starostovi přišel strážmistr. Dvojkanný chvost lezl mu z nosu a černě řval, překřikuje vše, co v jeho tváři nebylo opičího. Vedle boulovité palice leskl se bodák a zpod vousů šplíchala slova jako sirné zřídlo:

„Telegrafoval jsem tvému otci.“

Ervín rozuměl jen stěží, ale bylo tomu tak.

Zatímco chlapičci včera usínali, letěla četníková zpráva všemi stanicemi volajíc rázy elektromagnetického kladívka: Cholín! Cholín!

Správce pošty v Ervínově vesnici vstal od večere, aby přijal telegram:

„Ervín Weil, žák gymnázia, příslušný do Cholína, a Jan Kylich byli zadrženi v Podělusích.“

Zpráva vylezla z přístroje a svinula se, budíc lítost. „Děti mají pravdu,“ myslil si starý pán, „dal bych osmou hodnostní třídu za dva roky prázdnin nebo za léto v chaloupce strýce Toma.“

Potom dvakrát přepsal znaky depeše, aby jednu poslal Weilovi a druhou podle úmluvy rabínu Löwymu.

Zvěděv, oč jde, rabín zjednal povoz na zítřek ráno a šel ke kupci.

„Weile,“ řekl, „prý už víš, kde je váš syn.“

„Ano!“

„Nuže, pojeděš asi za ním a tu tě prosím, abych mohl jeti s tebou.“

Starý kupec byl srozuměn.

„Dobrá, vyjedeme zítra o čtvrté hodině ranní.“

Noc v Cholíně jakžtakž minula a oba mužové byli připraveni na cestu, vozka nikoliv.

Konečně o půl páté vyjeli.

Od východu na západ letěl čas a nepřemožitelný prostor fičel jim vstříc jako severák.

Minuli již Kozlice, Vodslavy a Suchý Důr.

Rabín se díval na ryzáka; když zavlála hřívka na jeho šiji, když se znavil, a klada opatrně nohy, bral se krokem, podivný žid stával se laskavým jako pasák koní.

Weil hnětl slova, jež chtěl říci synovi, a kočí myslil na svoji ženu.

Již dojeli tam, kde cesta k Podělusům křížuje silnici, a vozík sjel dolů, zdvihaje prach.

V tu dobu rozkročený strážmistr vyslychal Jeníka.

„Možná, že jo, možná, že ne!“ odpovídal tulák náhle

tvrdšíjny a hněv práva houstnul nad ním hotov jati jej a přidělití mu řádného otce a matku a domovskou obec.

„Ervíne! Jeníčku!“ vzkřikl Löwy, dříve než slezl z vozu. Spěchal k nim, a cítě, že jsou smutni, smál se, aby je rozvesilil.

Starý Weil vzal Ervína za rameno a přemáhaje se, seč byl, řekl mu:

„Vylez na vůz!“

Potom se obrátil k strážmistrovi. Kupec chtěl odjeti co nejdříve, ale četník mínil, že je nutno vyhledati starostu a nahraditi rozbitý zámek.

„A dále, co se stane s Kylichem?“

„Neznám jeho příbuzných,“ odpověděl Weil, „a bude mi lhostejno, kde je, nezůstane-li v Cholině.“

Věc rozhodl starosta, který radil, aby Jan Kylich byl poslán k okresnímu soudci, protože nemá stálého bydliště a protože nenavštěvuje povinného vyučování.

Rabín Löwy mlčky poslouchal a byl zděšen; chtěl říci osvobozující slovo, ale není ho v naší mateřštině.

Když se oslí hlavy poradily, řekl zvýšiv hlas: „Vezmu si Jeníka, bude chodit do školy a ve svůj čas dám ho na řemeslo. Dostí. Kdo mi chce bránit v této věci?“

VII

Minul rok a tři měsíce. Praha plná záře navečer vzala do náruče všechny malé studenty a učedníky, kteří poprvé se blížili velkému divadlu, zoologické zahradě a hřištím na Bílé hoře.

Nádherné skříně žhnuly a žebráci na kolenou jako trus společnosti poskvřňovali krásu hlavní třídy po celé její délce až k nábřeží.

Byla sobota a Ervín s malým Jeníkem sešli se dnes poprvé.

Již minul týden od té chvíle, kdy starý Löwy se rozloučil s Jeníkem a řekl mu, že na něho čeká Weil v Praze na ná-

draží. „Jdi, chovej se dobře a někdy mi piš,“ dodal, a políbiv ho, prohlížel si dál starý časopis z roku 1888.

Ani Jeník tehdy neplakal, ale po čertech málo byl vesel.

V Praze, spatřiv Ervína, hnal se k němu, šťastný, že tento vzdělanec, který ve víru směrů a ve vánici hlasů pevně stojí, jest též Ervín, jako byl.

Poponášeli vojenský kufrík a stavíce jej vypravovali si krásná poselství. Před hotelem Gent si umluvili schůzku a Jeník zmizel ve vratech jako myš v lapáku.

Celý týden se neviděli, až opět dnes.

„Jak se máš?“ ptal se Weil a učedník vypravoval:

„Když jsem přišel, vypyťovali se mne chvíli co a jak. Víš, rabín poslal psaní paní Bondyové, a proto mne starý vzal do učení. Řekl jsem, že je to moje teta, a když byl šéf z toho blbej, odvedl mne do kuchyně ke kuchařům a povídá: ‚Ať mi neroztlučeš nádobí!‘ Potom mi dal kuchař prát zeleminu. Víc jsem nedělal. Ráno vstávám v pět hodin, umyji kuchyni, drhnu struhadla a měděné hrnce a tak se flákám. U nás je deset ženských, jedna nedělá nic, než že vaří kávu, dvě jsou mladé holky a jedna je hospodyně, ta pije víno a je pořád veselá.“

Město tu a tam vybuchovalo hlomozem a chvělo se silou zástupu jako paluba plující lodi. Jeník přestával v řeči, aby se díval, a jeho pohled proměňoval olezlá nároží v čiré a skvoucí hrany paláců, padělaná sloupoví vznášela se vzhůru jako háj cedrů a lampy svítily krásněji než hvězdy.

Ervín věděl, že tímto řečištěm teče zlý proud, ale dnes zdálo se mu, že je milostný večer.

„Spím s druhým učedníkem a vedle nás v pokoji spí hospodyně.“

Zatím chlapeci došli na most a zastavili se. Dole plynula řeka se všemi odrazy města, nahnuli se přes zábradlí a plivali dolů, sledující slinu, jež se třepala nad hlubinou jako dušička.

„Ervíne,“ řekl kuchař, „pamatuješ se, co říkal rabín, když nás vezli z Podělus?“

„Nemysli na to!“

Weil se styděl říci: „Nemysli na cestu do světa,“ neboť jakkoliv zmoudřel a poznal, že nic nelze dobýt láskou a všeho silou, přece nemohl setrvat bez naděje.

Tehdy, když se vraceli z první cesty, rabín je vzal za ruku a řekl jim: „Chlapci, chtěli jste jít do Kostariky. Ale kde máte česko-španělský slovník, abyste se domluvili? Co byste si počali bez stanu a bez kulovnice? Nevzali jste s sebou zhola nic; nemáte ani dalekohledu! Proč jste se nenaučili vrhatí laso, oddělovati žírný kus od stáda, popojížděti proti divokému dnu a rýžovati zlato z nízkých vod?“

Vzpomínaje na to, Ervín, skloněn nad řekou, pravil Jeníkovi: „Myslím, že nikdy neuvidíme Ameriky ani širého moře.“

„Až se vyučím, půjdu na loď za kuchaře a budu jezdit po všech mořích,“ odpověděl Jeník.

„Já budu učitelem zeměpisu,“ pravil Weil a nesnadné plavby znovu zdály se mu možnými jako nad knihou velikého Verna. „Budu na tvé lodi s výpravou a přistaneme spolu k ostrovům.“

Zlezli horu strmé víry a hleděli do otevřeného světa. Na okrajích moří svítla rudá města, na rozpoutaných vodách Mississippi zmítal se vrak trosečníků, a ledová hora, průzračná jako křišťálový zámek, stála nad Amerikou; byl to Mount Everest, místo pokoje, nejvyšší konec světa.

Hle, vidíš buvola uhánět před strojem pacifické dráhy, již je mu v patách a nejkrásnější zvíře bude rozdrceno.

Vidíš v hlubinách moře hýbatí se potápěče, lovce perel?

Vstaň a neotálej, přispěj jim všem!

Kdyby skutečnost odpovídala lidem, na mostě a ulici, kterou dvě děti se vracely domů, rostly by olivové palmy a chlebovníky by střásaly svoje plody do klína žebráků.

Ale věci jsou dány a všechna pravda plyne z nich a z pořádku věcí, jenž brzy bude jiný. Potom se zvrátí pravda, pruhovaná stíny jako tygřice, a vzejde nová.

Bylo osm hodin, čas, aby se Jeník vrátil pustnoucími ulicemi do Gentu a Ervín do Řeznické ulice k paní Hubáčkové.

Rozešli se málem šťastni. Ervín otevřel doma knihu a četl si cestopis, tak řečený Mandevilla, zatímco učedník již převléknutý rozbíjel vejce o okraj hrnce, pečlivě odděluje bílek od žloutku.

Druhý den byla neděle a kuchařka vycházela. V Gentu měli kabaret a v neděli stůj co stůj stloukala se dvě představení. Odpolední kočičina byla o něco málo lacinější; přicházeli příručí a děvčata z obchodů a nikdo neobjednával jídla. Velká plotna v kuchyni byla studená, jen na plynových kamnech kypěl hrnec kávy. Mladší kuchař měl vařit, ale nestaral se o nic. Stál s myčkami v komoře a něco jim vypravoval. Jeník uvařil kávu sám, a byla dobrá.

Tehdy poprvé se mu naskytla příležitost jíti mezi hrou za jeviště a viděti herce, a co více, viděti otvorem, který někdo příliš chtivý vyřezal v oponě, kterak dvojice milenců a mladé holky pijí jeho kávu. Řekl si, že kuchařina je správné řemeslo.

Zajisté, již bílá čepice, kazajka a dlouhá zástěra těšily srdce. Často chodil po budově jen proto, aby lidem ukázal bělost svého řemesla a velikou radost nad vším světem. Malý Jeník byl šťasten.

Nohy zdrané tuláctvím odpočívaly u ohně, na rukou se zhojily rány nádeničiny, ale Jeníkova mysl, jakož byla, zůstávala i v tomto pelechu soudružská.

VIII

Ve starých hospodách dají pocestnému jísti u svého stolu, domácí psi sednou si k jeho nohám a paní hostinská vpytá se na všechny podrobnosti cesty. Zaplativ svůj řád, pocestný se rozloučí se všemi a jde svojí cestou.

Jeník znal tyto dobré hospody a pak krčmy, kde se hýří a kde nedostaneš polévky ani za dvacet krejcarů. Srovnáváje tyto hospody se svým hotelem, řekl si, že Gent je velká krčma.

Sedm poschodí stálo nad sklepy plnými vína a kořalek a

proud alkoholu stoupal potrubím po celém domě. Z podzemí do bílého dne zněly housle, třesk a řezavý jekot. V jídelnách pobudové dávno nasycení žrali krvavá masa a muzika splachovala jim sousto uvíznuvší v hltanu. Gent končil svoje noci v tratolišti špíny, upadnuv na nečisté lože jako děvka.

To byl Jeníkův dům.

Dírou vytahovala, plynoucího bez zastavení jako kyvadlo, šlehalo hudby z dolních síní a Jeník, klada do výtahu hotová jídla, slyšel je jako výkřik, dunící z noci až do dne. Jeho řemeslo nebylo tak bílé, jako se zdálo na počátku, a malý Jeník skrze povrch věcí pronikal k strašné skutečnosti a k ohyzným tvarům hotelu Gent. Žebrácké chrchly na podlahách pastoušek, rvačky mrzáků a selská hrubost Jeníka nezhyčkala, ale vida umrlčí tvář hotelu, bál se.

Probůh! Muž, který pět dnů hýřil v Gentu, zastřelil se včera, když před jeho dveřmi stála policejní stráž. Byl to zloděj a ukradl magdeburské organizaci lučebnické dvě stě tisíc.

Kdyby Jeník v šestnácti letech nebyl mužem, nikdy by byl nevyšel z této stoky. Ale Jeník věděl, že není doma tam, kde spí. Byl žebřákem, slouhou a nyní učedníkem; dával pánovi, co bylo jeho, a nepřijal nic mimo jídla. „Dobrá,“ řekl si, „scípnete na svoji příjici; jsem zdrav a nechci se vyučítí vašim neřestem; nebudu kuchařem, ale vyjdu z Gentu, jako jsem vyšel stokrát z hospod a jako jsme naposled vyšli z Cholína.“

Tehdy se Jeník učil třetí rok a Ervín chodil do oktávy. Milovali se. Weil dával učedníkovi knihy, ale ten četl jen málo. Psané příběhy se mu zdály potrhlé i všední. Svět bez kouzla, bez statečnosti a bez prostoty nejmladšího syna, co jest? Řeč básníků je řečí světa a zrůdnosti pohlaví, opilé stavy, strach vykloubené duše a svatba s děvčetem nic nejsou. Ve všech vypravováních rozlišoval jako v pohádkách dobré a zlé, ano a nikoliv a stál v úseku těchto dvou slov jako zápasník.

Třetího léta František Mestek byl povolán k svému plu-

ku do Prahy na vojenské cvičení. Obléknuv stejnokroj a desátnickou hodnost, stal se rozpačitým. Vojenská služba podobala se spíše pršačině než dílu, a Mestek ležel ladem a v hospodách. Když neměl peněz ani úvěru, vzpomněl si na Jeníka a šel za ním. Záhy byl v Hyberské ulici, a protože stál nad hotelem zlatý nápis, nezeptal se nikoho a vešel dovnitř.

Ale je to Gent, který vstoupí na Františka a poznamená ho morovým znamením!

„Jendo!“ vykřikl na kuchaře. Jeník se obrátil od výhně a poznáv Františka políbil ho. Rozpálený láskou a šťastný, zavedl vojáka do prádelny a sám se ztratil na chvíli, aby vzal v chladírně kus teletiny. Dříve než se František nadál, nesl mu řízek, smažený na vroucím loji.

„Je dobrý,“ řekl František, „ale ty jsi vyrostl sotva o dvě pěsti!“

Mestek nezůstal v Gentu dlouho; odcházejce požádal Jeníka o dva zlaté.

„Můžeš?“

„Mohu,“ odpověděl Jan.

Třetí den přinesl František svůj dluh a tehdy pobyl s Jeníkem až do večera. Šéf byl v lázních, první kuchař spal a tu Mestek mohl se rozložit u kamen a cpátí se a tlachati se ženskými. Dali Františkovi i vína a dívali se, jak je zhluboka pije.

„Půjdu ven,“ řekla myčka nádobí a voják vstal, aby šel za ní.

Na konci chodby svítily žárovky, a Mestek viděl svoji holku, že stojí uprostřed a že se směje. Dvěma rázy vypínače jako dvěma slovy zaklení stalo se šero a noc.

„Kde jsi?“

Horký van a svist divostí letěl chodbou. Padl na ni, drásaje jí břicho a hněta její prsy. Vzal ji a nesl a udeřil s ní na srovnané pytle. Lámal holce hřbet a pronikl ji jako kyjem.

Když vstali, políbila ho a rozsvítivši řekla mu:

„Jdi a umyj se.“

Ale Mestek se smál.

„Proč? Voblíkni se a půjdem spolu ven.“

Za tři neděle František přišel k Jeníkovi a ukázal mu na pyji vřed. Jeník nedovedl poradit, šli tedy za Ervínem. „Jsou dva druhy vředů,“ pravil student, „syfilitické a měkké, ale já je nerozeznám, jdi k lékaři.“

Ervín měl tři zlaté a Jeník jeden zlatý. Dali mu je a čekali před lékářovým domem, až se vrátí. Mestek zlézal poschodí, a klada nohy na stupně schodiště, počítal: ano — ne, ano — ne, jsem nemocen nebo zdravý? Nebál se svého vředu, ale strašného jména nemoci. V posledním období, řekl Ervín, syfilitikovo tělo se rozpadává a nakonec nemocný miji se rozumem.

Když vstoupil do lékářovy světnice, muž s kouzelnickou tváří ptal se ho, jak se jmenuje.

Ale František odpověděl, že je nemocen. Klada důraz na otázky a prst na čelo a neposlouchaje odpovědi, tatrman, který se považoval za kněze Řádu Přibývajícího Zdraví, byl by rozmlouval za deset zlatých, ale František měl jen čtyři a včas ukázal svůj vřed.

„Je nutno vykonati krevní zkoušku Wassermannovu. Nezapýváš se touto věcí, pane, ostatně jste voják a plukovní lékař vás může odkázati do nemocnice,“ odpověděl doktor, skončiv vyšetřování.

Dole František ukázal přátelům lístek k vojenskému lékaři. Ervín a Jeník četli jej znovu a znovu:

Lues?

Nerozuměli tomuto slovu a nazvali lékaře blbcem.

Neštěstí, jež se tolikrát rozpráhovalo, neudeřilo zprudka, ale sesypalo se. Druhý den Mestek ocitl se ve vojenské nemocnici, a pohlavně nemocní, jimž se ironickou výsadou dostalo dobré mysli, vypravovali mu o „koleji“ a o syfilis. František poslouchal a s náhle procitnuvším zoufalstvím pohleděl na mřížová okna. „Uteku,“ myslil si. Ale tu strach smýkl jím dolů a v temné propasti zjevila se mu příjčná smrt: Vichřice pohybovala cáry masa, jež odděleny od kostí padaly na zem. A tam, kde přišera měla pohlaví, děsná *Spirochaeta pallida* jako drak o tisíci hlavách dštěla zkázu a zmar na město, v němž František poznal Gent.

Oslněn šílenstvím, tento muž, jehož hrou byly pračka, svár a zbojnictví, byl by se usmrtil, ale nová naděje přepadla ho ještě tehdy, když rameno lampy nad jeho hlavou se proměnilo ve tvar šibenice. Dočkal se čtvrtého dne a tu přišel lékař, aby napsal do statusu Františka Mesteka:

W. r. + + + + +.

Nemocnice podobala se vlaku, jenž uhání ke konci světa. Ale řečiště hrůzy nebylo přece tak hluboké. V roztoku dní černá bolest padala ke dnu a František opět pil čiré víno. Vřed se zhojil a Mestekovo tělo bylo zase čisté. Navzdory lékařům? Nikoliv! Podle předpovědi. Ale Mestek neznal jiné vědy než nauku síly. Vyšed ze špitálu hýřil a jediná noc zasula rozšklebenou díru, jež příliš podobala se hrobu.

Druhý den vyhledal Ervína a vesele mu vypravuje a směje se z plna hrdla vešel s ním do Gentu.

IX

Způsob mládí méně nestálý, než si myslí bytosti od narození staré, jest nenáviděti buržoy. Ó, býti spravedliv! A hnáti je s obuškem v ruce!

Ale zatím profesorský sbor gymnázia radí se ve lhůtách přicházejících jako Korsakovova psychóza. Tu vchází úradek, jenž s vrněním padá mezi roztažené nohy sboru, je očištěn, obut v pantofle a od té chvíle bzíkáje honí se po všech třídách. Když plod byl přiveden na svět a okován, ředitel, který se podobá živému hadru, přestříhl nit hovoru, jako se stříhá pupečník, a vstal. Bylo před letnicemi a tato porada byla poslední před zkouškami dospělosti. Mluvílo se o Ervínovi. Chodí s vojákem! a s kuchařem! a za holka-ma! Nuže vyměřili mu tříhodinový karcer a bude mu udělena ředitelská důtka.

Na druhý den profesor Tětek hnal se k Ervínovi, podoben strašnému hasiči, jenž stříká doušky disciplinárního řádu. Weil nebyl statečný a třásl se, kdykoliv slyšel tohoto

chrobáka mluvit lidskou řečí, ale přece si dodal odvahy, aby se opřel tomuto divousovi. Rozhněvaný profesor zcela zblízka křičel Ervínovi do ucha jakési hanlivé a současně směšné slovo.

Tu Weil napřáhl ruku a odstrčil tlustého pána; více nemohl. Sofoklova tragédie spadla na zem a profesor zařval.

Potom sneslo se ticho a v něm znenadání vstal Ervín, složil svoje knihy a vyšel z gymnázia, zanechávaje za sebou díru podobnou otvoru ve Faustově domě, když studenta vzal čert.

Večer Ervín Weil vyhledal Jeníka a řekl mu: „Za tři měsíce budeš vyučen, měli jsme spolu jít do světa, ale nemohu na tebe čekat, Jeníku; strčil jsem do profesora a nevrátím se do školy. V pondělí ráno odjedu z Prahy do Vídně a potom půjdu pěšky, kam se mi dá.“

„Já pojedu s tebou,“ odpověděl Jeník, „čekám na tebe, až složíš zkoušky, a ne na výuční list. Nebudu kuchařem, to víš, že ne! To víš, že ne!“

Druhý den šli naposled do zoologické zahrady.

Z nebe padal letní den jako déšť štěstí, ale oba přátelé zůstávali v suchu. Naposled stáli před klecí divokého rysa, levharta a pumy. Bylo jim líto radosti i zármutku oddělených jen mříží. Na tisíc tváří zahrady obracelo se k nim a žádná nejevila se býti poslední.

Gent a gymnázium, město zůstane, čím jest!

Jděte až na konec světa na místo, kde v ledových čepích se otáčí Země, a vyhoďte ji největšími podkopy, zapalte všechna uhelná ložiska, ať pohoří chrlí oheň. Gent vstane vždy znovu a vždy stonásob obludnější.

Každý čin je marný, a cesty podobají se navlas útěku do Kostariky.

Přátelé odešli ze zahrady a loudali se Prahou. Jejich kroky zněly rozloučením jako zvonce dvou býčků zaběhlých od stáda.

Došli k hotelu Gent a Jeník vynesl svůj kufr.

„Pan Löwy,“ řekl šéfovi, „vzkázal mi, abych se vrátil.“

„Jakže,“ odpověděl starý pán, „musil by psátí mně, abych tě pustil, jen zůstaň, dokud nedojde psaní.“

Avšak Jeník se nechtěl raditi s rabinem o nové cestě věda, že ani on, ani kdokoli jiný nemohl schváliti útek tři měsíce před vyučením; vzal svůj kufřík opět podloudně a dole řekl vrátnému, že se vrátí do tří dnů.

Když přišli do Ervínova bytu, chlapci složili svoje břemeno, ale nikoliv tíhu proradnosti, jež v tvrdém účtu vážila nejvíce.

Duch stoupaje vzhůru může býti poražen jasem jako slepotou; dnes, v tuto hodinu oba soudruzi jsou slabí a zahalení stínem krutosti, jenž se věsí na paty všem, kdo počínají dílo.

Konečně se odplazila noc a bylo ráno.

Je čas, již je čas!

Vzali svoje zavazadlo a přešli pustou Prahu. Řada metařů přetrhovala ulici, opilý chlap vrávoral pod okapy bank a vzadu, podobny huti, věže nádraží trčely z uzlu směrů.

„Benešov — Tábor — Veselí — Cmunt — nastupovat!“ řval vrátný.

Našli svůj vlak a usadili se vzrušeni jako při krádeži. Padla poslední minuta a vyrazili.

Stroj skanduje všechny básně, které znáš. Poslouchej je.

Rychlost, jež věje, zbaví tě starostí a zítra ráno se probudíš v cizím městě jsa sám sebou.

Básnické řeči a pásmo obrazů letí a zní teď pro tebe a mocná lokomotiva sděluje ti sílu, kterou vrhá v prostor a prostor.

Ráno, dříve než se mohli zbaviti kouzla, kterým je zmámil rychlovlak, octli se ve Vídni. Mnohohlasé nádraží zastroubilo jim do ucha a řinčelo, praštělo kostmi a syčelo a hučelo jako kovadliny těžkého průmyslu. Uprostřed tohoto hulákání Jeník před pěti lety byl by se stavěl mrtvým napodobě svoje zvířata. Tvar často se nadmul a jinde opět se svařtil, pahýl stal se mohutným stromem, dunajský přístav velkolepou rejdou a na věži Svatého Štěpána vysoké 599 metrů vlál prapor Spojených států.

Večer došli do českého hostince v okrese za Dunajem. Najali si postel čpící potem a hmyzem, ale spali dobře.

V krásné zahradě otáčelo se kolo vysoké až do nebe a z košů smály se holky. Provazolezec na laně úzkém jako jediný okamžik klouzal a skákal a padal a stál.

„Ty zmetku!“ vykřikl na něho Jeník a všichni lidé volali s ním: „Výborně! výborně!“ Potom přišlo kolozubé nádraží a věž s tepajícími hodinkami v ruce jako lékař.

„Jeníku, jsi nemocen,“ řekla, kladouc ruku na dětské srdce.

X

Až k Vídni vystrkují Alpy svoje rohy. Horská velikost strmí jako šílenství stvořitelovo, na vrcholcích válí se křesťanské nebe a obyvatelstvo poněkud žlznaté chválí Hospodina v jazyce německém, pasouc stáda.

Mezi horami nahoru a dolů, sem a tam prolétají se dobře obutí turisté majíce pozor, aby neděsili orlů ani kamzíků na místech zakázaných. Ve stěně Martinské jsou ostatky Maxmiliánovy, na hoře svatého Bernarda psí hrob.

Jeník s Ervínem šli semmeringskou silnicí a divili se krásě Alp i na místech neoznačených. Měli málo peněz a bylo jim cestovati žebrácky, tak jako kdysi samotnému Jeníkovi. Vyhýbali se zdaleka četníkům a navečer, když došli k vesnici, dům od domu prosili o nocleh. Někdy spali s pasáky dobytka nebo v sýrárnách a někdy se stalo, že Jeník z horského hotelu a z bud, kde byl kuchař, přinesl kus masa a ještě korunu.

Opět jindy malý Jeník žebрал na turistech, nosil zavazadla a kradl nemaje v ošklivosti tohoto prostředku.

Ervínovi byl cíl hrubě lhostejný, ale Jeník chtěl dojít do Itálie vzpomínaje vypravování starého Štěpána, který byl v Lombardii s vojskem.

„Kdo chce,“ říkával, „dojít do nižší země na jižní straně vysokých hor, musí jít královstvím uherským nebo léztí přes pohoří dvanáct neděl, až přijde k řece Pádu, jež padá do moře a v něm dvanáct mil zachovává svůj běh a svoji chuť.“

„Jsme v Tyrolích,“ odpověděl Ervín, „ale do Itálie se nedostaneme podle řek. Nepůjdeme k jezerům, protože tam jsou celníci a zadrželi by nás.“

Posledně spali v horách v Tezze. Odtud se octli v italské rovině, jako by padli z nebe. Veliká a veselá průmyslová města podobala se navlas Praze a Vídni. Nezastavili se až v Bologni a dále v Pise, obklopené nejkrásnějšími lesy.

„Jak může být živ poděluský starosta!“ řekl Jan.

„Žije jako můj otec,“ pravil Weil.

Ale nebylo tomu tak. Po Ervínově odjezdu zřekl se starý žid obchodu a hledal svého syna. Sedm dní vycházel v novinách jeho inzerát a všechna policejní komisařství byla zpravena o útěku; pátráno v dopravních kancelářích, v přistěhovaleckých úřadech amerických, a když počínání bylo marné, šel Weil k rabínovi a do Gentu a hrozil a plakal.

„Nevíme, kde jest; počkejte, snad se vrátí,“ odpovídali mu, ale kupec nemohl věřit a schnul od této rány. Jeho brýle osleply a desky desatera byly prázdné, když bylo vymazáno přikázání: Cti otce svého a matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.

Starý Weil hynul od srdce. Prodal nevýhodně obchod, ztratil na domě a nevymáhal již svých pohledávek. Vyzvedl z ústavů všechnu peněžní hotovost, a přece jeho pokladna byla dokořán.

Za šest měsíců zemřel slabostí srdeční při zápalu plic.

Paní Weilová dostala vdoví peníz, zatímco kupcův majetek zdělila náboženská obec židovská. V tu dobu Ervín a Jeník byli v největší tísní; již osmý den nic nejedli mimo sousta makarónů a páchnoucích ryb. Chodili kolem městských krámů, hotovi krásti, a teď bylo na Ervínovi, aby se naučil tomuto řemeslu.

Ale Ervín vedl si špatně zvoliv ovocnářský krám, jehož zbožím se stěží mohli nasytiti; nejednal rychle ve chvíli, když prodavačka si myla ruce, ale okouněl a chodil celé hodiny kolem košů a beden plných melounů. Děvče, vidouc hezkého žida prodlévati před ošatkami tak příliš dlouho, bylo si jisto, že je zamilován, a smálo se na něj, ale Ervín toho nedbal.

Konečně, když zašla, vlezl do krámu a tu stála proti němu tvář v tvář jako přístupná bohyně držíc svůj poklad v otevřené dlani.

Ervín zhloupl a neřekl nic.

Slečna znovu se ptala, co si přeje, a tu odpověděl, že je cizinec a že hledá jakoukoliv práci. Vitta zavolala svého otce; vyšel starý člověk, a Ervín se zhrozil jeho podoby. Bez tvárná, hadrovitá tvář s nosem podobným uzlu klátila se na tenkém krčku. Vittin otec připomínal gymnazijního ředitele jako osel mula.

Vyslechnuv vše, řekl Ervínovi, že nemá žádné práce mimo nádeničinu ve skladišti. Ervín byl i s tím srozuměn, a tu se starý vyhnul určitému slibu řka, aby přišel za tři dny.

Hlad je nestyda; jím opásán, vrátil se Ervín v ustanovený den, ale ani tehdy, setkav se s Vittou, neviděl děvčete.

Kupec byl vlídnější a najal Ervína na pět dní, aby psal adresy na zásilky a dopisy do Německa.

V tvrdém boji proti sobě stojí dvě třídy a ze škod chudého je hostina bohatých. Dělníci v Čechách, v Německu i v Itálii, všude jsou nazí a bídní a jejich národností je chudoba.

Jeník nosil těžké náklady zboží ovocnářova a Ervín psal pro něj dvanáct hodin denně v smradlavé díře. Každý den se vraceli domů, poražení prací.

Pisa, Itálie a celý svět byla jen komora v Gentu a strakata klec Tětkovy spravedlnosti.

Vešli do světa širokou branou.

Nad Pisou stál měsíc a šlehaly k němu cypřiše rostoucí z kostnic jako ohně. Jan se díval do velikého nebe a mluvil:

„Všechno, co se nám líbilo, bylo nahoře, ale teď jsme staří jako všichni dělníci. Záře nad světem není jeho sláva, ale rudost boje. Došli jsme až do Pisy; je krásná jako Cholín a ohyzdná jako Cholín. Ervíne, můj študente, ty umíš čtyři řeči, mluv za mne; vraťme se ze Světa do Itálie k svým lidem.“

Za týden Ervín zůstal Vittu Torrini její lásce a podmínečně dobré bydlo ochotnějším ženichu.

Vyšli z Pisy, pracovali na vinicích, v přístavech, na stavbách silnic, drah a tunelů, demonstrovali, vedli stávky a v čas potřeby stříleli.

Za deset let vrátili se do Cholína. Tehdy František Mešek byl cholínským policajtem a ve třiceti osmi letech onemocněl nemocí

tabes.

Lidé podnikavější vyjíždějí na cesty, aby objevili Řím či Londýn, a vzápětí, sotvaže se vrátili, přinášejí na knihkupecký trh svůj cestopisný úlovek jako zajíce na holi. Toto empirické štěstí na cestách se mnou nebývalo, a tak jsem jezdil po městech, jež (bez okouzlujících náhod) se vyskytovala na svých místech, jak to prikazuje zeměpis a jízdní řád. Při své turistice velmi oddaně jsem se přidržoval mateřštiny i přátel z vlasti, a přece se mi podařilo vykresati na cestách něco kouzla a radostí objevitelských. Mimo nadání až v Sýrii jsem poznal u svého příbuzného smysl pro humor. Sestřin muž a můj přítel Karel Suchomel po dvacet let s úsměvem a podivuhodnou kázní odpíral všem vydřiduchům spropitné. Až v Bejrútu před očima cestujících, kteří tleskajíce se nakláněli z palub, peníz po penízi se zpronevěřoval staré zásadě, zatímco lodní sirény vřeštěly k odjezdu a arabský člunař s ním ujížděl na moře. Věc se nepříhodila náhle, zbylo mi dosti času, abych se zachytil visutých schodů a přihlížel příhodě již z paluby. Suchomel, vyrovnávaje člunařův účet, přidržoval se ustanovené výše a nedbal orientálních barev. To ovšem neznal ďábelství člunařovo! Probůh, na obrátku se stal z něho čert! Vřískal a spílal a vesloval opačným směrem rozšiřuje kruh pěny a vzteku, až mu strýc vysypal svůj poklad. Tehdy kapitán po způsobu dr. Fergussona přijal ztraceného cestovatele na loď již jedoucí. Člunař byl opět ochotný, ale můj přítel, předstíraje špatnou míru, z poslední příčky žebříku mrštil prázdnou peněženkou na dno člunu; diváci byli uchvázeni tímto gestem. Odtud jsem poznal, že se Suchomelova povaha něco změnila. Žertuje sice suše, ale bez ustání, odmítal pozornosti a roztrhl fotografii výjevu, kterou jsem pečlivě pořídil. Odtud znám svého přítele lépe.

Jindy, na cestě do Francie, objevil jsem Jindřicha Honzla a jeho přísný půvab.

Na cestě alpské přihodil se mi ryzí finančník zdravotnických zásad se smyslem pro přírodu.

Na cestě ruské shledal jsem se s Josefem Koptou, odtud nás poji něžné přátelství, a ponouká nás bez přestání k východu. Aspoň do Bratislavy, kde jsme jedné noci se slovenským básníkem šli ve stopách zpěvného cikána.

Za časů ušatých čepic bývaly náramné zimy a obráceně, tehdy, když tak zběsile mrzlo, šli čepičáři ušaté čepice. Je tomu doslova sto let, svět byl ještě mladý a šmahem se věřilo na pohádky. Teď nás na takové věci nikdo nenachytá, ale za těch starých časů se bál klekánice i pan učitel, a kdyby byl na něho v noci někdo zadupal, mazal by to domů a pelášil by ostošest. Tehdy nebývaly se strašidly žerty.

Jednou chodil světem medvědář Kuba Kubikula a ten chlapík měl veliké potíže se svým medvědem Kubulou. Medvěd byl hajdalák a mlsoun. Nečesal se, nemyl a chodil jako ledajaká opice. Medvědář na něho: Kubulo sem a Kubulo tam, Kubulo a Kubuličko, ale kdepak! Medvěd ne a ne postát, ne a ne si utřít hubu, ne a ne se dát vyhřebelcovat a vyčistit uši. S jídlem to bylo pramizerné a o koupání ani řeč! Lidičky, co měl ten Kubula blech! Jářku tisíc a jednu. Pět set jich spalo ve dne a pět set v noci. Noční blechy byly, toť se ví, načernalé a denní nažloutlé. Ta, která přebývala, měla kropenaté tělíčko a dávala pozor na ostatní, aby šly včas spat a včas vstávaly. — Kubula se bez přestání věčně drbal. „Co ty, Kubulo, se budeš věčně drbat?“ povídá medvědář, „já tě naučím! Vždyť se tě děti bojí a žádná maminka jim nedovolí si s tebou hrát.“

„To jsou řeči,“ odpověděl medvěd Kubula, „to jsou řeči, abys věděl, já se každému líbím.“

Kuba Kubikula zavrtěl hlavou a povídá si sám pro sebe: „Však já na tebe, synáčku, vyzraju. Víš, co udělám, postraším tě *medvědim Barbuchou*.“

V tu chvíli, když medvědáře napadla takhle pěkná věc, táhlo na šestou a byl čas mysliti na nocleh. Mrzlo, až praštěly kosti. To se ovšem Kubulovi líbilo. — „Kubo Kubikulo,“ povídá, „pojď, prosím tě, do lesa. Heleď, máme to

hned vedle, pojď tam! Já bych vylezl třeba na strom a dělal bych ti všelijaké kočičiny. Udělám ti včelaře a poustevníka. Ano? Platí?“ Přitom blecháč pleskal svého přítele do zadnice a skákal a chřestil řetězem, jako kdyby byl z první třídy. Ale Kuba Kubikula že ne a ne.

„Co tě nemá, kamaráde,“ povídá medvědovi, „pojďme do kovárny. Tam se to spí! To budeš, hochu, mrkat!“

Medvěd vrněl, že to nemůže být a že si spálí kožíšek a kdesi cosi. Nic naplat, šli do kovárny.

Kováři před sto lety byli mračouni a nemluвовé. Bývali skoupí na slovíčko. Kuba Kubikula s Kubulou stáli ve dveřích a ten první hned spustil: „Ty máš teplíčko, hospodáři, nech nás tady spat. Medvídek, mizera, chce do lesa, ale mně by tam namrzly uši.“

Kovář, panečku, neříká nic. Dívá se z kouta do kouta a ani slovo.

Tak, Kubulo, teď pros ty! A taky že ano. Medvěd nabral dechu a mluví jako pisař. To je dobře, že umí prosit za jiného. Sám o ten zatrchtílý čmoud v kovárně nestojí, ale Kuba Kubikula by na mraze potenku pískal.

Medvěd domluvil a kovář zase nic. Co tedy zbývá? Kuba Kubikula a Kubula popadnou každý hrnec či kus plechu a nějaké to kladívko. Začnou hrát, jako se hraje na činely a na buben, začnou vyvádět a dělají tak povedenou skopičinu, že se kovář trošičku pousměje. Kdo se usmívá, ten nám už nenašupá, ani nás nepošle k čertu. Už jsou tady také děti, Kubula jim dělá *kulhajícího broučka* a všechny je olíže. Tomu ucho, tomu nosík a tomu bradičku.

„Vy jste mi banda,“ povídá hospodář, potom se obrátí na medvěda a ptá se ho, nemá-li blechy.

„Blechy! Blechy, pantáto, kde by medvědi vzali blechy?“

No ne, tohleto! Kubula lže, až se práší, už se mu začervenalo čenich, už je v bryndě! Ale ne aby přestal! Ještě ukazuje kovářce bříško.

„Ty můj brachu,“ pravila hospodyně, „vždyť ty jich máš nepočítaných! Za každým chlupem sedí jedna.“

Pantáta hned nato, že půjde Kubula do chlívečka, ale medvídek se dá do prošení a prosí a naříká: „To nic není, lidičky zlatý, to já jsem takovej pihovatej.“

Jakže, Kubulo, spat v lese ano, v chlívku ne? Možná, že to o tom lese jen tak říkal, možná, že kdyby byl chvíličku sám, začne vřískat a volat Kubu Kubikulu.

Nejmladší kovářova holčička se jmenovala Líza. A ta Líza povídá: „Já mám moc dobré oči a to, co jste viděli, to nebyly blechy, ale píseček, nebo snížeček, nebo mouchy.“

Ti dva se hned shodli. Líza převalila medvěda na záda a medvěd nohy nahoru a do vztekanice. Chvíli byl nahoře ten a chvíli ten, žďuchali se a smáli, až je přepadla škytavka.

„Už dost! Už dost!“ povídá panímáma, „dejte si zajít! Vždyť mi to nebude v noci spat.“

Kubula si sedl na zadeček a oddychoval.

„Víš, jak to uděláme,“ povídá kovář Kubovi Kubikulovi, „lehneš si do světnice a ten bleháč zůstane v kovárně.“

Ale medvědář odpovídá, že to nejde.

„Kdepak, pantáto, ještě by vyvedl nějaký nerozum. Ne, ne, ne! Zůstanu s ním!“

Ze světnice voní polévka, děti nakrčí nosík, medvěd nos a již se to hrne všechno ze dveří ke stolu. Dříve však, než vyběhli, přišla Lízinka ke Kubulovi a vzala jej okolo krku. „Medvěde,“ povídá mu do ucha, „zůstaň u mne, já tě mám ráda.“

Děti se pěkně najedly a hajdy do postele. Medvědář se najedl jen napolo a sedl si k ohništi. Medvěd se najedl jen na dvou zubech a zůstal stát. Vyplázl jazyk a díval se tak mlsně na Kubův pytel, až se medvědář dopálil:

„Ty fakane,“ povídá, „mně přijdeš draho; kde je co dobrého, všechno slupneš! Nic ti nedám! Nic ti nedám!“

Ale to se ví, že mu dal. Měl z lepších časů dvě jaternice a kroupové jelito. Ham, ham, ham a už to bylo v Kubulovi. Jak to medvěd snědl, hned mu bylo zas veselo, jenže měl trošičku výčitky svědomí.

„Kubo Kubikulo,“ povídá, „máš v ranečku ještě něco?“

„Mám, nemám,“ odpověděl Kuba; „neptej se a spi.“

Avšak Kubula se mlel a ne a ne usnout. Tu si medvěďář pohladil bradu a řekl:

„Je čas, abych začal s medvědím Barbuchou.“ Sedl si pěkně k ohni, opřel se zády o kovadlinu, vzal si Kubulovu hlavu na kolena a spustil, drbaje nezpůsobu za ušima:

„Můj drahej Kubulo, jednou se narodil v lese medvídek a ten medvídek se jmenoval Míša. Byl to náramný špindíra a neposeda. Chodil pozdě spat a to bylo, pane, řečí, než něco pořádného snědl. Nejraději vybíral včeličkám med a od toho medu byl celý zapatlaný. Měl slepené chloupky do chomáčeků a do štětiček; namouduchu, šel z něho strach. Táta ho chtěl ucesat, ale kluk vylezl na borovici a ne dolů a ne dolů. Co dělat, zavolali na něho *medvědího Barbuchu*. Víš, kdo je to Barbucha? To je MEDVĚDÍ STRAŠIDLO. Ty můj zlatý miláčku, Barbucha má hlavu jako sršáň, místo drápků má žihadla a kožich z kouře. Kam Barbucha přijde, tam je všude náramný smrad, jako když hoří tráva; toť se ví, medvědi při tom čmoudu mají strach a kýchají, až pánbůh brání.

O Barbuchovi je nejlepší mlčet, ale když s klukem nebylo pořízení; co si měl táta s mámou počít? Vzali se za tlapky a křičeli do lesa: ‚Barbucho! Barbucho, prožeň našemu nezdárníkovi kejty! Pojď na něho! My si už bez tebe nevíme rady.‘

Potom ještě povídají: ‚Hromy a stromy! Hromy a stromy!‘ a když to řeknou potřetí, stojí Barbucha před nimi. Po celém lese je, milej Kubulo, ten povědomý smrad. Míša se třese a starému je z toho nanic.

‚Kde je ten lumpák?‘ povídá strašidlo a Míša ti sjede dolů ze stromu, až si přiodře břicho. Slibuje hory doly, ale nic naplat, musí hned do potoka se umýt. Tak dobrá, jdou k potoku, ale Míša, jaký už byl rošťák, si zacpal nos, aby o tom smrdivkovi co nejméně věděl, a myslil si, jak by mu vypálil rybník. Bylo mu hloupé poslouchat a do vody se mu nechťelo ani trošičku.

Ale jak to vyprat?

„Vyprat!“ povídá Míša, „to je to pravé! Já to vyperu jako pradelny z vesnice!“ Jak ho to napadlo, vlezl za křoví a svlékl se z kůže. Hodil svůj kožíšek do vody.

Kůže plave a převrací se a Míša se ti chechtá za roštím.

Jenže to moc vesele nedopadlo! Kdepak vyzrát na strašidlo a na rodiče. Barbucha slyší smích, máma slyší smích a táta taky něco slyší. Jdou tedy k potoku, a toť se ví, hned poznají, že se to nekoupá Míša, ale jen jeho kůže. A teď, pane, teď to přišlo.

Barbucha se dopálil a hned všechna žihadla ven a že kluka, jak je tak nahatej, poštípe. Už měl namále, ale vtom jsem tam přišel já, Kuba Kubikula. Bylo mi ho líto, a tak jsem se dal do křiku: „Hromy a stromy, Barbuchó, ty starý čudile, pojď honem, honem na dvě čertovská medvíďata! Vybírají u děravého jilmu ptačí vajíčka!“

S Barbuchou to šklublo, a teď nevěděl kudy kam. Vybírat ptáčky, to má Barbucha náramně nerad. Chvilíčku stál, najednou ale popadne Míšovu kůži a už je s ní v prachu. To bylo leknutí! Ještě slyším, jak to zasyčelo, když strašidlo vlezlo do potoka. Ale dál už nevím nic. Přišlo mi z Barbuchy špatně a medvědi moc plakali. Tak trošinku se ještě pamatuju, že Míša chtěl hledat svoji kůži. Zaklel se na to, že nepovolí, až ji nalezne.

To je všechno, Kubulo. Neříkám, že budu Barbuchu volat, ale kdyby tě jednou zastihl, ten by ti dal!“

Kubula se začal třást a povídá: „Jemine, jemine, Kubo Kubikulo, na mě jde nějaká ouzkost. Ty si tady vymýšlíš všelijaké věci, ale když je člověk malé medvíďe, tak dostane strach. V lese bych se nebál, ale tady to smrdí opravdu tím Barbuchou. Nevíš, jestli dostal Míša své chloupky zase zpátky? Řekni mi, že je dostal!“

Nato Kuba Kubikula už mlčel a dělal, jako když spí.

Bylo devět hodin, tma a noc. Nu, právě medvědí pohoda. O to by nebylo, ale v kovárně jiskřilo ohniště a z doutnají-

cího uhlí vystupoval dým. To se Kubulovi nelíbí. Vstane, odejde po špičkách ke dveřím a na chvíličku zdřímne. Na malou chvíličku a již opět vstává a již je opět slyšeti jeho štrachající drápky. Stojí u ohně a dívá se na řežavý uhlík, až mu tekou z očí slzičky. Zase usíná a zase se vyjeví; je to s ním dnes nanicovaté. Nakonec si složil hlavu na přední tlapky a dřímá. A jak tak tluče špačky, snadninko, že byste ani neřekli, se otevrou dveře a vejde Barbucha.

Už je tady! V Kubulovi hrkne, sotvaže může promluvit.

„Hromy a lesy,“ povídá; „Jdi, strašidlo, na ošklivé medvídě, co kouše ptáčky! Jdi hned pryč!“

Barbucha však vrtí hlavou a povídá: „To to, miláčku, kdepak bych se teď v noci mlátil. Medvíďata už spí a ty bys měl taky spat, ty chlupáči. Udělej mi místo u ohně.“

„A tohle je krásné,“ povídá medvěd; „snad nechceš s námi noclehovat?“ „Chci s vámi noclehovat, chci s vámi jíst kaši, chci s vámi jíst mlíčko, chci s vámi chodit po světě a už vás neopustím, co živi budete. Jo, panáčku, to nejde, někoho si vymyslet a potom se o něho nestarat.“

Barbucha to řekl o mnoho hůře, ale ať to řekl jak chtěl, vždyť je to strašidlo. Když domluvil, převalil se na Kubulova prsa, přitáhl si na nohy Kubulu, aby ho hezky hřál, a spal a spal. A všichni spali a spali jako dudkové.

Takhle se nevyplácí vypravovat pohádky!

Cožpak vypravovat, ale věřit jim! Kdyby nebyl Kubula takový hlupáček, zajisté by Barbucha nemohl brát Kubovy nesmysly vážně a nebyl by vůbec přišel na svět. Co teď s ním? Kubula i Kuba Kubikula jsou na to hloupí.

Snad jim někdo pomůže.

A to se ví, že ano; Líza si jistě něco vymyslí.

Kovářovic měli čtyři děti. Líza byla nejmladší; její sestřička se jmenovala Apolenka a její bratříčkové Antonín a František.

Pročpak, prosím vás, si má právě ta nejmladší holčička něco vymýšlet? Proč Apolena a ti dva kluci spí, jako by se

nic nepřihodilo? Ale protože v pohádkách všechno musí odřítn nejmladší dítě! Jinak to nejde. Líza tedy spí a zdá se jí o Kubulovi. Zdá se jí, že je s ním zle. Ráno se probudí a podívejme se! Kubula se hádá za dveřmi s maminkou.

„Milá kovářko,“ povídá medvěd, „u vás straší a straší a straší!“

Paní mu odpovídá: „Ale jdi, hlupáčku, kdepak by tady strašilo!“ Chvilku mluví maminka a chvilku medvěd, ale nemohou se shodnout. Líza se oblékne a hajdy k nim.

„Co to tady máte?“

„Ale co to máme,“ odpovídá maminka, „Kubula říká, že v naší kovárně sedí nějaké strašidlo. Já nic nevidím, táta nic nevidí, děti nic neviděly a on nám pořád ukazuje do kouta a celý se klepe. Pojď se podívat, Lízo! Tak je tam, nebo ne?“ Líza vyvalila oči, ale kde nic tu nic.

„Jeminkote,“ povídá zase Kubula, „co já si s vámi, lidičky, počnu, vždyť ten Barbucha na mě zrovna vyplazuje jazyk a mrká jako ještěrka!“

Potom vzal medvěd Lízinku okolo krku a levou tlapkou jí ukazoval, kde má mátoha hlavu a kde má žihadla a kde ocásek.

„Tak se ukaž, ty čudile barbušácká,“ povídá Líza; „Já už o tobě všechno vím; vylez na světlo a neboj se mne.“

Sotva vám to řekne, začne se jí třást na raménku Kubulova tlapa, holka dostane strach a hup! Barbucha skočí do prostřed kovárny! Najednou a zničehonic vám uviděla medvědího ducha, jako když se rozsvítí v temné síňce!

Copak dělají děti, když je něco postraší?

Dají se do křiku!

Lízinka se také rozplakala.

„To je svízel,“ řekl nato kovář; „vy popletové, jděte mi z domu! Hušky, medvěde, hušky, medvědáři! Ven, ven, ven! Já vám dám, strašit mi holčičku! Už ať jste venku!“

To se snadno řekne, ale když venku mrzne! Kuba Kubi-kula by rád tady zůstal. Abych mluvil pravdu, nechce se mu vláčet se sněhy a k tomu ještě se strašidlem. Ten Kuba má za ušima! Dělal, že nic nevidí, ale viděl Barbuchu dob-

ře! Copak teď udělá? Posadí si čepici na hlavu a povídá pantátovi:

„Víte, pantáto, my teda půjdem; my jsme světoví lidé, kdepak, uvázat se v jedné vesnici. Ale kdybyste potřeboval našítpat dříví, nebo šlapat kovářský měch, moc rádi bychom vám pomohli.“

Vtom spustila Líza veliký nářek, že medvěda nepustí. Bála se, aby mu strašidlo neublížilo. Nic to však nepomohlo. Kovář řekl, že je rád, když taktak sežene oběd, kdepak živit ještě medvěda! Dříví si našítpe sám a v kovárně není beztak žádná práce.

143

Kubula a Kuba Kubikula se rozloučili a dali se na cestu. Šli a vedlo se jim všelijak. Pocestní lidé jsou na takové věci zvyklí. Kuba Kubikula si čas od času třel uši, aby mu nenamrzly, a Kubula ve svém kožíšku nevěděl ani, že je zima. Což o to, šlo by se to dobře, cesta je dobrá. Vede hvozdem podél strží a srázů. Vede závějemi, přes zamrzlý potok a poražené kmeny, stoupá vysoko a zase klesá dolů. Cesta stoupá a klesá, a všude tam, kde klesá, jede medvěd po zadku a huláká, nu, jako na lesy. Jeho srst je poprášena sněhem. Ach, to je barva, která se mu líbí, to je pohoda, již by si vybral pro všechny časy.

Lehkomyslník, vsadím se, že zapomněl dočista na Barbuchu. To je nevěrná kůže, ani se mu nezastesklo po Lízince. A jakpak to víte, že na ně zapomněl? Protože dovádí? To dělají kluci vždycky! Kubula má plnou hlavu zármutku, jenže neví, co je to zármutek. Neví, co je to stesk, a nezná ani jména těch všelijakých psot, které přicházejí na veliké lidi.

Když se na chvíli zastavili, přišel medvídek ke Kubovi Kubikulovi a řekl mu:

„Kubo Kubikulo, mně se ti přihodilo něco náramně podivného. Pověz mi, co to je. V mém bříšku se ozývá hlas, ale ten hlas nic nepraví, jen volá. Co je to?“

„To je,“ odpověděl Kubikula, „že jsi snědl nějakého ptáčka a že budeš trestán. Vidě, že jsi ho snědl?“

Medvěd zaklepal hlavou a pomyslel si o Kubovi, že něčemu nerozumí. Byl by mu to také řekl, ale právě v tu chvíli došli ke krásné klouzačce a Kubula se musil rozběhnouti, aby ji přešel z konce do konce.

Šli dál a Kubula svěsil hlavu. Vedle cestičky byly veselé zaječí stopy. Medvěd nic.

Šli dál a potkali veverku. Medvěd zase nic.

„Namoutě,“ povídá Kuba, „že tě kovářovy děti vyměnily; vždyť jsi býval s veverkami jedna ruka!“

Jak to řekl, dal si Kubula tlapku na čelo a přemýšlel. „Je to tak,“ pravil po chvíli, „Lízinka k nám byla velmi přivětivá. Kubo Kubikulo, mně se chce vrátit k Lízince!“

Od té chvíle začal medvěd fňukat a opakoval to tak často, až se medvěďár dopálil a řekl:

„I ty nerozumo, kovář je chudý člověk, nestyděl by ses sežrat mu každý den večeri? To nejde, brachu; musíme si sami vydělat na živobytí.“

Ale prosím vás, mluďte s malými kluky; když si vezmou něco do hlavy, jsou k nevystání.

Kubula vedl svou a nepřestal a nepřestal. Kuba Kubikula tedy zavolal na Barbuchu. Myslel to jenom žertem, ale sotva vyslovil jeho jméno, vyrazil Barbucha z lesa a rovnou k nim.

„To jsem rád,“ řekl, „že jsi se ozval. Byl bych se v tom kakraholtském lese málem ztratil. Vy jste mi, kamarádi, udělali moc špatné nohy a takováhle cesta pro mě není.“

„Oho! Copak je to za řeč?“ povídá Kuba Kubikula; „jaké my jsme ti dělali nohy? Žádné, kamaráde! Nohy si každý přinese na svět. Co my můžeme za tvé nohy?“

Ale Barbucha se dal do hádky: „Cože? Kdo mě to přivedl na svět, kdo mi udělal tuhle vosí hlavu a tu nemožnou oháňku a tyhle pitomé pazoury? Vy, vy, vy! Aby do vás tisíc láter, vy packalové! Proč jste se do toho dávali, když to neumíte? To jsou nějaká šlapadla? Tomuhle se říká kožich? Propánečka, vždyť mám strach, abych se nepřetrhl!“

Medvěd a medvědář se dívali jeden na druhého a byli z toho opravdu hloupi. Myslili si, že to strašidlo nemá dobrý rozum.

„Co pořád meleš?“ povídá Kubula; „my jsme tě přece nedělali. Já aspoň na tebe nebyl ani trochu žádostiv!“

Ale medvěd a medvědář se mylili a pravdu měl Barbucha.

Když začal Kuba o medvědí mátoze, odvíjela se z jeho mysli tenoučná nitečka, medvěd poslouchal a bál se. Jak se tak bál, stoupala z jeho kožichu pára. Ta pára, to byl strach. A co se, lidičky, nyní nestalo! Nitka toho vypravování sama od sebe svazuje chuchvalec strachu, tu utáhne, tu jej zase povolí, a tak zničehonic vám tu sdrátuje tu mlhu, až z ní je Barbucha! Tady ho máte. Koulí očima, vyplazuje sosáček a dává žihadla.

„Už je to tak!“ povídá Kubikula; „my jsme si toho ošklivce vymyslili!“ Chvilku se drbali za ušima, ale nakonec toho nechali a dali se svou cestou. To měli věru štěstí, neboť prodlévati venku na mrazu znamená škodu na zdraví a svědivé uši.

Kuba Kubikula pospíchal, aby tak právě k poledni došli do vesnice Vařečky a Hrnce. To byla krásná osada na březích krásné říčky. Někteří zeměpisci mluví v těch končinách o pouhém potoce, ale nechte je drmolit. Vařečky a Hrnce protéká krásná a mohutná řeka Kachnička a rozděluje zmíněné město na dvě části, tak jako žemličku rozděluje střední rýha. V tom městě měli vykutáleného rychtáře Randu. Byl to celkem ťulpas, ale, pane, ten lalok a bříško! Nosil se, jak se říká, jako psík v nůši, míval na hlavě beranici jako holínku a v ruce břinkovku. Pan rychtář se procházel všdycky po desáté na mostě, a sotva došel ke středu té proklaté lávky, spustili lidé ve Vařečkách nárek a v Hrncích se dali do jáсотu a házeli čepicemi do povětří. Randa chodíval sem a tam až do dvanácti hodin a podle toho, jak ráčil chodit a jak se ráčil obracet, sousedé na jednom břehu řvali radostí a na druhém naříkali.

He, he, he, kdože naříká?

Kluci z Vařeček a kluci z Hrnců si tropí z pyšného rychtáře žerty a smějí se na jeho účet. To je povedená zábava! Jen se na něho podívejte, jak zvedá nohy, jak kráčí, maje nos v povětří, bradičku v límci a ruce pěkně na zadnici!

Dnes, protože je tak krásný den, chodí rychtář o chvilíčku déle, než je potřebí. A hrome, čert mu to napískal. Najednou jsou všichni kluci v prachu. Rychtář by mohl třeba dupat a skákat přes Kachničku z břehu na břeh, mohl by hekat a halekat a křičet a říčet — nikdo si ho ani nevšimne. Vařečky ani muk a Hrnce ani muk. Všechno vám to utíká za Kubou Kubikulou a za Kubulou a za Barbuchou. František Randa, z milosti veselých přátel rychtář ve vesnici či v městě Vařečky a Hrnce, stojí na mostě samotinky a má takový dopal, až mu to škube nosíkem, a namouduši, celou tváří.

„Podívejme se,“ povídá rozvzteklý jako krocan, „medvědář si koupil nějakou blekotavou opici a všechno se to hrne za ní! Jářku, aby to těm prťákům a krejčířkům kulíšek oplatil. Kéž by tak vysolil každému pětadvacet! A co pětadvacet! Padesát a dobře počítaných! Já jim dám, takhle se starat o rychtáře! Kdyby se člověk nebral o své, byl by na tom za chvíli jako lecjaký svrabák a chudinka, a ne jako velmož.“

Jak si to pan Randa srovnal v hlavě, šel rovnou na Kubikulu. „Kubo Kubikulo, kdepak máš povolení, že smíš chodit po našem městě s opicí? Medvěda bych ti ještě odpustil, ale opici ti neodpustím! Vezmi si toho šklebila pod kabát a ať už jsi venku! Ven, ven, ven!“

Řka to, jal se strkatí medvědáře i medvěda před sebou, a jak už byl v ráži, vsolil Barbuchovi jednu na zadek.

„Milý strýčku,“ řekl Kuba Kubikula, „pánbůh ví, že nechci než dobrý oběd a Kubula nemyslí od rána na nic jiného. Kýho výra, co je na tom divného? Proč vám překáží, že máme chuť k jídlu? Nechte nás na pokoji a nežďuchejte

do našeho strašidla, nebo vás, jářku, spořádá, až vás nepoznají. Je mi to náramně divné, že ho vidíte, ale divné nedivné, netahejte ho za oháňku!“

Sotva to medvědář řekl, začal Barbucha prskat, jako prská kocour, když ho ohaři zahnali na strom. Tu se pan rychtář ožene a chňap, už drží Barbuchu za krk. Ne, za krk ne, za kůži na krku, tak jako se držívají štěňata. Barbucha vám statečně ječí a hup, hop, hup! vytrhne se mu z ruky a hajdy na rychtářův kožich a na rameno a do vlasů. Vzácný pán má namísto srsti plnou hrst čmoudu, všude je smrad a čpí do nosu až běda. No, to by ještě ušlo, žihadla jsou, panečku, horší! Ba, namouvěru, už jich má pan Randa pět a jedno pěkně vedle druhého.

Myslete si, lidičky, co to bylo za tanec! Nešťastný pán hekal a bekal, ječel a brečel, křičel a ryčel a dělal to všechno tak pořádně a tak nahlas, až zaléhaly uši.

„Krindapána,“ křičel ten starý chudinka, „krindapána, krindapána, já shořím!“

To bylo ovšem něco pro kluky. Ne že by to snad byli zlomyslníci a že by měli radost z cizí škody, to ne, ale jsou to smíškové a dají se do řehotu, jak někdo našpulí hubu. Jeden z nich, náhodou náramná buchta, troubil na kornout. Nu, povedlo se mu to! Kluk hanebná, ten tomu dal!

Hasiči, toť se ví, mají náramně bystré uši. Jak zaslechli trubku, hned od stolu a hurá! ven! První hasič mázl lžicí do kouta, druhý vyskočil jako divoch a rozlil po stole polévku, jiný chňapl jen tak v běhu po koláči a spálil si jícen až hanba, opět jiný si posadil na hlavu helmici obrácenou naruby a byl by s tím pro věčnou ostudu šel ven. Jen taktak, že ho jeho panímáma chytila za rukáv.

„Táto,“ povídá, „neblázni, vždyť to nejde, obrátit helmu naruby, vždyť je ze železa.“

Chvála pánubohu, všichni se jakžtakž dohodli, všichni se dali do pořádku a pádili k slovutnému mostu. Vzali si s sebou hrnky a konve a džbery a putýnky a štoudve a su-

dy a sklenice a mázy a všechno, do čeho se nabírá voda. Ti chlapíci se vám udýchali, než tam doběhli! A jak čertovsky křičeli! Ten chce to, ten chce ono, Pápěra něco povídá, Panděra mu huláká do uší, ti dva se tahají o kbelík a pánbůh s námi, že jej přetrhnou!

To to tehdy dopadalo, pět chalupníků bylo na zemi, dva sedláci si roztrhli koženky, jedna malá selčička ztratila korálovou šňůrku a panu prvnímu radnímu šlápl jakýsi krobián na ruku. Ta strkanice trvala řádnou chvíli. Kubulovi to bylo už hloupé, a tak mrkl na kamaráda. Rozkývali za pomoci nezbedných školáků lávku, a když to nešlo jinak, popadli pilku, seskočili na led překrásné řeky Kachničky a pěkně potichu podřízli důmyslný sloup důmyslného mostu. Dvě líbezná dvojčátka, takto náramně pálení kluci, jim při té práci pomáhali nejvydatněji.

Páni učitelové a sličné maminky nám stále opakují, že nemáme kazití cizího majetku:

Neberte, dětičky, pilku do ruky, ať vás nenapadne skákat s nějakým ostrým nástrojem v ruce! Nestrašte nikoho, nepodtrhujte židle, když si chtějí holky sednout!

Tohle všechno naši přátelé znali, a přece přeřízli mostní trám! Kakraholte, nepodobali se až příliš ničemům?

Snad ne. Tehdy byla na mostě taková junda! Sousedé měli beztak na pana rychtáře pifku a zamotali klubko, aby se z něho jen tak zhola nedostal. Smáli se! Medvěd, medvěďár a dvojčata, která jim pomáhala, se smála rovněž.

Nuže těm, kdož se smějí, je leccos dovoleno. Jen aby si nikdo nenatloukl víc, než je zdrávo.

Když byla mela právě v nejlepším, začal most prskat, a než byste napočteli tři, zřítíl se s přenáramným rachotem na led.

Dole byla pořádná závěj a pánové a paní, děťátka a všichni, o něž máte strach, spadli jako do peřin. Někdo si nabral do rukávu, někdo si zabořil do sněhu jenom nosíček nebo prstíček, ale někdo si nabral pořádně a kýchal a klel. Toť se ví, že již nikdo nemyslil na oheň a na hašení.

Ti nás vyvedli, říkali sousedé později, ale dokud byli tak rozjařeni, nechtělo se jim přestat a každý si vymýšlel ještě nějaké šelmovství. Nakonec se Vařečky a Hrnce rozestoupily na své břehy a začala se řádná a velikolepá bitva sněhovými koulemi. To byla krásná podívaná! Mnohý tloušťík ze strany Vařeček si vedl velmi bláznivě. Koule se sypaly jako krupobití a leckterý švihák dostal za ucho tak krásnou ránu, že mohl být spokojen. Kuba Kubikula se s Kubulou smál a ti ostatní se řehtali. To byla veselá mela!

Nakonec to ovšem odskákal medvídek a jeho pán. Lidé neradi vidí, když se jim taková zvířecí chudinka směje.

Na kteréhosi císaře se podívala kdysi kočka, a protože byl ten chlapík z míry ošklivý plesnivec a kočka přenáramná kráska, ušklíbala se a zavrtěla hlavičkou. Staří dějepisci vypravují, že se ta kočka jmenovala Mury-Mury. Byla prý jiskrných očí a předlouhého ocasu, ale to vše jí nepomohlo. Císařský maršálek, který se k tomu připlétl, strhl poplach a mazal jí svojí maršálskou holí, až obuli jeden pluk pěchoty a až osedlali a vybavili a pomohli na koně pluku jízdy. V tu chvíli ale umdlela maršálkovi ruka a kočka by mu to byla všechno oplatila. Když přicválala garda, měl, chuděra, dvacet devět škrábanců, ale od posledního a třicátého byl prý zachráněn. Říšský dějepis nás učí, jak to dopadlo s nešťastnou Mury-Mury. Ach, byla vlečena v poutech do žaláře. Příkovali jí pacičky a na věčnou potupu jí dali obojek. Vedla si hrdinně a jednoho dne jim foukla. Panečku, kočku je těžko udržet a ani císař pán ji neuhlídá!

Nuže dobrá, jestliže se Mury-Mury nesmí podívat na lejakého císaře, copak se stane s chudšasem medvídkem? Ten bude asi bit, tomu se to nevyplatí, posmívati se panu rychtáři!

Opravdu, jak se utišila jen trošičku vřava, poslal Randa pro policajty a kdesi cosi, že prý ti dva posměváčkové a kazisvětí půjdou do šatlavy. Sebrali je a už je vedou a chudáčka Barbuchu jakbysmet. Vsadili je do vězení.

Ve Vařečkách a Hrcích byla obecní šatlava vedle pekárny mistra Bohdana. Zaplať pánbůh, pekařova pec bývala věčně žhavá, a protože její komín vedl právě zdi řečené šatlavy, bylo tepla dost a dost. Kuba se usadil k té teplé zdi a zul si boty. S Kubulou bylo hůře, pekařská vůně mu nedala ani sedět, ani spát, šil sebou a každou chvíli Kubovi říkal: „Kubo, já jím rád karásky! Já bych takhle snědl nějaký karásek!“

„Ty chlupáči,“ odpověděl mu Kuba Kubikula, „to by byly časy, kdybychom si mohli vymýšlet koláče jako strašidla, co?“

Barbucha slyšel takové řeči nerad, činil kamarádům zlé výčitky a nakonec se rozhněval.

„Vy kakraholtí,“ povídá, „kdybyste se mě aspoň báli. No počkejte, až přijde večer!“

Když se zešeřilo, začal se strašením. Spustil své: Bar, bar, bar! A chodil z kouta do kouta, přikrčuje zadní nožičky. Kubula si však na mátohu již zvykl a měl pro strach uděláno. Vzal ho za tlapku a řekl mu, aby přestal. Potom si povídali všelijaké lesní pohádky. Kuba chrápal a těm dvěma bylo také dobře. Když tlouklo na věži deset hodin, zachumelili se do svých kožíšků a vesele a o závod spali.

Ale již za hodinu se přihodilo něco náramně podivného. Barbucha ucítil na svém zadečku ruku. Myslí si, že to asi bude Kubulova tlapka, a obrátil se na něho, aby mu dal pokoj.

„Já ti nic nedělám,“ odpověděl medvěd.

Sotva vám usnuli, Barbuchu zase někdo tahá.

„A hromy a stromy,“ řeklo strašidlo, „tady je nějaká zaručovaná ruka a tahá mě za mé kouřové chloupky. Já to nevydržím, já uteču!“

Ta mátoha kňourala, až se Kuba Kubikula probudil. Namouvěru, bylo již načase. Barbucha seděl na okně a chtěl se protáhnouti čtverečkem v mřížoví. Chtěl seskočiti z okna.

„Barbuško, Barbušičko, miláčku,“ povídají Kuba i Kubula jedním hlasem, „snad bys nám, starouši, neupláchl? Ty nestydo, nechal bys nás tady v bryndě a sám bys vzal do zaječích? No, ty jsi se nám povedl!“ Chytili ho za nožičky a stáhli ho dolů.

Tu se dal Barbucha do pláče a plakal a naříkal: „Lidičky drahý, pusťte mě, pusťte mě! Slyším ve svém oušku, že mě volá Lízinka z kovárny. Vy máte časy, vy máte prázdna habaděj, ale strašidla aby dřela ve dne v noci! Nechte mě už, hromy a stromy, jít; mám to souzeno, abych chodil tam, kde mě volají. Basta! povídám, poslouchat se musí a dost!“

„Jakpak takovou dálku dojdeš?“ otázal se Kubula. A strašidlo odpovědělo:

„Ty můj boubelatej medvěde, když nás někdo volá, letíme, jako kdybychom měli křídla. Než se obrátíš, jsme již deset tisíc mil! Ho, ho, ho, my strašidla jsme, synáčku, páni! To potom není šouračka po čtyřech, jako chodíš ty, nebo, s odpuštěním, lezenice po dvou.“ Barbucha ze sebe dělal kdovíco a opakoval, že musí a musí jít. Nu dobrá, Kubula vzkázal Lízince pěkné pozdravení a poprosil strašidlo, aby se chovalo v kovárně slušně a aby nehoukalo.

Jak už se to v pohádkách přiházívá, byl vám Barbucha za chvíličku před řečenou kovárnou.

Místo, kde dodneška stojí Martinova kovárna, se jmenuje Houbyhoubičky. Nějaký šprýmař si je vymyslel již asi před tisícem let, neboť za času tohoto vypravování je znal kdejaký usmrkánek. Strašidlo chtělo zabušit na dveře a řádně zaskučet tak, aby to projelo všemi kostmi. Panebože, dobře, že mlčel, to by se byl kovář Martin dopálil.

„Vem to kulíšek,“ povídá Barbucha, „houkat nesmím, skučet nesmím, tlouci nesmím, co mám dělat? To aby dělal strašidlo nějaký pan páter!“

Nu, postýskl si hubáč všelijak. Konečně se však učinil tenoučký, jako je kozí chloupek, a protáhl se jakousi škvírou do světnice, kde spala Lízinka.

Lízinka ho přivítala a povídá: „Barbucho, měla jsem si něco vymyslet, a víš-li pak, že už to mám? Vymyslela jsem si, že tě zavolám a že pošlu Kubulovi psaníčko, aby neměl strach. Chci mu napsat, jak ho mám ráda.“

„Milá holka,“ odpovědělo strašidlo, „kdepak takový medvěd! Chodí po světě a zná děti habaděj. Byl jsem s ním dneska celý den, ale ani jednou si na tebe nevzpomněl.“

Líze to bylo líto. Vstala na postýlce a řekla: „Ty třeba nemluvíš pravdu. Napíšeš mu přece psaníčko.“ Potom vzala kus papíru, nalinkovala si jej a dala se do práce.

Milý Kubulo, kdypak se k nám vrátíš? Barbucha mě straší, že už nikdá nepřijdeš, ale dočista nic nedám na strašáky. Dnes jsme měli k obědu buchty. Schovala jsem ti tři. Ale z té třetí jsem si ulomila půlku. Jsou moc dobré a nemohla jsem to vydržet. Pošli mi také psaníčko. Jestli tě Barbucha moc zlobí, tak mu řekni, že mu náš tatínek nařeže. Dnes jsme se klouzali na Pašeráku, moc dobře nám to šlo, jenže jsem si odřela koleno. Maminka povídala, že jsem husa, a tatínek řekl, že to nic nedělá. Tak se měj dobře a honem sem přijď! Tvá Lízinka.

Sotva byla se psaním hotova, popadla buchty i psaníčko a svázala to všechno do uzlíku. „Neztrať,“ řekla na rozloučenou, „neztrať to! A teď hajdy za Kubulou; jaképak s tebou řeči, když ubližuješ medvědům.“

Strašidlo si pomyslílo, že je Lízinka nezpůsobná a že se takhle nemá s nikým mluvit.

Má a nemá, prosím vás, na strašidla se musí přísně, nebo vám něco vvedou.

Barbucha se vracel z Houbyhoubiček cestou, kterou ráno přišel s medvěďákem. To byla svízele. Nožičky měl krátké a jako pára. Chuděra, jen tak, že se belhal. Raneček s buchtami měl uvázaný na krku. Bylo to na něho těžké a každou chvíli si musil odpočinout. Šel asi hodinu a tu

vám najednou cítí, jak se vznesl do povětří. Zaznělo mu v uších a frrr! už byl ve Vařečkách a Hrnčích.

Kuba a Kubula na něho čekali.

„Vy jste mi pěkní kamarádi!“ povídá strašidlo, „proč jste mě nechali tak dlouho v závějích, he, co jste měli tak pilného na práci, že jste si na mě nevzpomněli?“

Medvěd a medvědář musili strašidlo odprosit. Potom se usmířilo a rozvázalo uzlíček. To bylo něco! to jim to chutnalo. Když se najedli, přečtl si Kubula psaní, a jak byl se čtením hotov, začal se drbat za ušima.

„Jak to, Kubo, vymňouknu, když neumím psát? Číst jsem se naučil jako nic, ale se psaním to je kříž! Nemám na to drápky.“

„Nu, a co je s Lízinkou?“ otázal se Barbucha; „vzpomněl sis na ni, nebo ne?“

„Namouduchu,“ odpověděl medvídek, „já mám krátkou paměť! Nevzpomněl jsem si, až když jsi odcházel, ale celý den mě něco tlačilo v bříšku.“

„Ach, ach, ach,“ řekl nato Kuba Kubikula, „ty chlupáči, všechno zapomeneš! Vždyť jsi o ní mluvil.“

„Sláva! Sláva!“ vykřikl medvěd. Vykřikl to tak silně, že se ve vedlejší domě vzbudil pekařský mistr. Zaťukal na stěnu holí a myslil, že bude mít pokoj. Ale kde, Kubula skákal a výskal a nebyl k utišení. Snad ho tak pobláznily Martinovy buchtý, nebo byl blázen již od medvědího pána-boha? Kuba ho nakonec přetáhl řemenem. Jinak to nešlo. Aby měl pokoj, vzal raději Kuba Kubikula jakýsi útržek papíru a dal se s medvědem do psaní. Vedl mu tlapku, a tak vám vznikaly hrůzyplné klikyháky, v nichž se nevyzná ani čertovský pan učitel. Ani poslední žáček v pekle by nevyhotovil takovou čmáranici. Písmeno a vypadalo jako košík, e jako rybička; každé se něčemu podobalo, ale ani jedinké se nepodobalo správné písmeně a vzorkům, jež má na mysli pan školní inspektor. Drápalové to nadrápali až běda. Chtěli napsati: Drahá Lízo, jsme ve Vařečkách a Hrnčích u pana purkmistra a máme se moc dobře. Děkujeme ti za buchtý, přišly právě vhod. Radní páni nás nutí,

abychom u nich zůstali, ale žádný strach, my se už ohlížíme, kde nechal tesař díru. Měj se hezky, Lízinko, a na shledanou!

Barbucha se divil, že jeho přátelé píší tak nepravdivé nesmysly.

„Ach, ty můj hlupáčku,“ řekl mu Kubula, „snad bys nechtěl, abychom Líze naháněli strach a psali, že nás zavřeli do šatlavy? Kdepak! Ty si straš po libosti, ale pro mě a pro Kubu se takové věci nehodí.“

Potom se dal do skládání svého papírku, a sotva byl hotov, chtěl, aby se mátoha dala znovu na cestu.

„Nevykrucuj se, ty zatrapecená kůže,“ řekl mu, když se zdráhal, „jdi, jdi, jdi! Prokazujeme ti zajisté znamenitou čest, že tě posíláme, panečku, takové poselství vydá za všechnu tvoji neúžitou práci a vynese ti kopu koláčů.“

Sotva Kubula pronesl tato nerozvázná slova, padlo strašidlo na zadeček a jeho tělíčko zřídlo.

„Ach, ty nevděčnicku nevděčná,“ pravilo popotahujíc nosem, „cožpak nevíš, že se rozplynu a že bude po mně veta, až se přestaneš bát? Teď jsem, skrže vnuknutí všelijakých pohádek, viditelný každému darebovi, který má příčinu, aby se bál, ale co potom, he? Což jestli ze mě nezbude ani nudlička?“

Na světě vládne jedno prozřklé pravidlo a od tohoto pravidla není úchytky, ledaže nám ji vpraví pán nového pořádku. To zatrachtilé pravidlo zní velmi známě: Lidé se nejlépe pohádají, když jsou postaveni v nouzi. Tehdy je to to pravé, tehdy je čas spustiti basama a remtete.

Jsme-li zavřeni, nevážíme právě svých slov, toť se ví, že těsný byt je místo hádek a že není těsnějšího bytu nad vězení. Slovo dalo slovo, Barbucha nemlčel a Kuba Kubikula si také smočil. Byla z toho veliká hádanice a div ne rvačka. Čím déle se hádali, tím více Barbuchy ubývalo a nakonec se zmenšil o dobrou čtvrtinku. Byl maličký, jako jsou duchové kozí a ovčí, ba, co tak rozmlouváme, není již o mnoho větší než veveří potvůrka.

„Barbucho, mé drahé strašidélko!“ vykřikl Kubula znamenaje, že jeho přítel scípne na jeho nevíru a nevyváděnost, „Barbucho, miláčku, zaraž ty úbytě, udělej, abys tloustl a byl s námi až do konce našich patálií!“

Kuba Kubikula připojil svůj hlas k hlasu medvědovu, a tak se jim podařilo způsobiti, že ono zhoubné ztrácení se naráz ustalo. To způsobila asi láska, neboť ta je silnější než strach. Barbucha byl teď tak veliký, jako je tchoří samec. Měl na to opravdu dopal, a jak by neměl! Nechoval se dost počestně a vybraně? Nebyl snad půvabný, ušlechtilý, mírný, tichý, hodňoučký a nezatajoval svůj smrad? Kdo mu může co vytknout? Nikdo, ale právě proto se ho nikdo nebojí. Medvěd a medvědář mají Barbuchu rádi, ale, prosím vás, kdyby ho milovali sebevíc a kdyby to bylo strašidlo z hvězdné mlhy, jednoho dne jej lidé nebo medvědi vyštípou. Krátce, ani tehdy již nebyla vhodná doba pro strašidla a Barbucha měl věru čas, aby se ztratil.

„Milí přátelé,“ pravila mátoha, „děkuji vám, že jste mě zachovali při životě, ale prosím vás, neposílejte mě na cestu. Nemohu se za Lízinkou vydat dříve, než mě zavolá. Kdež bych teď, když jsem tak maličký, za ní došel.“

Kubula vzal chuděru do náruče a hýčkal ho prozpěvuje: Dadadadadadada. Potom, přivázav mu dopis na oháňku, položil jej do Kubovy čepice. Bylo právě sedm hodin ráno. Kohouti zpívali, husáci a kačeři křičeli, vrabci štěbetali, co píská, pískalo, a co chrochtá, chrochtalo a mělo se k světu a bylo náramně živé. Lidi z Vařeček a Hrnců byli již na nohou, ale naši přátelé spali ve vězení, měli nohu přes nohu a pod hlavou tlapy.

Tu vám zaharaší klíč v zámku, otevrou se dveře a vejdou jiní tři chlapíci: obecní slouha, rychtář a první radní toho slovnatého města Vařečky a Hrnce.

„Ha, ha,“ praví rychtář Randa, „ti lumpové předstírají spánek a myslí si o nás, že jsme taková řululum, abychom jim uvěřili. Jářku, kmotře, přetáhni medvěda holí!“

Radní byl takový nezdrovák, že se pranic nerozmýšlel a již napřáhl. Ale v tom okamžení, v té pohnuté chvíli, se rozevře Kubulova čepice a randěrykrinděry! Barbucha vystrčí svou vosí hlavičku, promne si zrak, načechrá kouřové chloupky a hotoví se k letu za Lízou. Ta hodná holka právě vstala, a protože to byla dobračka od kosti, vzpomněla si hned na svoje přátele a zavolala strašidlo do Houbyhoubiček.

Radní vám upustil leknutím hůl a zařval: „Jéjejeje!“

Strašidlu je to ovšem vhod. Ušklíblo se, přidrželo si ocásek s Kubulovým psaním a vesele jim odpovědělo: „Bar, bar, bar!“ Potom se vystrachalo na okno, a že poletí svou cestou. Ale, panečku! z přenáramného strachu rychtářova a ze strachu radního a ze strachu slouhova mu narostlo břicho, a tak se nemohlo bez námahy protáhnout mříží.

To není pro nás nic divného, neboť víme, že se strašidlo sytí strachem. Všichni pohádkáři, všichni staří dobří spisovatelé a všichni otcové vlasti nás tomu učí, avšak rychtáři a radní chodívají sto roků za opicemi a jakživi nevědí, zač je v Pardubicích perník. Před staletími dali jim lidé do ruky hůl a pánbůh jim nic nepřidal. To už je jejich přirozenost, že jdou na všechno s tou holí.

Bim, bim, bim! rychtář, radní a slouha se rozpřáhli a jeden přes druhého mazali do okna. Toť se ví, jak to vypadalo! Barbucha se dávno protáhl a letěl, jako létá skřivánek, k Lízinčině kovárně, zato okno bylo na tisíc kousků a jeden z břicháčů dostal od slouhy pořádnou přes prsty. Říká se, že to ten horlivec udělal nerad, ale potentát z Vařeček a Hrců tomu, mně se zdá, nevěřil.

Ať to bylo tak či onak, křičeli nad Kubou Kubikulou a nad štěňátkem Kubulou jako čerti. Nebylo jim slova rozumět.

„Urození pánové,“ povídá medvědář, „očpak se to hádáte? To, co jste viděli, je norimberský vlkodlak Churcha-barbuchurcha. No, pánbůh s vámi, jestli jste mu tak nějakou přiřili, ten vám prožene lýtka!“

Teď medvědář vykládal přehrozně věci a nahnal těm chlapíkům strachu habaděj. Vypravoval jim, že v noci Barbucha chodívá po všech drzounech, kteří o něm špatně mluvili a kteří mu nadali opic.

„Vždyť jsme jej drželi celou noc, aby si nezahrál s panem rychtářem. Milosti,“ řekl šibal, a jen taktak, že se zdržel smíchu, „ten by vám ofoukl nosík! Chci objasniti jeho safraportské záměry a ať jsem hlupák, jestliže nás nepropustíte! Ať jsem hlupák, propustíte-li nás bez pěkných dáreků! Chce vám hrýzti ucho a spořádati vaše vousiska! Má na to zuby, to mi věřte, jako dělané! Namoutě! Každý vlkodlak bývá mlsoun a nejmlsnější je na ušní chrupavku, která za zimní nepohody namrzne a stane se sladkou.“

Kubula znal dobře svého přítele a byl dost fikaný, aby porozuměl, kam míří. Jal se třásti a hudroval, jako když se bojí. „Ou, ou, ou, ou, dejte mi nějakou mastičku! Kurka-barbukurka mi pokousal ucho!“

Kubula byl štěně mazané všemi mastmi. Nemyslete si však, že na jeho řeči nebylo zhola nic, měl opravdu na levém boltci ranku, ano, ale utržil si ji ve rvačce, když se tahal s hafany a kočičkami o uzenici. Teď se mu to hodí, teď kvílí a nařiká jako vambeřický předřikavač.

Páni, rychtáři a jakbysnet i konšelé jsou nadáni prozíravostí a jejich koženky jsou podšity nedůvěrou. Zkoumají věci ze strany levé a pravé, kašlou, smrkají, neřikajíce tak ani tak, pokud nepromluví nějaký mluvka, aby ho okřikli a pronesli své: „Já tento, já netentotento!“

Vypovědět takovou řeč je velmi zdlouhavé, a protože za nic nestojí, nechme jejich jazyk ležeti v hubě.

Milý Kuba a miláček Kubula se dostali do pevnějšího vězení, než byla šatlava vedle pece mistra Bohdana. Zavedli je do sklepa. Ach, býti ve sklepě je škaredé.

„Jářku, Kubo Kubikulo,“ povídá mědvěd, „to jsi si spískal ty! Proč vypravuješ takové třesky plesky?“

Medvědář to uznal a začal s prosíkem. Potom za pokutu

se uvolil medvídka vískat a činil to tak dlouho, až si ho usmířil.

Asi za hodinu si chudšasové vzpomněli zase na Lízinku a na svého poslíčka.

„Kéž by už přišel,“ řekl Kubíkula a jal se tak silně přemýšlet o Barbuchovi a naháněl si strach, až se z něho prášilo. Mátoha se však neobjevovala.

„Kubulo, Kubulo,“ prohodil po chvílce medvědář, „z tebe se práší až běda, se mi zdá, že lžeš a že se Barbuchy už nebojíš!“

Sotva vám to řekl, padl na medvěda strach doopravdy. Třásl se, že již Barbuchu neuhlídá a že nedostane od Lízinky odpověď. Nejvíce se však bál, že mu strašidlo přijde na jeho předstíraný strach. V tomto trápení a svízeli si Kubíkula vedl do jisté míry nenáležitě. Kdož by nenalezl v jeho jednání záměr podvodný a obmyslný? Ha, ten medvídek si myslil, že je lépe po způsobu chudých prosebníků přehnatí bídu tak příliš, až samu prosebníku naskočí husí kůže. Panebože, takovéto lhaní a prášení je samo pramenem dostatečných útrap. Vezmi řas tuhle kakraholtskou představitost! Člověk či medvěd se dá do lhaní a zalže se až po krk. Tu zčervená, tu zbledne, točí kloboukem, hryže si prstíček a namoutě, nejraději by se propadl až do horoucí skály! Co jsme již viděli ferinů a lhářů natahovati moldánky! Nemyslete si, že to na všechny prasklo, nikoliv! Dobrá polovina těch bečavých studentů řvala jenom proto, že se dopustili věci nepěkné a málem sprosté.

Medvídek měl také slzy na krajíčku. Již nabírá, již rozšklebil svoji tlamičku a již zvedá k očím tlapky. Bečí, jako bečívají poškoláci.

Pohádky propůjčily všelijakým strachům moc, aby vyvolaly z pekel, či z míst ještě hroznějších strašidla. Nu, to je toho, má-li někdo strach, zač to stojí? Za nic! Naštěstí byl Barbucha dobráček a měl Kubíkulu rád, měl ho rád, a to platí o něco více než strach! Medvěd plakal pro Barbuchu, dvakrát či třikrát se zajíkl, a dříve než si utřel nosík, stál Barbucha před ním.

„Krindapána, co to tady, mládenci, děláte,“ řekl a zostra se podíval na své přátele, „jak jste to zas o mně mluvili? Vždyť jsem pozbyl naráz celého ocasu. Co si to myslíte, vy šibeničníci, ha! Chcete mě zahubit?“

Kubula mu odpověděl nerozvažuje ani chvíli.

„Ty můj pajdo,“ řekl, „věci se strachem jsou náramně hloupě zařízeny. Jakkak se máme ve svých myslích obírat děsem, když se na tebe, ty filuto, těšíme. Pro nás strach a hrůza není. Vymysli si něco jiného, ale především sem dej Lízínčin dopis, který držíš v tlapce.“

Řka to, dal se medvěd do čtení.

Zatím strašidlo a Kuba Kubikula rozmlouvali, jak by si Barbucha dopomohl k slušnému zevnějšku. Víte, že z chuděry nezbývalo než hlava, břicho a něco kouřových chloupků. Radili se a nakonec se uradili, že se bude Barbucha krmit rychtářovým strachem.

Když byli však v nejlepším rozhovoru, přerušil je Kubula. „Helemese,“ povídal, „co nám ten opičák Barbucha nadrobil u Lízinky! My jsme jí psali, že se nám daří dobře, a ona odpovídá, že nám děti z Houbyhoubiček přijdou na pomoc a že nás vysvobodí! To znamená, ty strašidelný tlachale, že jsi jí všechno vyklopil a že jsi kápl božskou.“

„Kdepak, kdepak,“ odpověděla mátoha, „mohu za to, že tak čertovsky drápeš? Lízinka čtla psaní nahlas, stálo tam doslova toto:

Běda, Lízo! Jsme ve Vařečkách a Hrcích u katana purkmistra a ten nás moc odře. Děkujeme ti za buchy při popravě. Radní páni nás udí, abychom skomírali. Mám řádný strach. Už se blíží někdo se sekyrou. Přijď sem pěšky, Lízinko, nás hledat.“

„Ach, ach, ach,“ spustil Kubula, když to strašidlo dopovědělo, „já že jsem něco takového napsal? Kubo Kubikulo, to jsi mi vedl prašpatně drápky! Taková tlachanina! Nu, panebože, teď jsme v louži!“

Medvědář se jal přecházeti z kouta do kouta. Zlobilo ho,

že všechny nezdary jsou spojovány s jeho dovedností, a jal se proto činiti Kubulovi výčitky. Konečně přestali, aby se poradili, co si počnou.

„Což ty jsi to Lízince nevymlouval?“ otázal se opět Kuba.

„Nevěřila mi, ani co se za nehet vejde,“ odpovědělo strašidlo, „nevěřila mi, a ať všecek zkouřovatím, jestliže teď nejde v čele pěti či šesti bláznivých holek natlouci panu rychtářovi a otevřítí dveře této špeluňky.“

„Honem, honem, dejme hlavy dohromady,“ vykřikl Kubula, „mně se z toho potí jazyk, a jako že jsem chlupatý, věřím neštěstí. To by tak scházelo, aby Líza provedla nějakou nepředložitost. Martinovi by se chytili stropu. A ve škole! Jemine, na takové věci jsou náramně tklivé káranice a nakonec holka slízne dvojku z mravného chování.“

Kuba Kubikula se zatím rozmyslíl a řekl: „Nemaluj čerta na zeď a poslouvej! Pošleme Barbuchu k panu rychtářovi. Ať houká a brouká, ať křičí a piští, ať halasí a tartasí, ať skučí a bučí, ať dělá, co umí, a ať ho straší ze všech svých sil. Byl by v tom ďas, aby ten chlapík nás nepoprosil o pomoc proti strašidlu. Vždyť ví, že s námi chodí jako psiček. Nuže, žádné třesky plesky, mládenci, již jsme si odpočinuli dost a teď je načase, abychom se dostali z díry. Přivedeme Lízinku domů a nějaké to vymluvení již sneseme.“

Barbucha se trochu bál, že ho ve Vařečkách a Hrcích každý vidí. Čtvrtí byli-li tam samí darebové, kteří mají nečisté svědomí, ale bylo to pravda! V těch končinách si na strašidlo ukazovali prstem.

„Nedej pánbůh, aby si na mě uspořádali štvanici,“ řekl Barbucha, „půjdu k rychtářovi, raději až se setmí.“

„Ne, ne,“ děl nato medvěďář, „kdoví co by se do té doby nesemlelo; jdi hned! Bude tě vidět jenom ten, kdo se tě bojí, a kdo se bude bát, toho přece nenapadne, aby ti krákal uši.“

„To se ti povedlo,“ odsekl běs; „cožpak mě rychtář nenapálil holí? He, kdyby se mě nebál, nebyl by mě viděl, a když se mě bál, neměl mě tlouci.“

„To jsou omyly pohádek,“ odpověděl Kuba Kubíkula a svlékl si košili. „Vejdeš k němu jako nádherné strašidlo, jemuž se ničeho nedostává,“ děl po chvíliče práce, „několika láty ti spíchnu roztomilý rubášek. Dám ti medvědovou rolničku, abys v příhodné chvíli zvonil, ba nezapomněl jsem ani na pěknou louč, kterou si hravě rozžehneš.“

Tu se dal Kuba do chechtotu a smál se, až mu povolovaly knoflíky. Smějíce se a žertujíce, vyfintili vám ti dva Barbuchu opravdu k prasknutí. Zdrhli mu košilku u krku, převázali ji v pase a pokryli ji hrůzyplnými kresbami hnátů a sov a lebek a jiných strašných věcí. Věru jediná z nich dostačí, aby kterémukoliv rychtáři ulétly vousy. Bylo to dokonalé a švihácké strašidlo; škoda, že byl tak maličký. Ale Barbucha se nedal tak snadno získat, a měl přece jenom pochybnost.

„Pan rychtář Randa mě poprvé natřel, jářku, proč se mne podruhé polekal?“

„Proto, proto, proto!“ odpověděl Kuba; „polekal se tě, protože si to zatím rozvážil, protože vařbuchtovatí hodinu od hodiny, protože bez zjevné a dobré příčiny zavřel do šatlavy hodného medvídku a ještě hodnějšího medvědáře, protože má špatné svědomí, protože je osel a konečně, protože to zasluhuje!“

„To mi dostačí,“ děl Barbucha. Svázal si rubáš do ranečku, vzal louč, zavěsil si rolničku na krček, dal sbohem a vyšel.

Rychtářův dům stál na návsi rozkročen jako nestyda. Byl bachratý a měl zježenou střechu. Před zápražím skákal psíček uvázaný na řetězu. Podobalo se, že ten psíček je jako hodinky, a jeho řetěz byl jako řetízek od hodinek. Takhle skáčou pejsci, které kakabuský hospodář trápí u boudy, a takhle vytahuje tlustý ješita hodinky z kapsy. Nu, dobrá, my víme, že máte žírná pole, dům a psa, ale víme také, že nejste právě nejhodnější. Víme, že jste přihlouplý, urputný a nafoukaný. Však vás neubude, když vám strašidlo nažene trochu strachu, ba naopak, bude vám to zdravé!

Barbucha se zpolehounka spustil z okna, a ohlížeje se na všechny strany, kradl se k označenému domu. Našlapoval jako na horkou plotnu, zvedal hlavičku, a kdykoli zahlédl, že někdo přichází, přitiskl se k zemi a ležel jako pouhopouhý vích. Asi o polednách dostihl rychtářova dvora. Kterási jeho děvečka sypala právě slepicím; tu se jí připletl do sukně a vešel, chráněn jejím stínem.

Rychtářova světnice byla veliká a řádná. Stála v ní pícka, stůl a důkladné lavice. Barbucha si vyhledal skryté a nejteplejší místo. Vylezl na bidlo, přes něž byla přehozena plena. Čekal, a protože měl dlouhou chvíli, díval se na děti a naslouchal jejich hrám. Ach, Randa měl roztomilé dětičky a nejroztomilejší z nich bylo batolátko, všechno růžové a trochu ušmourané od stálého smýkání se po zadečku. Šmejdilo sem tam, až mu vlála košilka. Barbucha se na ně usmíval. Chvilíčku to vydržel být zticha, ale když ostatní děti vyrazily ze dveří za svou hrou, jal se pacholátku zvoniťi pro vyrazení na svůj zvoneček. Slezl z bidla a hopsal před ním a vyváděl všelijaké kašpařiny, až se rozesmálo. Hnal svoji nepředloženost ještě dále a dočista by byl zapomněl, že má strašit. Tu však vcházela do sňíčky hospodář; bylo slyšet, jak si čistí boty a jak hromuje. S Barbuchou to trhlo. Jen taktak, že vylezl na své místečko. Horempádem si navlékl Kubovu košili a chtěl začít se strašením. Ale jeho nové přítelkyni se nelíbilo, že jí tak utekl, a dala se do pláče. Ach, jémine, ta vřískala! Hospodář si ji vzal na kolena a trošku ji hýčkal. Nic naplat! Ne a ne vám přestat. Otvírala pusinku jako malá kukačka a křičela a křičela a křičela! Snad měl rychtář moc starostí, ale i kdyby je neměl, každého tátu přejde trpělivost, když dítě takhle bečí. Milý rychtář tedy našupal své dceři přes zadeček. Dal Marjance jen jednu nebo dvě, ale měl jí raději odpustit; to vám byl ryk, až zaléhaly uši! Mamince to nebylo vhod; byla by to spořádala lépe, ale neřekla nic a nesla na stůl. Pantáta se při jídle kabonil a ten rozbrečeneček se nemohl utišiti.

Takový oběd za mnoho nestojí. A nestál ani tehdy; Pane, to to dopadlo! Barbucha začal právě po polévce zvonit a pantáta spustil: „Kdo to zvoní? I vy rozjívenci, nebudete ani při jídle zticha, aby vás káně!“

Děti se dívaly jedno na druhé, nikdo nic nedělá a zvoněk zní a zní. Nejstarší vám dostal pohlavek, ale bláznivý zvonek neumlká. Co to je? Ty můj světe, strašidlo! Pantáta seděl právě proti pícece, a jak se rozhlíží, kde asi vězí ten prožluklý zvoník, spatří Barbuchu! Visel za přední tlapky a košilka mu splývá dva lokte dolů. To byla podívaná, pantáta dopadl na židli jako zdřevěnělý. Byl strach, aby se mu něco nestalo. Ve chvílce se zpotil, jako když spadne do rybníka. Děti mají pro strach uděláno, a přece piští, když to na ně trhne. Myslete si, co zkusí potom velký člověk. To aby utíkal dvacet mil!

Rychtář si zakryl oči a levičkou ukazoval na strašidlo. Jekal vám hrůzou a zuby mu drkotaly drdrdrdrdr.

A Barbucha vám říkal stejně rychle barbarbar!

Za chvílku byla světnice, jako když ji vymete. Panímáma ječela, služky ječely, děti z toho nářku zhlouply a začaly také ječet. Pantáta hledal podávky, aby se měl čím bránit, ale nemohl je nalézt. Stály před ním a on je, chuděra stará, pro strach neviděl.

Barbucha zůstal ve světnici sám s maličkou Marjánkou. Kousali každý z jedné strany buchtu a měli se dobře.

„Božítku,“ vykřikla maminka, „vždyť my jsme nechali našeho baculáče uvnitř!“

Děvečky vám ji držely za sukni, ale kdepak, panímáma se jim vytrhla. Na nic nedá a šla by pro svoji uličnici třeba do pekel!

Vrátila se a tu vidí, jak si ti dva hrají. Přišlo jí to opravdu k smíchu a dala jim po hubičce. Namoutě, bylo hned po strachu. Jak ale vlepila strašidlu tu hubičku, chuděra vám zřídil o dobrou polovičku a podruhé se mu utrhla oháňka.

„No, to jste mi dala, panímámo,“ povídá, „už jsem byl

jako pořádný pes a měl jsem síly nazbyt a teď se zas sotva vleču. Proším vás, schovejte mě někam do koše, já bych nedošel.“

Milá maminka kroutí nad Barbuchou hlavou a neví, co si počít. Zdá se jí, že by to měla udělat, ale prosím vás, pantáta je pantáta. Nebude přece před svým mužem schovávat strašidla.

„Čípak ty jsi?“ povídá, místo aby mu odpověděla.

„Já jsem jen tak z hlavy,“ řekl Barbucha a bylo mu opravdu smutno.

Ale vtom již hospodář pootevřel dveře a vidí Barbuchu, jak nabírá. Vjela do něho naráz přenáramná odvaha a hned šlapal na celou šlapku a dupal, nu, jak dupají rychtáři. Barbucha ještě vrněl, že nezná než medvěda s medvěďárem, a pantáta byl už u něho. Vzal ho za uši a zvedl nešťastníka jako zajíčka.

„Co ty,“ povídá, „opice medvěďářská, mě budeš chodit strašit, já tě naučím!“

Namluvil toho kopu, a protože vykládal nejraději o sobě, bylo v jeho řeči plno: já, můj, mě a tak až do omrzení.

Barbucha se třepal v jeho ruce a připravoval si svá slavná žihadla. Chtěl mu jich pár vsolit, ale dal mu sotva jedno. Šťěstí, že byl rychtář takový sroula; jak je dostal, pustil bracha Barbušáka a jal se bédovati, že má ruku pryč. Děti a panímáma držely, toť se ví, s tatínkem, ale ta nejmenší holčička byla ráda, že má zase svého chlupatce v klíně, a objímala jej, div nepřišel o hlavu.

Barbucha se jí stulil do náruče a držel se, co měl síly.

A teď přišlo to pravé. Jak se tak objímali a tiskli se k sobě, zavolal na Barbuchu Kuba Kubikula. Volal velmi silně a Kubula volal zároveň s ním, a ještě silněji. Co teď? Strašidlo se nepustilo a Marjánka držela rovněž pevně. Než byste napočítli jedna, dvě, tři, vzneslo se strašidlo s děšťátkem a děšťátko se strašidlem. Fr! a byly ze dveří.

Teď bylo u rychtářů boží dopuštění. Naříkali a kleli jen což. Maminka si však utřela slzičky a hajdy ven, hajdy za zatracenou Marjánkou.

Ale děťátku se vedlo dobře a naši přátelé byli šťastni, že je u nich. Kuba Kubikula se napřed hněval a řekl Barbuchovi, co si myslí o strašidlech, která děti unášejí.

„Víš-li pak, že se může nastudit? Nu, ty si to odskáčeš, jestli dostane horečku!“

Aby nebylo maličké zima, musil si ji vzít medvěd na klín a dýchal jí za krček. Smála se, ale Kubulovy blechy jí přece jenom nedaly pokoj.

Barbucha potom vypravoval svým kamarádům, co a jak se přihodilo.

„Nu, což se budeme na tebe hněvat,“ řekl Kuba, když strašidlo skončilo; „jaká pomoc, jsi již takový hlupáček a všetečka; kdybys byl nechal děti na pokoji, mohlo být lépe. My se již nějak dostaneme z bryndy, ale co bude, je-minkote, s Marjánkou? Já vím, že rychtář a rychtářka mají náramnou starost. To, kluci, nejde, takhle je trápit. Měl jsi starému dát o nějaké žihadlo víc, ale odnést holčičku, to se mi nezdá.“

„Mně také ne,“ řekl nato medvěd; „kdybychom měli mlíčko, to by byla jiná, ale co jí dáme, až bude mít hlad?“

Marjánka zatím u medvěda usnula. Kubulu vám už bolely záda od sezení, ale nesměl se ani hnout. Štípaly ho blešky, ale nemohl se poškrábat. Seděl jako zařezaný, brněla ho levá tlapka, bylo mu nanic, a přece zůstal sedět! Kuba Kubikula se díval na své kamarády a viděl s povděkem, že jsou to dobráčkové.

Co je to všechno platné, řekl si, stoje nad těmito zvířátky, ať jsme hodní či špatní, ať jsme, jací jsme, rychtář nás nepropustí, aniž by nám nenasekal. Co to do nás vjelo, že jsme se mu posmívali? Proč jsme vráželi do mostních trámů, až se zřítily na zem? Proč se Barbucha obořil na rychtáře? Ďas ví, kdo nám tohle všechno nakukal. Čert to vem, čert to vem!

Kuba volal na pomoc čerta a ďábla, ale nikdo se neukazoval. Bylo třeba, aby si poradil sám. Přemýšlel a najednou se pleskl do čela řka: „Už to mám!“ Tu vylezl k zamřížovanému oknu a jal se překrásně zpívat písničku: *Znám já je-*

den krásný zámek nedaleko Jičína. Dal si hlavu na stranu a zpíval, až se zelenaly hory.

166

V tu chvíli šel mimo vězení pan farář. Slyšel to zpívání a honem si zakryl uši a honem utíkal jako s keserem.

Potom šel mimo sedláček a mrkl na Kubulu a udělal dlouhý nos směrem k radnici.

To ovšem našim přátelům nepomohlo, ale vposled šly mimo dvě chalupnice a babka s košťaty. Zastavily se a chvíličku poslouchaly Kubův zpěv. Potom si sedla nejstarší babka na bobeček, podívala se medvěďáři do tváře a povídá:

„A heleme, to je Kuba Kubikula. Co jsi vyvedl, medvěďáři, že tě vsadili do špeluňky?“

„Rozhněval jsem rychtáře,“ odpověděl vězeň.

„Běda, běda; to si poseďíš, jestli se rychtář hněvá,“ pravila opět babička.

Tu se jal Kuba vypravovatí to, co si byl usmyslil. Řekl, že je kouzelník a že vládne hrůzyplnou mocí. „Mám,“ řekl, „smečku lític medvědích a smečku lític kočičích, a kdykoliv na ně písknu, jsou mi ku pomoci se svými drápy a zuby a žihadly a oháňkami a ohni. Pane na nebi, s nimi bych sepral devět pluků rychtářů a ještě Belzebuba. Lidičky, babičky, chtěl jsem tomu vašemu cihodnému chlapíkovi jen tak namátkou ukázatí, co jsem zač a co zmohu. Víte, co jsem způsobil? Poslal jsem na něho veverčí mátohu, která se učí u mých lític slabikáři. Zmínil jsem se jí o rychtářově holčičce Marjance. Panečku, jen to břínklo a mátoha mně ji přinesla. Tady je. Prosím vás, zabalte ji pěkně do šátku a doneste ji mamince zpátky. Že ji pozdravuji, ale tomu starému řekněte, aby si se mnou nehrál, nebo, hudry huhudry, se dáme s Barbuchou do toho!“

Když to Kuba řekl, prostrčil malou Marjánku mřížovím a vysadil na okno medvěda i strašidlo. Chasníci se dali do mručení a Barbucha koulel očima. Bylo to nádherné a babičky pocítily tolik strachu, kolik měly místa ve své hlavě.

„To jsme si nikdy nepomyslyly,“ říkaly upalující k rychtářovu statku, „co je to za ptáčka! Kakraholtští chlapi, člověk nikdy neví, co se v nich skrývá!“

Na návsi potkaly Marjánčinu maminku. To bylo radosti, že opět má svého baculáče!

„Muži,“ řekla rychtářka, když uložila holčičku do peřin, „nevím, co máš s Kubou Kubikulou, ale dej si pozor! Ukázal nám již, co umí. Pomáhají mu zlí duchové. Pánbůh s námi a zlé pryč! Baby povídají, že má strašidel plný sklep, a my jsme na vlastní oči jedno viděli. Dej si zajít chuť! Kdyby tě, člověče, proháněl tak jako dnes a včera, jsi za týden na prkně.“

„A tento,“ odpověděl rychtář, „něco na tom je, ale já jsem se zařekl, že je nepustím, a tak je musím potrestat, kdyby se dělo co dělo! Ve tři hodiny je u nás na rychtě soud, však já se jen tak nedám.“

Zatím Kuba Kubikula nepřestal ve svém zpívání a zpíval a zpíval. K oknu šatlavy se sešla hromada dětí a plno hodných lidiček, kteří se včera tak dobře bavili na rychtářův vrub. Někteří Kubu litovali a jenom několik málo nevrlych dědečků bylo jiného mínění. „Patří mu to,“ říkali, „proč čaruje. Proč nám rozbil most! Znali jsme jeho tátu, byl to počestný medvěďák a nikdy jsme ho nezavřeli, protože si hleděl svého. Už je to tak, už to nebude jiné; mladý pán se nepovedl, není v něm kusa dobrého a má spolek se strašidly.“

Sem tam utrousil někdo z toho shromáždění špetičku strachu a po těch drobtech vám Barbucha jel jako divý. Za chvíli se spravil a byl tlustoučký a silný jako pořádný psíček. Měl to také Kuba v plánu? Snad ano; smál se aspoň z plna hrdla, a kdykoliv strašidlo povyroستlo, plácal je po zadečku říkáje: „Jen houšť, jen houšť!“ Kubula se přitom měl rovněž dobře; vystrkoval tlapičky a slízl leckterý koláč a mnoho krajců se sádlem. Hudroval, tahal holky za sukně a kluky za kalhoty; byla s ním psina a namoutě,

že nescházelo dobré vůle pustit všechny provinilce na svobodu!

Mezi diváky se však potloukal dráb a měl, jak se říká, oči na stopkách. Kratochvíle a všelijaká vyražení trvala až do třetí hodiny. Tu však přišel obecní hubeník a jal se bubnovati, svoláváje radu a soud.

Když soud, tak soud! Jakáž pomoc. Obžalovaní měli být spoutáni. Kuba Kubíkula se nebránil, ale medvědovi a strašidlu to nebylo jedno. Ti se ošivali, ti ohrnovali nosy! Ale nic naplat, přišel rychtář, zavolali na pomoc kostelníka a svázali ty dva drobečky, jako nedlouho potom loupežníka Babinského.

Šli k rychtě. Dědkové, výrostci, děti s vlhkým nosíkem, baby, mužští v nejlepších letech, mladé, mladičké i přistárlé ženské, neviňátka, darebové, jeden nebojsa a patnáct strašpytlů, krátce celá vesnice, jak leží a běží, celá vesnice i s psíčky, kteří mají zatočenou oháňku, i s těmi, kteří ji drží vzhůru, i s těmi, kteří ji mají, žel, uřatou. Šli nekvapíce a poslední ze všech kráčel kocour pošvihávaje ocasem z boku na bok. Rychtářka spráskla rukama nad hlavou, když je viděla, a řekla velmi výmluvně, že je rychtář osel a radní že jsou oslové.

„Copak se takový zástup vejde do světnice!“ povídá a přirazí jim dveře před nosem. „Jděte si se svými hloupostmi na náves.“

Lidé ve Vařečkách a Hrcích říkali, že nebyla nikdy předtím ani přísná, ani zvlášť hubatá a že se dnes osopila na rychtáře jen proto, že držela Kubovi a jeho strašidlu palec.

Tehdy byla rychtářka opravdu nesvá. Bála se o Marjánku a nedala ji z ruky. Když soud odváděl medvědáře a jeho zvířata, vyšla s ní na zápraží, a tak se stalo, že maličká uviděla Barbuchu. Jak ho zhlédla, dala se do křiku a natahovala po něm ručičky. Ach, jakkoliv neuměla doposud mluvit, dala tak výrazně najevo svoji vůli jíti za ním, že jí to paní nemohla odepřít.

Soudcové a obžalovaní a zástup šel a šel, až se zastavil uprostřed návsi. Ale uprostřed návsi byl rybník. Zastavili se tedy na zamrzlém rybníce.

Rychtář Randa si na hovory a na veřejné řeči právě nepotrpěl, a tak měl slovo starý Burdaburděra. Ach ouvej, to byl předřikavač na poutích a metr na kluky a metr na poutníčky! Ta stará liška měla přenáramnou hlavu, větší než dvě měchuřiny a dva hrášky. Když Burdaburděra mluví, vstrčí si bradu do šátku na krku a přivře oči. Hle, již to provedl, již se naplnila všechna pravidla, již má pravičku za ňadry a druhou rukou se drbe za ušima.

„Pěkně vás vítám do rady, sousedé, sedněte si, jak můžete, ale protože jsme na zamrzlém rybníce, tak vám to neradím. Abych tak řekl, mám vám říci, že mi řekl rychtář, abych řekl, že se teď děje po vsích zhouba a spuštění lidu. Že sem zavítal medvědář a že ho rychtář viděl tropiti se strašidly neúctu k ouřadu, když dostal dvě žihadla, jen to vrzlo, až zpuchnul, jen to vrzlo, jako potáč. To není pro smích, kdo neví, jak to bolí, ať se tomu nediví, že je to bolest jako píchnutí šídlem. Kdyby to bylo do zadnice, ale do huby je to dvakrát takové! Povídal rychtář, že my si to nemůžeme poshovět, jako mít s tím trpělivost, aby našeho rychtáře strašidlo zranilo do huby, když jsou strašidla zakázána. Vono o všecko pryč chodí po vsi a nemá to být! A most se taky nesmí kazit, ani žďuchat do sloupku, aby to všecko skeclo na zem a rychtář dřepl, až mu sletěla čepice. A pro smích také bylo moc lidí zavřenejch, až se z nich kouřilo, a pro vysmívání. Protože to není všecko, když někdo klopejtne anebo si sedne vedle. To nemusí bejt zrovna blázen nebo trumbera. Jako je náš rychtář v tom taky nevinně. Protože, co von dělal, když je spravedlivej a dává dobrej příklad hlavně dětem: A ty děti jsou samé skotačení a nezdoba, ale napást krávu a nasekat kopřivy, anebo něco přinést, to je řečí a pitomejch vejmluv a člověk se dopálí. A to já vám povídám, že se potom neznám a že vám jich

nabouchám na chrám páně svatého Bouchala. Jednu sem a jednu tam, na to já už nekoukám! To já jsem zase tento-
nonc tentononcovatej.“

„Dost, dost, dost, strýče, co jste se tak rozjel,“ křičeli na předřikavače sedláci, „nechte toho, nebo na naši kuši přijdeme o uši.“

Jedni se řehťali a druzí byli dojatai tak vzácnou výmluvností a říkali si plácající se do stehů, že to ten chlapík někam dotáhne. Škoda, že žil Burdaburděra tak dávno, byla by s ním dnes pěkná vyrazení v zemědělském rozhlase od dvanácté do třinácté.

Když skončil, nerozhostilo se ticho, jak byste očekávali, ale nastal přenáramný hluk a křik a tleskání. Malí kluci křičeli: Hurá, a vem to, strýče, ještě jednou, začni od začátku a pěkně od podlahy. Holky ječely, maminky škytaly, tátové se dali do kašle a všem bylo tůze veselo.

Tu se Kuba Kubíkula rozhlédl po vzácném shromáždění a shledav, že je jen maličko těch, kteří si zachovali vážnost, a že se nekaboní, leda nějaká vyzuna a soused se zkaženými játry, mrkl na Kubulu a náš drahoušek mu dobře porozuměl. Jal se prováděti kejkle a dělal *broučka a poustevníka* a vše, co rozkmitá bránici tak, že se lidé chechtají, až padnou na záda. Zvonil svými pouty a Kuba rovněž zvonil pouty. Jeden se pohyboval vpřed a druhý dozadu. Skákali proti sobě, uchvacovali se v pase, kvičeli, rejčili, metali kotrmelce, vrtěli se jako na obrtlíku, otáčeli se neslýchanou rychlostí kolem vlastní osy, křepčili, funěli a skotačili. Břink, najednou vám letí Kubulův řetízek k nohám pana rychtáře a břink! Želízka medvědářova dopadnou kamsi do sněhu.

Jaképak soudy, jaképak tahanice s těmito veselými chlápíky, pusťte je, ať jdou spánembohem či ke všem čertům!

Bah, to se snadno řekne, ale co udělá rychtář?

Ukazuje drábovi, aby tentočky chytil medvěda i medvědáře. A dráb poslechne. Již letí, jako v čítankách létal Jaro-

slav ze Štemberka na Tatary. Plane mu nos a vlají mu šosy. Jak si to šupajdí, jak si to hrne! Pánbůh s námi, kdyby se mu to tak povedlo!

Což však nebyli naši přátelé tři? Což je Barbucha takový budižkničemu, aby se díval na tu honičku jako omoklý kohoutek? Ha, což se nevyzná v tlačenicí?

Ó ano, ano, ano! Plivl si na tlapy, vyvlékl se z pout a horempádem za panem drábem. Ten mu foukne žihadlo, ten mu je vsolí! Jak ho dohonil, nastal tanec. Dráb a Barbucha byli v jednom klubíčku. Strašidlo se dopálilo a z toho vzešel čmoud a zápach přihořívajícího lesa. Jen taktak, že tato okolnost nezkazila Kubulovi dobrý rozmar. Divákům toho bylo také již trochu mnoho, neboť dvě paňmaminky onemocněly ze smíchu, a baba zařikavačka nahnala všem strach řkouc, že smějící se tak nemírně, přetrhly si smíchovou žilku. Několik rozšafných lidiček pozdvihlo hlavy a bylo dobře slyšeti, jak opakují:

„Tohle je mi nějaký soud! Kozla starého, kde jsou ty časy, kdy jsme si věc vyrovnali pořádným štulcem sami. Ano, ano, náš rychtář stojí za babku a nebýt Burdyburděry, tak se věru ani nehne.“

To říkali ovšem lidé z Vařeček. Naštěstí byli sousedé z druhého břehu řeky Kachničky jiného mínění a jali se je opravovati, pokřikující vhodná úsloví, jako jsou tato: Až ráno, až pojedje Praha kolem, až se na to vyspíme, až na-prší a uschne!

Vedle toho hulákali říkačky méně vhodné, ale z těch se nezachovala leč jediná a ta zní takto: Dejte si Burduburděru za sklo.

Za tohoto poplašného volání se shromáždění rozdělilo na dva tábory. Obyvatelé Vařeček se shlukli na levém břehu rybníka, a ti, kdož sídlili v Hrnčích, se srazili na břehu pravém, blíže k vrbinám. Někjaký pošetilec, aby ho husa kopl, uhněl sněhovou kouli. Stalo se to zajisté ze špatného vnuknutí, ale jakkoliv bylo vnuknutí špatné, koule přece

zasáhla svůj cíl velmi dobře. Předřikavač ji dostal rovnou do nosu. Teď se vám rozpoutal boj a takového boje není pamětníka. Koule fičely a pleskaly a sypaly se, až se vyrobil mráz dvakrát takový, než byl předtím. Vzápětí však stoupla rtuť v teploměrech a dostavilo se nenadálé oteplení, neboť třením a rázy vzniká teplo.

Možná, že by se byli občané z Vařeček a občané z Hrců utopili, neboť led na rybníce již praskal. Možná, že by se byli zasypali sněhem a všichni bídne zahynuli zadušením či nedostatkem potravy, ale Barbucha, Kubula a Kuba Kubikula našli překrásnou klouzačku, jež vedla napříč rybníka. Tuto podivuhodnou dráhu vytvořila v líbezném shodě děťátka z Vařeček i z Hrců a užívala jí všechna okolní mládež. Byla to klouzačka nad klouzačky. Kubula jel toho večera po ní první, ale jel s takovou dovedností v dřepu a po jedné tlapce, že se zmocnila libost všech, kdo na něho patřili. Medvědáři to již tak nešlo a Barbucha se natáhl, neboť jeho nohy byly kouřové a příliš si zachovaly vlastnosti ohně. Rozhřívaly led. Tak se stalo, že pozornost bojovníků byla rozptýlena a že si leželi v pačesech už jen ti, kdož měli vlastní účet. Tito ukrutníci stáli již po pás v hromadách sněhu, kouleli očima a křičeli jako ďasi:

„Fikni mu ji! Přišij mu jednu za ucho! Zalep mu pusinku! Sekni mu ji za krk!“

Kubula chtěl ony nerozvážlivce upoutati svým uměním a kroužil na klouzačce jako blázínek. Nad ním se klenulo kulobití podobno dvanácteronásobné duze. Ach, ach, ach! To to bylo krásné! Ale právě v nejlepším se přikradl za Kubulu dráb a chňap! držel ho za kožíšek.

Proč jste, kluci, včas neutekli? Teď začne rychtář znova a kdoví jak to dopadne.

Dobře! V tu chvíli přišla právě Lízinka z Houbyhoubiček. Lízinka a s ní dva její bratříčkové a starší sestřička Apolenka.

Kde se tu vzali?

Božínku, kde by se vzali? Což Lízinka nemyslela již od rána na své kamarády? Sotva Barbucha odešel, trápila maminku, aby jí dovolila jít do Vařeček a Hrců za medvědem. Kovářka, toť se ví, řekla, že ne, ale když viděla Lízu, jak větší hlavu a jak je jí do pláče, nakonec povolila.

„Víte co, děti,“ řekla, když položily lžíce, „dojdete mi do Vařeček a Hrců nakupovat. Potřebujeme trošičku cukru a trošičku mouky. Až nakoupíte, můžete se podívat po našem nocleháři.“

Děti byly hned na nohách a hned ve větru. Sotva se s maminkou rozloučily.

Do Vařeček a Hrců je z Houbyhoubiček krásná cesta.

Jakže? Vždyť Kuba Kubikula šel houštinou a stráněmi, kudy ho čert nesl. Což to tady v kraji nezná?

Zná to, zná cestu velmi dobře, ale Kubula ráčí choditi jen po lesích.

Když došly děti k rybníku, obrátilo se právě medvědovo štěstí a urputný dráb jej chytil za rameno. Líza se lekla, otevřela pěstíčku se čtyrákem a peníz se zakutálel do sněhu. Vzápětí tudy přešli nějací lidé a zašlapali jej. Líza toho ani nezpозorovala. Vstoupila na led, a klouzajíc se a utíkajíc, křičela na Kubulu a jeho soudruhy:

„Medvěde, ty chlupáči, to jsem já! Jdeme vás vysvobodit. Apolena a naši kluci jsou se mnou a mají pod kabátem šavli!“

V drábovi to hrklo, když uslyšel o šavli. Ale nic naplat, byl to dráb a ten musí poslouchat, třeba mu šlo o hlavu. Líza si jej změřila a spustila na něho hned hurtem:

„Strejčku, co z toho máte, že nechcete pustit medvídka proběhnout? Nedělejte to! Naši kluci chodí s vašimi do školy a já sedím s vaší Bětou v jedné lavici.“ Zatím se přisouval Toník a za Toníkem málem celá škola.

„Kdybyste viděl,“ povídá opět Líza, „jak umí Kubula dělat *broučka*! Jemine, to je krása! Já vám ukážu, jak to dělá, chcete?“

Řkouc to, jala se Lízinka otáčeti na ledě, přikrčila se, broukala a napodobila vše, co před chvíličkou dělal medvěd. To vám bylo smíchu! Líza nic nedovedla! Nešika, sotvaže se obrátila, již ležela na zemi. A sotva vstala, bác! je znovu na hromadě. Dráb se trošičku ušklíbl, věru, zdržoval se dost dlouho, ale nakonec ho to přece přemohlo a chechtal se, až změnil dvakrát barvu. Tu vytáhli kovářovi kluci své dřevěné šavle a zničehonic začali píchat drába do břicha. Píchy, píchy, píchy! Naštěstí byl ten strejdula lechtivý a nic jej neuvádělo tak do vytržení a nic mu nepůsobilo takovou rozkoš jako mírné řafky a žďuchance do mezižebří. Rozřehtal se, až mu tekly slzy, a křičel: „Už dost, už dost, už dost!“ Ten chlapík měl tak silný hlas, že se to rozléhalo až k pohraničním horám.

Rychtářovi bylo po chvílce nápadné, proč se dráb dal do smíchu a proč tak huláká. Nechal pranice a šel se podívat, co se děje. Za rychtářem odběhl předřikavač Burdaburděra a za nimi se začali trousit jejich přívrženci a vyznavači jejich rozumu. Sbíhali na led a za chvíli vám nebyla ve vojště rychtářském ani živá duše a ve vojště mudrce Burdyburděry nezůstala ani noha.

Jak se říkává, boj byl dobojován, či nebyl dobojován, ale zrušen a zapomenut. Občané si asi řekli, že je sice dobré pohnouti údy ve veselé rvanici, ale že je bláhové nepřestati v pravý čas. Bylo jim pěkně teplo a kouřilo se jim z hlavy, proč by, prosím vás, se dále ostřelovali sněhovými koulemi? Nechali toho a učinili věru dobře, neboť je čekala podívaná nad jiné líbeznější a veselejší.

Líza a Kubula, kovářovi kluci s Kubou Kubikulou a Barbuča ve společnosti maličkého psíčka, jenž se s ním spřátelil, vyváděli na ledě takové povedené kousky, že těm, kdo je viděli, usedalo libostí srdce. Začalo to obyčejnou honičkou, ale dříve než se všichni vystřídali, začla Lízinka sypat z rukávu všelijaké výmysly a všelijaké třesky plesky. Ti ostatní se chovali podle toho, co právě říkala, a tak vám

vzniklo jakési divadlo, v němž sice nebylo za mák rozumu, ale v němž zato bylo plno smíchu. Podobalo se, že někdo dal drábovi na tabák. Či je vám snazší uvěřiti, že víla z pohádky mu obrátila mysl a vdmychla mu dobré mínění o dětech a o medvědech?

Snad ano, snad ne, avšak ti, kteří viděli, jak je proměněný a jak dokonale se nepodobá sám sobě, věřili, že se obrátil jen pro sám půvab malých dětí a malých štěňátek.

Kluci jej píchali do žeber a do zadnice a on se chechtal! Krindapána, ti by si to jindy slízli! A vidíte, dnes je tady rychtář, dívá se na něho celá vesnice, ale milý dráb nehne ani prstem, ba dělá sám všelijaké šprýmy.

Zdá se, že si Lízinka vymyslela prastarou hru. Medvěd Kubula je jako zakletá princezna, dráb je zlý čaroděj a opět drak, neboť propáníčka, děti nejsou tak maloduché, aby nevěděly, že nesejde na drobné nesrovnalosti, jestliže si chceme hrát.

Na Barbuchu se nedostala slušná úloha, a tak se musil spokojiti s chuděrou žebráčkem všude tam, kde se nehodilo do hry strašidlo. Kluci kovářovi hráli rytíře a to se jim nesmírně hodilo, neboť měli šavle, a přece jen si trošku zchladili žáhu.

Lízinka napovídala všem, co mají říci; ach, té holce jela pusinka! Zato medvěd a kluci, jděte s takovými herci! Mluví, jako kdyby měli pod jazykem ořech! Avšak čím je divadlo méně dokonalé a čím jsou kluci medvědovitější a čím je Kubula klukovštější, tím více se věc líbí divákům. Řehtaří se. Pantátové z Vařeček mají hlavy na ramenech pantátů z Hrců. Pomíchali se jako hrách a popel v ošatce Popelčiny, tisknou si ruce, běhají se kolem pasu, žďuchají do sebe a říkají si: „To jsou vybrané nesmysly, starouši, he?“

„Nu toť,“ odpovídá druhý, utíraje si vousiska plná jinovatky, „nu toť, ale že to těm fakanům sluší, co?“

„Namouduši a na psí uši, podívejte se, jak Lízinka otvírá krásně hubu. A ten culíček a ty červené prstíčky!“

V takovýchto hovorech utíkal čas.

Již nadešel soumrak. Všichni, kdo byli na rybníce, se smáli. Ovšem rychtář se ještě ošival, nebylo mu dost dobré, aby se spokojil tak laciným výkupným a přijal na místě soudu špetičku veselosti.

Tu k němu přišli dva sedláci a dva chalupníci, dvě baby a dvě mladé holky, dva oráči a dva kramáři, jeden hostinský a kostelník v zastoupení duchovenstva, a ti lidé k němu mluvili, vkládajíce do svých řečí prostomyslnou moudrost.

„Milý rychtáři,“ pravili, „vidíme, že se škaredíš a že se ti nechce smát. My víme, že je to náramně těžká věc býti rychtářem a že se neobejdeš bez přísnosti, ale, můj ty Tondo kolenatej, obejdi ji protentokrát! Nech toho práva, nech té důstojnosti, svlékni to a my ti z těch vzácných vlastností naděláme strašáků, nebo je rozřežeme do řezanky, nebo jimi nakrmíme husáky. My jsme se ti, brachu, posmívali a ty jsi byl takové dobrotisko, že jsi to nepoznal. Táto, táto, Vařečky a Hrnce se vždycky dobře shodly. Sedl jsi nám na lep. Chodil jsi po mostě pro naše vyražení. Ach, ouvej, předstírali jsme lítost, když jsi se vzdaloval od našeho břehu a když jsi odcházel z Vařeček, činili sousedé totéž, co jsme dříve činili my. To bývala krásná poledne a ještě teď nás bolí břicho od smíchu. Ale nic ve zlém, pantáto; začneme dělat dobrotu, bude zas dobře! Ten sakulentský most vám děti shodily, hoď tu rychtářskou čepici za ním na led. Dej medvědáři spropitné a Kubulovi králíka. Na naši duši, ti kluci jsou dočista hodní a neudělali nic zlého.“

Rychtář se zapýřil, když to slyšel, a bylo mu tak nevýslovně hanba, že nevěděl, kam má dát oči. Červenal se, a tu k němu přišly jeho dětičky, nesouce v náruči maličkou Marjánku. Marjánka držela v ruce řetízek a na řetízku byl uvázán Kubula a s Kubulou se vedla Lízinka a za Lízinkou šel Barbucha a za Barbuchou dvacet kluků a dvacet tři holek a tolikéž dědečků a tolikéž babiček. Marjánka natahovala na medvěda ruce a na tátu rovněž. Co měl rychtář dělat? Trochu se upejpal, ale nakonec povídá:

„Nu, zdrávi se smáli, zdrávi zvažněli. Jsem s vámi zajedno. Chochocho, chichichi, dlouho se vám to dařilo, ale už se vám to nepodaří. Teď si dám dobrý pozor, vy filutové!“

K té slávě se připletla paní rychtářka a dala pantátovi za to slibování a za to, že všem odpustil, pěknou hubičku.

To bylo krásné, to bylo jistě v pořádku, ale najednou zčistajasna se Lízinka rozplakala a pláče a nařiká a pláče. Podobalo se, že se dal právě o půlnoci do zpěvu kohout, či líbí-li se vám lépe sýček než kokrháč, že v pravé poledne spustil kulich. Chudinečka Líza, vzpomněla si, že jde do Vařeček a Hrců nakupovat, a sháněla se po penězích. Žel, čtyrák byl v prachu. Sousedé, kteří stáli nejblíže, vzali holčičku za ruku a utírali jí slzičky.

„Neplač, miláčku, přestaň, jářku, že si vyvrátíš nosíček!“

Dali jí kopolu dobrých rad. Jakýsi rozšafa se nad tím zamyslel a povídá: „Což o to, rada sem a rada tam, ale tobě jde přec o čtyrák! Zde je, zde je! Vysolil jsem jej, protože se bez něho obejdu snáze než ty.“

Řka to, vzal do zaječích a byl by upláchl. Kubula se však za ním pustil, dohonil ho a skočil mu na záda, a přidržuje se knoflíků nad šosy, vylezl mu na krk. Lidé drazí, to vám bylo díky a olizování. Kubula sázel sedlákovi hubičku za hubičkou a mlaskal přitom jako tatrmánkové, kteří jí dávají ručičkama. Sedlák toho měl brzy dost a setřásl medvěda na zem.

Nu, ať ho shodil, dobrý příklad byl dán, a Kuba Kubikula se shání již po misce. Snad se utrhne ještě někomu ruka.

Dejte se, pánové, oblomit, zatřeste měšcem, klopte nějaký ten čtyráček, nebo dvouček, nebo troniček, nebo, propánaboha, aspoň buchtu!

Ale ano, s těmi lidmi je dobré pořízení. Kde je jaký pantáta, každý se ošívá, každý se šacuje a každý vyloví ze svého váčku nějaký měďáček. Zaplaťpánbůh, že už je jich plná miska, a rychtář k nim ještě přidává dva stříbrňáky. Byla to hrůza peněz, ale Líza nepřestávala plakat a chtěla svůj čtyrák.

„Nechte si,“ povídá, „co je vaše, a pomozte mi hledat, co jsem ztratila.“

A krindapána, to se to hraje, to se to poplakává, to se to vypravuje, vždyť je už večer!

Maminky mají strach a tátové se dívají na hodiny. Honem domů, honem k večeři, nebo si pro vás přijdou s melou!

Již jsou na cestě, již jsou v Houbyhoubičkách, již jsou u rybníka.

Našemu vypravování jest se však starati jenom o kováře a o kovářku. Nuže, sem s ním, kdepak je?

Stojí na hrázi a pošvihává si proutkem po holínkách. Vidí Kubu Kubikulu, medvěda a plačící Lízu, vyptá se, co a jak, a jde k nim.

„Milí sousedé,“ pravil, obrácen k strýcům a tetám, „vemte si své penízky pěkně zpátky. My u nás nejsme tak pyšní, abychom nevzali o koledě nebo na svůj svátek nějaký dáreček, ale proč dáváte dětem peníze? Nechte si to!“

„Dobrá, dobrá,“ odpověděl rychtář; „Nedáváme Líze ani zlámanou grešli, miska je Kubulova!“

Kovář se uklonil na znamení, že je vše v pořádku, a chtěl si odvésti Lízu domů. To ovšem nešlo jen tak zhora. Kubula to zpozoroval a vrhl se holčičce skokem kolem krku. Hrnul se jako velká voda a převrhl misku s penězi. Rychtář s drábem a s kovářovými kluky měli hezkou chvíli co dělat, než je sesbírali. Dráb bručel, ale nikdo na to nedal. Lidé se dívali na děti a na medvěda a na strašidlo a bylo jim trochu líto, že má příhoda tak smutný konec.

Rozloučení a opět rozloučení! To to na ně trhlo.

Kubula štkal a Barbucha vřeštěl, Líza objímala medvěda a Marjánka divže neudusila strašidlo, a tak, co konala první dvojice horlivě, konala druhá dvakrát horlivěji.

Tklivé výjevy jdou lidem mnohem méně pod vousy než veselí a smích, a tak se začli sousedé rozcházet. Někteří říkali, že to není zdravé líbat se se zvířaty a že se zašlo příliš daleko. Snad měli pravdu, ale dětem by se mnohem lépe líbilo, aby se Kuba Kubikula i s medvědem vrátil do Houbyhoubiček.

A stalo se to! Rychtář se sám za to přimlouval.

„Járku,“ povídá kovářovi, „co je od sebe rozháníš? Co tě na tom pálí? Z medvěda bude jednou pořádný člověk. Mluví, jako když tiskne, a v tlapkách má takový cit, že by od hodiny mohl navlékat krejčímu jehly. Dej ho do školy! Ať z něho něco je!“ „A kampak dáme Kubu?“ otázal se mistr.

„Kuba,“ řekl rychtář, „má nejvyšší čas, aby se vyučil pořádnému řemeslu, jinak nám zkysne u té tulácké živnosti a zemře se řetízkem v ruce jako jeho táta.“

Všichni rychtáři mají od přírody pítku na tuláčky; odpusťte chlapíkovi z Vařeček a Hrců, že tak špatně mluvil o stavu, který se dětem líbí více než stav prokuristů či odborových přednostů. Odpusťte mu to a poslechněte si, co povídá dále:

„Koupíme mu pár řádných bot, něco může nosit po tvých dětech a něco po našem Honzovi. Božíčku, na nějaké záplatě přece nesejde. Nu, nemám pravdu?“

„Ale máte, máte!“ odpovídá kovář, „jenže se vám Kuba Kubikula do těch kalhot nevejde. Je mu, panečku, osmnáct let!“

„Eh,“ děl opět rychtář, „kdopak mluví o Kubovi; cožpak neříkám za každým druhým slovem Kubula?“

Ó jemine, ó jemine! Ti kluci měli tak podobná jména, aby se v tom čert vyznal! Ale nakonec si přece tátové porozuměli. Kuba Kubikula se vyučí kovářství a Kubula bude chodit do školy. Basta!

A teď, děti, hajdy domů! Mistr vzal medvěda a svoji holčičku za ruce a chtěl odejít. Sotva však udělal krok, dal se do pláče Barbucha a medvěd s medvěďárem, že od něho nepůjdou a nepůjdou.

„Mistře a rychtáři,“ pravilo medvědí strašidlo, „přišel jsem na svět narychlo. Moji přátelé mě udělali jen tak halabala ze strachu a z výmyslů. To není žádný život; podívejte se na ty nohy a na moje kouřové chloupky! No, mohu v tom chodit? Prosím vás, pošlete mě do nějaké nemocnice

nebo do školy pro strašidla, ať je ze mne také něco slušného.“

„A to se podívejme,“ odpověděl nato Kuba Kubikula, „ty nevděčníku nevděčná, my jsme si tě vymyslili a ty teď s námi nechceš nic mít?“

„Nechci nic mítí se strašením. Kdopak na to dnes dá svého kluka? Co je to za řemeslo? Ještě za sto let se mi budou děti smát.“

Barbucha opakoval tak dlouho, že chce, aby jej přejinačili, až zavolali Burduburděru, o němž se vypravuje, že uměl trochu čarovat. Burdaburděra slíbil, že udělá, co bude moci. Rychtář mu za to dal stříbrňák. Potom se všichni s Barbuchou rozloučili a pomohli jej svázat do kapesníku. Marjánka křičela až hrůza.

Co nám na světě zbývá, když je nám smutno? Spustíme tureckou a při té hudbě nám okřeje srdce. Jen víc, jen víc, Marjánko!

Naši přátelé došli do Houbyhoubiček již za první tmy a vypravovali si lepší věci, než jsou pohádky o strašidlech. Měli se rádi. Kubula chodil do školy, dostal kalhoty, ale dříve byl umyt a vykoupán a vydrhnut a vypařen a vydrbán a vymydlen a vyvískán a vyčesán. To bylo trápení! Lízinka si musila zavázat uši. Kubulův nářek ji měl k tomu, aby plakala zároveň s ním.

Na druhý týden šel kovářský učedník Kuba Kubikula do Vařeček a Hrnců, aby vzal míru na most. Sousedé si řekli, že vystaví něco pořádného, žádnou rachotinu, kterou by mohl kdejaký kluk shodit, ale most nad mosty, most jako řemen, most ze železa! Takovýhle! Pane, to bude pro mistra dobrá práce, na to věru potřebuje učedníka. Když Kuba přišel k řece Kachniče, dal se hned do práce. Měřil, a když doměřil, shledal, že bude stavba dlouhá devadesát jeden loket, sedm stop, tři palce a devět vlásků. Byl rád, že to tak dobře ví, a opakoval si ta čísla, aby je nezapomněl. Najednou však se mu šustne něco u nohy a náramně rychle to spustí: „Bar, bar, bar!“

Můj ty světe, to je Barbucha! Barbucha, který se stal přízní předřikavačů a zařikavačů psíkem pudlíkem.

Učedník jej hned nepoznal, neboť Barbucha byl prvý pes svého druhu. Před ním se vědělo starého čerta o pudlech, a tak není divu, že se i trošičku polekal. Lekl se a zapomněl, kolik naměřil loket a kolik vlásků. Z toho shledání byla ovšem veliká radost. Barbucha se dal do řeči a vyložil, co a jak. Mluvil, či štekál? Lidičky, to vám byl hlas, to bylo vypravování! Kuba Kubikula rozuměl sotva desátému slovu. Teprve když se ti dva vrátili do Houbyhoubiček a když si vzala Líza Barbuchu na klín, teprve tehdy se dozvěděli příhody, které strašidlo potkaly. Jakže? dozvěděli? Ach nikoli, jen tak na půl úst, jen zpola, jen z malé části. Barbuchovi nikdo jasně nerozuměl, jen malé děti, a ty jsou pleskalové a semelou páté přes deváté.

Burdaburděra prý rozkázal strašidlu, aby dýchalo do sáčku od mouky, a když byl plný jeho strašidelného dechu a když byl napěchován jako balónek, spálil jej nad ohněm. Potom prý zarazil Barbuchovi doprostřed čela psí chloupek. Někteří nevěřící Tomášové vykládají, že je to práce navýsost obtížná, ba nemožná. Líza však tomu věřila. Proč ne? Vezměte zvířecí chloupek a do druhé ruky špendlíček právě za hrot. Nyní si odhadněte přesný střed čela. Jestliže jste to vykonali dobře, není nic snazšího, než několikerým přiklepnutím špendlíkovou hlavičkou na horní koneček chloupku vpraviti jej do vnitra lbi. Počínajíce si takto, můžete snadninko proměnití kočku na psíka, či kobyliku na oslici. Nesejde na ničem, leč abyste měli po ruce chloupek toho zvířátka, v něž chcete druhého tvora proměnití, a abyste si vedli tak jako Burdaburděra.

Barbucha takto proměněný si však přece zachoval své náklonnosti. Běhal za Lízou a za Kubou a za Marjánkou a za Kubulou. Byl chuděra věčně na cestách. Tu uháněl do Houbyhoubiček, tu do Vařeček a Hrců. Divže nepřišel o nožičky. Kéz by to byl raději nečinil! Odtud jsou všichni pudlové, jejichž plemeno a rod od něho pochází, toulaví.

To je konec pohádky o vymyšleném strašidlu.

Nenene, není!

Jakpak se Kubula učil?

Ale nestálo to za mnoho, měl trojku ze psaní.

A co je s tou povídačkou o Míšovi, který ztratil své chloupky? To jsou náramné nesmysly, jdětež, kdopak by tomu věřil!

Kolem roku 1900 v pozdním listopadu, když se již tvořil na řece okrajkový led, přijela k nám nová slečna. Vzpomínám si, že se matce dostávalo čas od času podobných pomocnic. Byly to stárnoucí dívky nadmíru dbalé rozdílu, který je mezi pracující slečnou a služičkou. Ta, k níž se vztahuje vypravování, se jmenovala Františka. Byla neobyčejně veliká a smutná. Myslím, že se jí všechny děti bály. Naše matka neměla ani chuti, ani času na něžnost a jistě se nevyptávala, co jí mrzí. Mívala plné ruce práce a snad jí bylo vhod, že slečna nemluvívá. My děti jsme na Františku jen pokukovaly, o přátelství nebylo ani řeči. Otec i vlastní domácí lidé zachovávali stejnou zdrženlivost, a tak mezi námi Františka žila jako cizinka. Matka nerada viděla, že se slečně vyhýbáme, aby tu křivdu napravila, obracela se k ní častěji, než měla ve zvyku. Přála jí, i když se ukázalo, že je slečna učiněné budižkničemu. Františka byla těžkomyslná. Stávala se svislýma rukama a všichni o ní říkali, že v tu chvíli nevidí a neslyší. Po celé dny si nikoho ani nevšimla; toť se ví, že jsme na ni měli všichni pifku, matka jí však držela palec. Je to tím podivnější, že jindy bývala přísná a každé naše opomenutí přičtla bez rozpaků na vrub lenosti. Ba věru, slízli jsme často výprask za menší provinění, než byla netečnost slečny Františky.

Podobné přátelství a podobná svízel s Františkou trvala asi tři týdny. Jednou, a to již byl pořádný mráz, ji přinesli chlapi poloutopenou. Sotva dýchala. Viděli jsme, jak vcházejí na dvůr. Bůhví z jakého důvodu ji zvedli do výše ramen. Zdálo se, že je její tělo již ztuhlé. Sukně a vlasy jí splývaly v záhybech a ve vlnách, jež udržoval mráz. Jal nás náramný strach a rozlítli jsme se, jako když střelí do vrabců. Utekli jsme do kruhové cihelny. Za chvíli za námi přišli

lodníci, kteří slečnu vytáhli z vody. Měli na ni teď dvojnásobný dopal. „Sakramentská duše,“ pravil jeden z nich, rozkročuje se nad proudem horkého vzduchu, jenž stoupal z diráku, „myslil jsem, že je to zajíc, protože právě před chvílí někdo střílel ve Voplotišti. Myslil jsem, že si to nějaký ušák naměřil přes řeku. Kdybych byl věděl, že je to to strašidlo, nesmočil bych si ani ruku!“

Zatím přivedli slečnu k sobě. Velmi se prý matce omlouvala a chtěla hned vstávat. Bylo s ní těžko něco pořídit, a k tomu se ještě ženské vytrácely vařit večeři. Matka ji sama držela pod peřinou až do noci a od noci do rána.

Slečna Františka se vystonala, ale ani potom nepřestala myslit na smrt. Byla všem na obtíž, ale matka ji nechtěla pustit z domu a čekala, že se uzdraví. Teprve po delším čase odvezli slečnu do Prahy. Skončila kdesi v ústavu pro choromyslné.

Od dob Františčina pobytu u nás jsme se domnívali, že matka neměří všem stejně, a považovali jsme věc za zřejmé bezpráví a za křivdu.

Nic není jímavějšího a nic tak nerozechvěje diváky jako pohled na šibenici. Za starších časů nebývalo o podobné divadlo nouze a ten, komu byla souzena oprátka, vesele umíral obklopen zástupem sličných paní a vzácných pánů.

Naneštěstí jsou však soudní dvory odpradáвна těsné a tak již za starých časů nebylo při exekucích dost místa pro chudé lidi. Ti zůstávali před ohradou a tropili si z panstva šašky.

„Podívejte se, sousede,“ říkal prý za podobné příležitosti jeden chudšas druhému, „ještě stále je daleko méně šibalů, kteří skončili na šibenici, než těch, kteří baží spatřit na tom místě někoho jiného.“

Podobné poznámky poslouchaly zvláště dámy s nechutí a raději než by se setkaly se sprostáky, kteří vedou hanebné řeči, vstávaly již časně zrána a snažily se proklouznout k soudu postranními vrátky. Z té příčiny byly pak nuceny tlačit se na popravčím místě o celé hodiny dříve, než si kat připravil žebřík.

Někdy pálilo slunce a jindy byla taková čina, že by člověk psa nevyhnal, ale paním, o nichž je řeč, to pranic nevadilo. Krátily si dlouhou chvíli štěbetáním a buď s košilí přilepenou potem na záda, buď promočeny do poslední nitky lijavci setrvaly na popravíšti až do konce. Nebylo jim obtížné snášeti nepohodu a nezdráhaly se zaplatit za vstupenky částku, která se platívá za jalovici či za klobouk se pštosím pérem.

Od těch dob se mnoho změnilo. Soudní dvory dělají dnes s lístky drahotu a zjemnělý způsob života roztrásl katovy ruce. Upadá do rozpaků a v rozhodném okamžiku mu bývá nanic. Tak dokonale se zbřídilo popravčí řemeslo!

Dá-li se však mluvit o úpadku pacholků, kteří utahují

smyčku kolem hrdla odsouzencova, nemůže býti řeči o tom, že by stará lidská záliba dívat se na smrt brala podobnou úhonu. Žádný strach! Ta kypí stejnou silou, ba co více: je mocnější! Tříska z šibenice či provaz oběšencův jdou dnes tak na dračku, že se o tom starým pamětníkům ani nesnilo.

I zdá se mi, že není bláznivé, věřím-li v úspěch filmové hry, v jejímž čele by se tměl stín popravičského nástroje. Domnívám se to tím spíše, že jsem se odhodlal přidržeti se líbezného vkusu pánů, kteří rozhodují o filmových věcech, a že chci do své hry vrazit dětský pláč a celé desítky metrů, které budou předvádět mateřské city, péči drsného otčima a vposled milování švarných dvojic, jimž brání zlý osud v lásce. Pánům a bohatcům dám v řečené hře zakusiti hořkého chlebička chudoby, ale vnuknu jim za to velkodušnost a vštípím jim takt tak pronikavý, že by v tom byl kozel, kdyby snad náhodou zůstalo na galeriích jedno oko suché. Jen si představte, že mým kusem projde *král* a že mu bude snášeti všechny ústrky malého školáka, který byl dán na ševcovinu!

Pokud jde o zápletku, počítám, že mi něco napadne, ale již teď mohu slíbit, že ji ukuji z ryzího kovu kalendářů a poštovních knížek. Tentokrát si vypočítám i záliby vzdělanců a půjdu na svou věc od lesa. Ve světě se říká, že zákazník je náš pán; mohu tedy dělat něco jiného, než co se mu líbí? Mohu svým vládcům odpírat třídní stanovisko? Kdežpak! Přimísil jsem je ke všem příhodám.

A stejně chci podle rozumu chlapíků z tábora malého měšťanstva rozpojit věci dobré od věcí zlých tak, aby stály proti sobě. I začerním postavy v polostínu a tam, kam má dopadati špetička světla, vylijí takovou zář, že jim naskočí husí kůže.

Dále pak slibuji, že každého klučinu, o němž se zmíním, učiním hrdinou nikoli podle pravdy skutečné, ale podle pořádku knih salátových.

Vposled (abych byl zevrubný) se zavazuji, že se zřeknu zdrželivosti. Popustím uzdu svým citům a ještě jim k tomu

vpálím do slabin ostruhy. Jářku, ty herky mají srdce; proč by tedy neběžely o krejcarový závod?

Dejte se tedy do čtení s překypující vírou, že se mi podařilo sestavit hru tak jednoznačnou a tak prostřední, aby nezmátla ani nejhlupečtějšího kritika. Vždyť ji, bože milý, ušiji podle míry starších škol a budu přítom hledět, aby všichni přišli na své. Vezmou-li pak herci věc od podlahy, získáme slávy až do aleluja!

Představte si, že zároveň s předmluvou se blíží k svému konci i titulky filmu, ale dříve než obrátíme list, popřejte sluchu několika taktům, z nichž zaznívá motiv Marscellaisy. Sotva pak postřehnete, oč jde, již se roztmívá obraz, který vámi oťrese až do hloubi duše: Proti večernímu nebi, které je skrznaskrz francouzské, se rýsuje trámová gilotiny!

Každému dá rozum, že jsme v Paříži a každý uhádne, že se děj odehrává za Velké revoluce. Když jsme tedy určili čas a místo, sledujme, co má řečená gilotina za lubem:

Její nůž se vznáší výš a výš. Je ticho a člověk neslyší než posmrkávání a nevýznamný kašel proletariátu z prvních řad. Zatím dostupuje ocel určitého místa a zastavuje se, aby po zlomku vteřiny spadla dolů.

Ze srdce rád bych ukázal, jak ta šelma umí pěkně rubat hlavy, ale ohledy na dramatickou gradaci mě nutí, abych vzal věc z jiného konce. Změňte tedy zároveň s kamerou úhel a popatřte na veliký zástup, který uskakuje před stříkancem krve. Popatřte na ty krejčíky, rybářky, huňaté kožišníky a na všechny ty povaleče s očima navrch hlavy. Ti dobří chlapíci účtují se svým králem a jsou okouzleni barvou jeho krve. Jeden je kupodivu nosatý, druhý má lebku jako vejce, třetímu chybí v řadě nerovných zoubků špičák, šestý má hrb a tak to běží dál.

Když jste si povšimli, jak se tí ubožáci pleskají do stehů a jak v divokých poskocích vyjadřují radost i okouzlení, které se jich zmocnilo, dolehnou vám v sluch výkřiky. Nesrozumitelný hukot, jenž do té chvíle vzrůstal, vchází nyní v táhlé volání, za něhož by měla lidem tuhnout krev. Rozběsněný zástup si žádá pomsty a řve: „Ať žije gilotina!“

Jest na mně, abych připomněl, že se sklání večer. Uhadujete tedy, že pan Kvíčala, který po více než deset let slouží ve filmových dílnách jako znamenitý osvětlovač, zapnul svou nízkou lampu a ostošest pere z boků do scény, aby vrhl *tragický* stín na *oprýskanou* zeď. Suknice, cáry a zedrané pláště se pak vlní v kalužinkách světla, neboť jeho zdroje jsou rozestaveny tak, aby záblesky jasu a stín se střídaly až do hloubi scény. Toť se zná, že údové zástupu jsou natřeni jemně olejem a že se lesknou tak říkajíc zlověstně.

Pokud jde o pohyb, bylo již naznačeno, že je prudký — nemám však na mysli žádné hopsání stůj co stůj. Ne! Postavil bych k čiperným holčínám a k rozjařeným chasníkům staré vysloužilé statisty, jejichž mráкотný stav by nám dopomohl k účinu svým kontrastem.

Tedř, jak se domnívám, uplynulo již dost času, aby se obecenstvo rozkoukalo a mohlo si z našich aktérů vybrat dva či tři hrdiny. Text, který čtete, má jakési záměry vzhledem k chlapíkovi jménem Simon. Je to chudý švec. Pomlčím, abych nepředbíhal, o Simonově povaze, i odkazují vás v té věci na jeho zevnějšek a na sled obrazů.

Tatík Simon (a chtěl bych se vsadit, že poznáváte budoucího vychovatele králevicova) jest chlap jako tyčka. Má opičí čelo, varhánkovitou tvář a hubinku, v níž není poctivého tesáku. Vede si vznešeně, chodí z místa na místo a kam přijde, všude zjednává pořádek. Skoro bych řekl, že věří na jakési poslání, které by mu Paříž měla svěřiti.

Když mistr Simon napomene lehkomyšlného gardistu a když vsolí pohlavek uličníkovi, který se rozplakal při pohledu na gilotinu, zjedná si tolik vážnosti, že se k němu můžeme přiblížit s kamerou a sledovat jeho počínání zblízka.

V té chvíli přichází Simon k stánku výčepníkovu. Džbánek je za čtyřák a mistr má zřejmě žízeň. Zvoní tedy svou mušketou o sklenice, ale nic naplat, pan vinárník má oči jenom pro gilotinu a nedbá o obchod. Když našeho mistra konečně zahlédne, dá se — aniž by myslil na pozdravení — do křiku:

„Hola, občane Simone, copak těm hasičům říkáš? Chtěl bych se vsadit, že pana králevice neodsoudí! Chtěl bych se vsadit, že jsou podplaceni!“

„Jen ne tak zprudka,“ odpověděl nato příštipkář, „porota nestojí sice zanic, ale co se tkne peněz, pah! šlechtici nemají už dávno ani vindry a sám pan král zemřel jako žebrák.“

„Tím lépe,“ řekl opět výčepník, „ale jestliže porota toho utřinosa osvobodí, bude to chyba. Jářku, takovým panáčkům patří useknout hlavu!“ Atd . . . atd . . .

Ve vsi, která se nazývá Ataún, žil farář jménem Gudari. Byl chudý jako kostelní myš a kromě malé vinice, kromě osla a deseti knih neměl pražádného majetku. Knihy, o nichž je řeč, byly rozdrbané, osel napadal na nohu a vinice byla obrácena málem na sever. Ležela na táhlé výšince před vsí, a kdykoli farář vyhlédl oknem, mohl spatřiti její zídky a stupně. Mezi Ataúnem a vinicí táhla se údolí a plynula řeka Argenuza. Vesnice sama stála pak na hřebenu jedné z posledních vln, jimiž se astrayské hory svažují do kraje toloského. Je to končina horníků a dolů, kde kněžím nikdy nekvetla pšenice, ale náš farář, ač přistárlý a chudý, byl přece spokojen. Sloužil svaté mše, zpíval či odříkával hodinky, ve volných chvílích léčil osly a potom si rád zašel na trochu řeči. Říká se, že kromě této slabosti neměl jiné, a tak — jak se zdá — nebyl jeho účet v nebesích příliš tvrdý.

Pokud jde o postavu, byl náš farář hromotluk, držel se navzdory své šedesátce zpříma, měl mohutný nos, tvář námořníkovu a svalnatou paži. Krátce, když se přidružil k sedlákovi, který — nástroje na rameni a metlu v ruce — šel s oslíkem na své políčko, nepoznal člověk, kdo je pán a kdo je chudšas.

Bylo řečeno, že Gudari dovedl léčit osly; to znamená, že se jim (jak se říká) opravdu uměl podívat na zuby. Vyznal se v tom lépe než pět zvěrolékařů, a tak se stávalo, že jeho chudý dvůr byl často pln vzdychajících hostí. Jednomu nesloužilo trávení, druhý měl v nepořádku kopýtko, třetímu odřelo sedlo bok a všichni ti chudšasové obraceli hlavu po panu Gudarim a všichni mu hýkali na pozdrav. Odpovídal jim trochu zhurta a naoko nakvašen je pleskal po hýždích. „Ach ty klacku, táhni mi z očí, jdi k šípku,“ křičel na své

nemocné, ale nakonec přece jen sáhl do brašny a rozdával pročišřovací prostředky a arnyku či mast, které se říká mast vojenská.

Aby zprávy o faráři Gudarovi byly úplné, spěchám říci, že kněz měl ve své vesnici bezpočet osadníků, kteří byli vlašni ve věcech náboženských. Nemálo bylo pak i těch, kdo se přiklonili k učení socialistickému. Ta skutečnost faráře trápila.

„Slyším a poznávám, že to s vámi jde od deseti k pěti,“ říkal těm chlapíkům, „kdypak jste byli naposled na kázání?“

„A hrome, to již opravdu nevíme,“ odpovídali, „je to již tak dávno!“

„Tu to máme,“ pravil opět kněz, „nikdo z vás nedovede již říci větu bez klení. Cítím, že čpíte peklem!“ Řka to, přidal kněz do kroku a kráčel se svými ovečkami kus cesty, až k horám či dolům, neboť lidé, o něž mu šlo, byli horníci. Dovedete si zajisté představit, jak se věc cestou vyvíjela: slovo dalo slovo, za chvíli přeskočila řeč na osly, z oslů na nemoci, z nemocí na pohromy v rodinách, odtud na věci veřejné, na starost, která člověka tak souží, a vposled na veselé příběhy, jichž je tak málo. Když pak horníci stanuli před koncem své cesty, otřel si kněz čelo dlaní a řekl na rozloučenou: „Vy prachaso, vy staří lišáci, když vás tak poslouchám, skoro se mi zdá, že to s tím starým Agire není tak zlé. Jářku, pokud je nenapravitelný hříšník dobrým tátou a pokud má ždíbec srdce pro to ostatní, zbývá mi naděje.“

Za podobné pohody a za podobných svárů plynula léta. Dělníci i kněz jedli svůj chudý chléb a stárli. Jednoho dne však vzplanula vzpoura a barevní a cizí vojáci zvedli válku o svobodu španělskou. Baskické kraje byly zaplaveny dobrodružným vojskem, jehož každá setnina mluvila rozdílnou řečí. Ataún vzplanula ohněm již za prvé noci. Horníci byli hnáni k dolům (neboť generál pilně dbal, aby těžba vzácných kovů nebyla přerušena), rozptýlená stáda oslíků se rozprchla do hor, ženy stály nad spáleništi, malá děťátka

s dlaní pod hlavou na holé zemi, a lýtice byly do svých bubnů.

Ataún byla srovnána se zemí a kromě chrámu a fary nestál v ní jediný dům. Ataún byla rozvalena a Tolosa vstávala ze svých hrobů. Selský lid scházel z hor, horníci v hloučcích unikali svým strážcům, ženy nosily zbraně, staří lidé se chápali ručnice a chlapani pracovali na opevnění. Do týdne stála proti sobě dvě vojska. Vojsko cizinců a vojsko lidové, vojsko obránců země.

Zatím generál vnikl do domu faráře Gudariho, jeho vojsko pak leželo na táhlé výšině, kde kdysi bývala ves. Pozice obránců země probíhaly pak po viničných pahorcích a v jejich středu byl právě kněžský pozemek. Farář Gudari mohl ze svého okna viděti obláčky dýmu a mohl počítati výstřely selských ručnic.

Byla právě neděle a čas služeb božích. Generál rozkázal, aby Gudari sloužil polní mši, ale farář byl v oslí stáji a sedlal si ušáka.

„Pane,“ pravil mu důstojník, jemuž bylo svěřeno poslání, aby kněze přivedl, „není má latina dost srozumitelná?“

„Chystám se k umírajícímu,“ odpověděl farář, shledávaje slova, jež od dob semináře skoro zapomněl. „Chystám se k umírajícímu a vy mě, jak doufám, nezadržíte.“ Řka to, vyvedl osla ze stáje, neboť byl právě dokončil uzdění.

„Nařizuji vám jménem generálovým, abyste stál!“ vykřikl důstojník a dal zařinčeti svému kordisku.

„Napomínám vás jménem svatého Boha, abyste od táhli,“ vykřikl kněz, „viděl jsem příliš mnoho a vím, na které straně stojí můj Pán.“

„Stráží! Stráží!“ zvolal důstojník, ale starý kněz seděl již v sedle.

Tu se důstojník vrhl se svou poboční zbraní k jezdcí, a dříve než vztáhl ruku na něho, Gudari zamířil pistolí a vyrazil s oslem ze vrátek. Po chvíli cválal již farář úvalem. Mimo hlavu mu fičely výstřely generálova vojska, ale žel, jeho šedivec neměl ani dost dechu, ani dost rozmaru, aby se dal do slušného běhu.

Když se Gudari konečně dostal na svou vinici a k svým lidem, byl přivítán věru po sousedsku. „K ďasu, pane faráři!“ řekl mu horník jménem Antonio Lekube, „že již jdete! Čekáme na vás pět dní a nemůžeme ani pořádně střílet.“

„Eh, měl byste se schovat se svou nevymáchanou hubou,“ odsekl Gudari, „myslíte, že vás tomu naučím?“

„To ne,“ ozval se opět horník, „ale my jsme získali od republikánského vojska dělo a máme je už pár dní namířeno právě na váš dům. Nechtěli jsme vás poplašit, ale teď to s vašim dovolením pustíme panu generálovi rovnou do kůže.“

„Zdá se mi,“ odpověděl kněz po chvíli mlčení, „že si Bůh přeje a že nás má k tomu, abychom se bránili. Poznáváte to,“ dodal s vážností, jež si podmaňovala všechny nezabohy, kteří slyšeli tu řeč, „neboť vojsko, které stojí proti vám, je nepřítelem práv lidských i božích zákonů. Myslím tedy, že vám mohu přisvědčit. Střílejte za svobodu baskickou, za svobodu španělskou, za svobodu všech národů, ale dejte mi pozor na chrám, nerad bych obtížil svou duši hříchem.“

Don Quijote a Sancho chodí doposud světem. Jednoho večera dorazili do hospody, která se nazývá U houkající sovy a leží na konci vesnice Alty poblíže Sevilly. V těch končinách vládl toho truchlivého času generál Franco, bylo to tedy za času povstání, kdy všelijaká cháska zapalovala statky a věšela poctivé sedláčky. V řečené vesnici obsadili Francovi vojáci všechny domy, jež zůstaly ušetřeny, a nikde nebylo volné postele. Don Quijote a Sancho projeli pustou vsí a marně se poptávali po noclehu. Tu si Sancho vzpomněl na zapadlou hospodu a vybídl rytíře, aby jej následoval.

„Milosti,“ řekl, když se blížili k Houkající sově, „dobře jste učinil, že jste se svěřil kroku mého osla, neboť je to nejchytřejší zvíře ze všech, jež stříhají ušima a hýkají. Mám-li mluvit pravdu, musím doznat, že právě on mi dal znamení, ucítiv v tom směru otýpku sena. Jeho zásluhou si tedy, Milosti, usteleme v teplé stáji, či chcete-li, v zámku; jeho zásluhou budeme spát nikoliv pod šibenicemi, ale v seně pod nádherným krovem, kde houkají sovy, či jak vy říkáte, v zámku pod malovaným stropem a za zpěvu sličných paní.“

„Dobrá,“ odpověděl don Quijote, „tvůj osel se zastavil, sesedni tedy a promluv s hospodským.“

„Chcete, Milosti, říci, abych pojednal s kastelánem?“ poznamenal opět zbrojnoš.

„Chci říci právě to, co říkám,“ odsekl don Quijote. „Je čas, příteli, abychom nazývali vše pravým jménem.“

Na ta slova vzhlédl Sancho s podivením na svého pána; zdálo se mu, že jej nepoznává. Když se prošťáček dost na rytíře vynadíval, svezl se z osla, a navléknuv si uzdu na loket, jal se bušiti do vrat. Sotva dopadly první rány, otevřelo se okno v průčelí a ze vrat vyběhla kopa vojáků. Všichni ti

lidé se vrhli na Sancha a zasypali jej otázkami. Mluvili však cizím jazykem a zbrojnoš ani rytíř z nich nebyli moudří.

„Pomoz pánbůh,“ řekl Sancho k svému pánu, když domluvil velitel cizích vojáků, „nerozumím ani zbla, ale podle šibenic, které jsme viděli, uhaduji, že se v tom chlapisku neskrývá nic dobrého. Obraťme se k němu zády, Milošti, a dovoďte, ať mu Rosinanta a můj oslík zamávají na rozloučenou.“

Řka to chtěl se moudrý Sancho poradit s Vaňkem a dral se do sedla. Ale dříve než zvedl koleno a dříve než jaksepatří uchopil oblouky, jala se ta cizí cháska bušiti do jeho břicha a strhla z koně i dona Quijota. Sotva však Sancho spatřil svého pána na zemi, vjela do něho taková zuřivost a taková síla, že mu bylo hračkou vytrhnouti se svým trýznitelům. Když to provedl, dal se statečný zbrojnoš do křiku a volal: „Vy prachaso, vy šejdíři z děr, cožpak nepoznáváte, s kým máte čest? Jářku, je někde na světě hlupák, který by nevěděl, kdo je don Quijote de la Mancha?“

Když padlo to vznešené jméno, nastrkali si ti cizí vojáci ruce do kapes a z hloučku se vyhrabal jakýsi chlapík, který se narodil ve Španělsku a zároveň s cizinci sloužil Francovi. Ten člověk dovedl hovořit cizími jazyky a pravil: „Pane strážmistře, páni vojáci, vidím a poznávám, že ten starý ťulpas má pravdu. Masky, která stojí před vámi, je vskutku don Quijote. Pravda, je to hrabě z Nemanic, chroustá cibuli s česnekem a co živ neměl v hrsti čtyrák, ale nic naplat, je to pán, drží s pány a my mu tedy nemůžeme na kobylku.“

Potom mluvil řečený vzbouřenec s cizím strážmistrem o tom, jak je don Quijote ve Španělsku vážen a ctěn.

„Dobrá,“ odpověděl vposled voják, který si potrpěl na vzorné předky, „je-li to chlapisko modré krve, daruji mu život. Ať táhne do stodoly, ale přísámbohu, kdyby to snad byl vyzvědač a kdyby chtěl dávat nějaká znamení těm španělským čertům, rozkáži, aby mu hodili na krk oprátku.“

„Správně, pane strážmistře,“ pravil povstalec, který sloužil za tlumočníka, a když se pak dosyta vypovídal, od-

vedl dona Quijota se Sanchem na označené místo. „Slychal jsem, že jste velice zábavný blázen a že váš sluha platí za vtipálka, jichž se vejde jen šest do tuctu, proč však u všech — všude stále mlčíte?“ otázal se cestou strážce dona Quijota. Rytíř přešel otázku a nehnul ani brvou, ale Sancho, který byl dobrák od kosti, prohodil: „Na to ti odpovím, až budu mít ručnici, která ti visí na rameni.“

„A hleďme, hleďme! snad nejsi nějaký republikán?“
 „Jsem!“ vykřikl Sancho a ušklíbl se, jako by si tropil žerty.

Za podobných hovorů došli všichni tři do stodoly. Tu požádal Francův povstalec dona Quijota, aby mu odevzdal své zbraně. Když se to stalo, zlomil rytířovo kopí na dva kusy, a vetknuv jeho meč do škvíry mezi dvěma trámy, učinil s ním totéž.

„Jakže,“ řekl si Sancho, „což se můj pán nebude bránit? Což v něm nevzkypí krev, cožpak strpí tu neuvěřitelnou pohanu?“

Don Quijote však nehnul ani prstem a nepronесl slova. Stál a rozhlížel se na všechny strany. Když pak jeho oči uvykly tmě a když zvedl hlavu vzhůru, spatřil oběšence, který se pootáčel na své oprátce.

„Ve jménu Boha Otce i Syna i Ducha svatého!“ vykřikl don Quijote a poznamenal se znamením kříže, „ve jménu svatě Trojice mi dovolte, abych sňal to tělo z trámu!“

„Pro mne a za mne,“ odpověděl Francův povstalec, „čiňte, co se vám líbí, ale vidím, že jsem se ve vás zmýlil a že za mnoho nestojíte. Pah, to mi mohl dáti rozum: suchý pán a břichatý sluha!“

„Když jsme již u sluhů,“ ozval se v tu chvíli Sancho, „nemohl bys mi říci, proč jsi se dal zverbovat k těm hrdlořezům?“

„Nech na hlavě! Nech na hlavě a buď rád, že ti ještě sedí na ramenou!“ Těmito slovy končil Francův povstalec rozhovor a měl se k odchodu.

Zatím don Quijote přistavil zednické kozy k místu, kde visel oběšenec, a zrobiv jakési lešení, snesl mrtvolu a položil ji na otep slámy.

„Přísámbohu,“ vykřikl Sancho zhlédnuv její tvář, „vždyť je to dívka!“

„Je to Dulcinea!“ pravil don Quijote po chvíliče mlčení. Řka to přiklekl k její hlavě, jako to činíval za bláznovských časů, a setrval bez pohnutí na kolenou, co by člověk odřikal dvakrát zdrávas. Když se pak sdostatek vynadíval na tvář mrtvoly, obrátil se don Quijote k Francovu povstalci s prosbou, aby mu řekl, čeho se ta nešťastnice dopustila a proč byla popravena.

„Ta holka,“ odpověděl Francův povstalec, „se postavila pánům vojákům a křičela jim do tváře: ‚Ať žije republikánské Španělsko! Ať žije španělský lid a svoboda!‘“

„Podobné provinění se trestá smrtí?“ otázal se opět don Quijote.

„To bych řekl!“ přisvědčil Francův povstalec, a sebrav zbytky kopí i rozlomený meč, zamířil k vrátkům.

„Nuže,“ vykřikl don Quijote a zastoupil tomu člověku cestu, „slyšte, co pravím! Slyšte, co vyznávám!“ Řka to vyrval povstalci ručnici a zahoukal mu do uší všechna ta slovíčka, za něž generál Franco rozdává oprátky.

Potom svázav povstalce a vpraviv mu do úst roubík vyhoupl se don Quijote na koně a dal se v cval. Na rychlejší jízdu nebylo ani pomyšlení, neboť Rosinanta je od let chybná na přední nohy a Sanchův osel je pouhý chudšas, který podle hříčky, která se vnucuje, nemůže s cvalíkem leč cválati. Nicméně, když ujeli kus cesty a když za nimi utichla střelba, otázal se Sancho svého pána: „Milosti, nepřítel, kterého pronásledujeme, je za námi, a kdybych směl mluvit podle prostého rozumu, skoro bych řekl, že utíkáme.“

„Nech těch knižních obrátů, Sancho, a utíkejme rychleji,“ děl don Quijote. „Jsem si jist,“ dodal po chvíli, „že taková dvě chlapiska, jako jsme my, nemají práva padnout jen proto, aby dokázala svou statečnost. Jsem si jist, že jsme stvořeni pro něco lepšího.“

„Běda,“ nařikal Sancho a přerušil svým stenáním řeč Quijotovu, „vy sám, Milosti, nemůžete si zatajit, že prchá-

me, ale jak se tento útěk srovnává s pravidly našeho cechu? Co tomu řekne potulné rytířstvo?“

„Třesky plesky,“ děl don Quijote a zakázal si mluvit o rytířských řádech. „Ztratil jsem z přemíry jejich ušlechtilosti rozum,“ dodal po chvíli, „ale nízkost a zloba, kterou jsem viděl v posledních měsících, mi jej vrací.“

„Slychávám,“ řekl opět Sancho hekaje podle poskoků osla, jemuž se celý svět podivuje, „slychávám, že člověk nemá říkati hop, dokud nepřeskočí. Vy, Milosti, se již těšíte z návratu rozumu, ale právě před okamžikem jste zaměnil opět selskou holčici za Dulcineu. Můj zbrojnošský rozum mi totiž, Milosti, našeptává, že to byla pradlena.“

„Každá španělská dívka je Dulcinea!“ odpověděl don Quijote s vážností hodnou jeho obnoveného rozumu. „Každá Španělka je Dulcinea,“ opakoval don Quijote, „a každý Španěl je tak trošičku vladařem. Ty sám, Sancho, jsi osvědčil v té věci značnější vlohu než nějaké rozené kníže. Pro tento vladařský rys své povahy milují Španělé nad všechno svobodu a nesnášejí tyranie.“

„Tomu, Milosti, rozumím,“ řekl Sancho.

„Neříkej mi Milosti,“ ozval se opět don Quijote, „ale soudruhu. Oslovuj mě tím jménem a nermuť se, že utíkám. Za tři dny dorazíme k republikánskému vojsku, a dá-li bůh, osvědčíme svou statečnost. Cítím, že ta věc spočívá v kázni.“

Za časů, kdy se nosily krinolíny a klobouky s krajkami, žil v americkém městě Baltimoru básník. Žil, jako žijí všichni dobří chlapi. Pracoval, věřil, že se má svět řídit ušlechtilými zásadami, byl stálý v lásce a prudký, pokud šlo o polibky. Jeho milenka se jmenovala Lenora. Táhl o ní dva roky, když se znenadání (právě týden před svými narozeninami) rozstala. Za několik hodin byla na smrt a básník si nevěděl jiné rady, než povolat k nemocné lékaře. Když se to stalo, přišli do jeho domu čtyři staří lišáci. První byl bradatý, druhý čepičatý, třetí podšitý a všichni dohromady připomínali podobu těch prohnanych mastičkářů, kterou jste uvyklí vídat na starých rytkách. Rozumí se, že nikdo z nich neměl, jak se ukáže, za groš svědomí. Šlo jim o všechno možné, jen ne o boj se smrtí. Naopak, zdá se, že stáli na její straně, neboť když měli podat lék, vytasil se nejstarší s jakýmsi ničemným dryákem, otevřel Lenore zařaté zoubky a násilím jí vpravil do úst tři krupěje jedu. Sotva je Lenora pozřela, upadla do mdlob, které se podobaly smrti. Nedýchala, její ústa nabyla sinavé barvy a srdce v hloubi nádherných prsou se sotva zachvívalo.

„Skoro bych řekl,“ pravil bezectný lékař, „že je jí lépe než kdykoliv předtím. Nikdy nebyla tak tichoučká, nikdy nevbuzovala tolik lásky jako teď.“

Nešťastný básník byl bez sebe bolestí, ale když zaslechl ten výsměšný tlach, měl věru co dělat, aby nevytloukl své pomocníky ze dveří.

„Vy sloto,“ křičel, házeje za nimi klobouky, které zapomněli u lože nemocné, „táhněte mi k šípku, ať vás už nikdy nevidím!“

„Se mi zdá,“ odpověděl první z lékařů, „že se chcete zničit, pane! Se mi zdá, že vám už pranic nezáleží ani na té

holčici! Neviděl jste snad, že trpěla? A nevidíte, že nás je víc, ale vy že jste sám?“

Skončiv, zvedl mastičkář svůj klobouk, švihl jím několikrát o koleno, aby jej zbavil prachu, a když si narovnal hřbet, táhl s ostatními o dům dál.

Nešťastný básník pocítil své hosty ještě nějakým slovíčkem na rozloučenou, potom přirazil veřej a vrátil se k Lenoře. Bděl nad ní, naříkal, a tak je v pláči zastihl večer. Pozdní hodina odpovídala úderu zvonu a jeho hlas obcházel kolem přisvitu lampy. Tu se přiblížila tajemná noc. Básník naslouchal. Čelo v dlani, hleděl přitom na sochu bohyne moudrosti Pallas Athény a opět na stín chvějící se s mihotáním světla a opět do tváře své polomrtvé milenky. Sžírán žalem snil s otevřenýma očima a tu se mu zdálo, že slyší lehounké klepání na okno. Skla řinčela, ale tak tiše, že se zvuk podobal jen letu mušky. Tu básník otevřel okno. Vzápětí vlétl do světnice havran. Černý pták s obroušenými křídly a s okrouhlýma očima podobal se spíše přízraku než tvorů božím. Létal sem a tam, nevěda, kde by měl spočinouti, a po mnoha třepetání snesl se na Athéninu sochu. Uhnízdil se jí na hlavě a zvednuv olysalý krk a otevřev sprostý zoban jal se krákati: „Už víckrát ne! Už víckrát ne!“

Noc propůjčovala mu hrůzu, zmar skylt mu svůj děs a socha Athénina sloužila za sloup jeho nohám. Stál vysoko, jeho dráp klouzal po bělostném těle Athénině, spuštěné křídlo krylo jí tvář, a tak se zdálo, že ten posel bojiště, že ten hřbitovní pták je vyvýšen nad moudrost a že jeho hlas vládne noci.

„Už víckrát ne! Už víckrát ne!“

Básník měl naplněno ucho tím skřehotáním a jeho duše se bála. Slyšel úder křídel, slyšel zvuk, který vzrůstal v nesmírné burácení letek, a zdálo se mu, že všechna krkavčí havěť, které narostl zobák, opakuje za svým havranem: „Už víckrát ne!“ Beznaděj podobala se věčnosti.

Ale v lidské srdce je vkleta síla, jež je mocnější než každá moc. Někdy se nazývá jménem lásky, jindy pak jménem

víry a je sám život. Je samo trvání, je jádérko, jež stále klíčí.

A tak zatímco havran opakoval pětřetí svou děsnou průpovídku, vzrůstala v básníkově srdci ta slavná setba života. Cítil, jak mohutní. Zřel opadávati přival hrůzy, zřel cípek šátku zachvívati se dechem Lenořiným, zřel neproměnný úsměv Pallas Athény, zřel lásku, jež neumírá, a bouřná vůle pohnula jeho údy. Tu se havran vznesl ze sochy a vzdal se těžkým letem.

Kdo hledá, nalezne ve vědeckém bádání a vůbec v lidské tvorbě mnoho omylů, neboť věda se často mýlila, umění bloudívá a lidská mysl kráčí tu a tam bezcestím. To je věc tak známá, že se některým oprávcům života zdá býti již zbytečnou.

„Proč dávati přednost hledání před tím, co bylo již nalezeno? K čemu je ten neklid? K čemu je ta přemíra svobody a komu prospívají směšné výpravy do neznáma?“ ptají se podobní lidé básníků, a dříve než někdo z nich může odpovědět, jsou ochotni připojit dobrou radu. Spočívá vždy v tom, aby se drželi vkusu toho, kdo mluví, či — řečeno obecněji — toho, kdo vládne.

Tam, kde byl krátkodechý úspěch soudcem díla, pronikalo vždy toto pravidlo, ale říká se, že skýtá mnoho výhod a málo štěstí.

Starý básník, který prý žil na královském dvoře francouzském a který sloužil svým pánům tak věrně, že jeho knihy pozbyly smyslu právě v hodině jejich smrti, řekl kdysi svému příteli, že pláštěm umělců je svoboda.

„Já jsem oslavován a bohat,“ pokračoval, „chodím však nahý mezi mistry a jsem jim na posměch.“

„Ne tak docela,“ odpověděl básníkův druh. „Držel ses v bezpečí, a proto jsi neklopýtl. Lenost uvarovala tě omylů. Jsi bez chybičky a jenom král má dobrý důvod, aby si na tebe stěžoval.“

„Proč?“ otázal se opět dvořan.

„Proto,“ odpověděl jeho soudruh, „že jsi mu nadělal ze slávy pouhá slova.“

Z té věty lze odvoditi větu lepší, když ji obrátíme. Naneštěstí o básníku, který byl sluhou, nemůže býti nikdy řečena, neboť do lidské paměti vcházejí jen ti, jimž nezáleží ani

na úspěchu, ani na souhlasném přikyvování. Jen upřímní a prostí lidé, jen ti, kdo našli svou svobodu, či aspoň vůli a odvalu k svobodě, mohou projít tou těsnou branou.

Když básník, o němž už byla řeč, byl blízek smrti, povolal k sobě přítele, s nímž kdysi rozmlouval o svém bohatství i bídě, a požádal jej, aby vyslechl jeho poslední znělku.

„Nechť jsem byl třeba lenoch,“ pravil, „napsal jsem pěknou řadu veršů a teď, na sklonku života, se odvažuji nazvat svého krále oslíkem. Rýmuje se to se slovem ještě pepřenějším. Jářku, když je to takové, mohu počítat, že jsem si dobyt aspoň límec na plášti, v němž si hoviš? Mohu počítat, že mi popřeješ místa v koutku své hladové krčmy?“

Dvořanův soudruh vzal papír, přečetl si znělku a odpověděl:

„Obávám se, že jde o malou chybičku. Znělka se podobá jako vejce vejci všem těm ostatním, které jsi přivedl na svět. Přeškrtni, že je král oslík a nazvi ho poslem božím nebo raději Sluncem. Zestárl jsi na své oprati a nic si nevyслужиš. Buď tedy aspoň věrný, brachu!“

Tím chtěl prý říci, že svoboda znamená zápas, pokoru a hledání vlastní cesty. V posledním bodě se se starým francouzským mistrem shoduje mnoho lidí a dokládá, že hledání osobitého básnického výrazu není věc módy, ani znamení ducha, který se do smrti neusadí a chce stůj co stůj pobuřovat dobráky, kteří uvěřili na nějaké heslo a připravují se vésti svět uličkou své vůle, ale že je to sama podstata tvořivosti a bliženecké svobody. Neběží tedy ani o zvůli, ani o samotu. Jde o zobák, který narostl určitým způsobem. Jde o bezpečet vztahů, jež mohou býti ryzí jen v boji či v míru svobody, jde o pospolitost národní i člověčenskou.

A tak pokud bude lidský věk stát za to, aby byl žit, podrží si tvorba i myšlení svobodu. Bude klopýtat, bude opravovat své poklesky, bude tvořit na pozadí škol starých školy nové, bude věřit ve svůj řád, bude z dobré vůle a bez přinucení pracovat pro společnost, půjde dál a dál a vposled se dobere hodnot, které leží na cestě vývoje a kterých může býti nedbáno jen za cenu smrti.

V Hrašticí, už je to hezkých pár let, žil sedlák. Jmenoval se Homola — Homola Václav. Byl tak trochu rozkřičený, ale jinak dobrotisko a hospodář, aby ho pohledal. Toť se ví, o chybičku není nikdy nouze, a tak si ten náš Václav rád zavdal a byl celý živý do muziky. — Jak někde vrzla basa, už tam letěl. Svatby, křtiny, hodování, procesí a pohřby jakbysmet ho náramně vábily. Zkrátka, kde se zpívalo a hrálo, byl Václav Homola všude nejprvnější.

Když pochovávali starého Kvasničku, foukal Václav štěbenec. A krásně! K nevyovězení! Muzikant za peníze by se musil na Václava pětkrát nastavit, a ještě by nesebral takovou notu. Lidičky, lidičky, lidičky, jak ten chlap hrál *Na rozloučení, mé potěšení, pod okny máj ti vystavím!* Ne, kdo to neslyšel, ať se nemíchá do řeči o písničkách! Mladice tehdy brečely ažaž, a co dělaly baby, o tom je hanba mluvit! Pohřeb byl, jak se říká, důstojný, ale potom se věc trochu pokazila. Když byl Kvasnička pod drnem, zaskočila chasa do hospody. Slovo dalo slovo, spustily se veselé kousky a za chvíli byla celá šenkovna jedno dopuštění. Václav Homola vypil o nějaký žejdlík víc, a jak byl v ráži, bral muzikantům z rukou instrumenty. Kapelník, Jakub Jiránek, se na to škaredil a už bylo zle: popadl smyčec, srazil Václavovi z hlavy čepici a povídá:

„Co, ty mě budeš zahanbovat? Pětatřicet roků vyhrávám s vlastní bandou a teď mám slyšet, že jsem nějaký buďžikničemu! Jářku, podívej se na talíř, kolik jsem vybral peněz!“

S odpuštěním: škrvrnilo se tam — tento — pět krejcarů a nějaký šesták. Václav chtěl starému Jakubovi zalepit hubu a přihodil k tomu pakatýlku dvě zlatky. Zacinkaly náramně pěkně, ale co je to platné: čest je čest! Než se člověk

mohl pomodlit otčenáš, spustil Jiránek znovu bandurskou. Byla z toho řežba. Z houslí lítaly třísky, basa chrupla jako chroust, trubky byly nadranc a na štěbenec si už taky nikdo nezapískal.

Taková škoda! Pane na nebi, to je konec živobytí! To je učiněný hrob — hepsi! — Je to pravda! Jiránek se z toho nikdy nedostal. Víckrát si nevrzl. Do smrti si nesehnal bandu. Byl namydlen. Třel bídu s nouzí a nikdo neví, co ho víc mrzelo: hlad nebo ostuda?

Jakub to napřed tloukl, jak se dalo. Potom si pořídil kolovrátek a patnáct let chodil od čísla k číslu. — Ale začpak taková muzika stojí? Chudák stará se hanbil až do krve.

Za ten dlouhý čas Václav Homola také neomládl, jenže jíst dvakrát týdně maso a potírat si zobák husím sádlem, je, panečku, něco dočista jiného. To si člověk zachová jiskru; má dlouhý dech a může troubit do aleluja. A také ano! Václav Homola hrál na všech posvíceních a na každé pouťi, až řinčela okna. Vedlo se mu dobře, a když měl na zádech sedm křížků, hádali lidé, že mu táhne šedesátka.

Jednou, před vánocemi, napsal Václav Homola svým dvěma synům, aby sebrali manželky a přijeli se s nimi podívat na svátky do Hraštic. Starý chtěl nevěstám, jak se říká, vytříit zrak. Chtěl jim ukázat, čemu se u nás říká *svátky* a pořádný oběd.

Homolovy nevěsty byly totiž sušinky. No, učiněná vyžlata. Čertví jak mohly načapat ženichy. — Stało se to nejspíše v kostele.

Starší Homolův kluk dostal v Karlíně varhanické místo. Tehdá se nehledělo na vysvědčení. Škola neškola, tady jsou varhany a ukaž, co jsi zač! Dá rozum, že Václavův syn měl muziku od malinkosti v prstech a že mohl spustit nějaké to týda-táda na černých klapkách jako na bílých. Když se do toho vložil, páni se popadali za nos! Kdepak! Kluk řezal mši svatou o všechno pryč. Když tedy nastoupil mladý Homola místo a když se rozhlédl po kruchtě, padly mu asi do oka dvě postarší slečinky. Musily tam chodit na číhanou. Napřed nic, vzadu nic, ale peněz, jářku, neuvěřitelných!

Ty dvě zuzany přišly do dvou měsíců pod čepec. Jedna si vzala pana varhaníka a druhá jeho bratra, takto šikovatele plukovní hudby. To udělaly terno! Krom těch zlaťáků byly, potvory, samá nuzota: lakomé, vysušené, a — aby to kat spral! — žádná neměla pro starého hospodáře ždíbec vážnosti.

Na Narození Páně, někdy ke třetí, stál Václav před stavením. Měl nový kabát a holínky se mu jen svítily. Tehdy bylo sněhu, abych nelhal, na metr. Padal pět dní. Když se závěj slehla, udeřily hromské mrazy. Člověk nemohl vystřít hlavu ze vrat. A jít kus cesty? Páni zlatí, to byla pěkná chuť. Hraštické nádraží je na kopečku a nepřejte si, jak to tam fouká!

Vlak byl už za horami, cesta jako by vymetl a hosté žádání.

Václav Homola chtěl jít už po svém a najednou vidí klopytat od ovčína dva chlapy a dvě chudinky. A už ano, byli to oni. Bylo to Homolovic panstvo. Hejla na čenichu, sníh až za krkem; panebože, ti se zčinili! Starý Václav potřásl varhaníka na svém břichu, vlepil druhému synovi nějaké to políbení, ale se ženskými mluvil jen na půl huby. Jakápak řeč! Ledaže by odpovídal na šfouchance. Těch bylo dost. Varhaníkova žena chtěla starému vrazit, že jim neposlal na nádraží příležitost, a povídá:

„Tatínku, vy tady máte dobytčí mor, ne?“

A Václav na to:

„Mordhadry, nemluv mi o moru! Nemaluj čerta na zeď, nech na hlavě, nestrkej nos do chlíva, nebo mi uhraneš dobytek.“

Potom povídá, že je jedna kobyła bosa a že bude kovat naostro až po svátcích.

No, když přišla večeře, bylo všechno veselejší. Měli dvojí ryby, čtvrtičku piva, čaj s bábovkou a pamlsků dost a dost. Když se najedli, povolil si Václav límeček, popadl cello, kluci housle a mydlili až do půlnoci svaté písničky. Jsou zrovna v nejlepším — a tumáš! Hospodář zaťuká smyčcem na stůl, rozhlédne se a povídá:

„Jedna by spala, ale kdepak je, Francku, ta tvoje hrdlička?“

Potom si zapálil doutník, vylízl skleničku a hajdy do chléva. — Kdo by to řekl? Paní šikovatelová si prohlížela krmníka.

Na Boží hod chtěl jít Václav se svými syny a se snachami do kostela. Narazil se do zimníčku, vyprášil si čepici, a protože ženské nebyly ještě v pořádku, zaskočil k prasečímu chlívku. Kouká, rozhlíží se a — randěry krynděry! vepř má rypák ve škvíře pod vrátky. Leží jako mrtvý, chrouní, heká, dodělává. Nic jinak: klepla ho pepka!

Páni, Homolův vepřák byl náramný kus. Samec! Měl dobrých sto čtyřicet kil a do masopustu to mohl dotáhnout na dva metráky. — Žerty stranou, takové stvoření chce svůj pořádek! Co měl tedy Václav dělat jiného, než je zapíchnout? Kopl do dvířek, sehnal narychlo nůž, popadl dva krajáče na krev, a řas to sper, otevřel mu jaksepatří ty sviňské krkavice. Zleva napravo, zprava nalevo. Div mu neuřízl hlavu. Krmník měl jednu stranu mrtvou, ale víte, co takový chcípák umí! Václav mu skočil na hřbet, a tak tak, že ho udržel. Toť se ví, že něco krve přišlo nazmar, toť se ví, že nějaká kapka vyšpláchla.

Děvečka, čeledín, synové a snachy slyšeli hospodáře křičet, ale uráčilo se jim vyjít až bůhvídky. Václav zrovna vstával. Měl hubu krvavou, měl ruce plné krve a paní šikovatelová se skácela jako špalek. Sedla si na sních, rozhodila perka a byla v pánu.

A co dál? Tahačky, hádanice, náramné zle a vystrkov!

Václav ze sebe strhl zimníček, až mu uletěly všechny knoflíky. Popadla ho zlost, švihl varhanici kabátem přes hubenou kýtu a houkl na ni, aby šla vydrhnout necky. Šikovatele poslal pro provaz, čeledína pro řezníka a staršímu klukovi dal na starost vepře. Měl mu rozproudit krev a vytlačit ji do poslední kapky ze žil.

Když se Homola dost navyváděl, vstala paní šikovatelová ze sněhu. Protře si oči, rozhlédne se, a potěš bůh, začne sypat z rukávu takové říkání, že člověk neví, jak do toho.

Pantáta je prý hejhola, hřbet, rasák, modrovous a hrubec pětkrát vyválený a kdesi cosi.

„Mlč, holka, mlč, zelinko, nebo ti vsolím takové napomenutí, že ti je nikdo neodpáře, mordsec fagot! Uhranulas nám krmníka a ještě budeš dělat mrzutosti?“

Možná, že to Václav nemusil říkat zrovna o svátcích, ale hospodář má mít také nějakou vůli, ne? Každý by to uznal, ale ta křehotinka se urazila. Hubu na stranu, nos ve výšce — a konec! Že prý jede domů.

Běhala z kouta do kouta, práskala dveřmi a krámy byly hned na hromadě. Ten druhý zázrak, ta méně hubená, jí notovala a kluci stáli jako opaření. Toť se zná: na jedné straně táta, na druhé manželka. Chtěli aspoň odejít po dobrém a políbili Václavovi ruku. Hrome, varhaník si umazal vousy a Francek si také pěkně posloužil. Když se hrnuli k vratům, udělal před nimi hospodář křížek a povídá:

„Mé děti drahé, kdyby vás tak viděla nebožka matka! Ta by nad vámi, chuděra stará, zaplakala! Kam jste jen dali oči! Jářku, takhle se oženit!“

Šikovatel si myl hubu sněhem a uplivil se zrovna na kabelu té své svátosti. Nerad, ale řehtal se jen což!

A teď si vemte, jak se věci spletou. — Když byli hosté ze dveří, ozval se Jakubův kolovrátek. Jiránek honil nějakou tu kůrku a vnuče se ho drželo za šosy. Taková pápěrka: hlavičku jako čtyrák a hejla za tři sta.

Václav Homola je viděl oknem. Mrkne na Jakuba, mrkne na plotnu a tam je hrnců, až se pláty prohýbají. Žrádla habaděj a dohromady nikdo ke stolu.

„Hněvy sem, hněvy tam,“ povídá hospodář děveče, „někdo to musí sníst. — Hotovo! Doběhni, holka, pro Jiráňka!“

Od těch dob zůstal ten partyka muzikantská u Václava. Mrholil se ještě dva roky po dvoře, a když to Homola válíval na housličky, přizvukoval mu to svý estata-estata-estata. Ale z vnučete se udělal náramný cvalík. Ve dvacátém roce šel na školy. Francek Homola a varhaník nedali za jinou a že prý to patří k věci.

Milý K. N., sestavuji jakousi vzorkovnici vypravěčských způsobů. V Panoramě vyšla z řečeného cyklu povídka (Selské vánoce), která byla vypravována v duchu venkovském. Chceš otisknout pokus o zpodobení mluvy předměstské?

Tak prosím: ta škebule se vdává! Už jo! marná řeč! Už v tom poletuje. Já ji, člověče, znám nějakých pětadvacet roků. Tahala se s Josefem už jako takovýhle žábě. No, holka jako vítr; co ti mám povídat: vymetla s ním každou tancovačku a máma ji prala ažaž. Takhle v pondělí ráno, hemeneksségr, tos měl slyšet! Stará Šoltysová na ni čekávala před stavením. Jen tak ve spodniče, ruce nahatý a vařečku za faldama. Milej zlatej, ta dovedla utáhnout pěkných pár facek; jo a meč v ruce: hotový neštěstí.

Tak ti jednou spím a trada! křik, mrtvej by si musel sednout. Hrníčky nám skákaly na polici a manželka povídá: „Františku, mrkni na dvorek, aby tu holku stará nepřerazila.“

Tak šahnu po perkách, zapálím si pŕlčika a du. — Jo, kamaráde, to bys byl zíral. Bětka klečela mámě u nohou. Punčochy na půl žerdě, mikádo až na nos a že prej kdesi cosi: láska si nedá poroučet. Bečela jako Turek a Šoltyska jí to líská jednou vod východu, jednou vod jihu. Říz ho! Plácačka už byla nacimprcampr.

„Milostpaní,“ povídám, „co je tohle za operu, Aida mrskanáta? Jo, ale nájemníci nemají biletky. Tentoleto paprleto, dál to neteče!“

Když sem jí to tak pěkně řek, šoustnu holku, aby neřvala, a hasím si to s nima do sednice. — Šoltys lez zrovna z postele a hledal řemen. Jářku: „Starouši, žádný krvepro-

lití, žádný rozčilování. Holka má sukni jenom na tkaloun, tak jakýpakcopak, když se tkanička rozváže.“

No, teda, musel bys Šoltysa znát; uhranul mě přezkou zrovna na ucho. — Herdek filek, málem bych se byl zapomněl. To víš, takovej pápěra, člověk by ho roztrh na vej-půl. Rači sem vodpískal surovost a povídám: „Dejte mi, pane šéf, připálit.“

Při tý sirce jsem dědka kapánek pocásal za bíbra — a tu máš! Haranti lezou z kanafasu, Šoltyska praští hrncem a Bětko (eště celá uřvaná) se na mě žene jako fúrie. Ram-bajs učiněnej.

Bon! V půl desátej se vobracím s koňma. Vozili jsme mour (zrovna jako dnes) a Šoltys se Šoltyskou a s Bětkou makal na place. Měl jsem je jakorát za hřbetem. Tak koukám: Starej dělá hlínu. Stojí po kolena v blátě, hrne suchý do mokrýho a ženský honěj kostry u cihlářskýho šenku. Vysypou formu pískem, bouchnou s ní na stůl, uříznou flá-kotu, vyválejí a bims do díry! Bims ho!

Známá věc, pane, vesta s krejzlíkem, nebudu ti o tom pět báje ani pohádku máje. — Tak kde jsem přestal? — Jo, koukám za Bětkou. Nesla formuli pěkně na bříše; prohnutá, bosatá, šátek do vočí, a tejl nahatej. Čupr žába. Po-zejrám teda, jaký má řádský předsevzetí, a najednou, můj ty Tondo kolenatej, holka začne plivat, hubu má plnou slin a že je jí nanic. Joj, byla v druhým měsíci a přišlo jí zle vod žaludku. Šoltysku to hnedka trklo. Jakpak by ne, vždyť v tom byla sama nejmíň devětkrát!

„Járku,“ povídám závozníkovi, kterej byl tehdá se mnou, „Franc, teď mě podrž. Ten starej fešula má u mě vod rána vroubek, a až začne Bětku linkovat, tak na něj — se mi zdá — skočím!“ Bať, já, starej Kocián, si myslel, že jí táta chce zakroutit krk. A co bys tomu řek? Bacil se přes kapsu a poslal do kantýny pro dvě lákový vokurky. — Vo to nic, nějakou holce přišil a stará ji taky klepla přes celnici, ale aby ji seřezali, bůhchraň! Byl sem z toho celej tumpachovej; jakpak by ne, příteli politická, vosum měsíců jí potom dávali navíc černý pivo! Bylo jí hej, ale Šoltys škrtil

jako prase na vuřtech. Každý krejcar ulil: až prej přide to maličký. Žentlas! A po vejplatě hrával mariáš vo suchý z nosu.

Jo, chyba na chybě, s holkou nebylo pořizení! Mluv s ní jak chceš, dávej jí silnou stravu, buď jak máslo — není to nic platný. Jak padlo vosum, jak bacil starej s lopatou, už byla ve větru, už mazala za Josefem.

Flamendr mizerná, votočil si jí kolem prstu a tejrál jí, hanba povídat. U každý muziky jí uříz vostudu. Tancoval s jinejma a dítě ne a ne uznat. Byl žárlivej!

V nějakým primovým lokále, se mi zdá, že to bylo u Vopičky, hráli jednou Seňoritu, teda tango. Řachanda, jak má bejt. Válím to se svou sedmou svátostí zrovna pod zrcadlem, ale marná lásky snaha, ne se strefit. Sem na moderní cvok, levej, tentočky, kolena mi dou moc do sebe.

„Chlape,“ povídá stará, „parádu nevyvineš, tak couvej! Furt se de!“ — Ala bonér, proč ne? Nabral sem to zpátky k zrcadlu. A koukejme se: Bětka. Voči červený, život náramnej. Mohla se už každou chvilku rozsypat. No — a teď mi poraď, co sem měl lepšího zarobit. Ťuknu manželku, aby se nenašňupla, poručím ženskejm po citrónovce a mažu za Josefem, abych to dal do pořádku. — Vykrúcal druhěj kousek s nějakou potápkou. „Tak co,“ jářku, „Josef, máš to dobrý, Bětka ti de do kouta a ty na sál!“

Jak mi vodsek, to ti nepovím. Něco že holka byla už zhejsaná a že ten parchant není jeho. A potom vo adjunktovi. To byl ale na chybě! Já sem toho pamětník, já vím vo adjunktovi všechno na chlup: Jednou poslal Bětce blbý psaní a ženský si z toho dělaly ouchcapky. Víc se mezi nima nešustlo nic. Mám to na betón, a tak sem mu to vlepil. Tumáš, prevíte, adjunkta! No, drobet sme si potřásli vosrdím, ale mohlo bejt zas dobře, ne? Kapelník to měl v rukách. Jen hodit, člověče, nějakej valčík a všechno šlo do kola. Mák, že ho to nenapadlo; čučel na nás vod notovýho pultu: zuby ven, šátek pod bradou a ty svý fidlátka v hrsti. Paďour vošklivá, byl jak uhranutej. To se ví: muzikanti začali taky vstávat, a než bys řek švec, měli sme s Josífkem

vokolo sebe celou hospodu. „Pardon, dámy,“ povídám, „s dovolením, mládencové: jedno pěkný sólo pro Pepíka Píčka.“

Koukal sem teda, aby se moh před vostatnima vytáhnout. Chtěl sem zamluvit vejtržnost; ale tě péro: žárlivec — žárlivec. Chytla ho raplovina a už v tom bruslil. Dělal jak píchnete! Bacil se do náprsní kapsy a řval na plný kolo, že se Bětka slejzá s adjunktem.

Sedělo mu to v hlavě nákejch sedum roků. Bůhsuď, taková pomluva, takovej kec a chlapa to votráví do alelujá. Chvilku jí věřil, chvilku zase je ne. Samý vadění, samý udobřování; no, hotovej magor. — A co se nautrácel, co ho ta psinka stála šestáků, to se nedá ani spočítat! — Nešťastný lidi.

Tak teda za nákej čas si upletli novýho Františka a dneska mají tři. Tři kluky! Každěj je, jako by Pepíkovi z voka vypad, a von ne a ne, nechce je uznat! Mele svou. Vymlouvá se na adjunkta.

Nejstarší fakan už pude pomalu do školy a starej Šoltys mu koupil tabulku. Von si (bíbrmajstr plesnivá) myslí, že se na školách píše eště kamínkem. — Dyby řek na mašině, to teda spíš, ale kdopak mu bude dávat rozum. — Lítal po všech krámech, až tu tabulku sehnal; prej za búra. — Jo, parchant ale nedal pisátko z ruky! Doma, na pastvě, furt si čmárá. A B C D, učenec, neměl čas utřít si nos.

Tak — je to asi tři neděle — kluk ti sedí támhle na stráni s husama. Měl koukat, aby mu nevlezly do syrovejch cihel, ale vypravuj mu to! Maluje si náký klikyháky a nevidí neslyší. — Jenže máme, pane milovanej, podzim! Husy sou zjančený. Začnou kejhat, začnou flákat křidlama, daj se do běhu a prc mrc! už sou v povětří, už sou na tý vysokánský střeše.

Tehdá, človrd, foukal náramnej vichor a švэгry se jenjen tetelily. Čina. Žlutýho listí a prachu jako ve mlejně. Narazím si čepici, a na mou svatou, koukám, kde bych se chytil, aby mě to nevodneslo. — Jo, v tu ránu sem měl plný voči. Co dělat? Tahám se za klapky, mrkám, mhourám

— a saně borový! první, co vidím, je, že ten Šoltysovic parchant chodí po vokapu u týchle střechy.

To není žádná pohádka, chlapečku! To zas pr! Jak se tam dostal? Teda kruhovka stojí pod kopcem, jo? A máme tady dva mosty, jo? — Tak sme doma! Ten vyšší most vede z horního plácku rovnou na půdu (jenže to není půda, ale sušárna na francouzský tašky).

Bať, Šoltysovic cucák přelez na vokrajku šprlení a alou za husama. — Voštipovaly se, svině, zrovna na špici, co bejvá vo svatou Annu kytka. Rány kristapána, co sem měl dělat? Lezu za rošťákem do tý vejšky a kolena mi takhle vrkají. Kabát mám v trapu, čepici v trapu a meluzína jako u Matěje, co tam ukazujou zakletej zámek.

Musel sem si sednout a povídám: „Parchante, už ti kařata nenatrhu, už sem sám hotovej, už se budu poroučet.“ — Držel sem se nejspíš za nějakou skobu a ne a ne udělat krok.

Tak, abych dlouho nekecal, tehdá jako z udělání byl Josef na komíně. Vořukával zpuchřelý cihly. — No, řemeslník je to dobrej, kouká na pořádek a voblíkne se dycinky jaksepatří: pas, provaz, hadry na křampetlech. — Jak sem si na něho vzpomněl, jak sem ho zahlíd, dám se, člověče, do sakrování a řvu jak Tarzán: „Chyť toho Šoltyska za uši, vraž mu (blbounovi) pár pohlavků!!“

No, Josef hluchej není a slepej taky ne. Vohlídne se a zblejskne to svý mrně zrovna na krajíčku střechy.

Kruť, habo, nohou, nestačil sem mrkat, jak sebou švihnul. Pásek, kterým byl uvázanej, musel nejspíš utrhnout a na řez byl na střeše. — Jo, jak se hurtem spouštěl, popálil si vo provaz vobě pracky.

Von říká, že ne. Von říká, že lez volnou a že musel bacit s práci kvůliva větru, ale kam tě vede slepá vášeň: Dostal vo parchanta strach! Klaplo mu pod helmici, že je to zlatičko jeho. — Jináč by taky nemusel zapírat, jak pro kluka kalupíroval. No ne? Bude vyprávět! dyť sem se na to koukal: hnal se po vejškách jak kocour. Kousek vod vokapu a třicet metrů nad móřem, teda: nad chodníčkem u země.

Mordhadry, když si na to vzpomenu, mám prdel takhle stisknutou. Povídám: bind'as je hadr a tendleten Harold Lloyd by to lepší nedokázal. To byl oment, člověče: Popad rošťáka za pačesy a met to s ním jako po rovině. — Husy, to se ví, vzaly šmíra a Šoltyska je sháněla až někde za řekou.

214

Basta, konec! To bysme měli celý — ledaže bys byl ctižádstivej slyšet, proč se Pepík nes k Šoltysovům říct pá-nům rodičům vo veselku. Ale to by ses musel potázat Pepík sám. Já mu, dušája drahája, nevidím pod chlupy, já nevím, jak se mu srovnalo v mozégru, že ta lastura má k němu lásku. To ti ale můžu prozradit: Haranti dou dnes Bětce na svatbu a ten nejstarší rošťák za ní ponese zelenej věnec.

Městečko Zbraslav, ležící takřka u posledních domů pražského předměstí, je přesto obklopeno pravou venkovskou přírodou. Je staré. Dá se říci, že žije již od počátku 12. století osobitým životem a že povždy k sobě přitahovalo návštěvníky. Čeští vládcové zajížděli sem k oblíbeným lovům a dnes přichází do Zbraslavě moderní velkoměšťák za osvěžením a zábavou.

Těmito místy kráčela nikoliv nevýznamná historie. Na přelomu 13. a 14. století nabyla pak Zbraslav veliké váhy. Roku 1292 přišla do řečeného místa kolonie tehdy oblíbených „šedých mnichů“ cisterciáků. Přišla ze Sedlce, nejstaršího kláštera téhož řádu. Zakladatelem zbraslavského kláštera byl velký český král Václav II., jemuž mělo nové štípení sloužiti po několika stránkách: prvním představeným zbraslavského kláštera byl Konrád, prozíravý diplomat. Král důvěřoval diplomatickým schopnostem Konrádovým a skládal v něj velikou naději. Cisterciácký řád, zastoupený sedleckým opatem Heidenreichem a Janem, opatem plaským, stál plně v královských diplomatických službách — a prvý opat zbraslavský Konrád měl rovněž podíl v tehdy rozehraném jednání o korunu polskou a uherskou. Král choval tedy naději, že mu Konrád bude vydatným politickým pomocníkem. Vedle tohoto politického důvodu vedla krále k založení kláštera i touha vytvořiti si prostředí, které . . . Za třetí příčinu králova rozhodnutí uvádí kronikář, že Václav chtěl bohubíým činem ulehčiti svědomí, které zatížil popravou Záviše Falkenštejna . . .

V Zbraslavské kronice, na místě, kde je řeč o vroucí oddanosti krále Václava II. k Marii Panně a kde se dále mluví o lásce, kterou král choval k rozkošné končině, ležící při soutoku řeky Berounky s řekou Vltavou, je zaznamenáno podobné vypravování:

Jednou, když byl Zbraslavský klášter právě dostavěn, prodléval Václav II. se svými přáteli v opatské síni. Světnice ležela na příhodném místě a z jejích oken byl utěšený pohled. Král obrátil k němu pozornost, a jak se sem a tam rozhlížel, uchvátila krása zbraslavské krajiny jeho duši i jeho smysly. Byla pak nádhera toho pohledu tak veliká, že král nemohl podržeti v tajnici svého srdce přebytek citu a že promluvením úst pronesl dobré slovo, řka takto:

„Kdybych to čarovné místo, jež zavlažuje vidlice řek a jež oplývá pastvinou a jež je nikoliv neúrodné, pokud běží o pole a vinice, kdybych to místo, které až do mých časů skýtalo rozkoše králům, ochotným věnováním a jako trvalý dar nebyl udělil své paní, Marii Panně, nikdy nikomu jinému, ba snad ani Kristu, nebyl bych je nabídl.“

Možná že ve chvíli, když se král ujal slova, zazněly zvony.

Možná, že tehdy nastával právě soumrak a kotlina, již svírá výběžek Brd se stráněmi na vltavském břehu a dále s úbočím nad Radotínem, se naplnila chvějnými zvuky. Zněl zvon. Zněl jasný zvon.

Král umkl, šlechticové zkřížili ruce na prsou, opat v zadumání si chystal odpověď a v polích oráči, kteří se navraceli domů, na krátký okamžik zadrželi koně.

Zněl zvon. Zněl úder kovového srdce, jenž jako znameňní se vznáší nad krajem.

Zněl zvon, hlas, který napomíná vládce k pokornosti a

který dělníkům dá opět pocítit, že země patří Bohu a že ji oráč miluje tak mocně jako král.

Bouře, bitvy, zmar i dlouhá období míru přešla nad opatstvím a nezměrné množství vod uplynulo v řekách. Časy se změnily.

Již se neklíká cesta k dřevěnému mostu, již po ní nezní klus ani dupání královských jízd, ale ozývá se tam veselá trubka. Po stopě soumarů vůz za vozem se žene motorizované stádo. Klaksony houkají, od rychlosti se zvedá vítr a starý pán, který si vyšel zhlédnout pohřebiště králů, je nucen chňapnout po své čepici. Má proto zlost a bez zálibení se dívá na skupinu školáků, kteří snad ještě mají nosíky v dětinském nepořádku, a přece skoro naslepo uhádnou každou značku automobilek.

Aero 30! Škoda! Buick! A tenhle pekáč, který si to sype nejméně stovkou, bude bugatka!

Tak se změnil život při staré cestě.

Pokud jde o klášter, je věru stále krásný. Byl pobořen, byl často opravován, liší se od původní stavby, ale v určitém smyslu opět směřuje k poslání, které jej proslavilo: býval dvorem ducha, byl dílnou básníků opatů, byl místem umění a po stoletích se stává obrazárnou.

Ale obraťme se již k městu!

Skýtá velkolepý pohled a jeho ulice a jeho zákoutí jsou rozmarnější než sama náhoda. Je plné zahrad, steziček i odpočívadel, má místa slunečná i stinná, má hojnost hotelů i hospod slynoucích kuchařstvím a dále zdvořilostí a dále cukrařinou a dále nápoji. Když člověka promáčí březnový liják, může si věru vybrat, kde se chce usušit.

Je-li řeč o nápojích, jakpak se nezmínit o pivovaru? Představuje všechen průmysl města, je málem vklíněn do zámku a v mnohých ohledech se proplétá starými příběhy. Leckterá jeho várka přicházela prý na císařský stůl a jedna zvláště významná rozveselovala společnost českých vlastenců na prvním pražském bále.

Tehdy byl svět mladší o sto roků a Zbraslav, mimo formanské cesty, byla spojena s hlavním městem jen řekou,

po které tu a tam plul vor či loďka. Dnes je jich bezpočet a nikdo není dost hbitý, aby je přehlédli. Hrnou se plným proudem. Jedny jsou něžné, jiné hrdinské a třetí v dobré shodě spojují oba druhy. Jen zřídka lze na zbraslavských vodách spatřiti samotáře, který se zřekl líbezné společnosti a který by nepozdravil poutníka a který by nevzdal čest rybářům. Těch je u nás jako kvítí! Prut mezi koleny, s pohledem skloněným k poplavku, zdají se čekati na svém místě od královských dob. Ta jejich stálost připomíná souvislosti časů a naději, která se věčně obnovuje. Rybářský sport je — jak se říkává — na dlouhé lokty, a odtud je prý odvozena i míra pověstných štik.

Možná, že v okamžiku, kdy nejméně šťastný rybář vytáhne okouna a kdy bohatýrské i křehké lodičky budou po skupinách proplouvatí městem, zazní opět zvon starého opatství. V tu chvíli snad neutichne po březích hovor; snad se nezastaví spěch k přístavům a snad se nikdo ani neohlédne. Nic není pravděpodobnější. A přece se přemnohých čel dotkne jakési okouzlení! A přece budou zasažena!

Kdyby byl skrytým myšlenkám, které se budí za vyzvánění zvonů, propůjčen hlas, lze snadno uhádnouti, že by ten hlas zněl po způsobu věrného vyznání krále Václava.

ZBRASLAVSKÁ POVÍDKA O OPATU MARTINOVÍ

219

Za starých časů byl Zbraslavský klášter slavný po světě a jeho opat byl veliký pán. Často se stávalo, že k němu přijel na návštěvu král. To bych vám přál vidět, co to bylo za melu: vrátní, fráteři, vojáci, myslivci, mnichové, městská chasa, všichni sháněli prášek na čištění knoflíků a mečů. Mýtný pobíhal, hledaje opasek s lvíčkem, klíčníkům se třásla kolena, zbraslavští kluci se musili třikrát denně mýt a maminky nepouštěly z rukou škopíček mýdlové vody. Venku bylo boží dopuštění. Kdekdo popadl novou čepici a hrnul si to k mostu na pražské silnici.

Zatím se mezi stromovím blížil průvod. Pod ohnivou záclonou, v zlatě, modři a běli oblaku, který se valí pod kopyty koní, přijížděl ten, kterého očekávali: Král. Krok jeho koní zní jako veliké zvony opatství.

Pánbůh s námi! Všechno je na nohou, jen zbraslavský opat jakoby nic. Jako by se nic nedělo, honí se Martin s dětmi po zahradě. Má pásku na očích a jako s uděláním klopýtne a padá právě uprostřed vítání a oslavného křiku.

Myslíte, že z toho bylo nějaké hromování? Král se zasmál, a protože byl v dobrém rozmaru, povídá: „Ty, chlapíku, nebudeš moci pro nezbednost ani umřít!“

Potom vzal opata Martina pod paží a za nesmírného údivu jej odvedl, aby si porozprávěli o dějepise a zbraslavské silnici, která už tehdy byla v prašpatném stavu.

Kdyby byla na světě spravedlnost, žil by opat Martin ještě dnes. Sedal by na hrázi, klátil nohama a palci by točil mlýnek, přemýšleje o svých knihách. Volal by jménem zbraslavské kluky a děvčátka, dával by těm ušatým človíčkům žertovné otázky, koláč anebo měděný penízek.

Ale žel! Když měl opat Martin na zádech pět křížků, najedl se nezralého ovoce a zemřel.

Čert nikdy nespí.

V červnu toho roku přišel do Zbraslavského kláštera mocný pán jménem Jan Sekerka z Petřinovic, řečený Hrůza. Táhl se svými syny do Svaté země. Měl tři chlapce a všichni byli něžní a růžoví a žádný z nich se nepodobal otci.

Tehdy se věřilo, že křížákům, kteří vedli války s Turkem, brání jejich hřichy, aby dobyli města Jeruzaléma a osvobodili svatá místa.

Tehdy se také věřilo, že ruka boží a andělé ochraňují neviňátka.

Jakýsi mnich, jemuž se z postu a ze sebetrýznění pomátl rozum, jal se kázat, aby matky připnuly dětem kříž a otcové aby jim vložili do dlaně meč. Uvěřil, že splní vůli boží, dovede-li děti do války. Řečený mnich se jmenoval Johánek; kázal v kostelích i na náměstích, vystupoval na nárožní kameny, na vozíky, na obrácené koše na tržišti a lidé před ním klekali a bili se do prsou.

Zbraslavští řemeslníčkové a chudáci, kteří dřeli na klášterním panství, byli stejní bloudi jako ostatní. Sotva se rozkřiklo, že před opatstvím stojí hlouček dětských křížáků, již se sbíhali ze všech stran, již rozhoupali zvony, již klečí před bratrem Johánkem.

Řeholník mluví o spáse duší. Mluví o osvobození města Betléma, o meči neviňátek, který potře ďábla. Jeho řeč zachvívá srdcem posluchačů. Lidem běží po zádech mráz; někteří bijí čely o zem. Někteří pláčou, někteří vztahují ruce, jako by chtěli uchopit srdce našich zvonů. Tu bratr Johánek umlká a kyne dítkám: Chlapci zdvihají oběma rukama zbraň, která je příliš těžká, a počínají zpívat píseň ku chvále Jezulátka. Chudáci, jak jsou ubozí! Šli dnem i nocí, zmocňuje se jich horečka, mají hlad a pláčou. To není zpěv, to je vzlykání.

Jít, jít a jít cestou necestou, jít o žízni a hladu, jít po kr-

vavých nohou, když pere slunce, když mrazí noční chlad, jít s bláznů, kterým přihořívá hlava a kteří zavalí studánky, když chcete pít, jít s bláznů, kteří si rozdrásali tvář a podobají se více strašidlům než lidem. Jít v horečce, spát na cestách, vstávat, klopýtat, padat, vléci těžký kříž, či hůře, strašný tátův meč, jít s chlapíky, kteří z poblouznění už přestali být lidmi a kterým z hlavy padá hmyz, jít sedm dní a sedm nocí. Jít.

Někde na cestách nasbírali malí křížáci poutnický lid, který je teď obklopuje. Kulhá, belhá se a klopýtá pod svými ranci, aby utvořil kolem dětí kruh a přidal své hlasy k jejich nářku. Poutníci pění z plného hrdla a mezi všemi je daleko slyšet Jana Sekerku, pána z Petřínovic, který má v andělském vojsku (jak se říká dětskému sboru, táhnoucímu proti Saracénům) tři syny.

Pan Sekerka byl statečný voják, ale měl u pánaboha na tisíc vroubků. Jaký div, že se bál soudného dne, když notně zestárl! Tu se chtěl zalíbit svému poslednímu soudci, a tak se obrátil. Protože byl člověk od rány, stal se stejně zbožným, jako byl předtím ničemný.

Tehdy uslyšel kázání. Bratr Johánek neměl myšlenek nazbyt a mluvil stále stejně: „Blíží se konec světa a vy se nezachráníte od věčného ohně,“ pravil, „neboť Bůh se hněvá. A jak by se neměl hněvati, když nad svatými místy vládne Saracén? Pomněte na hněv boží, pomněte na svoji spásu a vytyčte kříž u bran Jeruzaléma! Vytyčte kříž rukama neviňátek! Vypravte své dítky na tažení proti nevěřícím a andělé jim otevřou brány Cařihradu. Andělé je povedou po dalekých cestách a budou řídit jejich lodi. Pacholátka dobudou zelenými ratolestmi více než vojsko hříšníků zkrvavenou zbraní.“

Pan Sekerka uvěřil, že z Johánkových úst slyší vůli boží. A poslechl. Vzal své ženě tři nejmladší synky, oděl je do bílého roucha a následoval s nimi mnicha.

Nejmladšímu Sekerkovi bylo sedm let. Jmenoval se Ondřej a do té chvíle se držel jenom mamčiných sukní. Jaký to byl zármutek, když odcházel za svými bratříčky bos,

v košilce a s holí, na jejímž konci byl těžký kříž se třemi svícemi!

Tři dny šel Johánkův zástup k Boleslavi a tři dny se vracel k Vltavě. Proč? Sbíral cestou pacholátka. Když se Johánek a pan z Petřinovic dopočetli stého křížáčka, obrátili se na jih, k Uhrám. Tak došli k zbraslavskému opatství. Zde chtěli odpočinout.

Tlukou na bránu a již vychází opat Martin.

Namouduši, tehdy se neusmíval! Ani zdání, byl nakvašen a křičel na Johánka stejně jako na zbraslavské řemeslníky: „Klidte se,“ pravil, „ševci k potěhům! Truhláři k holicím! Klidte se, a ať vás neslyším už povykovat! Dosti té blázniviny!“

Otřel si hřbetem ruky ústa a povídá řeholníkovi: „Ty jsi mi nějaký pěkný ptáček! Kdopak to kdy slyšel — posílat děti do války!“

Bratr Johánek a Pan Sekerka z Petřinovic zůstali, jako když do nich uhodí. Ale malí křížáci odhazovali hole a alou do klášterní brány! Za chvíli seděli za opatovým stolem a cpali se koláči.

Bylo řečeno, že Jan Sekerka zůstal, jako když ho opaří, a že se Johánek náramně podivil tomu, co slyšel od učeného opata. Chvilku nevěděl kudy kam, ale potom jej chytla ta stará bláznivina: Začal popichovat poutnickou chasu a říkal, že je opat Martin bezbožník a že brání lidem v dobrých skutcích a kazí bohulibé dílo. Pravda je, že to nemusil opakovat. Chudinkové, kteří táhli s dětmi do Svaté země, byli žebráci, lidé zoufalí a nemocní. Slepci, chromci, krátce ubožáci, kteří nemohou uvěřit, že svět je krásný. Již dávno se ho zřekli. Věřili jenom ve smrt. V životě je potkávalo jen samé soužení, a proto se obraceli zády k rozumu i odvaze. A přece tyhle věci mohou všechno vyléčit a všechno změnit.

Když opat odešel, poutníci začali reptat a tloukli svými holemi. To byla voda na Johánkův mlýn. Odkašlal si, vy-

lezl na převrácený sud a jal se mluvit, až se mu od huby kouřilo. Co mluvil? Ale to už známe! Vzýval nebesa, aby potrestala každého, kdo stojí v cestě malým křížákům. „Ať se propadnu, nestihne-li opatství a celé město morová rána!“ křičel, „ať se propadnu, ať mi zdřevění ruka!“

Zbraslavští občané na něj pokukovali zaraženě. Věřili svému opatovi — ovšem křížácká výprava se jim zdála rovněž věcí spravedlivou. Přizvukovali tedy Johánkovi sotva na půl huby a s palci za opaskem, s našpulenými ústy se dívali, jak slepí poutníci napřahují paže, jak tápají a padají na zem, jak se to živé klubko zmítá touhou užuž vyrazit na cestu.

Ale brána kláštera je zavřena a za zdí je ticho. Ticho? Ne tak docela! Z opatství je slyšet smích a cinkání talířů. Malí křížáci si nacpávají břicha a ani nevzdechnou po boji s Turkem.

Tohle trvalo dva dny.

Vojákům se snadno řekne: táhnout do Palestiny, ale maminky se na to dívají jinak. Ty byly šmahem na straně pana opata. Nechtěly o křížáctví ani slyšet a zahnalý své děti do postelí. Všichni kluci, co jich kde ve Zbraslavi bylo, měli obvázané hlavy. V domech to čpělo octem a chodilo se po špičkách jako při nemoci.

Toť se ví, že někteří kluci měli trhání a že se našel nerozuma, kterému se líbilo víc jít do Uher s Johánkovou tlupou než pásat kozu za humny; ale myslíte, že to bylo co platné? Maminky to dovedly uvést na pravou míru. „Nic, nic, nic!“ křičely jedna přes druhou, „pan opat má rozum. Každý, kdo chce vést děti do války, je blázen a ničema! Vyžeňte Johánka z města! Vemte na něho hůl! Mažte ho! Ať táhne i se svým Sekerkou k čertu!“

Tehdy nebyly se zbraslavskými paními žerty.

V noci, když ještě v městě všechno spalo a když se poutníci před opatstvím již vykřičeli, bylo viděti jednu ze zbraslavských paní (jmenovala se Julie Žáková), jak vychází

z domu. Měla na hlavě kápi a vedla si opatrně jako nějaký zloděj. Přeběhla náměstí a zlehýnka klepe na okno paní Bohdanky Dědkové. Ta si sotva obleče plášť a už je venku u své přítelkyně. Ještě zbývá sehnat třetí a ta je krajkářkou.

Vytáhnou ji z postele, nasadí čepec, a jářku žádné okolky, když je nakvap! Pan opat Martin už čeká. Paničky seberou sukně do špetky a každá to natahuje až běda. To věřím, že se to při té tloušťce špatně utíká. Ale nic naplat! Zatněte zuby, pěstě k ramenům, a dýchat nosem, hrome! Nebo to všechno zkazíte!

Než by napočítal sto, jsou ty hodné paní u zdi opatství. A teď přijde to pravé:

„Bohdanko, holka zlatá,“ povídá krajkářka, „zapíšej!“

„Já?“ odpověděla nato Bohdanka, „já mám pískat? Copak si, ženská, myslíš, že jsem nějaká ničemnice, či co? Já jsem se pískat neučila a jakživa nepískám!“

„Tu to máme,“ povídá paní Julie, „já to taky nesvedu, to jsme teď v pěkné bryndě! Pan opat čeká na zapískání, a kde nic — tu nic!“

Namouvěru! Ty ženské neumějí pískat. Špulí ústa, šklebí se, až jim slzy tečou, ale ne a ne. Nejde to, co teď?

„Mám nápad,“ povídá po chvíli krajkářka. „Vysadíme Bohdanku na zeď.“

„To nic není, drahoušku,“ řekla nato paní Žáková, „skočíš pěkně zvesela do zahrady, zatřepáš panu opatovi na okno — a máme to!“

Paní Bohdanka se bránila, ale sousedky na ni byly jako sršáni. Bohdanko sem, Bohdanko tam a milá Bohdanka (jaký už je dobrák) se škrabe na zeď. Sukně mezi kolena a raz, dva, tři! Už je na zemi. Lidičky, to byla rána!

Možná, že se při tom pádu ozvalo nějaké bezděčné zapísknutí, možná, že opata upozornil jenom hluk. Krátce: Martin měl tenké uši a nečekal na druhé znamení. Probudiv děti a bez dlouhého vysvětlování je strkal ze dveří. Venku jim řekl, aby se vzaly za ruce, a odvedl je ke zdi opatství, právě tam, kde stála paní Bohdanka Dědková se svými přítelkyněmi. Potom vzal žebřík, vylezl na zeď, obkročil ji a pomáhal dětem na druhou stranu.

„Tak, tak, miláčkové,“ říkal těm křížáčkům, „vraťte se domů k maminkám a válku ať vezme čert. Sbohem, trdlíku, sbohem, špindírko, sbohem, štěňátko! Sbohem, sbohem, sbohem! A neodří si břicho o zed!“

Pro každého měl ten slovatný opat slovíčko, a ať se mi rozskřípá pero, neseřel-li si slzu po tom loučení!

Dole pod zdí chytala malé rytíře paní Julie a napočítala jich celkem devadesát sedm. „Jsou všichni?“ otázala se opata, když předala posledního krajkářce.

„Kdepak,“ odpověděl pan Martin, „ještě tady mám tři Sekerkovic poklady!“ Potom se naklonil dolů do zahrady a chtěl na ty opozdilce pustit trochu hrůzy. „Co okouníte? Co s vámi, darebáci, je? Nechce se vám snad domů?“

Na ta slova bylo chvilku ticho. Kluci přešlapovali, mačkali si prsty a nic. Konečně nejmladší, Ondřej, si dodal odvahy a odpověděl jasným hláskem: „Prosím, pane opate, my nesmíme. Náš tatínek je moc přísný a — víte — on by nás ráno hledal.“

Krajkářka i obě druhé paní spráskly za zdí rukama a paní Dědková se rozkřikla, jak ten kluk je hubatý.

„Víte, milá paní,“ řekl nato zbraslavský opat, „něco na jeho řeči bude! Kluci tady mají tátu a to je jiná. Jděte spánembohem a já už si s nimi nějak poradím.“

Městský hlídač před branou opatství už odzpíval půlnoc a mířil k náměstí. Byl to starý dědeček a dobrák k pohledání. Do únosu dětí byl zasvěcen a kryl paní Julii, krajkářce a paní Bohdance záda. Chudinka! Co živ se nedopustil, žádného nepěkného kousku a teď měl napálit celé město! Brada mu skákala ažaž, ale nepovolil. To mi dá rozum, řekl si, že děti Turka nevyženou! Kdežpak by něco zmohly těma svýma ručičkama, vždyť si to ani chleba nedovede ukrojit! Jářku, jestli jim nepomohu, čekají je strašné věci.

V tu chvíli vykročila na náměstí krajkářka. Hlídač ji spatřil a odložil hořící louč na roubení studně. To bylo znamení.

Potom si sedl na schůdky před kašnou a zdálo se mu o Jezulátku.

Na druhý den ráno svítilo jako s uděláním slunce. Řeky se leskly, vál lehký vítr z jihu a v tom větru létalo na tisíc ptáků. Silnice, vedoucí ku Praze, byla doposud pustá. Ve vyježděných kolejkách se leskl noční déšť.

Když poprvé zazpíval kohout, vyjel z města vozík, tažený dvěma koňmi. A za ním druhý, třetí. Těch vozů s plachtami je celkem pět. Zastavují se u řetězu, který je napjat přes cestu. Koně pohazují hlavami a z kozlíku skáče starý hlídač. Narovnal si záda a silnějším koncem biče udeřil do dveří mýtného domku.

„Hola, kamaráde,“ povídá, „vstávej! Namouduši, tobě jednou ukradnou mýto i se řetězem! Ty jsi mi pěkný mýtný!“

„No, no! Vždyť není zle!“ ozval se hlas z vnitra domku. „A kam tě tak záhy čertí nesou?“

„Kam by mě nesli,“ odvětl hlídač, „vezu krapku mléka a špetku zboží.“

To všechno je lež, lež a lež!

Pod plachtami těch vozů jsou děti, které včera utekly z kláštera. Jsou tam křižáčci.

Můj ty světe, co se stane, bude-li mýtný všetečný? Kdybych měl vypravovat, jak ty malé chudinky drkotaly zuby a jak se třásl jejich starý průvodce, nebyl bych se svou řečí hotov ani za týden. Dostí na tom, řeknu-li, že všichni byli strachem bez sebe a že naštěstí nikdo z nich nekýchl.

Mýtný — jaký už byl obejda — loudil o trochu mléka a jižjiž se dobýval pod plachtu. V té chvíli měly děti namále!

A tu se mihne po zábradlí něco jasného. Plášť bílého mnicha. Má v rukou modlicí knížku a mrká přes ni na kočího.

Mýtný to nevidí. Mýtný se zajíká zdvořilostí a zavírá se poklonami jako jarmareční nůž.

V tu chvíli skočil starý hlídač znovu na kozlík. Práskl do koní a za ním vyrazily i ostatní vozy.

Sotva poslední projel mýtem, byl první již v zátočině, tam, kde dnes teče Berounka. Stařík tam zprudka zadržel koně:

„Propánakrále a zlé pryč! Tamhle za stromy někdo stojí! Ať se propadnu, jestli to není nějaký Saracén nebo strašidlo! Jozífkou, Jozífkou ze Starého Města, jdi se podívat, co je to zač!“

Josífek měl strachu také plná kařata, ale šel. Zuby mu cvakají, meč se mu plete mezi nohy, ale přece jen přichází k topolům. Ještě deset kroků, ještě pět, ještě tři . . . Tumáš, čerte, kropáč! Najednou proti němu vyběhne postava v kapuci. Popadne ho a vlepí mu hubičku.

Kdo to byl? Ale — Jozífkova maminka. Čekalo jich tam osmačtyřicet. Za každým topolem se skrývala jedna.

Žádná věc se na světě neutají. A tak také vyšlo najevo, že děti z klášteřa utekly.

Johánek vstal, promnul si oči, pomodlil se, popadl poutnicou hůl a povídá: „Bratři milí, je čas! Svatá země je daleko a my stále lenošíme. Na cestu, jářku, nebo přijdeme pozdě!“

Potom se jal hledat děti a křičel, jako by ho na šídla brali. Kam se poděly? Kde jsou? Chodil po opatské zahradě a světnicemi, ale kde nic, tu nic. Mnichové stáli u pultů a psali, nebo si spravovali boty, nebo pracovali na soustruhu, nebo robili něco jiného. Sem tam se na milého Johánka někdo po očku podíval, ale rychle se obrací a zas už si hledí svého.

V celém klášteře je ticho a je slyšet, jen jak Johánek práská dveřmi a jak capkají jeho bosé nohy. Konečně našel opata a zle se na něj obořil. Klne mu, svolává nebeské tresty, ale opat mlčí.

„Děti odešly,“ řekne po dlouhé chvíli ticha. „Myslím, že se vrátily domů. A řekl bych, že udělaly dobře.“

Co bylo dál? Johánek zuřil, běhal, proklínal, vyhrožoval peklem a ďas ví co všechno. Opatovi už to bylo hloupé poslouchat. Zvedl prst a povídá, že radši půjde do zahrady. Potom sňal z hřebíku opatský klobouk a vyklouzl ze dveří.

V štěpnici, jak se sluší, zpívali ptáci. Zbraslavští kosové

se odjakživa vyznají v písničkách. Můj bože, jaká je to krása, když člověk poslouchá ty milé opeřené ničemy! Panu opatovi z toho šla až hlava kolem. Usmíval se, pod ruku mu vběhl pes.

Sotva udělali několik kroků — toť se ví, kluci Sekerkovi jim jsou v patách.

„Tiše, tiše!“ povídá jim Martin a klade si prst na ústa, ale kluci nedovedli držet jazyk za zuby a měli samé nesmyslné otázky.

„Víte co,“ povídá opat, kterému nebylo do řeči, „podíváme se, jsou-li už zralá jablka.“

Co zatím dělá bratr Johánek? Vyrazil z kláštera a vrátil se k poutníkům. Hledá si oporu u té chasy neduživé, která chce dobýt pánubohu zemi a sobě věčnou blaženost.

„Bratři, kamarádi,“ křičí Johánek, „zbraslavský opat nás okradl! Děti jsou pryč!“

„Tak!“ děsili se poutníci. „Tak! Ale co tomu řekne patron andělského vojska? Co řekne archanděl Michael? Ten se nám sveze po kobylce!“

Nešťastníci vřeštěli ještě i jiné věci, ale kdopak je bude poslouchat! Vyhrožovali, hučeli, dupali bosýma nohama, prskali a všichni, co jich bylo, se hnali za panem opatem do zahrady.

Někteří stateční mnichové je chtěli zadržet: „Pánbůh s námi,“ říkali si, „jen aby ti blázni opatovi neublížili! Je to přece už jen starý člověk!“ „Eh, co!“ odpovídali jim druzí, „to znáte špatně opata. Ten umí utíkat!“

Ale Martin neutekl! Když spatřil zástup, který se na něho řítí, seskočil ze stromu, mnul si koleno a usmívá se jakoby nic.

„Kam jsi, ty starý hříšný ničemo, schoval naše statečné křížáčky? Kam jsi je ukryl? Kam jsi je dal?“ křičeli poutníci jeden přes druhého a hrozili berlemi a chtěli opata ztrestat. Ale neměli sil. Byli to chromí ubožáci a zbývaly jim jen hrozby:

Jen počkej, opate, počkej, až přijde Jan Sekerka z Petřínovic! Ten, kterému říkají Hrůza! Jeho meč je nabroušen na dvě strany. Třikrát jím sekne za tři své syny! S tím pánem nejsou žerty!

A už tam stál! Meč se mu leskl, a na koho se podíval, toho obešel strach.

Už sahal po zbrani.

Tu se snesl shůry anděl. A druhý. Třetí. Staví se před opata, hájí pana Martina svými těličky. Vždyť to jsou Sekerkovic kluci! Vždyť je to Ondřej a jeho bratříčci!

„Tatínku,“ povídá ten usmrkánek, „já nechci, aby panu opatovi někdo ublížil!“ A popadl ostří tatíkova meče.

Ten starý hříšník si do té chvíle myslel, že jeho kluci utekli s ostatními. Když je tu viděl čisté a zdravé, radostí zapomněl na zlost. A pustil z ruky zbraň.

Těžký, nadvakrát ostřený meč zranil chlapcovu dlaň. Z něžné rýžky, která prý věští délku života, vytryskla krev.

Při pohledu na tu červenou kapičku pan Sekerka z Petřínovic, řečený Hrůza, obrátil oči v sloup. A upadl naznak do trávy pod opatovu jabloň.

Ten statečný pán omdlel jako slečinka.

Omývali ho vodou, a když pak znovu vládl jazykem, ptal se po chlapcích.

„Já jsem jim poradil, aby chodili husám na kopřivy a kolébali doma malé sestřičky,“ ozval se zbraslavský opat. „Věřte mi, je to tak lepší, než aby se utopili někde v Dunaji anebo — pánbůh chraň! — stříleli z luku na lidi. Svěděl-li vás kůže, Jene Sekerko, rvěte se sám. Proč by ta malá chasa to za vás měla vylízat?“

„Tak, tak!“ přisvědčil pán, kterému říkali Hrůza, a sedl si. „Proč to ta chasa ušatá má za vás vylízat. Proč má za vás mému chlapečkovi téci krev!“ A s tím vstal a obrátil se proti zástupu. A napřáhl proti poutníkům svůj hrozný meč.

A bratra Johánka hnal až za klášterní bránu.

Opat pan Martin a Sekerkovic kluci zatím česali jablka.

Už bylo řečeno, že čert nikdy nespí.

To ovoce bylo nezralé. Než Sekerkovi dorazili domů do Petřínovic, ležel zbraslavský opat na prkně.

Achich! To byla voda na Johánkův mlýn! On a jemu podobní chytráci s myší tlamičkou, nábožní poutníci a svíčkové báby ve zbraslavském chrámě řekli, že se mu stalo po zásluze. Že archanděl Michael účtoval za svoje křížáčky.

Nicméně my víme své. Ale to nemírní zármutek.

230

Martinova rakev byla z dubu, který vyrostl ve stínu opatství. Na víku té rakve byl kříž, složený ze dvou větví.

Hu, hú! Všechno, co souvisí s pohřbem, je lépe vynechat!

Krátce, zbraslavský opat spí u chrámové zdi na východní straně starého opatství.

Hádám, že spí jen na jedno oko. Řekl bych, že sotva podřimuje a že je připraven co chvíli vstát, obléci kápi a opánky a rovnýma nohama skočit do jakéhosi rozmarného příběhu.

Můj mistr spí. Natáhl se pod starým ořechem, dal si ruce pod hlavu a chrápe ostošest. Můj mistr se jmenuje Tomáš Borovička a skládá povídky pro tiskaře. Já, kterému říkají Jan, jsem u pana Borovičky v učení. Ořezávám mu tužky a čistím inkoustové skvrny na jeho rukávech, neboť můj mistr má hanebný zvyk utírat si pero o předloktí. Někdy, když je pan Borovička v dobré náladě, uloží mi, abych vymyslel začátek nebo konec nějakého příběhu pro malé chlapce.

Milý příteli, milý čtenáři, který si opírá loket a jíte nad knihou makový koláč, víte, jak je spisování těžké? Je to někdy zatroleně nesnadné, a kdybych se nestyděl, zběhl bych od svých sešitů už dávno k námořníkům. Ale mám starého Borovičku rád, i když jsem četl v novinách, že je to packal a popleta. Nedovede prý sesmolit kloudnou větu a neví si rady s dějem svých povídek. Možná, že je to opravdu tak. Ale když vidím, jak si opírá hlavu a znovu a znovu přechází po světnici, aby vposled uchopil odhozené pero a jedním dechem pak u svého pultu napsal deset stránek, tehdy se mi zdá, že nikdy nebylo většího spisovatele.

Honzo, Honzíku, říkává potom můj mistr, přečti ty osloviny! Tu se chápu papíru, a zatímco pan Tomáš bubnuje na okenní sklo, slabikuji řádek po řádku. Kdybyste viděli, jak poslouchá! Kdybyste viděli, jak se v něm třese každá žilka a jak je smutný! Někdy nemohu z místa a tu mi pan Borovička napovídá a říká zpaměti slovo od slova právě tak, jak je napsal. Zdá se mi to hodné podivu. Zdá se mi, že se vyzná ve své věci, a lituji, že není o poznání domýšlivější. V té chvíli mu ze srdce přeju, aby napsal nějakou slavnou knihu a získal pytel dukátů.

Jindy jsou jeho příběhy slátané a podobají se ubrečeným

povídáčkám pro holky. Jako ten, který mi pan Borovička vyprávěl o zbraslavském opatu. Tehdy jsem se zeptal, jak jsem vlastně přišel na svět a k němu do učení. Mistr si zamnul ruce a po způsobu mizerných povídkářů začal zeširoka:

232

Zbraslavský klášter byl z největší části pobořen, ale to, co zbylo, dostalo nový kabát a už se nezřítí. Sad byl vyvrácen a znovu dorůstá, řeka si našla nové koryto a silnicí se řítí rachot motorů. Nad starým opatstvím táhnou létadla jako křepelky a opat Martin leží u chrámové zdi bezmála tisíc let. Je pochován na východní straně a blízko řeky, dva sáhy nad hladinou. Šibal jako Martin spí sotva na jedno oko. Toť se ví, že se nedá zahrabat jako havran, aby nikdy víc nevěděl o krásném světě! Nikoliv. Martin jen podřimuje, a kdykoli uslyší výbuchy motorů, klakson a veselé pošťkávání dvoucylindráku, mihne se mu úsměv po vyhublé tváři. Okolo půlnoci, kdy bývá hodina duchů, vystoupí Martin ze zdi opatství a přichází si sednout na náhrobek, který se propadá mezi řekou a krňovskou louží. Tam je pochován zahradník Bisam, jehož jménem se dosud říká štěpnici. Za časů českých králů obracel někdy Bisam opatu Martinovi při čtení listy knih. Teď, když k němu zbraslavský opat přijde, obrátí Bisam leda oči v sloup a říká: „Miloští, pane opate, aby vás káně kloblo! Vždyť vy jste horší než malý kluk! Sluší se na opata, aby byl strašidlem? Chcete zas vyvést nějakou taškařici?“

Jednou, a není to dávno, sjížděl z horního konce města vozík. Místo koně držela oj ženská a vzpírala vůz v zatáčkách, nastavujíc nohu proti zdem. Ze starého zvyku měla v zubech dýmku a v uších dukáty. Ale dýmka byla prázdná a dukáty z kočičího zlata. Ta ženská se jmenovala Lucie, a protože byla stará a červenou sukni měla přehozenu přes hlavu, říkali o ní, že je cikánka. Pokud jde o peníze, byla její kapsa prázdná už drahý čas. Zato v košatině pod plachtou vozíku pobekávalo jakési stvořeníčko, a to byl malý Jan. Ke korbě byla řinčivým řetízkem připoutána opi-ce.

Lucie držela oběma rukama oj, klouzajíc podle znamení-
tého pekařství pana Šárky a obchodu pana Mrázky, kde se
kouřilo z komína. Na tom místě byl čas, aby uvolnila špa-
lek a rozběhla se dolů, k náměstí.

Kdybych byl v její kůži, kdepak bych rozbil stan?
Ovšem. Mezi Krňovem a Malou řekou, tam, kde se říká
v Bisamce. Při samém okraji silnice a blízko zdi starého
opatství.

Lucie podložila kolo vozíku kamenem a chtěla vařit ve-
čeři. V tu chvíli šel po mostě jakýsi dosluhující hlídač. Spa-
třiv tulácký vozík a Lucii v červené sukni, honem se obrátil
na druhou stranu. Asi za hodinu se vracel ze své obchůz-
ky. Naklonil se z mostu nad vodní hladinu a plival dolů,
sleduje obraz rozšiřujících se kol. Kdoví jaká útrpná my-
šlenka mu přitom táhla hlavou! Člověk je podivný tvor.
Vždycky se mu chce dělat právě to, co nemá a co je zaká-
záno. Hlídač se měl sřezit pohledu na vůz, ale nedalo mu.
Ohlédl se a vidí, že Lucie sedí právě tak, jako seděla před
hodinou. Hlavu měla nachýlenu k rameni a usmívala se.
Nono, pomyslnil si hlídač, nono, ty jsi, holka, nějak veselá!
Ale nechť, vyspi se. Až zejtra tě tu znenadáni objevím. Má-
me už večer na krku, kam by ses, ženská, teď stěhovala.
Tenkrát bylo zakázáno, aby se kočující lidé zdržovali ve
městě, ale hlídač byl dobrotisko. Řekl: „Vem to dšas,“ pak
mávl rukou a odešel.

Později, když padla tma, se ozvalo v košatině dítě. Křiče-
lo ze všech sil, ale Lucie se ani nepohnula. Byla mrtva.
U jejích nohou se válel kuchyňský nůž, tuřín a několik zlá-
maných větviček.

Opice, o které jsme řekli, že byla připoutána ke kozlíku,
chřestila řetězem, dítě křičelo, jako by je na nože brali,
a nad vodou skučel vítr.

Prožlукlá opice se motá dokolečka, bledá víčka jí přikrý-
vají oči a zase se zvedají, jak by zvíře chtělo plakat. Chvil-
ku se snaží dosáhnout tuřín, chvíli natahuje ruku po malém
Janovi, pak cení zuby a sténá. Dítěti se zatím podařilo do-
stat se z hromady šátků a leze po zadničce rovnou k opici.

„Pěšinko!“ chce opakovat její jméno tak, jak je vyslovovala Lucie. Ale sotva žvatlá, a protože je na tom tuze špatně a protože má hlad, nezdržuje se něžnostmi. Opičák a děťátko si málem vjedou do vlasů.

Do takových věcí by se měl vložit člověk! Propána, ať už si pospíší, ať už se někdo hne. Vždyť ta hloupá opice vyškrábe klukovi oči. Ale kdopak teď, chvíli před půlnocí, chodívá sadem, kdopak se stará o tulácké děti! Opat Martin vidí tu melu a je jako na trní. Do chvíle, kdy smí vystoupit ze zdi opatství, zbývá ještě patnáct minut. Celou čtvrt hodinu má čekat, než zazní půlnoční zvon.

Odkdy jsou hodiny pánem zbraslavských opatů?

Martin se vyhoupl ze svého náhrobku a rovnou k Jeníkovi. Zabalil ho do jakési houně, opici popadl za kůži na krku, vyskočil na zeď a kráčel po hřebenech střech, aby postrčil věžní hodiny o zbývající čtvrt. Shůry se usmál na Lucii a zamával na ni tak, jako kdysi kynul přátelům, aby neměli strach o svého koně či oslíka, o něž je postaráno ve stájích opatství.

Potom se rozhlédl po městě a vybral si dům, který sousedí s vinicemi. Dům starého muže, co skládá povídky, za slunných dnů spává v zahradě pod starým ořechem a z jehož rukávů nemizí stopy inkoustu. Na jeho práh položil opat Martin chlapce a opici přivázal k roubení studny.

Třesky plesky! Nevěřím panu Borovičkovi ani slovo. Sázím se, že si vymýšlí svého opata, aby nemusil mluvit o sobě. Ale jeho povídačky se hodí sotva do slabikáře. I tam je napsáno, že žádný ze zbraslavských opatů se nejmenoval Martin.

Roku 1561, za vlády Ferdinandovy, stála blízko dvora Laptáče krásná hospoda. Měla v průčelí sedm oken, v boku sad s kolničkou pro povozy panstva a na druhé straně pěknou, čistou stáj. Ta hospoda se nazývala Smolnice, ale proč a zač, to nikdo nevěděl. Podle mínění pocestných lidí a chasníků, kteří se tam zastavovali, mohla se vhodněji a lépe jmenovati třeba Ráj nebo Útěcha nebo Sladký spánek. Hospodařila tam totiž šenkýřka tak mladá, tak hezká, tak přívětivá a mravů tak podivuhodně líbezných, že po ní kdekdo toužil. Mladíci v nohavicích na prasknutí a břicháči s černou bradou, chlapiska s mečem, kupci, šejdíři a krátce každý, kdo ji zhlédl, byl do ní poblázněn. Jednomu se líbily prý její dolíčky ve tvářích, druhému oči, třetímu lokty zužující se k zápěstí, čtvrtému ňadra, pátému její hlas a dvacátému pružný, lehký krok. To všechno byly ovšem pouhé výmluvy, neboť lidé jsou povinni mluvit o svých láskách a o svých zálibách se zdrženlivostí. Kdyby ti chlapíci zamilovaní kápli božskou, mohli se s velkou snadností shodnout na tom, co je přitahuje. Jestliže o tom mlčeli, bylo to jen proto, že se nesluší mluvit o těch krásných věcech, které skrývala jejich šenkýřka pod sukněmi. Někteří z těch halamů si ji aspoň představovali v posteli, jak leží s copem pohozeným na polštáři, jak zvedá bradu, jak přivírá oči a jak se usmívá tisknouc si na hrud' košili.

Paní, která hospodařila na řečené Smolnici, byla vdova. Táhlo jí na dvacátý rok a její manžel zemřel asi po čtyřech měsících soužití, o němž se nedá říci, že bylo šťastné, neboť hospodský byl neduživce, skrbílik a bázlivá zaječí duše. Po celý svůj život si naříkal na bolesti v krajině jaterní, měl namodralou tvář a vzduť život. Stával před prahem s dlaní přiloženou na bolestivé místo nebo si opékal bok u krbu

nebo shrben nad truhlíkem nořil prsty do sedmi kop stříbrňáků. Někdy je obracel v dlani, někdy si jimi cinkal a jindy ho jímala strašná úzkost, že v těch sedmi kopách chybí jeden penízek. Tu změnil barvu, jako tu a tam vidáme u krocana, na čele mu vyrazil pot. Pane můj, strůjce všehomíra, kdo mi ukradl ten nejkrásnější, nejlesklejší, nejznamenitější penízek stříbrňáček? Který vrah to míří na mé srdce, na můj opasek, na mou kapsičku? „A to se podívejme! Ukaž, starouši,“ pravila jednou při podobné příležitosti mladá šenkýřka, „ty tady v té truhlici máš peněz jako pan biskup ze Zlaté Koruny.“ Řkouc to, přitočila se k němu, a vrtíc zadkem snažila se nahlédnouti do šenkýřovy pokladnice.

Tu starý přirazil svým břichem zásuvku, a položiv ruce na desku stolku, lehl si na ni. Bradu na roztažených prstech, zíral potom na svou mladou ženu a dýchal přitom jako kovářský měch. „Ty čertice a lehkomyšlná žena,“ řekl, „copak myslíš, že tady mám? Pár mizerných grošů, pár utrhaných knoflíků, pár nanicovatých střípků a vedle toho křidu na dluhy.“ Tuto lakotu, tuto svou zatrolenou vlastnost šibalskou získal pan Eustach dědictvím po svých předcích. Sál ji s mlékem mateřským, vdechoval ji v jirchářské dílně svého pana otce a pohonil se v ní, sestavuje s ním účetní knihy. Když dospěl, byl z něho lakomec tak kovaný, že se mu na světě vyrovnala jen jediná bytost. Kdo? Arab? Žid? Armén? Nebo snad Řek? Ne. Jeho sestřička Kateřina Slepíčková. Jeho starší sestra Káča Zubanice. Musíme tu prokletou opici jmenovat pravým jménem, neboť nikdo jí neřikal jinak. Kateřina! Hrome, to vznešené jméno zní jako zvon. To by vám vnušlo představu čistotné vzpřímené slečny plných boků s copanem propleteným zlatou nitkou. Ne ne, šlo o Kačenu, o holčici hubenou jako násada koštěte, o holčici ukoptěnou, zlou, hádavou, slejškovitou, drzou, mrňavou, křivou. Představte si, že měla na hlavě pár chloupků v několika řadách, že měla dlouhý nos s hrbečkem uprostřed a zuby jako mlýnské kameny. Když zestárla, nebylo nad ni jedovatější ženštiny, a když jí táhla padesátka, stala se z ní babice lidem tak protivná, že i staří

chlapíci rybníkářští (a to, jak víte, je chasa, která něco sne-se) před ní zavírali oči, když ji měli potkat po krumlovských uličkách, a mnohý z nich říkal, že ho pohled na tu ohyzdu zraňuje, jako když pěst znenadání dolehne na jeho bradu.

Když změny v šenkýřových játrech dospěly až k stavu, který se pranic nesrovnává se životem, když se mu krev městnala v těch útrobách a když, krátce, přicházela jeho poslední hodinka, nastěhovala se Káča Zubanice do bratříčkovy hospody a počínala si tam jako doma. Slídila po penězích, zavírala chléb, odlévala ze džbánek, špatně měřila a k tomu byla na svou mladou něžnou švagrovou jako katice. Chudák šenkýř se na to řádění díval již jako z jiného světa. Ležel na posteli, nemohl se ani hnout a hlavou mu táhly divné myšlenky. „Tak se na vás, holky, dívám,“ řekl jednou ukazuje vyhublým prstem chvilku na svou hezounkou ženu a chvilku zas na sestřičku, „tak se na vás dívám a skoro se mi zdá, že pánbůh, který je láska, pravda a věčnost, vás obě přivedl k mému úmrtnímu loži a že mi rozkazuje, abych z vašich tváří a z vašich povah vyčetl poučení a moudrost, které jsem za svůj bídný život uhybal a které jsem nechtěl znát. Jedna z vás je krásná a veselá lehkomyšlnice. Druhá je škaredá a nesnášenlivá lakota. Jedna si uchovala panenství, o které nikdo nestál, a druhou, chuděru, provdali za starého, a ta byla, pokud mohu uhádnout, zamilována do všech hezkých chlapíků, kteří prošli mou hospodou. Jak by ne. Někteří byli ohniví, někteří byli mírní a uhlazení, někteří uměli mluvit jako žebra-vý bratr, někteří dovedli mlčet a v pravý čas ji popadli do náručí. Ouvej, anděli strážce můj! (přitom naznačil, že bolest mu užírá útrobu), navykl jsem si snášet neklid a číhal jsem na ni jako slídivý pes. Chodil jsem za tebou bosky, aby můj krok nikdo nemohl zaslechnout, překvapoval jsem tě znenadání, otevřel jsem jako duch dveře a stával jsem pod okny řka, že jedu do laptáčského dvora jen proto, abych otupil tvou bdělost a abych tě přiměl věřit, že jsi na chvilku sama s těmi chlípíky, kteří se na tebe lepili jako

peřina. Co jsem se, hrome, načekal! Jak jsem se trápil! Běda, trápil jsem se jako pes a chtěl jsem tě asi sedmkrát nebo devětkrát zabít. Ve jménu Otce i Syna i Duchu svatého, udělejte kříž, holky, a pomodlete se se mnou, že mi pánbůh nepropůjčil k tomu dost odvahy. Kdybych nebyl bázlivec, ležela bys teď, miláčku, na prkně a já bych ti jednou rukou držel loket a druhou bych ti čechral vlásky.“

„Br, naskakuje mi husí kůže,“ pravila šenkýřka, „nech toho a povídejme si o něčem veselejším.“

„Ne ne, musím se vyzpovídat,“ odpověděl Eustach a vzdychnuv a složiv ruce na prsa jal se pokračovati. Řekl, že žárlivost a lakota vedou k vraždám, potom to doložil na příkladech a vposled nabral dechu, vzpřímil se trošičku opíraje se o pelest lože a skončil asi takto: „Lituji všech svých hříchů, zříkám se ve své smrtelné hodině lakoty a zavrhuji žárlivost a proklínám ji a chci, abys napravila mé hříchy. Chci, aby sis vyhledala manžela, až uplyne stanovená doba smutku. Dále ti rozkazuji, abys pranic nedbala rad mé sestry Kateřiny Zubanice, která má všechny chyby, kterých želim, a která je nade všechno pomyšlení zlá a protivná. Kdybych nezahlédl cípek blankytného pláště naší paní, kdyby do mých unavených uší nezněly už pozouny slávy nebeské, kdybych byl doposavad starým Eustachem, lakomcem, škrholou a bídňkem, dal bych Kačeně, která se na nás teď zubí, všechny své stříbrňáky a ty bys utřela hubu. Přisámbůh, nevím, byla-li jsi poctivou manželkou, a když to říkám, cítím, že mě ta pochyba ještě pálí, ale nic není tak jistého jako to, že by tě ta stará saň uhlídala a že by ti byla stále v patách. Potom bys, miláčku, napájela v mé nebo v jiné hospodě soumary a až do své smrti bys stála nad škopkem plným nádobí. Chválabohu, starý Eustach je tentam a k tobě teď mluví někdo jiný. Nahýbá se ze stupňů věčnosti a vztahuje svou vyzáblou ruku a dává ti své špinavé zlatáky. Vem si je, puť je na svobodu. Popřej, ať se změní v pěkné barevné látky a v řadu pěkných či užitečných předmětů. Žij vesele po boku mladého manžela plného lásky a smíchu. Zpívej si, buď krátce šťastna na tom

sličném světě. To se týká tebe. Pokud běží o Káču Zubanici, radím ti z plného srdce: žeň ji pryč! Ať táhne do pekel. Ať se ztratí. Kdybych udržel v ruce hůl a kdybych mohl ještě stát, pomohl bych ti otevřít vrata, ale už je na to pozdě, miláčku. Porad' si tedy s ní, jak můžeš. Dávám ti právo tady poroučet. Dávám ti za první hospodu a polnosti. Za druhé ti dávám všechny své peníze. Jsou, holka, pod poslankou. Jsou ukryty ve slamníku, na kterém ležím. Valchuji je svou zadnicí a ví bůh, že je čas, aby je někdo provětral.“

Po těch slovech rozhostilo se ticho. Hospodská si utírala slzičky a Káča Zubanice se zatím blížila k svému bratru. Šla jako stín, tiše, mlčky, bez zvuku. Leknutí otevřelo jí ústa, dychtivost ohnula jí hřbet a strach drkotal jejími zuby. Bože na nebi, představte si lakomce, který se blíží k pokladu, který je vzdálen jen tři kroky od cíle svého snažení, své touhy, své žádostivosti, která mu užírá srdce po padesát dlouhých let. Vidíte jeho rozřesenou ruku? Vidíte krůpěje potu na jeho čele? Vidíte strastiplnou muku, která mu šku-be osrdím? Ó Káčo, Kačenko, ty nectná, sprostá hubo zubatá, ty za to budeš jednou pykat. Ty budeš pykat za ten svůj chvat, za to hmátnutí, za to, žes chtěla vyškrábnout peníze umírajícímu. Pro věčnou paměť stůj zde, jak jsi to provedla. Napřed jsi se brala jako postava bez života. Nebylo slyšet tvé kroky, ale když jsi byla již blízko, vykřikla jsi, vrhla ses na kolena, až to žuchlo a jedno z prken zapraskalo pod tím dopadnutím. Potom klečíc jako strašidlo a naklánějíc se nad ubohého Eustacha, jala jsi se cloumati tím ubohým chudákem a třásla jsi jím sem a tam a druhou ruku jsi zabořila do slámy toho lože, do slámy zvlhlé potem nemocného, do stříbrňáků chladných vlhkostí. Pan Eustach vzkřikl, bránil se chabou rukou. Hleděli si do tváře, Eustach na Kačenu, Kačena na Eustacha, zápolili křivými prsty, odstrkovali se, ale nic naplat, Káča byla v tom zápase silnější. Odstrčila svého bratříčka tak, že se skulil ke zdi a zabořil tvář do podušky, div se neudusil. Síly jej opustily, a než se vzpamatoval, bylo hnízdo dukátů vybráno. Káča si

nasypala lesklé penízky do klína. „Ty licoměrnice, ty zlá ztřeštěná babo,“ řekl pan Eustach, „myslíš, že smíš ponechat, co jsi nahrabala? Ba ne, ba ne, ba ne, ještě tu máme závěť, ještě je na světě pořádek, ještě jsou biřicové a soudní dvůr!“ „Nechte ji, pane manželi,“ řekla Loleta, „kdopak by stál o peníze, když mu odchází starý přítel? Kdopak by se hrdlil o nějaký ten plíšek, když vidí, jak je všemu konec. Nahý jste se narodil, nahý zemřete, a pokud jde o mě, můžete být jist, že se už nějak protluču. Čert vezmi peníze, ale co si počnu bez vás, kdo mi poradí, kdo se bude starat o hospodu?“ „Já,“ pravila Kačena Zubanice. Stála přitom se zuby vyceněnými a zlaťáky jí chřestily v klíně. Byla škaradá až hrůza. Sukni držela ve výšce, a tak bylo viděti ohavné škrpály pod zdviženou sukni a lýtka ve shrnutých, nedbalých punčochách. Loleta na ni vrhla krátký pohled a pan Eustach zakvílel, jako by se chtěl rozžehnat se životem. Vskutku obcházela jej mdloba. Viděl svou bezmocnost. Viděl, že je Loleta netečná ve věcech, které mu ležely tak na srdci, poznával, že se neubrání, poznával, že se jeho ničemná sestra zmocní i hospody, a tu ji prokrel užívaje slov, která je lépe neopakovat. „Mlčte!“ pravila Loleta a vrhnuvši se k němu a zakrývajíc mu dlaní ústa jala se stírat pot z jeho čela. Za toho stavu, s neusmířenými slovy a bez svátostí pan Eustach zemřel. Zemřel v teplém náručí své ženy, vydechl obklopen jejím soucitem s lítostí, vkročil před soudnou stolicí boží s jistotou a jasným vědomím, že ta žena lehkomyšlná, a jak se obával, kdekoho milující, je plna něžnosti a spravedlivého citu. Viděl zdravý sveřepý ruměnc na jejích tvářích, cítil radost z jejího objetí a ještě po smrti se jeho duše vinula k tomu nádhernému tělu, k té hladké, něžné, milostné, žhoucí kůži, k těm sladkým, lehkomyšlným myšlenkám, k těm vláskům, které se čeří, obrubující její čelo. Ach, světe hříchu, světe krás, světe jediný! Opouští tě chudšas a žebrák, opouští tě bohatec, který se nestaral o nic než o peníze, opouští tě žárlivec, který chtěl zabíjet, a ty mu skýtáš takové žhoucí rozloučení. Ve světě duchů a mátoch, které ho čekají, dáváš mu dotek to-

hoto těla, této nádhery, této krve, jež stoupá a jež zaplavuje tvář ženy, která je živější než samo nitro nebes. Ach, jaké loučení, jaký smír! Pan Eustach umřel, hledě do peřejí ženských vlasů. Zemřel, šel před soud a možná, že mu pánbůh odpustil polovinu jeho hříchů proto, že se zřekl své lakoty a že aspoň na okamžik poznal v lásce lidské společenství.

Když byl pochován a když se běh věcí vrátil do všedních kolejí a když se Loleta probrala ze zármutku, bylo v hospodě všechno naruby. Káča Zubanice zmocnila se již klíčů, nakupovala, tržila peníze, vládla ve stáji a všechno držela pevnou rukou. Chuďas Loleta, když osušila své slzy, viděla, že jí vše patří jen podle jména, ale ve skutečnosti že statkem vládne její protivná stará příbuzná. Naneštěstí Loleta neuměla o svou věc zápasit a snad jí koneckonců bylo jedno, kdo spravuje manželův starý majetek. Uvykla práci a smíchu. Postačovalo jí, když měla co jíst a když měla u veselém pospěchu co dělat. Zubanice ji nevyháněla a to se hezké Loletě zdálo skoro velkomyslným. Drhla nádobí, drhla zem, nosila vodu, obsluhovala hosty a těch, chválabohu, bylo víc a víc. Jakkpak by ne! Chlapi, pocestní i řemeslníci chodili do Smolnice více než za života starého Eustacha, neboť je tam vedla naděje, že Loleta, která za manželova živobytí neskrblila nějakým polibkem, bude teď ještě přístupnější a že je v hospodě potká nenadálé štěstí. I hrnuli se tam ze všech stran. Káča Zubanice se na ten shon dívala s radostí. Nakoupila Loletě karkulek a šátků a zástěr, o nichž se jí nikdy ani nesnilo. Skýtala jí volnost, posílala ji pro otep slámy do stodoly, kde stál za dveřmi nějaký chasník, a jindy si ta stará kuplířka smluvila nějakou ničemnou úmluvu se starým dědkem, který si myslil, že Loleta, zvyklá na objetí svého starouška, se nebude bránit proti chlapíku, který je jen o dvě či o tři léta starší. Ale Loleta, jak už někdy bývá, měla navzdory své lehké myslí duši čistou. Je sice pravda, že se tu a tam vyspala s nějakým hezkým chlapíkem, ale přísámbůh, byli to jen dva či tři mládenci, a to děvče je milovalo. Ne na smrt, ne tak zcela

a s tou hrůznou těžkopádností, která splétá lidské osudy tak, že je za nic na světě jiný nerozdvojí, ale křepce, lehkomyslně, bujaře, s překypujícím citem, který nazítří tak trochu již zapomíná, který je tak trochu při své vší něže výsměšný a který, počítaje se zradou, nemůže být zrazen. Chrapounské chlípňiky, pitomce a staré šňupky odmítla. „Oho, vy chaso ničemná, vy proudníci, na mě čekáte za dveřmi stodoly, ve tmě, v samotě? To až naprší a uschne, vy strakapouni!“ Řkouc, vlepila panu rychtáři jednu zleva a druhou ze strany opáčné a ještě k tomu o tom mluvila nahlas v nálevně. Pan rychtář odtáhl s dlouhým nosem, a byli jen trochu chytrý, dal se s Loletou do smíchu, neboť Loleta, to drahé dítě, se nikdy při svém odmítnutí nezlobila a byla na takového milence stejně přívětivá potom jako dřívě.

Tak obě ženštiny bydlily ve Smolnici asi dvě léta, tak se škádlily, tak Káča obírala své hosty, tak je Loleta odmítala a tak minul čas, v němž se pranic nepříhodilo, ledaže český král, obrátíme-li pozornost od věcí malých k věcem veřejným, odešel na věčnost, a že se opovídala doba nesvobod, doba strážní, kdy svoboda měla být rdoušena a kdy volný plesající duch měl být oděn rouchy jednoho střihu a jedné popelavé barvy. V té nastávající době neměly míti na světě místo volné rozhodování, jež nám vyhradil sám pán našeho života, nemělo být věrnosti, ale donucování a strašný zákon, jenž nenechává místa čistému svědomí. Zem je příliš stará, příliš netečná a plná tajemství. Leží pod nebem mlčky a tu za toho tajemného mlčení se lidem zdá, že je to dobrá, trochu přihlouplá oslice, která nese svého pána s ochotou, a že nemá pranic na práci než to, jak by se mu zalíbila. Snad ano, snad ne. Ale vedle těchto povýšených pánů, kteří jsou přesvědčeni, že se s nimi narodil svět, jsou lidé, kteří přišli na to, že na tomto světě kráčí jako cizinci, že se nemohou dohodnout ani se svou duší, ani se svým dítětem, ani s pantatínkem, a vidí otisky šlápot ostatních cizinců a diví se nad nimi neméně než před vlastním zrcadlem. V té změti stop, v té změti tváří hledají pak nějakou

jednotu, hlas, úder, společenství, souvislost. Souvislost toho, co bylo a co přijde, souvislost štěstí a nářků, souvislost bolesti a hříchů, souvislost trvání a zvrátů. Ó pane, nevěřte na strašidla, je jasný den, svítí slunce, český groš se prodává za pět penízků bavorské měny. Jářku, co nám chybí? Hlouposti, jakýpak neklid? Mám ženu v posteli, ovce v posadě, zlato v sáčku. Chutná mi jíst, a kdyby mi někdo sáhl na můj požehnaný majetek, mám, pane, krásnou sukovitou hůl. To je moudrost jedněch. Druzí jsou naproti tomu polekaní a mluví tichým hlasem. Mluví s nocí, hledí do ohně, sypou ptáčkům, slyší trávu růst, a když je zavoláte, škubnou sebou, jako by lidský hlas byl hlas nějakého zázraku. Slunce tone jim v mraku, země hoří jim jakousi září, les, sklepení temnoty, probleskuje jim tisícero postavou a stokrát za den se zmýlí domnívajíce se, že jednou zahlédli v jakémsi strašidelném snu krajinu, kam dnes poprvé vkročili, že řekli jakési slovo, které znenadání pronese jejich učitel, či že byli v bitvě u Lepanta. Ti první docházejí na světě bohatství a moci. Ti druzí slouží za podruhy a jsou lidem na posměch. Ti první křičívají štěstím, ti druzí držívají zobák, jsou to zarytci a mnohdy by se dali raději zabít, než by změnili svou víru, svou oddanost, a věci věrnosti jdou jim přede vším ostatním.

Druhý svazek kratších próz, vydávaný v této edici Vančurových spisů pod titulem *Povídky a menší prózy*, se skládá ze dvou částí. První představuje známá povídková knížka Luk královny Dorotky, druhou tvoří „menší prózy“, které vznikaly postupně ve třicátých letech; kromě knižního publikování jedné prózy pro děti (Kubula a Kuba Kubikula) a povídky Cesta do světa byly otiskovány v časopisech či v různých příležitostných publikacích, nebo zůstaly v rukopisech, ale neobjevily se v žádném větším celku. Vančura snad na žádný soubor tenkrát zatím ani nemyslel.

Luk královny Dorotky patří k autorovým často vydávaným dílům. Poprvé byl tento soubor šesti povídek publikován v nakladatelství Melantrich v listopadu 1932 (edice Úroda, sbírka současné prózy, svazek 31; Spisů V. Vančury sv. 2) a vzápětí, hned v prosinci 1932, vyšlo ze stejné sazby v též nakladatelství i druhé vydání (32. svazek edice Úroda). Ještě třetí vydání se uskutečnilo za Vančurova života, roku 1940 opět v Melantrichu. Je nejspíše, nako-lik se na čtení tohoto vydání podílel sám autor, nejsou však žádné vážné důvody, proč by tento text poslední ruky, lišící se od předchozího pouze v několika detailech a někde v interpunkci, neměl být určen jako základní. Knižnímu vydání předcházelo pouze samostatné vydání povídky *Dobrá míra*; nakladatelství Sfinx ji vydalo k Novému roku 1932 jako soukromý tisk (Praha 1931). Pro knižní vydání ji potom Vančura ještě upravoval. V roce 1932 byly sice publikovány ještě dvě povídky, ale šlo o ukázky z chystaného knižního vydání (Brusič nožů v Ročence rozhledů po literatuře a umění. Vánoce 1932, Praha 1932, str. 84—88; Guy de Maupassant v časopise Poezie 2, 1932—1933, č. 1, str. 1—12). Rukopisy povídek nejsou zachovány. Po

autorově smrti vyšel Luk královny Dorotky ještě několikrát. Čtvrté vydání v Díle Valdislava Vančury pořádaném J. Mukařovským a I. Olbrachtem, a to jako 10. svazek v roce 1947 (nakladatelství Melantrich, Družstevní práce, Svoboda). Páté vydání připravil edičně Rudolf Havel pro šestý svazek Spisů Vladislava Vančury v Československém spisovateli (1954). Šesté vydání vyšlo jako část souboru Rozmarné novely v Mladé frontě (1959). Sedmé vydání (1965), stejně jako osmé (1982), které má ilustrace Zdeňky Tábořské a bylo realizováno jako prémie edice Klíč, vyšly opět v Československém spisovateli. Naše vydání Luku královny Dorotky je v pořadí deváté.

Druhý oddíl knihy představují další menší prózy. Jako první je umístěna povídka *Cesta do světa*, původně otištěná ve sborníku *Devětsil* (1922) a potom ve druhé povídkové knížce *Dlouhý, Široký, Bystrozraký* (1924); v tomto znění ji obsahuje první svazek našich spisů vydaný pod titulem *První prózy a první pokusy* (1985). Později ji Vančura znovu upravil a vyšla jako první svazek edice *Omnia*, kterou řídil Václav Řezáč pro nakladatelství Adolfa Synka (1930). Vančura svůj starší text přepracoval, a to především v jazykovém stylu a přitom potlačoval některé dobové podmíněné, zejména expresivní nebo odbočující výrazy nebo motivy; snažil se o větší plynulost vyprávění. Povídka tím dostala definitivní podobu. Protože se tedy toto znění na mnoha místech liší od staršího textu, protože tímto stylovým posunem zapadá do kontextu třicátých let a protože by uvádění textových změn čtení spíše znesnadňovalo, než aby pomáhalo se orientovat, bylo zahrnuto také toto druhé znění do edice Vančurových spisů. — Následující krátká příležitostná próza *Vzpomínky z cest* vyšla původně v časopisu *Vest Pocket Revue* 1, 1929—1930, č. 7, 15. 6. 1930, str. 11—12 a byla přetištěna M. Blahynkou a Š. Vlašínem v souboru *Vančurovy publicistiky Řád nové tvorby* (1972). Pod titulem *O nalézání přátel na cestách* je zachována nehotová verze vzpomínky v archívu PNP.

Humorná próza pro děti *Kubula a Kuba Kubikula* byla

vydána poprvé v nakladatelství A. Synka (1931) s ilustracemi Ondřeje Sekory. Ve svých vzpomínkách uvádí Ludmila Vančurová ke vzniku této prózy: „Vlastně sám ani nepamýšlel na psaní dětské knihy — popud k ní vyšel od nakladatele Synka, který v edici Malá díla velkých autorů vydal Vančurovu povídku Cesta do světa. Poznala jsem Synka na jednom z večerů Umělecké besedy. Říkal mi, že žádal mého muže, aby napsal něco pro děti, ale on že mu to nechce slíbit. Vzpomněla jsem si, jak táta Aleně krásně povídá, a samotné se mi zdálo, že je škoda, aby to také nenapsal. A tak Synek, který o ten rukopis pro děti opravdu moc stál, se mnou uzavřel tajnou dohodu, že k nám přijede na Zbraslav a že Vladislava spolu nějak přemluvíme . . . Synek přijel, přivezl Alence knihy o Bonzovi, aby Vančurovi ukázal, jak by jeho knížku vydal, a Vladislav se přece jen dal přimět ke slibu. Když Kubulu psal, bylo Aleně necelých sedm let — teď poslouchala i ona, když mi čítal napsané části.“ (L. Vančurová, Dvacet šest krásných let, Praha 1967, str. 89—90.) Častěji byla tato próza vydávána potom po válce — druhé a třetí vydání u A. Synka (1947, 1948). Čtvrté vydání vyšlo v SNDK roku 1950 a v tomto nakladatelství vyšlo i vydání páté (1952) a šesté (1959), toto s ilustracemi Zdeňka Milera. Když Vančurova dcera Alena Santarová sestavovala pro spisy v nakladatelství Československý spisovatel souborně dosud nevydané kratší prózy (edičně je připravoval Rudolf Havel), zařadila do svazku, realizovaného pak pod titulem Občan don Quijote a jiné prózy (1961), také toto vyprávění. Osmé vydání vyšlo opět v SNDK (1962), stejně jako deváté (1967), které opět edičně připravil Rudolf Havel. Potom vycházela kniha v téže ediční podobě v nakladatelství Albatros, a to v roce 1972, 1976, 1981 a zatím naposledy, tedy po třinácté, v r. 1985.

Ostatní povídky a prózy byly otiskovány takto:

Nepochopitelná shovívavost — v knize Naše maminky, uspořádané Františkem Halasem; nakladatelství Orbis, Praha 1936, str. 135—136. Nehotový rukopis psaný perem je v PNP.

Začátek povídky nazvané Gilotina — Almanach Kmene, Jaro 1937; redigoval Karel Poláček, Praha, Kmen 1937, str. 26—32. Potom v souboru *Občan don Quijote a jiné prózy. Kněz Gudari* — Dělnická ročenka 1938, Praha, Ústřední dělnické knihkupectví (1937), str. 29—31. Povídku přetiskl Milan Blahynka v monografii Vladislav Vančura (Praha, Melantrich 1978, str. 484—487).

Občan don Quijote — sborník Španělsku, redigovaný V. Mandlerem, F. Nechvátalem, A. J. Patzákovou a J. Seifertem; Praha 1937, výbor pro pomoc demokratickému Španělsku, str. 12—15. Jako příležitostný tisk pak vydal prózu *Dům osvěty Zbraslav* (1959). Otištěna ve svazku *Občan don Quijote a jiné prózy*.

Havran — *Národní práce* 1, 1939, č. 1, 1. 1. 1939, str. 26. Přetištěno v knize *Řád nové tvorby*.

Plášt umělců — *Národní práce* 1, 1939, č. 1, 1. 1. 1939, str. 27. Přetištěno v knize *Řád nové tvorby*.

Selské vánoce — *Panorama* 17, 1939, č. 10, 1. 12. 1939, str. 160—162, potom ve svazku *Občan don Quijote a jiné prózy*.

Povětrí — *Panorama* 18, 1940, č. 3, 5. 3. 1940, str. 37—39; v *Panoramě* otištěno s úvodem adresovaným Karlu Novému. Ve svazku *Občan don Quijote a jiné prózy*.

Zbývajících pět próz Vančura sám nepublikoval a tisknou se z rukopisů:

Zbraslav — zlomek rukopisu, který se možná vztahuje k některé následující „zbraslavské“ próze, možná patří mezi výpisky k třetímu dílu *Obrazů z dějin národa českého*; je uložen v PNP. V našem vydání je tištěn poprvé — provedeny byly nejnutnější úpravy a jinak byl ponechán ve fragmentární podobě. Pokládáme ho za zajímavý pro Vančurův vztah k městu, ve kterém žil, a pro způsob jeho práce.

Zvony mého kraje — napsáno za okupace pro rozhlas, ale nevysíláno. V archívu PNP jsou zachovány dva strojopisné opisy a další fragmenty, a to pod titulem *Zvony mého kraje*; k tomuto titulu se vracíme. Otištěno v časopisu *Doba* 1, 1945—1947, č. 2, str. 33—41 pod titulem *Zbraslavské*

zvony. Samostatně vydal Spolek českých bibliofilů pod titulem *Zvony mého kraje* v r. 1950. V souboru *Občan don Quijote a jiné prózy*.

Zbraslavská povídka o opatu Martinovi — vyšlo z rukopisu jako zvláštní novoroční tisk v naklad. Československý spisovatel (1958). V souboru *Občan don Quijote a jiné prózy*.

Jak jsem se učil spisovatelem — z rukopisu otištěno poprvé v souboru *Občan don Quijote a jiné prózy*.

Krčín — v archívu PNP je uložen Vančurův strojopis (průklep); jde o neopravený a nedodělaný text — některé začátky vět nejsou dokončeny a jsou pak nahrazeny jinými větami, text je téměř bez odstavců a většinou bez uvozovek, jsou v něm neopravené chyby. Zřejmě z tohoto textu byl připraven časopisecký otisk publikovaný pak v *Panoramě* 21, 1945—1946, č. 9—10, 7. 6. 1946, str. 97—99; úpravy tohoto znění přijímáme. V poznámce je uvedeno, že Vančura podepsal 9. 6. 1938 s Družstevní prací smlouvu na román pod titulem *Krčín*; text pravděpodobně představuje začátek románu. V souboru *Občan don Quijote a jiné prózy*.

Druhý oddíl naší knihy tedy shrnuje všechny dostupné Vančurovy texty, které bylo možno charakterizovat jako menší prózy — to znamená povídky, prózy vzpomínkového charakteru nebo i prózy esejistické. Jejich uspořádání je v podstatě chronologické (pokud je bylo možno určit), ale přihlídlí jsme rovněž k tematickým souvislostem a ke kompozici celku. Ve srovnání se souborem *Občan don Quijote a jiné prózy*, doposud reprezentujícím druhé období Vančurovy povídkářské tvorby, nepublikujeme povídku *Výstřel*, jež bude zahrnuta do svazku věnovaného autorově práci pro film. Nepočítáme-li otištění definitivní verze *Cesty do světa*, pak je v našem vydání proti citovanému souboru publikováno navíc šest titulů: *Vzpomínky z cest*, *Nepochopitelná shovívavost*, *Kněz Gudari*, *Havran*, *Plášť umělců*, *Zbraslav*. V pozůstalosti v literárním archívu Památníku národního písemnictví v Praze jsou dále uloženy už pouze některé, a to nemnohé, nedodělané náčrty.

Další textologická práce na tomto svazku probíhala v

lecčem odlišně než při vydání prvních kratších próz z autorových počátků a z let dvacátých; zejména proto, že se vyhlašoval Vančurův jazykový styl a ustaloval se i autorův vztah k pravopisným pravidlům. Dá se říci, že jazykový styl všech těchto próz má jednotnější ráz. *Výchozím textem* Luku královny Dorotky, jak bylo řečeno, je třetí vydání (1940), poslední za autorova života; bylo ovšem třeba opravit některé zřejmé (tiskové) chyby, které se do tohoto vydání dostaly. Povídka *Cesta do světa* vychází z textu v edici *Omnia* u A. Synka (1930). *Kubula* a *Kuba Kubikula* má za základ jediné Vančurovo knižní vydání v témže nakladatelství (1931). U ostatních próz jsme vycházeli z jejich časopiseckého otisku, a to i u próz publikovaných až posmrtně, a přihlíželi jsme k dochovaným rukopisům.

Dále jsme postupovali jako v ostatních svazcích těchto Vančurových spisů — to znamená, že cílem bylo co nejméně respektovat poslední autorovo znění. Ponechávali jsme kolísání v kvantitách i v kvalitě hlásek (dešť—déšť, zařikavač—zařikávač, posunky—posuňky), pouze políček, což je znění ve 3. vydání, jsme vraceli ke znění 1. a 2. vydání a píšeme políček, protože krátké psaní hlásky *i* pokládáme za ústupek přechodné dobové normě. Podle dnešní normy upravujeme psaní zdvojených hlásek, předložek *s*, *se*, *z*, *ze* ve 2. p. sg., psaní předpon *s-*, *z-*. Stejně upravujeme psaní cizích slov, velkých písmen a příslovečných spřežek. Tvaroslovné zvláštnosti ponecháváme beze změny. V povídce *Guy de Maupassant* píšeme v 5. p. sg. *Maurici* i *tam*, kde byla tištěna podoba *Maurice*. Jinak vlastní jména, v těchto Vančurových prózách dost zvláštní, ponecháváme v autorově podobě.

Je možno konstatovat, že ve třicátých letech už je ve Vančurových textech, alespoň knižně nebo časopisecky publikovaných, méně nepravidelností v interpunkci. Autor se zřejmě snažil o větší přiblížení k normě, ale ponechával si i subjektivně aktualizovaný způsob frázování a intonace, a pokaždé nenacházel způsob, jak ho interpunkcí adekvátně zaznamenat. Více úprav si v tom směru žádal pouze text

Kubuly a Kuby Kubikuly, kde se zřejmě projeví menší možnosti redakční práce v Synkově nakladatelství. Zajímavý dokument, který volá po využití ve studii o Vančurově interpunkci, poskytují strojopisy prózy Zvony mého kraje (případně další texty chystané pro autorovo vlastní čtení), kde si autor pomlčkami, nebo jinak, dělal znamení, podle kterých měly být věty čteny, kde měly být pauzy atd.

V textu jsme provedli tyto úpravy:

Str.

- 13 *Maurici, dodejte si odvahy* m. *Maurice dodejte . . .*
- 15 *co myslíte, Maurici* m. *co myslíte, Maurice*, sjednocujeme, stejně jako v předchozím případě, způsob psaní 5. p. sg. tohoto vlastního jména.
- 71 *Práskání dveřmi se rozléhalo* m. . . . *rozlézalo*, podle 1. a 2. vydání.
- 78 *Potok stál v tůňkách a mezi kameny plný rákosí* m. . . . *plna rákosí*, podle 1. a 2. vydání.
- 95 *Byl pěkně urostlý a vedle Blaženy* m. . . . *vedle Boženy*, podle 1. a 2. vydání; jde o chybu porušující smysl.
- 141 *Kubula i Kuba Kubikula* m. *Kuba i Kuba Kubikula*, podle smyslu; došlo k záměně vlastních jmen, podobně jako ještě v následujících případech.
- 146 *šel rovnou na Kubikulu* m. . . . *na Kubulu*.
- 151 *Jak už se to v pohádkách přihází* m. *Tak už se to . . .*, podle kontextu.
- 152 *cestou, kterou ráno přišel* m. . . . *přešel*, podle smyslu.
- 162 *Barbucha se na ně usmíval* m. . . . *na něho*, zřejmě došlo k chybnému užití zájmena — vztahuje se na dítě-holčičku.
- 177 *Chudinečka Líza, vzpomněla si, že jde do Vařeček a Hrců* m. . . . *že jde do Houbyhoubiček*, podle smyslu.
- 179 „*Eh*“, *děl opět rychtář* m. . . . *děl opět mistr*, podle subjektu repliky.

Vančurovu literární tvorbu charakterizují ponejvíce romány, i když většinou jde o romány dost neobyčejného tvaru. Vladislava Vančuru však proslavily také *povídky*. Krátkými povídkovými prózami začínal a hned prvními dvěma malými knížkami z počátku dvacátých let na sebe upozornil jako autor básnivé obrazotvornosti a básnivého jazyka. Nejznámější se ovšem stala jeho třetí a poslední povídková kniha *Luk královny Dorotky*, napsaná v období, kdy jeho próza dostávala jednu svou novou, klasičtější tvář. Potom následovaly ještě další jednotlivé krátké prózy, fragmenty a povídky, spíše příležitostné, ale určitě alespoň *Občan don Quijote*, úvodní část k románu *Krčín*, nebo *Zbraslavská kronika o opatu Martinovi* budou platit jako trvalejší hodnoty. A to nemluvíme o tom, že do posledních nedokončených *Obrazů z dějin národa českého* zařazoval jejich monumentální vypravěč některé části, které rovněž můžeme chápat jako povídky; máme na mysli například *Kosmas*, kapitolu přímo označenou jako „povídka o milkování a zradě“ a nazvanou *Rytíř*, nebo *Několik příběhů z doby*, kdy se v Čechách zakládala města.

Jenže nyní nepůjde o podrobnější žánrové rozlišování, nýbrž o Vančurovy samostatné povídky a menší prózy, a to o jejich druhou etapu datující se od počátku třicátých let.

Kde se začal Vančurův obnovený zájem o povídky? Možná z docela náhodného podnětu. Když Václav Řezáč redigoval pro edici *Omnia* v nakladatelství A. Synka „malé práce velkých autorů“, vybral pro úvodní svazek právě Vančuru. Myslel na prózu, na kterou se zřejmě nepřestávalo vzpomínat pro její poezii mládí a dobrodružnosti, pro její touhu

a trpké zmoudření, pro její napětí mezi světem a domovem. Tato *Cesta do světa*, proslulá i tím, že se poprvé objevila v památném sborníku *Devětsil* (podruhé v knížce *Dlouhý, Široký, Bystrozraký*), vyšla pak znovu v roce 1930. Vančura v ní provedl úpravy, sice nijak rozsáhlé, ale přece jen příznačné pro změny v jeho názorech a v jeho jazykovém stylu. A při této práci jako by si vzpomněl na svou povídkářskou minulost a znovu se pustil do věčné a proměnlivé povídkové formy. Nepočítáme-li *Kubulu a Kubu Kubikulu* (1931), což byla jeho jediná próza pro děti, napsal jich šest. Spojil je do jednoho celku, dal mu titul *Luk královny Dorotky* (1932) a knihu dedikoval F. X. Šaldovi.

Krátce předtím okouznila čtenáře Markéta Lazarová (1931) a v témže roce jako povídkový soubor byl publikován ještě *Útěk do Budína* (1932); spolu s povídkami skládají tyto dva romány jakýsi volný celek próz o různých podobách lásky a vášně, náklonnosti a nenávisti, štěstí a tragiky. V těch letech se Vančurova próza v mnoha směrech viditelně přetvářela. Autor už byl respektován, ale i ostře napadán. Byl čten, ale pokládán za prozaika exkluzivního. Jeho tvorba měla některé trvalé osobité rysy, a přitom jako by každá knížka byla novým pokusem. Proměna jeho prózy byla tedy pozorně sledována a hledaly se její impulsy. Bylo by možno připomenout, že Vančura nedávno předtím zanechal lékařské praxe a mohl se naplno zabrat do literární práce. Ve Zbraslavi, ve městě, které si zamiloval, asi prožíval klidný a možná nejšťastnější čas svého života. Od perspektivy zprvu přitahované tragickými nebo černě groteskními situacemi a patosem jazyka a metafor, se vypravěč jeho próz postupně obracel k radostnějším a útěšnějším stránkám skutečnosti. S vědomím její veškeré tíhy a krutosti si přál vyjadřovat spíše kladné životní hodnoty a obdiv k lidské energii, která se netrápí tím, aby s tupou střízlivostí počítala každý zisk a každou ztrátu, nehonosí se postavením, ani nespolehá na dobovačné sobectví, ale pouští se do života s nevypočítavou odvahou a s úsmě-

vem, a třeba s bláhovou důvěřivostí, vedena láskou a potřebou lidské blízkosti a družnosti.

Ostatně to byly vlastnosti, které se na Vančurově próze zamlouvaly také Šaldovi. Vančuru vážala k této generačně starší osobnosti úcta a vděčnost. Když kritický bůh poprvé psal o Vančurovi, bylo to v roce 1926 nad Poli ornými a válečnými, rozjížděl svou úvahu s takovými fanfárami, na jaké by bylo troufalé pomyslet i jenom ve snu: „Veliký básník, veliký umělec jest V. Vančura. Kdybych měl dnes jmenovat nejmocnější román válečný, který jsem četl,“ psal Šalda, „ani vteřinu bych neváhal a řekl: Pole orná a válečná. Jest to úžasně mohutné jako báseň, je to snad ještě mohutnější jako pravda.“ V podobném duchu pak kritika i pokračovala. Oceňovala, že ve Vančurově próze není nic dekorativního, že úplně pomíjí psychologii, běžně schopnou zaznamenávat leda mělké pravděpodobnosti, že je přísně, architektonicky vystavěná, že vynikající je obrazivost a tvárná symboličnost autorova jazyka. A především — ve srovnání s převažující ostatní vybledlou a popisnou českou prózou těch let a s její malichernou mentalitou se Šaldovi líbilo, že se Vančurovi líbily silné a vášnivé, nelomené a jasné postavy, kterým v žilách buší krev.

Když Vančura psal své povídky, jako by pokračoval ve směru, který se zamlouval Šaldovi. Rozvíjel svůj vyhraněný *životní názor*, jehož mluvčím býval především vypravěč; nositeli tohoto názoru však v próze mohly být postavy téměř jakékoliv, pokud ovšem nebyly vedeny sobectvím a chmurnou náturou nebo sebeuspokojováním falešné důstojnosti a pokud nebyly hloupé a nicotné. Vančura oceňoval odvalu a dobrou náladu, a když se rozhlížel, kde v literatuře by tyto vlastnosti nejsnáze našel, začal se obracet také ke starším tradicím. Alespoň se mohlo zdát, že za času loupeživých zemanů nebo velkých renesančních mistrů více platily smělost, síla a velkorysost, že se u nich moudrost lépe spojovala s vědoucí, a proto úsměvnou ironií, a hlavně že ti lidé byli milenci života. Vančura nejednou připomínal Rabelaisovu filozofii, s obrovskou fantazií a optimismem se

vyrovnávající s nepřirozeností různých idealistických pověr, dovolával se Cervantese a Shakespeara a jistě četl také Boccacciovy a Bandellovy pestré příběhy. Na formování soudobého životního názoru Vančurovi v těch letech hodně záleželo. Ať chtěl, nebo nechtěl, byl také jeho hlas a názor očekáván. Vždyť tenkrát právě probíhaly bouřlivé a někdy zásadní spory. V literatuře šlo o budoucnost Devětsilu a poetismu a vůbec o úlohu avantgardní generace, s níž předtím Vančura nastoupil; probíhala tzv. generační diskuse, jejímiž důležitými tématy byla mimo jiné krize kritérií stejně jako vztah umělce a politiky a vztah umělce a oficiální veřejnosti. A to všechno zapadalo do ještě širších polemik a úvah, týkajících se politické současnosti a perspektiv státu, jehož vnitřní stabilita ve vratké Evropě ani nemohla být pevná a bezpečná.

Vančura sice zůstával v těchto sporech dost stranou, ale přece jen byly jeho názory a jeho prózy a divadelní hry vtahovány do polemicky vytvářených souvislostí. Svým pojetím tvorby si Vančura hájil odstup. Držel se přesvědčení, že si umění buduje vlastní *řád*, „jenž mimo určitá díla nemá přirozeně místa, dotýká se nejzákladnějších věcí člověka, směřuje k ryzosti poezie, vzdaluje se stále více sféry racionality a ideologie, obracejíc se k intuici a představivosti“*. Nebo jindy psal, že „románové skladby, o nichž se domnívám, že jim přísluší uctívá pozornost, mají snad jen tři obecné znaky. Ducha, básnivost a krev“**. Nebylo by ovšem nijak snadné se dohodnout, co tento řád přesně znamenal, ale určitě to nebyla pravidla žádné umělecké školy a určitě nebyl tento řád nezávislý na „řádu“ životního obsahu (jako třeba v novoklasicismu). Když Vančura vykládal a hájil moderní umění a když myslel na jeho funkce, nevztahoval je k žádné aktualitě, nýbrž k představě nového životního slohu a k naději na formování nového publika, jak o tom snila avantgarda. Pro spisovatele byla přitom rozhodující mírou *básnivost* tvorby. „Ve shodě s několika au-

* Z Vančurovy přednášky o takzvaném novém umění, 1931

** Vladislav Vančura, Poznámka o románu, 1929

tory,“ pokračoval Vančura v citované přednášce, „považuji za umění onu básnivou mohutnost, jež oživuje, onu těžko postižitelnou slovesnou magii, která povznáší a způsobuje prudké hnutí mysli, připomínajíc pláč a štěstí.“ A ještě dále se stával důležitou, a možná základní součástí tohoto jeho názoru *humor a smích*. Ostatně také v tomto bodu Vančura pokračoval v duchu Šaldovy úvahy, která rozlišovala komiku povrchovou a z vnitra prosvětlující; obdobně prohlašoval Vančura, že humor nejsou pouze komické situace, nýbrž že je to názor. Tvrdil, že je to „povýšené stanovisko básníků, již shovívavě (třeba s nadsázkou) strojí statečnost, vychytralost, hněv, všechny hříchy a všechny ohavné i krásné vlastnosti. Humor není smáti se, ale lépe vědět“*. Zejména tato poslední věta, odvolávající se k Rabelaisovi, se od té doby nesčetněkrát citovala a snad i zevšedněla, aniž to ovšem snižuje její závažnost.

Na základě svého vědomí řádu, se svým snem o básnivosti literatury a se svou důvěrou v možnosti smíchu psal Vančura také Luk královny Dorotky — a knihu psal i s některými skrytými *polemickými akcenty*. Polemická byla už sama funkce povídek, za jejichž rozmarností se rýsuje nejenom Rabelais, ale i Dekameron a v nichž pulsovala krev ze srdce zasaženého láskou. Vzpomeňme si nejdřív na rámec Boccacciových novel; když toho léta 1348 vypukl ve Florencii mor, přemístila se společnost několika mužů a žen na úbočí fiesolských pahorků, aby se chránili před nebezpečím a aby si v příjemné pohodě krátili čas. Rovněž Vančura zamýšlel vyprávět své povídky *pro potěšení srdce*. Jistě to byly krušné časy, do kterých patřily alespoň čtyři příběhy z české současnosti, byly poznamenány mizérií a šlo o léta krize, ale toho roku se všude zpívala písnička Usmívající se děvče — a Vančura toho roku vyprávěl své povídky „renesančního“ typu. Jako v klasických novelách a jako v jiných jeho prózách, ani v povídkách Luku královny Dorotky se nezatajovala úloha vypravěče, do vyprávění

* Vladislav Vančura, Poznámka o humoru, 1929

bylo dovoleno zařadit i samostatné volnější vsuvky, přednost se dávala rozmarnému naladění a fabule vycházela z celkem jednoduchých anekdot. Důležitější než zákruty příběhů byly opět názory a slova vypravěče, jemuž připadl úkol, aby nade vším vládl a aby se podle vlastního uvážení hlásil se svými glosami a ironií, s úsměvem a odbočujícími poznámkami; jeho jazyk byl plný signálů ukazujících k parodickým významům — a ty byly vždycky na straně dobrodružství, odvahy, mládí, vtípnosti, lásky. Jinak řečeno: na straně Vančurova životního názoru.

Tak úvodní povídka, odehrávající se v impresionisticky načrtnutých kulisách Paříže, uvedla na scénu Guy de Maupassanta. Slavný spisovatel byl právě rozmrzelý pro bůhvíjakou příčinu, ale ne natolik samolibý, aby se nedovedl zasmát i sám sobě, a ne natolik nerozumný, aby nakonec nedokázal ocenit, že výše než shromažďování všelijakých pozorování, za nimiž se obvykle honí spisovatelé, platí umění prožívat život a těšit se z jeho překvapení a možností. Nad zákony a nad „řádem“ umění totiž stojí „řád“ života. Asi by nemělo smysl pátrat po prvních počátcích tohoto Vančurova mínění. Pátrání by nás vedlo až někam k jeho mládí a k rodinnému prostředí a zjistili bychom, že se naplno ozývá v Rozmarném létu: v tomto humoristickém románu se nade vším klene velikost oblohy věčně modré a velikost vášní věčně krvavých a je tam krásné „býti kadeřavým“. Pod takovouto věčně modrou oblohou (počasí přitom může být třeba zrovna sychravé) a ve jménu věčně krvavých vášní bylo napsáno také šest povídek Luku královny Dorotky. V jednom městě na střední Otavě, připomínajícím obraz milostné Florencie, se například odehrávala závěrečná próza nazvaná Konec vše napraví. Paní Blažena, které tak slušely její „kadeřavé vlasy“, se v ní dokázala vzepřít sobectví, tučné spokojenosti a netečnosti k věcem života, představovaným jejím samolibým manželem, položeným v knihách. Nakonec dodal vypravěč k příběhu ještě několik slov „morálky“, jak se v podobných povídkách někdy dělávalo, a prohlásil: „Všem se jednoho dne rozbřesk-

ne, že není, proč se trápit. Vposled se každý jinoch a každá mladá paní či slečna dá na cestu objevů a budou bloudití vesmírem lásky, jehož nesmírný čas a nesmírné dráhy jsou uvnitř pramalého srdce.“ Proč by se měl člověk pachtit „po nesmyslech a jalovinách“, jestliže má v žilách krev, jestliže není „obrácený ke zdi“, jestliže trvá mládí, jestliže „loupežník“ má naději na štěstí?

Když se u Vančury hovoří o tom, že „věci krve a věci umění si odpovídají“*, je k tomu třeba doplnit, že nikdy nešlo o žádnou mystiku krve, nýbrž o metaforu plného, mladého a radostného života a jak se dále říká, „o blízkost ducha, jehož svoboda je neohraničitelná, ducha, který nehledí prospěchu a proti všem směřuje ke své kráse, právu a pravdě“. Vyjadřovat životní potěšení a blízkost tohoto ducha bylo také základní funkcí Vančurových povídek z let 1931 a 1932. Tato funkce se tenkrát prosazovala právě tím těžko postižitelným duchem básnivosti, to jest nejenom postupem a rozuzlením fabule, ale i slovy vybíranými se smyslem pro hru a s odvahou k fantazii, přirovnáními a rčeními, které s příběhem někdy snad ani nesouvisí, a přece mu dávají chuť a barvu. Příklady by bylo možno sbírat téměř z každé stránky a citovat věty, které vypravěč buď vzal z přísloví, nebo které by se příslovími mohly stát. Jinak, bez vnímavosti k tomuto „duchu“ Vančurovy prózy bychom četli povídky docela obyčejné. Když však je kód jejich básnivosti přijat, objeví se svět nejenom duchaplně a radostně rozmarný, ale zároveň naprosto jiný, než jaký by mohl doporučovat jakýkoliv utilitární názor, dávající přednost praktickým účelům a praktickému prospěchu. Proto se Vančura tenkrát bránil proti vulgárním požadavkům na propagandistickou úlohu umění a rozcházel se přitom i s některými komunistickými publicisty. A hlavně se Vančurova próza vzpírala proti různým podobám buržoazního myšlení a životního stylu: mohly to být kramářské zájmy malého města, mohla to být aktivita ve službách buržo-

* Z Vančurovy přednášky o takzvaném novém umění, 1931

azního podnikání, mohla to být domýšlivost intelektuálního mozku, nalézajícího pro svůj egocentrismus alibi třeba v heslech populární filozofie. Po válce byl módní americký pragmatismus, a tak si Vančura neodpustil ani pár slov na jeho adresu. V povídce umístěné do jednoho počestného malého města ironicky poznamenal, že „mezi stem se u nás najde sotva jediný, kdo by se dal nachytat na něco jiného než na dobrou filozofii pragmatickou“. Jenže Vančura patřil právě k těm, kdo mysleli na jinou „filozofii“ a kdo se snažili ji vyjadřovat.

A podobně jako ostatní česká avantgarda, i Vančura pořád ještě doufal také v *jiné publikum*, které by reagovalo bezprostředně hnutím mysli nebo citem, připomínajícím pláč a štěstí, a neřídilo se módou sezóny. Proto měl pořád nejraději své postavy lidí potulných a bláhových a držel se svého stylu záměrně zdůrazňujícího postupy, které ho sbližovaly s jazykem poezie — také to vyplývalo z autorovy představy básnivosti. Výsledkem byly docela jiné povídky než byla běžná próza. A tím se opět vracíme k polemickému kontextu Luku královny Dorošky, aby mohlo být řečeno, že se záměrně distancovaly od nadřazeného vkusu „lepších“ vrstev a od intelektuálního snobismu, a že se těchto postojů přímo dotýkaly.

Například: V povídce *Usmívající se děvče* vystoupí několikrát kolovrátkář vrzající odrhovačku toho léta, člověk nepochybně nepočestný, a přece je mu přiznána, jak vypravěč poznamenává, jedna nesporná přednost: „Nebyl takový nemastný neslaný budižkničemu, jací se rozmohli od dob zdokonalených čítanek.“ Na co mohl vypravěč mířit touto ne zrovna průhlednou poznámkou? Pokusme se číst ji jako Vančurovu odpověď na známou Peroutkovu stať otištěnou nedlouho předtím pod titulem *Styl nade všecko v Přítomnosti* (1930) a pokračující v publicistických polemikách s některými členy Devětsilu. Peroutkovi se nelíbil Vančurův *Poslední soud*, a tak si vzal román za záminku, aby se mohl vyslovit vůbec o autorově próze. Radil Vančurovi, co je a co není jeho správné literární pole. Přiznával

mu „tragický patos“, ale upíral mu dar humoru, jehož podstatou prý je určitý „agnosticismus“. Jenže Vančura, jak se vědělo, naopak zdůrazňoval, že humor je názor a lepší vědění. Dále: Ferdinand Peroutka se rozčilil, a to prý „definitivně a nesmiřitelně“, na Vančurův styl — pro jeho údajnou neprůhlednost, pro nadměrnost nesouvisících odboček, pro slova a metafory deformující prý spontánní vztah k realitě. „Prostému úkolu sdělování jest Vančurův styl neobyčejně na překážku,“ tvrdil Peroutka a určoval mu místo na „výstavě zvláštností“. Vančura odpověděl kratší úvahou zaslanou do Přítomnosti, odvolával se v ní na českou moderní filologii a jmenovitě na Viléma Mathesia a vykládal svůj názor na vztah literární tvorby a jazyka.

K polemice se však zřejmě vracel ještě jinak, aby dále hájil svůj styl a své postavy. V úvaze o Rabelaisovi, která na polemiku volně navazovala, psal: „Navykli jsme si odsuzovati jasné a nelomené barvy, neboť těchto barev všelijací dryáčníci užívali špatně a bez vkusu. Byly častokrát zhanobeny, ale samy o sobě jsou krásné, bez úhony.“ Vančura se nezdráhal napadnout počestně se tvářící povýšenost, a tedy pokračoval: „Rabelais mluví o zadnici bez ostychu, právě tak jako vy ji nosíváte do Společenského klubu“*. Když takto psal o Rabelaisovi, a to znamená také o vlastním životním názoru, když připomínal neblahý vliv „zdokonalených čítanek“, když jmenoval pražský tzv. Společenský klub, týkala se jeho ironie kulturního snobismu. Buržoazní morální pokrytectví a vkus Vančuru dráždily, a tak je stíhal i svou komikou a parodií a dodával, že se chce obracet na jiné publikum. Sázel na agresivnější úlohu smíchu, který mířil na samolibost, líbila se mu Rabelaisova otevřenost, stejně jako komika krále Ubu nebo Jana Wericha, „miláčka našich dnů“, jak je na jednom místě mimochodem řečeno. Královnou jeho povídek se nestala žádná osudová žena, ani romantická nebo sentimentální láska, ani žena citově a psychologicky složitě zamotaná a neprůhledná, nýbrž „doroťka“ — a pokoušel se o ní vyprávět bez ostychu.

* Vladislav Vančura, *Rabelais*, 1931

F. X. Šalda, jemuž byla kniha věnována, tomu zřejmě porozuměl. Nevíme, jestli Vančurovi odpověděl, ale když se v kritice Útěku do Budiína, v téže době koncipované, rozhodl v jednom odstavci pro širší úvahu o české próze a o jejím duchu a stylu, jako by navázal na Vančurovu větu otírající se o čítanky, a se svým temperamentem se pustil do útoku. „Česká próza měla neblahý osud,“ psal, „že o ní rozhodovali nedouci a hlupáci, kteří ji nutili k pouhé funkci sdělné; ukládali jí za povinnost, aby byla plynná, prostá, přirozená. Hrom uhoď do těchhletěch záporných ctností! Mne například a jiné, kteří jsme si dovolovali někdy psát i souvětím, pohazovali sprostěctvím, poněvadž vrcholem moudrosti byla jim jednoduchá věta holá, věta z čítanky pro třetí třídu. Krátké věty bez vnitřní stavby a bez vnitřní polarity, jednosměrné a jednoosé, jasné až do stupidnosti, určené pro četbu slaboduchých a novinového stáda čtenářského, byly pokládány za vrchol ‚slohu‘. Jeden učitel byl před válkou oslavován, že složil takovou nauku o ‚přirozeném‘ slohu, kde dával přednost bučení před zpěvem, poněvadž bučení je ‚přirozenější‘. Není v poetice hlupačiny dost velké a trkavé, aby ji nemohl český pedagog nebo novinář uvést v soustavu a omračovat jí své stáde.“ Šaldova odpověď jako by souzněla s citovanou větou Vančurovou, dotýkající se „zdokonalených čítanek“, a jako by vymezovala místo Luku královny Dorotky a Vančurova životního názoru a prozaického stylu v současné české próze.

Tolik tedy Šalda, když myslel na Vančuru, a tolik Vančura, když myslel na Šaldu. Z jejich srozumění zůstala mimo jiné jedna půvabná knížka českých povídek — rozmarných moralit v klasickém renesančním stylu.

Knihy Vančurových povídek byla přijata v téměř oslavném duchu a autor byl uveden mezi klasické moderní povídkáře. Jenže potom v povídkách zase nepokračoval a několik let na ně ani nepomyslel. Nepočítáme-li jeho intenzívnější filmovou práci, pak se jeho hlavní zájem zaměřoval opět

k románům, a dokonce k širšímu obrazu společenské reality a k zachycení jejích historických kořenů. Protože si začal více všimát také minulosti vlastního rodu, která sahala až k dávným rytířským předkům (prý byli „zarytci anebo lidé ztřeštění“, jak napsal v pozdravu Jiřímu Mahenovi, svému příbuznému), oživovaly se mu v paměti i další vzpomínky z mládí a z rodinné tradice. Vydal Markétu Lazarovou a chvíli se pak zabýval plánem na román o „české statkářské rodině“; publikoval několik rozběhů k pozdější Rodině Horvatově, ale s tímto projektem se brzy rozloučil a opět ho odložil. Zbylo pouze několik náčrtů a pokusů.

Když potom v almanachu Kmene na rok 1937 vyšla jeho próza zvláštního titulu a zvláštní formy — Začátek povídky nazvané Gilotina — bylo to dost nečekané. Nešlo ostatně o povídku běžného typu, nýbrž o záznam úvodní části filmového scénáře. Jakmile měl nový nápad, Vančura si zřejmě rád zkusil zapsat alespoň začátek díla, jak se mu rýsovalo v představách — několik zachovaných románových „začátků“ to alespoň napovídá. Tentokrát rozvrhoval začátek filmu a napsal „začátek povídky“ o filmu. Otiskl úvodní scénu z Paříže, z doby Velké revoluce — pár bodů příběhu, seskupení postav, několik poznámek k pojetí látky. A přece je publikovaný fragment důležitý, a to jako doklad určité proměny Vančurovy životní perspektivy. Hned po promítnutí obrazů pod titulky byl divák vyzván: „Změňte tedy zároveň s kamerou úhel a popatřte na veliký zástup, který uskakuje před stříkancem krve.“ Ano, opět se objevila krev, jenže v jiném významu než předtím, kdy byla barva krve spojována hlavně s duchem, který oživuje, a se srdcem obdarovaným láskou a vášní. Tentokrát byla znamením historických událostí, při nichž jde o život, hyla *signálem dějinné tragédie*, kdy se rozsévá smrt. Tato tragédie se začínala neodbytně hlásit. Prosazovala se motivem gilotiny, krve, šibenice a v takto poznamenané perspektivě pak vznikala celá autorova próza posledních pěti let.

To platí i o povídkách, ke kterým se Vančura od konce třicátých let zase častěji dostával, zřejmě podněcován pře-

kotnějším spádem politických a mezinárodních událostí. Zrychlující se předválečný vývoj se dožadoval, aby se spisovatelova řeč nezříkala ani aktuálních odkazů. Svým charakteristickým stylem, to jest způsobem lehce přenášejícím realitu do metafor a do rozsmarné a ironické řeči vypravěče, Vančura na tuto změnu upozorňoval ještě dále v textu povídky: „Uhadujete tedy, že pan Kvíčala, který po více než deset let slouží ve filmových dílnách jako znamenitý osvětlovač, zapnul svou nízkou lampu a ostošest pere z boků do scény, aby vrhl *tragický* stín na *oprýskanou* zeď.“ I když se neztrácel autorův úsměv a humor, i když prozaik chtěl nadále zkoušet nové možnosti prózy, i když trvalo, a vlastně se ještě zesilovalo jeho přesvědčení o svrchované kráse života, který je jediným opodstatněním touhy, práce a lidských bolestí, přece jen se jeho nové příběhy objevovaly v jiném světle, určovaném neblahým historickým děním.

Budoucí kralevicův vychovatel, o němž padla zmínka v synopsi o gilotině, by snad mohl ukazovat ještě k příběhu dobrodružnému a parodickému. Další Vančurovy prózy však už byly napsány s netajenými aktuálními záměry a se zdůrazněným hrozivým stínem tragédie. Jejich impuls byl jasný: byl to úděs, jaký nastal, když se v důsledku fašistického puče začala občanská válka ve Španělsku, když frankistické falangy likvidovaly republiku a když se fašismus ukazoval jako reálné a pro všechny blízké nebezpečí. Aby demonstroval účast *na protifašistické frontě*, která se rychle sbírala po Evropě, Vančura poslal v nové povídce proti fašistické moci nejenom kněze Gudariho v jedné baskické vesnici, ale ve druhé povídce, mnohem výraznější a známější, dokonce dona Quijota, to jest samotný španělský mýtus. Setkání s donem Quijotem nebylo pro Vančuru náhodné, nýbrž bylo staršího data a vyplývalo z hlubšího spříznění. „Don Quijote nastokrát zhmožděný, vysmívaný, s mečem a jazykem blázna, zachovává si vrch pro svoji věrnost, jež je stejně směšná jako vznešená“*, napsal Vančura

* Vladislav Vančura, Poznámka o humoru, 1929

jednou předtím o Cervantesově hrdinovi, jehož počínání se nezakrytě promítlo i do jeho vlastních snů, bláhovců a moudrých bláznů. Do jeho názoru na prózu se ovšem don Quijote hodil ještě z jiného důvodu: jeho epickou funkcí přece byly cesty po světě, a toto putování nabízelo příležitosti pro nové a nové situace, ve kterých se opětovně srážela touha, nebo řekněme vysoké pojetí mravních a charakterových vlastností, s mentalitou egoismu, praktické účelnosti, sebeuspokojení. Na sklonku třicátých let se však dalo pochybovat o tom, že si tento rytíř skutečně „zachová vrch“, a tak Vančura připsal k jeho charakteristice další motivy, aby mohl vyjádřit své pochybnosti a své nové mínění. Ve chvíli krajního nebezpečí ho přinutil zaujmout jednoznačnější postoj, a dokonce zřici se nadneseného vyjadřování a nazývat věci pravým jménem. Jeho úkol výslovně uvedl do služeb obrany svobody, konkrétních politických cílů a samotného života. Konečně ho neponechal osamoceného pouze s jeho sluhou, ale spojil ho s lidmi kolem, se soudružstvím živých, po kterém Vančura předtím nejednou volal; například hned na začátku Pekaře Jana Marhoulá. Na malé rozloze krátké povídky tak Vančura představil „občana“ dona Quijota jako postavu současnou, s novými významy a s aktuálními kulturními a historickými vazbami. Také proto se jeho povídka stala významnou společenskou hodnotou.

Snad každá následující Vančurova próza se potom dotýkala ohrožení života. Z nátlaku těchto utkvělých myšlenek a děsivých pocitů se nevymykají ani ty prózy, které je možno posuzovat nejspíš jako eseje a které se týkaly místa a úlohy umělce. Jednou byl záminkou nešťastný Poe, podruhé nejmenovaný básník na francouzském dvoře. Vančura shledával sílu a jistotu, které mohou životu dávat jeho cenu a smysl a které ho vůbec udržují, a nalézal svobodu a věrnost, oceňoval statečnost a kázeň. V protikladu k moci, jež se čím dál víc prosazovala, to znamenalo postoj odvážný a riskující a připomínalo to povinnost znovu se rozhodovat. V posledních prózách proto přitahovali Vančuru

nejvíc lidé v okamžiku vnitřní proměny, v okamžiku rozhodování, ve chvíli bilancování života na konci cesty. Jinak řečeno, spisovatel myslel především na otázku, *co trvá* a co tedy má podstatný smysl: umělcova práce může mít smysl jenom „v boji či v míru svobody“, statečnost má váhu jenom vzhledem k pospolitosti, oběť nebo zápas platí pouze ve jménu hodnoty, která přesahuje jedince; proti beznaději je „v lidská srdce vkleta síla, jež je mocnější než každá moc,“ jak se připomíná nad zkrušeným Poem v okamžiku, kdy odcházela jeho Lenora a kdy v jeho srdci přesto vzrůstala „setba života“.

V těchto úvahách se častěji vynořovala ještě jedna další Vančurova úhelná představa - *vědomí souvislostí*. Výslovně se o tomto vědomí hovoří v různých statích z posledních let, ale nemíjí se s ním ani povídková próza. Každá věc, každá vlastnost, vztah, pocit svobody, hodnota, všechno má smysl jedině v určitých souvislostech, a nikoliv samo o sobě. To jistě nebylo ve Vančurově próze nijak nové hledisko, jenže nový byl důraz, který teď byl na vědomí souvislostí kladen a nové byly některé jeho znaky. Vančurovo vědomí souvislostí mělo vždycky svůj společenský a mravní obsah; vždycky mělo svůj vzdor proti starým pořádkům a proti přízpůsobování se konvencím a povrchnostem; někdy zdůrazňovalo potřebu vytvářet skutečnost nově, od počátku, aby byla spravedlivější. Nyní byl podstatný ještě jeho dějinný rozměr a přímo vztah k tradicím, jimž autor rozuměl jako jistotám. A právě *historický obsah* vědomí souvislostí byl podnětem některých závěrečných Vančurových próz, vznikajících nejspíš souběžně s prací na *Obrazech z dějin národa českého*. Jak je známo, tato práce se začala v roce 1938. Některé poslední Vančurovy prózy představovaly jakési apokryfy k třetímu dílu „obrazů“.

Autor je už nestačil publikovat, možná i proto, že by zdůrazňovaná národní tradice neprošla dobovou cenzurou. A tak vyšly až posmrtně, po osvobození. Vztahují se hlavně *ke Zbraslavi*, k městu, jež se Vančurovi zalíbilo svou polohou, řekou, jež teče po jeho okraji, a blízkostí k Praze,

a ve kterém dvacet let žil. Těšil se nejenom z jeho různých současných výhod a z půvabů okolí, ale promlouvala k němu i jeho stará tradice. Když se vyznával ze vztahu ke svému městu a když tím chtěl posilovat pocit domova, vázal své osobní důvody s historií a minulost se protínala s přítomností. Za panování posledních Přemyslovců by ve „věrném vypravování“, jež bylo záměrem obrazů, připadlo Zbraslavi samozřejmě důležité místo — ale v těchto textech se rodil rovněž nový Vančurův mýtus: v postavě opata Martina, možná posledního z jeho veselých a pošetilých, ale moudrých milenců života. Podobně jako v přítomném čase žil dávný don Quijote, připadalo spisovateli, že žije i tento opat Martin.

Mezi závěrečnými torzy má zvláštní postavení ještě úvod k románu nazvanému Krčín. Regent rožmberského panství a budovatel jihočeských rybníků se v něm zatím sice ani nemihnul, ale vyprávění o milostné krčmářce a o umírajícím lakotném a nepřejícím muži, jenž nakonec zmoudří, by mohlo být dobře zařazeno do Luku královny Dorotky. Stejně však patří do řady Vančurových posledních úvah o životě a o literatuře, a to hlavně závěrem, přenášejícím se volnou reflexí od povídkového příběhu k otázce po smyslu lidského života v chaosu světa a k české historii, tenkrát na sklonku 16. století rovněž se schylující k období nesvobod a strážní. Touto úvahou jako by Vančura znovu vyjadřoval svou životní a dějinnou filozofii. Člověk by jistě nemohl vůbec existovat bez vědomí, že *svět je krásný*, jak se u Vančury mnohokrát opakuje, ale nemůže zatajovat ani *skepsi*, ke které ho vedly tak četné historické a současné zkušenosti. A přece zůstávalo povinností spisovatele věřit v naději a tuto naději posilovat.

Vraťme se však ještě jednou skoro na počátek Vančurovy literární tvorby — k Polím orným a válečným. V prvních odstavcích byl v tomto románě kreslen obzor země poznamenaný bídou a válkou, a přece ukazující k naději: „Země, jež sotva pokrývá porfýr, rulu a svor v končinách střední Vltavy, nehluboká ornice a špetka jílu na zá-

padních svazích pahorkatiny nepojmenované, dno všednosti, podlaha bídy, daleko není tak nicotná, aby z ní nevzešly lesy. Vzejdou právě tak, jako řeč, než konečně zazní hlasem, vzhází za dlouhého mlčení.“ Takovýto souhrnný pohled na svět, na zemi, na lidskou historii patřil k příznačným Vančurovým motivům; tenkrát v polovině dvacátých let byl prozaik fascinován hlavně tragickými stránkami života. O patnáct let později, na konci úvodu k románu Krčín, vystupuje opět obraz země a obraz lidí, kteří na ní žijí. Čte se tam: „Zem je příliš stará, příliš netečná a plná tajemství. Leží pod nebem mlčky a tu za toho tajemného mlčení se lidem zdá, že je to dobrá, trochu přitroublá oslice, která nese svého pána s ochotou, a že nemá pranic na práci než to, jak by se mu zalíbila. Snad ano, snad ne. Ale vedle těchto povýšených pánů, kteří jsou přesvědčeni, že se s nimi narodil svět, jsou lidé, kteří přišli na to, že na tomto světě kráčí jako cizinci, že se nemohou dohodnout ani se svou duší, ani se svým dítětem, ani s pantatínkem a vidí otisky šlápot ostatních cizinců a diví se nad nimi neméně než před vlastním zrcadlem. V té změti stop, v té změti tváří, hledají pak nějakou jednotu, hlas, úder, společenství, souvislost. Souvislost toho, co bylo a co přijde, souvislost štěstí a nářků, souvislost bolesti a hříchů, souvislost trvání a zvrátů.“ Také tento obraz ze začátku nedopsaného románu a z času poznamenaného už tragédií má své tajemné a temné stíny. Svět v něm není nijak vlídně nakloněn lidem, kteří chtějí vlastnit něco jiného než osobní prospěch a samolibé uspokojení a kteří nezavírají oči před osudem druhých a chtějí se v rozporech světa spravedlivě orientovat. Hledají souvislosti, nebo řekněme smysl. Mezi tyto hledače se řadil rovněž Vančura se svými vypravěči.

Od začátku do konce nepřestával Vančura vyznávat jedno základní dělení lidí. Zatímco moudrost jedněch míří k uspokojení majetkem a úspěchem a zatímco tito lidé „docházejí na světě bohatství a moci“, potom moudrost druhých, kteří bývají spíše na posměch, je odlišná; jsou to „zarytci a mnohdy by se dali raději zabít, než by změnili

svou víru, svou oddanost, a věci věrnosti jdou jim přede vším ostatním.“ A přece právě toto byli lidé Vančurova srdce, protože jejich bytostným posláním a jejich štěstím bylo hledat ve změti stop jednotu a souvislost, to, co trvá a co dává životu jeho důstojný smysl. Vančurova povídková tvorba, na počátku třicátých let obnovená uměleckým vítězstvím Luku královny Dorotky a po kratší přestávce orientovaná opět na trvalé hodnoty života, ale v aktuálních souvislostech, se pak naráz ukončila.

Miloš Pohorský

OBSAH

LUK KRÁLOVNY DOROTKY

- Guy de Maupassant 9
Usmívající se děvče 23
Brusič nožů 38
Dobrá míra 53
Chirurgie 68
Konec vše napraví 85

MENŠÍ PRÓZY

- Cesta do světa 103
Vzpomínky z cest 134
Kubula a Kuba Kubikula 136
Nepochopitelná shovívavost 183
Začátek povídky nazvané Gilotina 185
Kněz Gudari 190
Občan don Quijote 194
Havran 199
Plášť umělců 202
Selské vánoce 204
Pověťří 209
Zbraslav 215
Zbraslavské zvony 216
Zbraslavská povídka o opatu Martinovi 219
Jak jsem se učil spisovatelem 231
Krčín 235

Ediční poznámka 245

„VĚCI KRVE A VĚCI UMĚNÍ SI ODPOVÍDAJÍ . . .“
(Miloš Pohorský) 252

SPISY VLADISLAVA VANČURY SVAZEK ČTVRTÝ

Řídí Ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV
a nakladatelství Československý spisovatel ve složení:
Milan Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Miloš Pohorský,
Bohumil Svozil, Jarmila Víšková, Milan Zeman

VLADISLAV VANČURA POVÍDKY A MENŠÍ PRÓZY

K vydání připravil, ediční poznámku
a doslov napsal Miloš Pohorský
Typografie Milan Hegar
Vydal Československý spisovatel v Praze
roku 1988 jako svou 5 713. publikaci
Odpovědná redaktorka Hana Jánová
Výtvarný redaktor Bohuslav Holý
Technická redaktorka Eva Skřivánková
Fotosazbu z písma Bodoni digiset
zhotovila Svoboda, n. p., závod 4, Praha
Vytiskla Stráž, tiskařské závody, n. p.,
Plzeň, závod ve Vimperku
Vydání souboru první
AA 13,94, VA 14,64. 601/22/856
Stran 272. Náklad 7 500 výtisků
13/23. 22-044-88. Kčs 19,—

VE SPISECH VLADISLAVA VANČURY
VYJDOU TYTO SVAZKY:

1. První prózy a první pokusy *
2. Pekař Jan Marhoul, Pole orná a válečná *
3. Poslední soud, Hrdelní pře
4. Povídky a menší prózy *
5. Markéta Lazarová *
6. Útěk do Budína
7. Konec starých časů *
8. Tři řeky *
9. Rodina Horvatova
10. Obrazy z dějin národa českého I
11. Obrazy z dějin národa českého II—III
12. Dramata
13. Filmová tvorba
14. Publicistika

Svazky označené hvězdičkou již vyšly

22-044-88

13/23

Kés 19.—

útrapa byla čas od času vždy zchváčena novou nadějí. Vetkne vám svoji ostruhu ještě tehdy, když jste zúčtovali. S Nikodémem si štěstí zahrálo podle řečeného pravidla. Když chtěl už obrátit, uviděl před sebou střechu. Vzpochopil se a nedal na nic, až tam dorazil. Byla to hlídačská bouda. Stihnuv stavení převrhl vozík, aby voda neměla přístup k jeho nářadí (vyjímajíc brus, jemuž vlhko neškodivá), a skokem byl u dveří. Osud mu však připravil překvapení, které nemohl na prvý ráz oceniti. Z vnitra domečku se ozvalo zaklení.

„Jakže,“ řekl si Nikodém, „který povaleč by měl tak příjemný hlas a která zámecká paní by vysedávala po hlídačských boudách? Spíše se podobá, že jsem se mylil a že tam nikdo není.“

Tu se však otevřely dveře a v černém rámci se zjevila hlava Josefinina.

„Čert vás sem nese!“ pravila s prudkou nevolí.

Čert nečert, mistr Nikodém se protlačil úzkou brankou a nic ho nepřimělo, aby ustoupil. Schoulil se do kolečka a spal, jako spávají chrti vévodů na zbytkových statcích.

Nazítří brusič časně procitl. Měl v těle brnění a hlava mu šla kolem. Zdálo se, že si stržil opičku. Dešťové kapky bubnovaly na střechu a tu, aniž otevřel a nahlédl, jaké je počasí, mohl být jist, že prší ostošest. Mávl nad tím rukou, neboť si myslil, že se přiblížila jeho hodinka. Chvilíčku seděl jen tak se zavřenýma očima, a když bolest neustávala, jal se pohybovat směrem k dvířkám, aby se nadýchal čerstvého vzduchu. Tápal kolem sebe rukama a tu se dotkl Josefinina střevíce. Slečna se dala do křiku, z něhož ubohý mistr nezmoudřel, přesto vida otevřenými vrátky vrak svého vozíku a cestu, která ho sem přivedla, přece jen poznal místo a čas tohoto příběhu.

„Aby vás husa kopl,“ pravila Josefinina rozezlená dnes jako včera, „co si myslíte, vy nezdvorníly blázne?“

„Co bych si myslil,“ odpovídal svíraje dlaněmi své čelo, „myslím si, že jsi po čertech mladá a že bys mohla dělat něco kloudnějšího.“

V deštivém období, kdy liják a vichřice procházejí pod mostními oblouky jako kuň, v psím počasí, v slotě, kdy byste nevystrčili nos ze dveří, toulal se na loukách blíže města Kohoutů brusič Nikodém. Byl chudšas všecek uondán a promočen. Za čepicí mu stály kapičky vody a po jeho zádech stékal praménkem déšť. Tlouci se celý den v lijavci, nemítí na sobě ani nitku suchou, to již stojí za pořádnou kletbu! Mistr Nikodém byl k tomu unaven a nesloužilo mu zdraví. Za starších časů chodívalo se v podobných okolnostech do hospod. Rozbil se stan u teplých kamen, pod kolnou, anebo, bylo-li nejhůř, někde ve stohu. Ale od roku 31 přišla na svět mizérie. Přádělny stojí. Z komínů koželužen se nekouří, sedláci mají na člověka pifku, a kdožví jak by vás přivítal krčmář. Půjde prý zítra sám o žebrácké holi. Spadlo mu břicho, ztratil klid a místo srdečné nadávky, jíž vás kdysi vítal, popadl by hůl a běžel by za vámi až na kraj vesnice.

Dnes je každý rád, že se sám klepe. Úvěry vyschly a není k nalezení otýpka slámy.

Ať si kdo chce chválí vynálezy a současnou vzdělanost, my pravíme, že je svět v koncích. Komupak slouží všechny ty moudrosti? Eh, člověka pranic neuchvacují zdravotnická opatření, jimž se podařilo zastavití přival cholery, vzdouvá-li se mu břicho hladem, na nějž stejně scípne. Teď neběží o slovíčka.

Mistr František Nikodém si myslel něco podobného a jsa hotov s úvahou popadl koš, kde včera bylo pár zemáků a kousek chleba. Nenalezl již ani kůrčičku a tu mrštil svými krámy, až to zachrastilo. Co dělat? Po chvíli se zapřáhl znovu a mžikaje proti dešti, jenž zároveň s větrem mu plískal do očí, šel dál. Na světě je to zařízeno tak, aby lidská